

JEAN LAPLACE

**A LÉLEK
MŰHELYÉBEN**

PRUGG VERLAG

JEAN LAPLACE

A LÉLEK MÜHELYÉBEN

TÍZ NAPOS LELKIGYAKORLAT

PRUGG VERLAG

EISENSTADT 1980

**A francia eredeti címe és kiadója: Une expérience de la vie dans
l'Esprit. 10 jours dans la tradition des Exercices Spirituels.
Éditions du Chalet, Paris 1973.**

Fordította Sántha Máté.

A címlapot tervezte Szöllősy Julianna.

ÁTTEKINTÉS

KÍSÉRETŰL	9
A LELKIGYAKORLAT FELÉPÍTÉSE	13
A LELKIGYAKORLAT ELEJÉN	15
☐ ELSŐ TANÁCSOK AZ IMARÓL	15
1. Az elmélkedés időtartama: egy óra	15
2. Az elmélkedés kezdete: a lélek megnyugvása	16
3. Önmagunk felajánlása	17
4. A dolgok benső átélése	18
5. A szív imája	20
☐ AZ ÁTÉLÉS SEGÍTŐI	21
1. A lelkigyakorlatos előadások (pontok)	21
2. A lelkibeszélgetés	22
3. A tapasztalatok testvéri megosztása	23
4. A napi lelkiismeretvizsgálat	24
☐ AZ ÓRAREND SZELLEME	25
☐ MEGGONDOLÁSI ANYAG A KÖVETKEZŐ NAPOK IMÁJÁHOZ	26
1. Az imádság helye: a szív (Mt 6,5-15)	26
2. Kezdő magatartás: az égő csipkebokor (Kiv 3,1-20)	26
3. A hívő kérés (Lk 11,9-15)	26
4. A Szentírás szavának benső „megrágása” (Zsolt 119/118)	26
5. Kivel közli Isten bölcsességét? (Bár 3–4,4; Bölcs 8,17–9)	27
1 ELŐJÁTÉK ÉS ALAPVETÉS:	
ISTEN TERVE ÉS AZ EMBER VÁLASZA	28
☐ A NAP TÉMÁJA: HOL KEZDJÜK?	28
☐ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ	31
1. Isten valóságos és teremtő jelenléte (Zsolt 139/138)	31
2. A mindenség és az ember keletkezése (Ter 1–2)	32
3. A misztérium kinyilatkoztatása (Ef 1; Jn 14; Róm 8; 1Jn 4,7-16; 1Jn 3,1-3)	33
4. A szív készsége (Lk 14,25-33; Zsolt 40/39)	35
☐ MEGKÜLÖNBÖZTETÉS A NAP VÉGÉN	35

	ELSŐ SZAKASZ	38
	Felhívás a megtérésre	38
2	A MÉLYSÉGBEN	39
	☐ A NAP TÉMÁJA: A BŰNRŐL SZÓLÓ KINYILATKOZTATÁS	39
	☐ AZ „ELMÉLKEDÉS“	40
	☐ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ	41
	1. Az elmélkedések léggöre (Lk 5,1-11; Bár 1,15–3,8)	42
	2. A bűnről szóló kinyilatkoztatás (Jn 8; Ter 3; Róm 1–11)	43
	3. A kinyilatkoztatás újabb átelmélkedése a tékozló fiú példabeszédében (Lk 15,11-32)	45
	4. Az elmélkedés vége: „kollokvium“, imabeszélgetés Jézussal	45
	☐ A SZELLEMEK MEGKÜLÖNBÖZTETÉSÉNEK ELSŐ LÉPÉSEI	46
	☐ MEGJEGYZÉSEK A NAP VÉGÉN	47
	1. Az ima kezdetének fontossága	47
	2. Folyamodjunk segítséghez, hogy kitartsunk az imában	47
	3. Türelmesen várjunk	48
	4. „Begyűjteni a gyümölcsöket“	48
3	A JÉZUS-IMA	49
	☐ A NAP TÉMÁJA: A MEGVÁLTÓ JÉZUS	49
	☐ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ	50
	1. Elmélkedés a bűnökről (Lgy 51–61)	50
	2. Ismétlés a Szentírás alapján: Isten szemrehányásai Izraelnek (Ez 16)	52
	3. Néhány bűnbánó a Szentírásban (2Sám 11–12; Lk 19,1-10; Lk 7,36-50; Jn 8,2-11; Lk 23,39-43)	53
	4. Néhány bűnös imája a Szentírásban (Iz 63–64; Zsolt 51/50)	54
	5. A hármás imabeszélgetés (Lgy 63–64)	55
	6. Irgalom és ítélet (Óz 1–3; 11; Mt 25,31-46)	55
	☐ AZ IMA ÁLLANDÓSULÁSA. ISMÉTLÉS. LELKIISMERETVIZSGÁLAT	56
	☐ A BŰNBÁNAT SZENTSÉGE	56
	☐ A KÉT NAP VÉGÉN: MEGKÜLÖNBÖZTETÉS	59

	MÁSODIK SZAKASZ	64
	A megtéréstől a küldetésig	64
	JÉZUS FELHÍVÁSA	65
4	☐ A NAP TÉMÁJA: SZEMLÉLŐDÉS KRISZTUS ORSZÁGÁRÓL	65
	☐ JÉZUS FELHÍVÁSA	67
	1. Az ember hívása	67
	2. Krisztus hívása	68
	3. Az ember felelete	69
	4. Ezért „nagyobb értékű megajánlás” (Lgy 98)	70
	☐ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ	71
	1. Hogyan mutatkozik be Jézus (Lk 4,16-30)	71
	2. Az Ország leírása: a Vigasztalás könyve (Iz 40–50)	71
	3. Megnyilvánulása a test gyengeségében: „A testté lett Ige” (Jn 1–2,12)	72
	4. Az Úr műve (Jn 1,38)	73
	5. A felajánlás: „Ki tudjátok inni az én kelyhemet?” (Mt 20,20-33)	73
	☐ MEGKÜLÖNBÖZTETÉS A NAP VÉGÉN	74
5	MÁRIA: A TÖKÉLETES FELELET	77
	☐ A NAP TÉMÁJA: JÉZUS ÉLETÉNEK TITKAI – MÁRIA TITKA	77
	☐ A SZEMLÉLŐDÉS	77
	☐ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ	82
	1. Az angyali üdvözlés (Lk 1,26-38)	82
	2. Mária titkai: a Magnificat	84
	3. Názáret és Jézus elvesztése a templomban	84
	4. A szüzesség titka	85
	☐ AZ IMÁDSÁG KIFINOMULÁSA ÉS EGYSZERÜSÖDÉSE	86
	☐ MINTA AZ IMAMÓDOKRA AZ ÜDVÖZLÉGGYEL KAPCSOLATBAN	87
	☐ A MEGKÜLÖNBÖZTETÉS HELYE A SZEMLÉLŐDÉSBEN	88
6	A SZELLEMEK MEGKÜLÖNBÖZTETÉSE. KRISZTUS STÍLUSA	89
	☐ A NAP TÉMÁJA: KRISZTUS BÖLCSESSÉGE	89

☐ A RÁNK VÁRÓ KÜZDELEM (Két Zászló: Lgy 136–147)	90
1. Az egyetemes kísértés	92
2. Krisztus hívása	93
3. A Szentlélek műve és a sátán műve bennem	94
☐ KÉRÉS, HOGY ISTEN FOGADJON EL SZOLGÁLATÁRA	95
☐ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ	96
1. Salamon imája bölcsességért (Bölcs 8,17–9)	96
2. A megítélés szabálya: a Boldogságok (Mt 5,1-12; Lk 6,20-26)	96
3. A Magnificat (Lk 1,46-55)	97
4. Jézus tanítványai közösségének törvénye (Fil 2)	98
5. A küzdelem: Jézus megkísértése a pusztában (Lk 4,1-13)	98
6. Akadályok között és üldözésben (Lk 21,8-19)	99
7. A küzdelem mélysége	99
☐ VÁLASZTÁSI SZABÁLYUNK KÉT ELVE (Lgy 333)	100

7 A SZELLEMEK MEGKÜLÖNBÖZTETÉSÉNEK ISKOLÁJÁBAN. VÁLASZTÁS 102

☐ A NAP TÉMÁJA: A VÁLASZTÁS MÓDJA	102
☐ A VÁLASZTÁS. MIRŐL VAN SZÓ?	102
☐ A VÁLASZTÁSHOZ SZÜKSÉGES LELKI BEÁLLÍTOTTSÁG	103
1. Emberi érettség	104
2. Egyenesség vagy az indítékok tisztasága	105
3. Megnyílás a szeretetnek	105
☐ HOGYAN TÖRTÉNJÉK A VÁLASZTÁS?	106
☐ ALKALMAZÁSOK	108
1. Az életállapot megválasztása	108
2. Az életállapot megváltoztatása	109
3. A közösségi döntések	111
☐ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ	113
1. Elmélkedés a három bináriusról (Lgy 149–156)	113
2. A gazdag ifjú és Péter (Lk 18,18-30)	114
3. A megkülönböztetés kegyelme (Szt. János, Szt. Pál)	115
4. Elmélkedés emlékeinkről	116
5. Péter lelki fejlődése (Lk 5; Mt 13,22; Mt 15,13-27; Lk 9,28-36)	117
☐ A MÁSODIK SZAKASZ NÉGY NAPJÁNAK VÉGÉN	120

	HARMADIK SZAKASZ	122
	Az Egyházban élő Krisztus	122
8	A TEST AJÁNDÉKA: AZ EUKARISZTIA	124
	☐ A NAP TÉMÁJA: EGYESÜLVE KRISZTUSSAL	124
	☐ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ	125
	1. A „nagy belépő”: a lábmosás (Jn 13)	125
	2. Testének ajándéka (Lk 22,1-20)	126
	3. A megemlékezés: a kenyértörés (Csel 2,42) és az Úr vacsorája (1Kor 11,17-34)	127
	4. A test és a lélek (Jn 6)	128
	5. A vacsora utáni beszéd (Jn 14–17)	129
9	A LÉT ÉS AZ ÉLET FORRÁSAINÁL: A PASSIÓ	130
	☐ A NAP TÉMÁJA: AZ ÉLET ÉS HALÁL ÉRTELME	130
	☐ HOGYAN IMÁDKOZZUNK A PASSIÓ LÁTTÁN?	131
	☐ A NEHÉZSÉG: FALBA ÜTKÖZÜNK	132
	☐ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ	133
	1. A szenvedő Igaz imája	133
	2. Hogyan nézi Jézus saját halálát?	133
	3. Hogyan élték át az emberek a Passiót?	134
	4. A nagy Tanú: az Atya	135
	5. A misztérium kinyilatkoztatása (Ef 3,14-21)	136
10	AZ ÚJ EMBER. A FELTÁMADT KRISZTUS	137
	☐ A NAP TÉMÁJA: ÁTMENET A HALÁLBÓL AZ ÉLETRE	137
	☐ A FELTÁMADT KRISZTUS ELŐTTI IMÁDSÁG	137
	☐ VISSZATÉRÉS A KEZDETHEZ	138
	1. Az új ember	139
	2. Az Egyház	140
	3. Isten minden dologban: szabadság	141

☐ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ	142
1. Hogyan jelenik meg a feltámadt Jézus édesanyjának	142
2. Hogyan ismerteti meg magát Jézus az emmauszi tanítványokkal (Lk 24,13-35)	142
3. Hogyan van jelen Jézus a testvéri közösségben (Jn 21)	143
4. Hogyan marad jelen Jézus az egyházban. A mennybemenetel (Csel 1,1-11)	145
A LELKIGYAKORLAT BEFEJEZÉSE	146
☐ MÉRLEGKÉSZÍTÉS ÉS VÉGSŐ OSZTOZÁS	146
☐ A TAPASZTALAT MEGŐRZÉSE	146
1. Az imádság	146
2. A lelkiolvasmány	147
3. Az ismétlések (rekollekciók, lelkinapok)	147
4. Az értelmi megőrzés: a kultúra	147
☐ MÉRLEGKÉSZÍTÉS ÉS VÉGSŐ OSZTOZÁS	146
☐ SZEMLÉLŐDÉS A SZERETET MEGSZERZÉSÉRE (Lgy 230–237)	150
☐ TOVÁBBI ANYAG A SZERETETRŐL SZÓLÓ SZEMLÉLŐDÉSHEZ	153
A TAPASZTALAT FELÚJÍTÁSA	154
FÜGGELÉK: SZENTÍRÁSI HELYEK GYŰJTEMÉNYE	156

KÍSÉRETÜL

Ez a könyv nem arra való, hogy elolvassuk, hanem hogy életre váltsuk, ami benne van. Egy tapasztalat útmutatója és kísérője szeretne lenni: a Lélek életének megtapasztalásáé. Föltételezi, hogy aki kezébe veszi, az hisz a Szentlélek működésében: a Lélek erejében, aki bennünk él, megtanít a szeretetre, és kialakítja bennünk Jézus Krisztust.

Jézus, az Istenember, egész földi életén át szakadatlan és bensőséges kapcsolatban állt mennyei Atyjával. Mégis szükségét érezte, hogy időnként visszavonuljon a magányba, és ott hosszú órákon, sőt napokon át mindenestül az Atyával folytatott meghitt beszélgetésnek szentelje magát. Különösen életének és küldetésének elhatározó pillanataiban látjuk ezt: nyilvános működése kezdetén (Mt 4,1), az apostolok kiválasztása előtt (Lk 6,12), szenvedésének előestéjén (Lk 22,41). Mennyivel inkább rászorulunk akkor mi, gyöngé emberek, hogy lélegzetet, fényt és erőt merítsünk az Istennel való közvetlen érintkezésből! Ez történik mindennapjainkban, amikor imádkozunk. De állandóan tapasztalnunk kell, hogy különféle gátló tényezők – kedvezőtlen környezet, sürgős tennivalók, nyomasztó gondok – állnak az óhajtott találkozás útjába. Ilyenkor felfakad bennünk a vágy, hogy mi is hosszabb, zavartalan összefüggő időt – néhány napot – szenteljünk az Istennel való együttlétnek. Szépen jellemzi ezt VI. Pál pápa:

„Külső tevékenységünk feladatainak ‚hegylánc‘ elnyel, a szüntelenül körülvevő érzékelhető világ varázsa elbűvöl, kicsalogat önmagunkból a valóság, a látszatok vagy az érdekek mezejére, s mindez nem engedi, hogy a lélek magába vonuljon, és a saját sorsát illető dolgokról intézkedjék. Ilyenkor szükségesnek, néha kötelességnek érezzük, hogy újból önmagunk legyünk az értelem elmélkedő megfontolásában, az akarat szabadságában, személyes érzelmeink önkéntelen örömeiben vagy tiszta szenvedésében, tehát hogy magunkba vonuljunk (*secum vivebat*, mondták Szent Benedekről), és így mintegy könnyű szárnyon fölemelkedjünk Istenhez. Érezzük a hívást, hogy keressük Krisztust, a belső Mestert, és beszívjuk a lélek titokzatos lehetőségét, megismételve magunknak Damiáni Szent Péter szavait: ‚*Dedimus corpori annum, demus animae dies . . .*‘, az egész évet a testnek, vagyis az ideigvaló életnek adtuk, szenteljünk legalább néhány napot a léleknek. A mai embernek nagy szüksége van arra, hogy személyes jellegű vallásos elmélyüléssel egyensúlyozza ki szokásosan szétszórt, a ‚*fascinationio nugacitatis*‘-ban (Bölcs 4,12), a léhaságok vagy profán érdekek vonzóerejében töltött életét, amennyiben keresztény akar maradni, és nem akarja szem elől téveszteni életünk igazi és végső célját“ (1970. máj. 10-i beszéd).

Ezt az Istenre és lelkünkre fordított időt hívjuk közhasználatú kifejezéssel lelkigyakorlatnak. Az elnevezés nem a legszerencsésebb. Azt a benyomást kelti, mintha valami „begyakorolhatóról”, technikailag elsajátíthatóról lenne szó. Bizonyos, hogy saját jóakaratumk és igyekezetünk nélkülözhetetlen tényezője a sikernek: ezért vonulunk magányba (hacsak lehet, környezetváltoztatással), ezért hallgatunk, ezért vesszük komolyan az elmélkedésre kijelölt időt stb. Istennek azonban nem lehet föltételeket szabni, kegyelmi érintései kiszámíthatatlanok. Ezért beszél könyvünk szerzője inkább „tapasztalatról”, mindig új, szent kalandról, amelyről sokszor nem tudjuk, hová vezet, de azt igen, hogy egy szerető Kéz vezet: nyugodtan ráhagyatkozhatunk. „Most van a kellő idő, most van az üdvösség napja!” (2Kor 6,2)

A lelkigyakorlat tehát elmélyülés Istenben, hogy felkészüljünk sajátos küldetésünkre. Ezt a célt nem érjük el bármi tetszés szerinti elmélkedéssel vagy szép előadások hallgatásával. Mindez jó és hasznos lehet, de még nem lelkigyakorlat. Annak sajátos felépítése, mondhatni logikája van. Megnyilvánul ez az irányító gondolatok (az ún. lelkigyakorlatos „pontok”) egymásutánjában éppúgy, mint a lelkigyakorlatozó céltudatos munkájában. Egy szentéletű orvosnő korunkban így foglalta össze: „A lelkigyakorlat iskola, ahol Jézus a tanító, és ahol csak az ér el eredményt, aki tanulékony és figyelmes. Küzdelem önmagunkkal, hogy kiűzzük a bennünk rejlő, rosszra vivő másik ént. Végül klinika, ahová azért jövünk, hogy ha gyengék vagyunk, megerősödjünk, ha valami baj tüneteit észleljük, erőteljes kúrát végezzünk, ha a bűn leprája van bennünk, határozottan kioperáljuk” (Gianna Beretta Molla).

Sokféleképpen lehet ezt a következetes rendszert felépíteni, azaz lelkigyakorlatot adni, illetőleg végezni. Könyvünk ahhoz a típushoz tartozik, amelyet Loyolai Szent Ignác, a lelkigyakorlatok égi pártfogója hagyott ránk saját élettapasztalatából és bőséges gyakorlatból leszűrt Lelkigyakorlatos könyvében, s a lelkiélet mesterei és a pápák azóta is folyvást ajánlanak. (Erősen kiemeli ezt a lombard püspökök 1973-ban megjelent 55. sz. körlevele is: „A lélek ideje és a lelkigyakorlatok”, amelynek — a szerző bevezetőjén kívül — jó hasznát vettem ennek a kis áttekintésnek megírásakor.) Először megvetjük az alapot az Istenről és életünk céljáról szóló elmélkedésben. De érezzük, hogy Isten és miközttünk akadályként ott állnak bűneink: mindenekelőtt ezektől kell megszabadulnunk („megtérés”). Azután Krisztusra tekintünk, minden keresztény élet példaképre. A megtestesült Ige életét kísérjük végig az evangéliumokban, hogy annak tükrében rendezzük a magunkét. Ez a lelkigyakorlat derekán az ún. „választásban” ill. „életrevízióban” csúcsozódik ki: megtaláljuk sajátos hivatásunkat, életformánkat, illetőleg azokat az eszközöket, amelyekkel jobban betölthet-

jük. Ezután már csak az van hátra, hogy a szenvedő és dicsőséges Krisztus nyomába szegődve megerősödjünk küldetésünkben. A végén a szeretetről szóló szemlélődés mintegy megkoronázza az egészet, és egyben megadja mindennapjaink alapirányát. (Vö. a lelkigyakorlat felépítésének vázlatát mutató lapot!)

Természetesen ez a folyamat bizonyos időt igényel. A lelki életnek ugyanis, éppen úgy, mint a fizikainak, megvan a maga ritmusa, és ez nem függetleníthető az időtől. Három nap alatt tulajdonképpen alig lehet tovább jutni az alapoknál. Öt napba már nagyjából összesűrítendő a lényeg. Legjobban bevált a 8, esetleg – mint könyvünkben is – 10 napos időtartam. Szent Ignác eredetileg kb. négy hétre tervezte lelkigyakorlatát, – igaz, hogy ebből az ő elgondolása szerint egy egész életen át kell élni. Rendjében ma is szokásban van, s újabban másutt is örvendatosan terjed a 30 napos „nagylelkigyakorlat“.

Az eszményi az, ha egy személy – a lelkigyakorlatos mester, vezető, vagy mint újabban találó kifejezéssel mondják: kísérő – egy személynek adja a lelkigyakorlatot. Így csakugyan az egyéni szükséglethez lehet alkalmazni a pontokat. De jól beváltak és sok szempontból előnyösek a csoportos lelkigyakorlatok is, természetesen nem túl nagy létszámmal. Szokás ilyenkor, hogy nagyjából ugyanolyan korosztályból vagy foglalkozási körből kerüljenek ki a résztvevők. Ez kétségtelenül egységesebb jelleget biztosít, s így megkönnyíti a vezető dolgát. De nem megvetendő a súrlódásnak és a tapasztalatcserének az a lehetősége sem, amit egy találomra összeverődött, adottságaiban igen különböző, de a lényegben mégis egymásra találó társaság kínál fel. Csoportos lelkigyakorlatban kihasználhatók a közös ima jótéteményei is: óraima (főleg papoknál), szentségimádás, keresztút, szentolvasó . . . Mindenképpen vigyázni kell, hogy túl ne terheljük programmal a résztvevőket, és hogy a középpontban az eukarisztia megünneplése maradjon. – Végül elképzelhető magányos lelkigyakorlat is a Szentírással és egy „vezérkönyvvel“. Könyvünk jó vezérfonal ehhez is. Sőt az igen rugalmas Szent Ignác azt is lehetségesnek tartja, hogy ha valaki semmiképpen sem tudja függetleníteni magát mindennapi elfoglaltságától, legalább a reggeleket és az estéket szabadítsa fel elmélkedésre, és így végezzen lelkigyakorlatot néhány héten keresztül, követve az eléje adott anyagot.

Jézus életét és a keresztény magatartást a Szentírás tárja elénk. Ezért központi szerepet kell betöltenie minden lelkigyakorlatban. Jean Laplace elmélkedési pontjai bőséges bibliai anyagot tartalmaznak. További lehetőséget kínál a függelékben felsorolt anyag.

+

Az előttünk fekvő könyv húsz éves tapasztalatból született. P. Laplace a lelkigyakorlatok egész sorát adta közben, négytől harminc napig terjedő időtartammal és a legkülönbözőbb típusokban. 1962-ben kéziratként már közzétette tíz napos lelkigyakorlatainak vázlatát. Ez hamarosan elfogyott. Az érdekeltek sürgetésére tíz év múlva követte az a könyv, amelynek fordítását adjuk. A szerző beleegyezésével azonban helyenként bővítettük a korábbi változat anyagából. Itt mondunk szíves köszönetet P. Laplace-nak és a Chalet kiadónak készségükért és a magyar fordítás jogának átengedéséért.

Olyan ember szól itt hozzánk, aki a Szentlélekbe vetett hittel, felhasználva a hagyomány és a személyes tapasztalat eredményeit, át szeretné adni másoknak, amit saját maga is átélt. A beosztás megtartja a napokra való elkülönítést, mert így az anyag könnyebben használható. De ugyanúgy meg is lehet nyújtani, illetőleg összevonni. Az összevonás azonban a felépítés megóvásával történjék: Jézus életének alapvető titkait át kell elmélnünk. 8 napos lelkigyakorlat esetében legalkalmasabb, ha a 2. és 3. szakaszt egy-egy nappal megrövidítjük. — Minden egyes „nap“ általános tájékoztatóval kezdődik, utána következnek az imára vonatkozó útbaigazítások, a segítségül szolgáló bibliai szövegek rövid magyarázattal, végül a „szellemek megkülönböztetésére“ vonatkozó tanácsok. Az egységet és a fokozatosságot az átélés biztosítja. Ezért a szöveget ne egyfolytában olvassuk, hanem abban a ritmusban, ahogyan fel tudjuk dolgozni. A szerző azt tekinti eszményi eredménynek, ha a lelkigyakorlatozó a könyvet „becsukja, elfelejti, és hagyja, hogy az imádság feltörjön a szívéből“. A lelkigyakorlat nem lemez, hanem kotta; nem elméleti rendszer, hanem megvalósuló élet. Hitünknek eleven forrásként kell feltörnie benne, hogy átjárja minden napjainkat. A hagyomány, az irányítás, a példa, az igyekezet, a kísérletezés mind csak arra való, hogy a lelkigyakorlatozó jobban át tudja adni magát a Szentléleknek, és így — Szent Ignác szavával — sikeresen „keresse és megtalálja Isten akaratát élete elrendezésében“. Mert mi vonulunk a lelkigyakorlat magányába, de Isten az, aki hívott, hogy „a szívünkhöz szóljon“ (vö. Óz 2,14): „a Lélek imádkozik bennünk“ (Róm 8,26). Mi gondolkodunk el életünkről, de a Lélek dolgozik bennünk; „az ő műve, hogy akarjunk, és hogy végre is tudjuk hajtani“ (Fil 2,13). Végül pedig mi teszünk elhatározásokat, de Ő az, aki majd életté teszi ezeket és a lelkigyakorlat egész tapasztalatát. Így alakulunk ki „a Lélek műhelyében“, és „fokról fokra hozzá hasonlóvá változunk át“ (2Kor 3,18).

A fordító

3. szakasz
8-10. nap.

Az Egyházban
élő
Krisztus

2. szakasz
4-7. nap.

A megtéréstől
a küldetésig

1. szakasz
2-3. nap.
Felhívás a
megtérésre

1. nap.

A SZERETETRŐL

Mennybemenetel
Jézus feltámadása és megjelenései (M)

.....
Kereszt
Szenvedéstörténet
Utolsó vacsora

Megkülönböztetés
A választás tárgya, ideje, módjai
A vál. lelkülete: az alázat 3 foka
Választás

Jézus tanítása és nyilvános élete

Három emberpár
(M)
A választás kezdete: Két Zászló

A 12 éves Jézus a templomban
Jézus rejtett élete
Jézus születése
Megtestesülés

KRISZTUS ORSZÁGA (M)

Lelkiismeretvizsgálat, gyónás
A szellemek megkülönböztetése
A bűn végső következményei
A bűn lélektana
A bűn története (M)

FUNDAMENTUM

Bevezető tájékoztató

(M): A lelkigy. döntő helyein mindig fel-
merül a Máriára való utalás az imában

*A lelkigyakorlat felépítése
(H. Rahner – J. Laplace nyomán)*

A LELKIGYAKORLAT ELEJÉN

□ BEVEZETŐ TANÁCSOK AZ IMÁRÓL

Ezeket az útbaigazításokat jó az első nap folyamán elolvasni. A szentignáci Lelkigyakorlatos könyv több megjegyzését (az ún. anno-tációkat) foglalják sűrítve össze. De érdemes a lelkigyakorlat alatt is visszatérni rájuk. Az imádság pedagógiáját adják, ez pedig az egész életre érvényes.

Fontos azonban, hogy annak vegyük őket, amik: e s z k ö z n e k szívünk fölkészítésére. Az imádság a Szentlélek műve. Elsősorban nem az akarat, a gondolkodás vagy az érzelem munkája. Amint nem lehet egy tanítás közvetlen eredménye sem. Egyik ember nem taníthatja meg imádkozni a másikat, éppen úgy, mint ahogy senkisémet élheti meg a másik helyett a szeretet élményét. A találkozás misztériuma kinék-kinek sajátos titka marad: „Menj be a szobádba . . .” (Mt 6,6) Minden szeretetnek ez a törvénye, az Isten és a mások iránti szeretetnek is. Tehát: szeress, és tégy, amit akarsz.

Mi az, amit megtehetünk? Hozzájárulhatunk a jobb fölkészüléshez. A lelkigyakorlat célja: fölkészíteni valamire, ami nem tőlünk függ, de ami nélkül nem élet az élet. Ki tud úgy élni, hogy ne szeressen? Melyik keresztény tud úgy élni, hogy nem imádkozik?

Ezek az imára vonatkozó tanácsok már magukba zárják a szükséges előfeltételeket minden lelki tapasztalathoz. Azt a lelkiállapotot törekszenek kialakítani bennünk, ami megnyitja a szívet a Szentlélek minden működésének, különösen pedig önmagunk elfogadásának. Ez a magatartás a legkevésbé sem tétlen belenyugvás; természete majd lassacskán világosodik meg. Része annak a Szent Ignác által megkívtant „közömbösségnek” (indifferenciának), ami szükséges az imához, a lelkigyakorlathoz, egyáltalán ahhoz, hogy Isten szerint élhessünk. Önmagunk elfogadása egyszersmind megnyílás a jövő felé és Istenbe vetett bizalom: annak elfogadása, hogy „a Szentlélek kísérleti tere legyünk” (Teilhard).

1. Az elmélkedés időtartama: egy óra

„Mindig igyekezni kell, hogy szívünk nyugodt legyen abban a tudatban, hogy a gyakorlatban egy teljes órát töltött el, sőt inkább többet, mint kevesebbet” (Lgy 12)*. Ebben a mélységes imatapasztalatban

* A Lgy rövidítés Szent Ignác Lelkigyakorlatos könyvét jelzi, a szám pedig az idézetnek a szövegben található sorszámát. A magyar szöveget P. Hitter József 1940-es fordításából vesszük.

semmi sem pótolhatja a rászánt időt. Nem hiszem, hogy valaha is megtudhatnánk: mi az imádság, ha egyszer nem szánjuk rá magunkat, hogy megfizessük az árát, vagyis kitartsunk benne. Utána nem ugyanaz lesz az ima: egyé válik velünk. Úgy vagyunk vele, mint minden mesterséggel. Hogy könnyen menjen, rendszeresen kell gyakorolni.

Számos tanúságot hozhatunk fel amellet, hogy ez a lényeg. A többi – olvasmányok, éleettervek, megbeszélések, jegyzetek – mind másodrendű. Senki sem végezhet igazi lelkigyakorlatot, ha nem kész az időt rászánni, elvesztegetni, mint egyesek gondolják.

Amikor elfogadjuk, hogy az imára időt kell szánni, ez a hit előzetes tanúságtétele a szívünkben működő Lélek mellett: hisszük, hogy a kegyelem át tudja alakítani szegény valónkat.

A gyakorlatban ez napi négy órás elmélkedő imádságot jelent, sőt esetleg ötöt is, ha – amint a Lelkigyakorlatos könyv egyhelyütt ajánlja – a gyakorlatozó vágyat érez, hogy éjszaka is fölkeljen imádkozni.

Ez a követelmény csak akkor valósítható meg, ha hozzátesszük: mindenki vessen számot a saját lehetőségeivel. Ezért az órarend legyen rugalmas. Az eszményi az, ha a lelkigyakorlatot egy ember adja egy embernek. De ha csoportosan végzik, akkor is mindenkinek meg kell találnia a saját ritmusát.

Az idő tényezőjének elfogadása elvezet az értelmi síkról a lelkre, a kapott tanítástól az átélt tapasztalatra. Aki megelégszik azzal, hogy meghallgat egy előadást és utána gondolkodik rajta vagy megbeszéli, az leragad a kapott gondolatoknál vagy azok bírálgatásánál. Talán nem is sejtí, de a haszon csak látszólagos vagy időleges lesz. Az ilyen inkább saját magához alakítja az igazságot, mint hogy alakítani engedné magát tőle. Ha megfelelő időt fordít az elmélkedésre, akkor nem tud megállni itt. Szükségképpen Istenhez kell jutnia, és rábíznia magát.

Ne igyekezzünk elejétől fogva mindent tudni, mintha be akarnánk biztosítani magunkat mindennemű kockázat ellen. Az imádsággal is úgy vagyunk, mint a szabadsággal és a szeretettel. Csak úgy ismerjük meg a természetét, ha napról napra gyakoroljuk.

2. Az elmélkedés kezdete: a lélek megnyugvása

„Mielőtt imába fogok, lelkem – mialatt ülök vagy járkálok, amint jobban esik – pihenjen egy kicsit, és fontoljam meg közben, hová megyek és milyen célból” (Lgy 239). A test lecsendesedik, ugyanakkor a szellem összpontosul, a szív megnyílik. Így megvalósul a Mózeshez intézett utasítás: „Vesd le sarudat” (Kiv 3), meg a hegyi beszéd szava: „Zárd be az ajtódat” (Mt 6,6).

Sokan így képzelik az imádság előkészítését: megállapítok egy tárgyat, benne előre az egyes pontokat, mintha csak arról lenne szó, hogy utána értekezést készítek az előzetes terv szerint. – Természetesen valamelyik pontra összpontosítani kell szellemünket, hogy ne rekedjünk meg ködös gondolatokban. „Azzal kezdtem, hogy . . .” – gyakori kifejezés Szent Ignác lelki följegyzéseiben. Így a lélek békében van. Ezért hozunk mi is szentírási szövegeket az imádság kiinduló pontjaként.

Ebben a lelki összeszedettségben egész lényünk összesűrűsödik és leegyszerűsödik. Az imádság létrejöttéhez fontos, hogy a figyelem ne oszoljék meg sokféle tárgy között. Összeszedve magát, egy pontra irányítja erejét, hogy ezen a ponton át nyitottabb legyen a Lélek ihletésére.

Vannak lelkigyakorlatos mesterek, akik mindent el akarnak mondani. Teletömik a lelket, megakadályozzák a személyes asszimilálást, kifárasztanak már az imádság kezdete előtt. Ugyanebbe a hibába esnek egyes lelkigyakorlatosok: mindenről akarnak hallani, arra kívánják felhasználni a lelkigyakorlatot, hogy értesüljenek a divatos gondolatokról vagy a legfrissebben kiadott könyvekről. Mind a ketten elfelejtik: a lelkigyakorlat során sokkal jobb engedni, „hogy a Teremtő és Úr maga közölje magát a szolgálatára kész lélekkel” (Lgy 15).

A test a rendelkezésre állásával vesz részt ebben az összpontosulásban: „ülve vagy járkálva”, vagyis relaxált, fesztelen állapotban. Mert meg kell tanulnunk, hogy a testhelyzet nem közömbös az imádságban, épp olyan kevésbé, mint a nyugodt lélegzés. Nem kell éppen a jóga vagy a zen lelkes hívének lennünk ahhoz, hogy ezt megtapasztaljuk. Elég, ha teljesen belemerülünk egy munkába: egész testünk osztozik a figyelemben. „A szemlélődést majd térdelve, majd arcra borulva, majd hanyatt fekve, majd ülve, majd állva kezdjem, törekedve mindig arra, hogy keressem azt, amit akarok” (Lgy 76). És ha valamelyik helyzetet megfelelőnek találok, miért akarnék változtatni rajta?

A szellem és a test elcsitulásával lehetővé válik az igazi figyelem, az, amelyik nem fáraszt. Amikor feszülten és idegesen kerülünk ki az imádságból, mindig jó megkérdezni magunkat: rendben van-e minden? Talán valamit változtatni kell a módszerünkön? A feszültség annak a jele, hogy csak a magunk erőfeszítésére számítunk; még nem tudjuk, mit jelent fölengedni annak érdekében, hogy figyelmesebbek legyünk.

3. Önmagunk felajánlása

Aki lelkigyakorlatba fog, ajánlja fel Istennek „minden akarását és szabadságát, hogy isteni Fölsége legszentebb akarata szerint rendelkezék mind személye, mind pedig mindene fölött” (Lgy 5). Egész va-

lójával kezdjen imádkozni, „teljes szívével, teljes lelkével, teljes elméjével és minden erejével“ (Mk 12,30), „egész lényével, szellemével, lelkével és testével“ (1Tessz 5,23), kifosztva, védtelenül, a maga valóságos életével.

Sokan hangoztatják ma, hogy egész életünkkel imádkozunk. Vajon mit jelent ezeknek az élet? az, amely szerintük imává alakul? Életünkkel menni az Istenhez: azt jelenti-e, hogy az ember imába olvasztja keserűségeit, csalódásait, bírálatait, másokról alkotott ítéleteit? Szerintünk életünkkel imádkozni mindenekelőtt annyit tesz, mint felajánlani egész bonyolult önmagunkat, hogy Isten megtisztítsa. Vagyis kérni „Istentől, a mi Urunktól, hogy minden szándékom, elhatározásom és külső cselekvésem tisztán az ő isteni Fölségének szolgálatára és dicsőítésére irányuljon“ (Lgy 46).

Tehát ahhoz, hogy az életünkkel imádkozzunk, nem elég megmaradni az esemény vagy az érzelmi visszahatás szintjén. Eleven, szeretetre teremtett egész lényemet ajánlom fel Istennek, és egyben vágyakozom, hogy a Lélek behatoljon a mélyébe, és így új szemet és új szívet kapjon: „Teremts bensőmben tiszta szívet, Isten“ (Zsolt 51/50,12). Azaz ha imádkozol, tedd magad igazán szabaddá, vonulj be szobád magányába, ne törődj mások tekintetével vagy azzal, hogy milyen formulát használj, – és az Atya, aki a rejtekben lát, neked adja majd Lelkét.

A nagylelkűség, a lelkiélet nyelvének ez az egyik legfélreérthetőbb kifejezése, nem abban áll, hogy heves érzelmeket szítunk fel magunkban, akár a legnemesebb ügy szolgálatában is. Hanem egy kicsit mélyebben leereszkedünk igazi valónkba, elfogadjuk, hogy szembenézzünk önmagunkkal, és odaadjuk magunkat az Úrnak, hogy fejezze be művét bennünk. A szabadság felajánlja magát a kegyelemnek. Csak így nem válik el soha az imádság életünktől, igazi valóunktól.

Egyeseknek ez a nyelv talán idegen. Az ilyenek menekülnek önmaguk elől, életük legfőbb gondja az, hogy milyennek tűnnek mások szemében, vagy hogyan ítélik meg őket. Amennyivel jobban kifejleszti valaki mindennap emberi életerejét, elsősorban a kapcsolatok és a szeretet terén, olyan mértékben válik hozzáférhetővé a kegyelemnek. A kettőt gyakran szembeállítják, de ez helytelen. Az igazi jelenlét önmagunknak egyben jelenlét Isten valóságának, másoknak, az életnek. Minden mindennel összefügg.

4. A dolgok benső átélése

„Nem a sok tudástól lakik jól és eléggül ki a lélek, hanem ha a dolgokat bensőleg fizelel és érzi“ (Lgy 2). Amikor imádkozni kezdek, va-

lami sajátos tervvel teszem, egy „történetről szemlélődöm vagy elmélkedem“ (Lgy 2), egy tárgy mélyére akarok hatolni, egy imádság valamelyik szavának „jelentésén szemlélődni“ (Lgy 249). Mint már mondtuk, fontos tudni, hol kezdjük, hogy oda összpontosítsuk lelkünket.

Mi történik ilyenkor?

Először bizonyára értelmem szeme igyekszik rányílni az igazságra. De nem úgy, mint valami tanulmány vagy elméleti megfontolás tárgyára. A folyamat inkább arra a tekintetre hasonlít, amelyet a művész vet egy műalkotásra: innen is, onnan is szemügyre veszi, magába issza a benyomást, ízelgeti. Ilyesmit tűz maga elé az imádkozó. Befogadja Isten szavát. Annak sugalló ereje „eszébe juttat“ (Jn 14,26) sok mindent, és „mindenre megtanítja“ (1Jn 2,27); forgatja magában, erőlködés nélkül újra meg újra elmondja, amit megértett. Ezért tanácsolja Szent Ignác, hogy „abban a pontban, amelyben megtaláltam azt, amit akarok, a továbbhaladás nyugtalansága nélkül időzzem addig, amíg magamnak eleget nem teszek“ (Lgy 76).

„Ízlelni“, „élvezni“, „megnyugodni“ – a kedélyi szótár mindmennyi kifejezése ugyanazt mondja. A vallás igazságaiba nem úgy hatolunk be, mint a tudomány tárgyaiba, logikus rendben haladva egyik tételtől a másikra. Egyetlen megízlelt pont kilátást nyit a többire. Mint a Credóban, ahol minden ágazat összefügg, és egyiknek a megértése utat nyit a másikhoz. Istent nem úgy ismerjük meg, mint a világmindenség egyik tárgyát, hanem mint egy élő személyt. Valósága fokozatosan, szívünk lépésről lépésre való közeledésében tárul fel. Ez az eljárás mód nem tagadása az értelemnek, hanem az igazságnak mint életnek felfedezése.

Természetes dolog, hogy amint mindjobban belemerülünk az imába, kérjük Istentől azokat a lelki ajándékokat, amelyek segítségével megismerjük, ízeljük, szeretjük őt. A liturgia szüntelenül kéri Istentől az örömet, a gyönyörűséget, a benső ízelést, még a véték átérzését is, hiszen ez is Isten megérezésének egyik módja. Szent Ignác ugyanígy tesz. Mindkettő beleillik a Szentírás, a zsoltárok vonalába: „Milyen jó ízzel tölti szám szavad!/Előnti édessége ajkamat“ (119/118,103). „Szívem dobogva szól:/Ó Uram, arcod keresem,/arcod ne rejtse el tőlem“ (27/26,8-9). „Vágyódva hív a szívem és a testem,/ó Isten, élő Isten“ (84/83,3).

Ne ütdjék meg senki ezen a nyelven. Sok embernek talán eszébe sem jut, hogy az imádság kielégítheti. Úgy fog hozzá, mint valami kötelességhez. Furcsa szerelmeseik lennének azok, akik kötelességből adnának találgat egymásnak! Ha szárazságot tapasztalunk az imában, akkor valami nincs rendjén: meg kell keresni az okát.

5. A szív imája

„Akaratunk foglalkoztatásánál, mikor szóbelileg vagy elménkben Istennel, a mi Urunkkal . . . beszélgetünk, részünkről nagyobb tiszteletadás kívánatos“ (Lgy 3). Az elmélkedés végén beszéljek „úgy, ahogyan a barát beszél barátjával“ (Lgy 54).

Az imádság elején az értelmünket kellett elcsitítanunk, hogy a szívünk megnyílhassék a kegyelemnek és megízlelhesse Istent. A végén a szívnek kell elnyugodnia abban az érzésben, amelyet Isten valóban közöl vele a valóságról. Ez a szív imája, a beszélgetés Istennel, amikor ki-ki szíve szerint beszél, legmélyebb tiszteletből átjárt szeretettel.

Itt már nem lehet szabályokat adni, mint ahogy nincs szabály azok számára, akik a szeretetben egymásra találnak. A szeretet teremti meg a saját szabályait. Az imádság a szabadság, a szeretet, a kapcsolat nyelvéből veszi kifejezéseit. A vége pedig: elnémulás imáadásban, csodálatban és háliban.

Sokakat talán zavar, hogy az érzelmekre hivatkozunk. De az ember csak a szeretetben találja meg egyensúlyát. Hát még amikor Teremtőnknek adjuk át magunkat! Egész lényünkkel megyünk hozzá. Hogyne lenne kiegyensúlyozatlan a neki szentelt élet, ha szárazságban folyik, mert nem ismerjük az érzelmeket, vagy félünk tőlük?

Az érzelmeket – itt éppen úgy, mint a mindennapi életben – nem visszautasítani, elfojtani kell, hanem nevelni és megtisztítani. Ennek kialakítása a szellemek megkülönböztetésének egyik feladata. Hogyan? Úgy, hogy elkerüljük az önmagunkban való tetszelgést vagy az önmagunkba gubózást. Az a gyönyörűség, ami önmagunk odaadását és a másikkal való találkozást kíséri, Isten akarata. De ha – miután ezt észrevettem – próbálom újra meg újra fölkelteni tárgyi ok nélkül, tisztátalan dolgot követek el. Az élet, a nehézségek gondoskodnak arról, hogy végbevigyék a szükséges tisztulást. Csak igyekezzem, hogy ki ne térjek előlük. A szabály mindig az, hogy nem szabad belsőleg kivonnom magamat. Hanem odáig kell jutnom, hogy a másikat és Istent önmagáért akarjam. Ennek az igyekezetnek soha sincsen vége, éppen úgy, mint a szeretetben való növekedésnek sem.

Minden – különösen lelki – befogadó készség törvénye tehát a tárgy, a „dolog“: „érezni a dolgokat“ (Lgy 2). Az igazi imádság a legkevésbé sem vezet az önmagunkkal való túlzott foglalkozásra. Inkább, akár az igazi szeretet: kilépés önmagunkból. Ha az ima folyamán megrekedünk önmagunkban, az világos jele, hogy nem Istent keressük, hanem saját magunkat. Hamar megérezzük ezt olyan tünetekből, mint: szomorúság, a szív keménysége, mások megvetése, az életkedv, a megnyilatkozási vágy eltűnése.

Könnyű rájönni, hogy az igazi imádságnak a Szentlélekkel kapcsolatos élménye nem idegen másokkal való kapcsolataink, emberi szeretetünk élményétől. Hogyan fogja fel Isten szeretetének nyelvét az, aki nem érti a mások szeretetének nyelvét? Csak arról vagyunk képesek beszélni, amit tudunk. Sok lelki oknak tulajdonított nehézség abban gyökerezik, hogy emberileg nem tudunk valamit, vagy nem fejlődünk ki.

Tegyük hozzá: minél nagyobbak valakinek az emberi képességei, annál szükségesebb ez az érzelmi egyensúly a lelkiekben. Enélkül súlyos eltolódás áll elő a fejlődő emberi élet és a meszesedő, gyerekesse váló lelki élet között. A vallásos élet válságának egyik leggyakoribb okát érintjük itt.

□ AZ ÁTÉLÉS SEGÍTŐI

„Hogy mind a gyakorlatok vezetője, mind pedig a gyakorlatozó egymást jobban támogassa és jobban haladjon...” – írja Szent Ignác (Lgy 22), a lelkigyakorlatozáshoz szükséges kölcsönös bizalomról szólva. Valóban: akár egyéni, akár csoportos lelkigyakorlatról van szó, a résztvevőknek úgy kell tekinteniök egymást, mint akik együtt élik át a Szentlélek művét. Együttesük legyen segítség mindegyikük és mindnyájuk számára.

1. A lelkigyakorlatos előadások (pontok)

Nem elméleti előadások tartása a cél, bár a tudás alátámasztja a lelkigyakorlat haladását. Inkább arra kell törekedni, hogy a tanításból kiindulva élmény jöjjön létre, és amennyire lehet, meg kell jelölni az eszközöket, hogy a lelkigyakorlatozók ezt jól kibontakoztassák.

A pontok gyakorlatilag két részből állhatnak. Az első: kísérő megjegyzések. Ezek az imádság és a belső számvetés általános segítői. A lelkigyakorlat menetének megfelelően kell nyújtani őket. Nem mentenek fel a személyes érintkezéstől, de gyorsabbá és szabatosabbá teszik. Azután következnek az imára vonatkozó útmutatások, a tulajdonképpeni „pontok”. Itt tömören több szöveget bemutatathatunk, inkább indításokat adva, mint kifejtve. Ha a magyarázat túl hosszú, akkor ez kielégíti a hallgatókat, és inkább megbeszélni vagy jegyezgetni lesz kedvük, mint imádkozni.

Általában úgy látszik, hogy napi egy előadás elég. Legalkalmasabb ideje a reggel. A lélek így megkapta, amire szüksége van, és a nap további folyamán nem szakítják meg belső mozgását. Mindamellett jó, ha esténként néhány percen át jelezzük, mi lesz a másnapi imádság iránya.

Arról is kellene egy szót mondani, hogyan kell hallgatni a pontokat. Úgy, mint a példabeszédbeli negyedik talaj: felszabadult, nyitott, békés szívvel, mintha csak a hallott szavak olyan igazságot ébresztenének föl bennünk, ami már a birtokunkban van, de szunnyad. Ne az legyen a gondunk, hogy mindent meg- vagy följegyezzünk, hanem hogy fölkészítsük a szívünket az imádságra és az elkövetkező napra. Vigyázzunk, hogyan jegyünk! Olykor a fáktól nem látjuk az erdőt.

Az ilyen eljárás mód mindkét részből föltételezi azt a meggyőződést, hogy az igazi lelkigyakorlatos mester nem az, aki a fülünknek beszél, hanem az, aki a szívünkhöz szól. Ha nem Őt próbáljuk meghallani az ember szavain át, beteljesedik Szent Ágoston szava: „Hányan mennek ki úgy, hogy semmit sem fogtak föl!” Még ha az előadás alatt nem is lehetséges az eszmecsere, akkor is közös részvételről van szó abban az igazságban, amelynek mindannyian tanítványai vagyunk. Én, aki beszélek, odaadom neked, amim van. Mihez kezdesz vele? Nem tudom. Én védtelenül kiszolgáltatatom magamat neked, elmondom, amit az adott helyzetben a Lélek sugall. Te viszont nyílj meg minden hátsó gondolat nélkül. Senki sem lép be kíváncsiskodva. Igyekezetedben maradj alázatos, ne idegeskedj a homály vagy tehetetlenséged miatt. Ha imádkozol, az Úr majd elveszi, amikor akarja.

2. A lelkibeszelgetés

Az eszmény az egyéni lelkigyakorlat marad. Abban magától értetődő a tanácsadó szerepe. Azonban a közös lelkigyakorlatnak is megvan a haszna: a kapott tanítás, a testvéri segítség, egy keresztény közösség létrejötte. Mindenki maga válassza ki a kellő időben, ami neki megfelelő.

Közös lelkigyakorlatban sem kevésbé szükséges a személyes segítség, főleg az elején. Az általános megjegyzések – amelyek bizonyos tekintetben pótolják a külön-külön útbaigazítást – lehetővé teszik, hogy a lelkigyakorlat vezetőjével való találkozás gyorsabban folyjék le.

Szabály kell? Gyakran, de rövid időre keressük fel a lelkigyakorlatos mestert, annál sűrűbben, minél kevesebb tapasztalatunk van az ilyen fajta lelkigyakorlat terén. Mások, már jártasabbak megelégszenek egy egyszerű megbeszéléssel a tíz nap folyamán. Annyi bizonyos, hogy ezek a kellő pillanatban történő látogatások megkímélnek sok félreértéstől, csüggedéstől, helytelen lépéstől, idővesztegetéstől.

Mi a látogatások tárgya? Ugyanaz, mint a továbbiakban előkerülő lelkiismeretvizsgálaté. Mért akarnánk mindenről beszélni? Főleg az a fontos, hogy adjunk számot magatartásunkról, a gyakorlat folyamán kapott megvilágosításokról, a fölfedezett akadályokról, amelyek útjába állnak szabadságunknak. Mindenesetre kinek-kinek saját dolga, miről

akar beszámolni a vezetőnek. Az inkább tartózkodó legyen: az a dolga, hogy meghallgassa, amit bizalmasan elmondanak neki, és utána hozzászóljon. Sokakat talán zavarba ejt ez a hallgatás: azt szeretnék, hogy kérdezzék őket. Ilyenkor zavarukban föl kell ismerni valami belső akadály jelét, és azt jó tisztázni. Ezáltal mentesítjük magunkat tőle.

Az elején jó, ha számot adunk magunkról és megmondjuk, mi a szándékunk ezzel a lelkigyakorlattal. Ez lehet az első látogatás tárgya. Egyébként lehet, hogy a tapasztalat során módosítjuk ezt az elgondolást, és mást kapunk, mint amit kezdetben vártunk.

A gondolatoknak ez a kinyilvánítása egy nagy, a keresztyénségen is túlterjedő hagyományba illeszkedik: a lelkivezetésbe. Ennek alapja pedig minden emberi nevelés törvénye: soha senki sem alakíthatja ki magát egyedül.

3. A tapasztalatok testvéri megosztása

Csoportos lelkigyakorlatnál azoknak, akik kívánják, jó felajánlani a lelkigyakorlatos tapasztalat megosztását. Nem arról van szó, hogy vitakozzunk, tanácsot adjunk vagy kapjunk, hanem hogy egyszerűen megosszuk másokkal a kapott megvilágosításokat vagy imamódunkat.

Néhány megjegyzést tehetünk erre vonatkozólag:

A résztvevők mind önként jönnek. Nincs kívülálló hallgató vagy megfigyelő: „Elmegyek, megnézem, mi ez. Ha tetszik, akkor visszajövök.” A testvéri osztozás olyan gyakorlat, amelyben mindenki – akár az imában – egész valójával elkötelezi magát.

Jó, ha egy-egy csoportban nincs több hét–nyolc tagnál. Ha többen vannak, fennáll a veszély, hogy nem beszélhet mindenki fesztelenül. Vagy pedig a gyakorlottabbak magukhoz ragadják a szót, és az összejövetel jellege megváltozik: a tapasztalatok összegyűjtése helyett gondolatok megvitatásává válik. A tapasztalat szintjén azonban mindenki egyenlő.

Hogy be tudjuk fogadni, amit a másik mond, és mi magunk meg tudunk nyilatkozni, ahhoz hasznos, ha először hallgatunk, csak azután kezdünk el sorban beszélni. A teli csönd meghatározza az osztozás minőségét. Ha a beszélgetés folyamán szükségét érzed, hogy valami megjegyzést tégy vagy kérdést vessz föl, annak ebből a csendből kell kiindulnia. Így nem azért szólsz, hogy ellenkezzél, hanem hogy teljesebben befogadd, amit a másik mond, vagy lehetővé tedd neki, hogy jobban kifejezze magát.

Az ilyen megbeszélésnél nem szükséges összefoglalni, összegezni. Ami elhangzott, a résztvevők titka marad. Nem kell se magunkat, se a

másikat megítélni, csak fogadjuk el egymás útját úgy, ahogyan ki-ki a Lélek indítására járja.

Amennyire lehetséges, a gyakorlatot több napon át folytatni kell, éspedig ugyanazokkal a társakkal. Ha a lelkigyakorlat hosszú, akkor talán jó, ha nem azonnal kezdjük az összejöveleteket, csak a harmadik vagy negyedik napon. Ez megengedi, hogy először belejőjjünk az imába. Továbbá kezdetben sokszor úgy érezzük, hogy ügyetlenül vagy nehezen tudnánk csak kifejezni magunkat. Nincs értelme, hogy erőltessük. Mint az imában, itt is lassanként megjön a könnyedség. A végén gondolkodás nélkül adjuk majd magunkat, úgy, ahogy vagyunk, és ez kölcsönös örömet okoz, mert mindenki mindenkiben új biztonságot talált.

Az osztozás nem pótolja a személyes megbeszélést, de gyakran egyszerűbbé és könnyebbé teszi. Viszont az is lehet, hogy meghatározott célú lelkigyakorlatokban – például mikor az életforma megválasztásáról van szó – nem ajánlatos. Mások velünk között tapasztalata ugyanis kereszteződhet a mi irányunkkal, és akadályozhatja azt, különösen ha még nem vagyunk éppen biztosak magunkban.

Talán valaki azt gondolja: a mindennapi életben úgy sem folytathatjuk ezt. A felelet: imádkozni sem úgy fogsz az életben, mint a lelkigyakorlat alatt. Egyik esetben sem a továbbiakban felhasználható lelki tőkét igyekszünk biztosítani magunknak, hanem a Lélekre akarunk hagyatkozni, osztozásban, imában egyaránt, és ezáltal jótéteményeiben részesedni. A szeretet ilyen önmagáért történő megtapasztalása, ami alapján véve közelíthetetlen, megváltoztatja életfelfogásunkat és köznap kapcsolatainkat. Mint a közös eukarisztikus lakoma után: az élet továbbra is ugyanaz marad, de mi már nem vagyunk ugyanazok.

4. A napi lelkiismeretvizsgálat

A lelkiismeretvizsgálat összeköttetésben van mind a lelkibeszélgetéssel, mind a testvéri osztozással és az egész lelkigyakorlattal. Eszköz a lelki készség megőrzésére abból kiindulva, amit élünk. Nem önelemzés vagy önmagunkra központosulás, nem is azt jelenti, hogy semmit se akarjuk megengedni magunknak, hanem egész lényünk megnyílása Isten leheletének. Próbáljuk jobban megismerni a Lélek működését, úgy, hogy először hálát adunk, csak azután kérdezzük meg magunkat: miben zárult be a szívünk.

Gyakorlatilag a következő kérdések lehetnek segítségünkre mindennapi végrehajtásánál:

1. Az imára vonatkozó kérdések: az idő megválasztása, hűség az imában, testhelyzet, megelégedettség, megvilágosítások, nehézségek. Mire érzek indítást? Mi sikerül a legjobban?

2. A nap légkörére vonatkozó kérdések: fáradtság, nyugtalanság, szórakozottság; öröm, béke, szívbeli csend; szokásos gondolataim; időgazdálkodásom.

3. Egészségi állapotomra is gondolnom kell. Semmi sem közömbös a lelkigyakorlatra nézve.

Természetesen bizonyos kérdések aggasztanak. A csendben újra meg újra visszatérnek, talán valósággal gyötörnek. Mit tegyünk velük? Vannak, akik már eleve kiküszöbölik őket mint akadályt. Mások azt mondják, nem is tudnak igazán imádkozni nélkülük. Valójában az ilyen kérdések esetében megkülönböztetéssel kell élnünk. Inkább a mód a fontos, ahogyan foglalkozunk velük, mint hogy azonnal megoldjuk őket.

□ AZ ÓRAREND SZELLEME

Még aki egyedül lelkigyakorlatozik, annak is meg kell szabnia néhány időpontot, legalábbis az étkezését, a miséjét és a fölkelését. Anál inkább csoportos lelkigyakorlatban.

Az idő beosztását kettős ellentmondó követelmény irányítja: Egyfelől a hűség az imában; minden arra való, hogy ennek kedvezzen. Másfelől rugalmasság és szabadság, hogy mindenki megtalálja a saját ritmusát. A jó órarend jele az, hogy előmozdítja a békés hűséget. Ha sikerül ezt megtalálni, minek változtassunk rajta? A szokások jók, ha lehetővé teszik, hogy jobban odaadjuk magunkat.

Csupán jelzésképpen közlök itt egy órarendet, amelyet gyakran követünk csoportos lelkigyakorlatban:

1/2 10: Laudes. Előadás.

1/2 1: Ebéd.

1/2 7: Szentmise homlíával.

1/2 8: Vacsora.

1/2 9: Vesperás néhány másnapra vonatkozó megjegyzéssel.

A testvéri osztozás lehet háromnegyed órával az eukarisztia előtt. A nap többi részét ki-ki maga osztja be.

Közösségi lelkigyakorlatnál jó néhány csoportot alkotni és megbíznai a szentmise és a zsolozsma előkészítésével. Ez is hozzájárul a testvéri légkör előmozdításához, ami olyan értékes az imádságra nézve.

Különbén igen hamar mély kapcsolat válik érezhetővé azok között, akik csendben akarnak együtt élni, hogy megtalálják az Urat. Szó sincs róla, hogy nehezen bírnák a hallgatást. Inkább légkörré válik, ahol mindenki egynek érzi magát a többiekkel, ugyanabban a Lélekben. Még az sem marad magányos, aki úgy dönt, hogy nem vesz részt a testvéri megbeszéléseken.

Ilyenkor kétségtelenül megtapasztaljuk, mi Jézus tanítványai közösségének alapja. Titokzatos kötelékek szövődnek emberek között, akik tegnap még nem is ismerték egymást.

Kell-e hallgatni étkezés alatt? A csend csak azok számára tűnik mesterkéltnek, akiknek teher a lelkigyakorlat szelleme. A többinek természetes szükséglet. Persze feszültté válhat, ha a felszolgálás vontatott vagy rossz. Az ilyen apróságoknak megvan a jelentőségük. Felolvasás vagy zene segíthet, hogy nehézség nélkül meg lehessen őrizni a könnyed, önkéntes csend légkörét.

□ MEGGONDOLÁSI ANYAG A KÖVETKEZŐ NAPOK IMÁJÁHOZ

1. AZ IMÁDSÁG HELYE: A SZÍV (Mt 6,5-15)

Vonulj vissza erre a titkos helyre, amelyet csak te magad ismersz. Ne akard, hogy lássanak, ne játssz szerepet, ne mondogass kész formulákat. Légy önmagad Atyád előtt, aki ismeri szíved titkát. Az imádság annak a szabad lénynek a tette, aki Isten és mások előtt elfoglalja az őt megillető helyet.

2. KEZDŐ MAGATARTÁS: AZ ÉGŐ CSIPKEBOKOR (Kiv 3,1-20)

Isten úgy nyilatkozik meg neked, mint érinthetetlen tűz. Ne fordulj el tőle, ne próbáld megmagyarázni magadnak. Vesd le a sarudat. Mert Istent nem lehet „megragadni”: ő kinyilvánítja magát, mint mikor két személy megismerkedik egymással. Akkor majd megismered az ő misztériumát, túl mindenén, amit néven nevezhetsz, és ő majd felővez küldetésedre. Menj a fáraóhoz. Én leszek ajkadon a szó.

3. A HIVÓ KÉRÉS (Lk 11,9-15)

Ezzel a magatartással kérheted mindazt, amit szíved kíván. Hogyan utasítaná vissza az Atya a jó Lelket, ha kéred tőle? Mert mi nem tudjuk, mit kérünk, hogy úgy imádkozzunk, ahogyan kell; de a Lélek imádkozik bennünk kimondhatatlan sóhajtozásokkal (Róm 8,26-27).

Kérd a Lelket, és ő majd kialakítja benned a vágyat.

4. A SZENTÍRÁS SZAVÁNAK BELSŐ „MEGRÁGÁSA“

A hívő visszaemlékszik az ígére, újra meg újra elmondja magában: ez a szív emlékezése. „frd fel parancsaim a szíved táblájára!” (Péld 7,3) „Szavaid nem felejttem” (Zsolt 119/118, 16).

Szívében forgatja őket, hogy bölcsességre tegyen szert, és gyönyörűségét lelje benne: a szív a megértés helye (vö. az egész 119/118 zsoltárt).

● *A lelkigyakorlat emlékezésre, gondolkodásra, végül pedig akaratunk alkalmazására szólít. Ez az imádság rendes ritmusa az Írás iskolájában. Így lesz minden jóízű.*

5. KIVEL KÖZLI ISTEN BÖLCSESSÉGÉT?

Azokkal, akik megismerik a forrását (Bar 3–4,4).

Azokkal, akik kérik: Salamon imája bölcsességért (Bölcs 8,17–9).

Az egészen kicsikkel (Lk 10,21-22).

A nyitott szívekkel: a magvető (Lk 8,4-15).

Azokkal, akik testvéri szeretetben élnek (Mt 5,23-24 és az utolsó vacsora terme, Csel 1,12-14).

● *„Vigyázzatok, hogyan hallgatjátok!” (Lk 8,18) A lelkigyakorlat módját ad arra, hogy előkészüljünk Isten ajándékaira.*

Isten terve és az ember válasza

Az ember azért van teremtve, hogy Istent, a mi Urunkat dicsérje, tisztelje és szolgáljon neki, és ezáltal lelkét üdvözítse; és minden egyéb a föld színén az emberért van teremtve és azért, hogy segítse a cél elérésében, amelyre teremtve van. Ebből következik, hogy az embernek ezeket annyiban kell használnia, amennyiben céljának elérésében segítik, és annyiban kell ezektől megválnia, amennyiben akadályozzák abban. Ezért szükséges, hogy közömböské tegyük magunkat az összes teremtménnyel szemben (amennyiben ez még szabad választásunkra van bízva, és nincs megtiltva), annyira, hogy a magunk részéről ne akarjunk inkább az egészséget, mint a betegséget, a gazdagságot inkább, mint a szegénységet, a tiszteletet inkább, mint a gyalázatot, a hosszú életet inkább, mint a rövidet, és így következetesen minden dologban egyedül azt kívánva és választva, ami jobban segít a célra, amelyre teremtve vagyunk. (Lgy 23)

□ A NAP TÉMÁJA: HOL KEZDJÜK?

Hol kezdjük? Valamiből ki kell indulni. Manapság minden választás önkényesnek tűnhet. Minden kérdésessé vált. Mindenki azon vitatkozik, milyen eljárást kell követni, hogy eljussunk Istenhez: Istentől tartunk-e a világ felé, vagy a világból Isten felé . . . A kockázatos a dologban az, hogy miközben tisztelni törekszünk mások útját, vitatkozásra vesztegetjük az időnket. Pedig nincs vesztegetni való idő (Róm 13,11-12). A lényegre kell törni.

Van egy alapvető magatartás, amely nélkül minden vágyam, tervem, cselekvésem nélkülözi az igazságot. Ez a magatartás innen és túl esik szokásos ellentéteinken – ima és cselekvés, befelé és kifelé fordulás –, azokon az ellentéteken is, amelyeket az élet hoz létre köztünk hivatás, környezet, műveltség terén.

Ez a magatartás a létbe beleegyező szabadságé. Nem olyan szabadságról van szó, amely saját elképzelése szerint válogatja ki a dolgokat, hanem arról, amely – determináltsága és korlátai ismeretében – elfogadja önmagát az egész mindenséggel együtt – a szeretetben, amely létrehozta, és amelyen kívül nem tud kifejlődni.

Ebben a beleegyezésben valami páratlan rejlik. Olyan, mint a szeretet „igen“-je két ember között. Senki sem adhatja meg helyettem. És én is csak úgy, ha lényem mélyére merülök, oda, ahol egyedül állok az Isten előtt, oda, „ahol az Atya lát a rejtekben“. Ebben a titokzatos mélyben forr egységgé létem, és ugyanakkor itt kapcsolódom össze minden emberrel. Senkit és semmit sem zárok ki innen.

Ebben a beleegyezésben a dolgok kezdenek viszonylagossá válni számomra. Vagyis nem önmagukba zárva, abszolútumként látom őket, hanem abban a viszonyban, amely létüket adja. Így szabadon befogadhatom és szeretetben felhasználhatom őket. És ennek során fölfedezem az egész élet törvényét: önmagunk kiteljesedése kölcsönös cserében. Senkinek sincs önmagában sem a középpontja, sem a célja, az emberiségnek épp oly kevéssé, mint az egyénnek. Az ember csak a másokhoz való viszonyban válik önmagává. A létezés ajándékozást, közlekedést jelent.

A világ „befejezése“ csak ehhez az elvhez hűségesen valósítható meg: El kell fogadnom életem során, hogy leszálljak a lét mélyeibe és magányába, hogy ott fölfedezem: szolidáris vagyok mindenkivel, és Isten ajándékozott önmagamnak. Egy emberi élet értékét nem a véghezvitt nagy tettek adják, nem a körülvevő tisztelet, nem is az egészség, a gazdagság, a magas kor, – hanem önmagam szabad elfogadása ebben a pillanatban Istentől, hogy megnyíljak szeretetben. Éspedig abban a helyzetben, amelyben vagyok, ma, nem tudva, lesz-e még holnapom. Itt kezdődik a teljes élet.

Nem álom ez a célkitűzés? Hogy kilépjek az elmélet területéről, ki kell helyeznem középpontomat önmagamból, és valaki mást kell életem és választásaim szabályává megtennem. A szabadító szakítás önmagammal majd életszerűen természetessé teszi az evangéliumi törvényt: aki elveszíti életét, az megnyeri. A szeretet törvénye: elfogadni a halált. Akkor minden egyszerű lesz. De éppen ez a nehéz, a lehetetlen!

Valóban: ezt a célkitűzést csakis Krisztus váltja nekünk valóra. Mert ő viszi végbe, ő teszi egyáltalán lehetővé a világ átalakítását. Ő a szeretet szabadságában éli emberségét. Szívének minden kívánsága az Atya akaratának megvalósítására tör. Szorongatja ez a kívánság; ebből él, ebbe hal bele rövid emberi életében, – szükségképpen rövid ez az élet, annyira siet, hogy beteljesedjék minden. De itthagya nekünk Lelkét, hogy a mű, amelyet sietősen elkezdett, mibennünk lassan, a szadzadok során folytatódjék. Az egész lelki élet abban áll, hogy apró emberi életünket bekapcsoljuk Krisztus szívének ebbe a mély irányába. Akkor – mint őbenne – bennem is folytatódik lényem és a világ átalakulása.

Hogy ez a mű beteljesedjék, Krisztus azt a törvényt adja élénk, amelyet ő maga is követett: a lemondását. Nem aszketikus lemondásról van szó, nem arról, hogy pusztán csak megfosztjuk magunkat a dolgoktól, vagy megvetjük őket. Hiszen ő alkotta a dolgokat, hogyan kívánhatná, hogy meneküljünk előlük? Hanem arról, hogy megnyíljunk a mindenen túllendítő szeretetnek. Szent Ignác így fejezi ki ezt a Leleki-gyakorlatos könyv elején: „Egyedül azt kívánni és választani, ami jobban segít a célra, amelyre teremtve vagyunk.” Ezzel nem tesz mást, mint lefordítja az élet és a szeretet kemény törvényét. Jöjj, kövess engem! Ha tornyot akarsz építeni, előbb ülj le. Kérdezd meg magadtól, jó alapot vetettél-e, hogy be tudd fejezni vállalkozásodat (vö. Lk 14, 24-33).

Ezeknek az alapigazságoknak, amelyek a lét törvényeit alkotják, a hit új jelentőséget ad. Sőt azt kérdezhetjük: vajon a hit nélkül lennének-e ilyen világosak számunkra? Általuk lépünk kapcsolatba Istennek az emberre vonatkozó eredeti tervével: „Isten megteremtette az embert a maga képére és hasonlatosságára.” Hogyan is érthetné meg magát az ember azon a lényen kívül, aki az Atya képmása? Benne teremtett meg bennünket, benne értjük meg, kik vagyunk.

A kinyilatkoztatás odaállít bennünket az egyetemes törvény: a Szeretet teremtő és önközlő törvénye elé. Így van ez az Atya—Fiú—Szentlélek-Isten titkában. Így van Krisztusban, aki csupán Atyjáért él. Így van a férfiban és nőben. Így van az egész emberiségben. Egyetlen lény sem teljesedhet be másként, mint a másik elismerésében, az önmagáról való gyökeres lemondásban. Mert a semmi nyílik meg a mindennek.

Íme, csónakba szálltam, és csak a hit mondja meg, milyen kalandok felé. Ezeknek az elveknek a világánál legalább néhány kérdést fölvehetek magamnak, hogy ne tévedjek el az úton. Azaz hogy egy kérdés elég: Mindabban, ami történik velem, szabad maradok-e a szeretetre? Negatív fogalmazásban ez azt jelenti: még sok mindenben érzem magamban a félelmet, a kényszert, az ingerültséget, a gyávaságot. Megtapasztalom korlátaimat. Elfogadom-e legalább, hogy néven nevezem azt, ami szolgaságba hajt, és nyitott maradok-e a megvilágosításra, anélkül, hogy megmerevednék? Hová visz mindez? Nem tudom. Elfogadom, hogy ne tudjam, hogy védtelen maradjak, hogy ne legyenek előregyártott eszméim.

Innen kiindulva minden lehetőségessé válik, mert helyére tettük a lényegeset. Ne térj ki a valóság elől, a világ és önmagad valósága elől. Te azt szeretnéd, hogy a dolgok mások legyenek, mint amilyenek. Hogy te magad más légy, mint amilyen vagy. Hogy megváltozz és megváltoztasd a dolgokat, fogadd el először is azt, ami van. Észreveszed majd, hogy ez a valóság viszonylagos, mástól kapja értelmét. Akkor elkez-

desz félelem nélkül haladni, mert kezded megismerni: szabad vagy a szeretetre abból kiindulva, ami adva van.

Amint látod, nem arról van szó, hogy valamit is letagadj az életedből, köznapi gondjaidból. Hanem arról, hogy egy kicsit jobban lemerülj a mélybe, ahol megtalárod a teremtő szeretetet.

– Dehát ez a tökéletesség! És mindjárt az elején!?

– Ez igaz. De csírában. Ez a kiindulási pont már mindent tartalmaz, de a tapasztalat során hagyni kell kibontakozni, hogy megértsük, mit zár magába. Egyszerre mindent megkaptunk benne, és ugyanakkor még minden tennivaló hátra van.

Az élet minden szakaszában visszatérhetek ehhez az alaphoz. Minden alkalommal értékesebb igazságnak fog tűnni, növekvő tapasztalataink és azok elfogadása arányában. Mindig ugyanarra a kiindulópont-ra térek vissza, és mindig újonnan fedezem föl.

Még csak az van hátra, hogy a tökéletességnek erre a csúcására eljutva búcsút vegyek az elégedettség érzésétől, amellyel biztosított-nak hitt egyensúlyomat óvom, félve elvesztésétől. Az egyensúlyt csak előrehaladással lehet megőrizni. Aki megáll, hogy nézegesse magát, az elesik. Csak úgy nyerhetek, ha még többet veszítek.

Ezeket az igazságokat jól meg kell rágni. Attól a pillanattól kezdve, amikor már nem pusztá megfontolás vagy vita tárgyai, leülepednek a szívünkben, és kifogyhatatlan tartalékká válnak. Akkor minden megváltozik, minden lehetségessé válik. Keringeni kezd bennünk az élet, a Lélek élete, akiről „nem tudod, honnét jön, sem hogy hová megy“ (Jn 3,8). Csak azt tudod, hogy ott van, és hajt előre.

ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ

● *Mindegyik szöveg – amelyekhez rövid magyarázatot fűzünk – a napi elmélkedés egy-egy oldalát világítja meg. Különléleségük lehetővé teszi, hogy ki-ki szükségletének megfelelően válassza ki a legmegfelelőbbet.*

Mielőtt elmélkedni kezdünk, jó kiválasztani valamelyiket, hogy tudjuk, hol kezdjük. Ha megtaláljuk benne, amit keresünk, ne törődjünk a többivel. Azok – ha szükséges – olvasmányul szolgálhatnak a nap során. Csak ne feledjük, hogy „nem a sok tudástól lakik jól és eléggül ki a lélek, hanem ha a dolgokat bensőleg izleli és érzékeli“ (Lgy 2).

1. ISTEN VALÓSÁGOS ÉS TEREMTŐ JELENLÉTE

Zsolt 139/138: Uram, te megvizsgálsz és Ismersz engem . . .

Isten, akit keresünk, „nincs messze egyikünktől sem“ (vö. Csel 17,22-31), közelebb van magamhoz önmagamnál, ő van minden tevékenységem mélyén, ő ajándékozza nekem a létet, az akarást és a cselekvést (1-6. vers).

Minél mélyebbre merülök önmagamba, annál inkább fölfedezem a Lelket, aki a világ egyik végétől a másikig ér, és semmi sem kerüli el figyelmét (Bölcs 7,22–8,1), a sötétség, a bűn sem.

Isten, aki minden pillanatban megajándékoz engem önmagammal, összekapcsol a világ minden létezőjével (7-12. v.). **Ö s s z e k a p c s o l** mindannyiunkat szeretetben. Mert ő alkotott bennünket, szeretetből: Ha gyűlöltél volna valamit, nem teremtetted volna (vö. Bölcs 11,21–12,2). Érzem, hogy ez a szeretet végtelenül nagyobb nálam, de nem szűnik meg teremteni engem, és maga a Valóság (13-18).

Akarom, teljességében akarom ezt a szeretetet, amelyben – most már látom – létezem. Ne legyek azok közül való, akik „semmibe veszik gondolataidat”, és „két úrnak akarnak szolgálni” (Mt 6,24) (19-22. v.).

Ebben az Istentől kapott szabadságban **b e l e e g y e z é s e m e t a d o m** a léthez. Teljes leplezetlenségben szeretnék ott lenni előtte, mint a Szent Szűz, aki kimondja „Legyen” szavát (23-24. v.).

● *Ez a zsoltár jó kiindulópont. Egy egész lelki magatartás rejlik benne: a teremtményé Teremtője előtt. Ennek a magatartásnak az elsajátítására legjobb eszköz, ha újra meg újra elolvassuk, könyv nélkül megtanuljuk, úgyhogy már mintegy újjáalkotjuk magunkban.*

2. A MINDENSÉG ÉS AZ EMBER KELETKEZÉSE (Ter 1–2)

● *Ha ezt a két fejezetet választjuk elmélkedésre, akkor az a fontos, hogy a Lélek indítására hagyjuk kialakulni magunkban a bennük rejlő alapmagatartásokat.*

– Először is: a m i n d e n s é g .

Mindenestül az ő Igéjének és szeretetének műve.

Igéje sohasem tér vissza hozzá hatástalanul (Iz 50,10-11), és „újjáteremti a szívét” annak, aki rábízta magát (Zsolt 51/50,12). „Ha hitetek lenne, azt mondanátok ennek a hegynek . . .” (vö. Mt 21,18-22).

Szeretete életet akar annak, amit teremt, nem pedig rosszat. Mintha a hitben szemlélt világmindenség felszólítás lenne Isten dicséretére és megismerésére. A bölcsességi könyvek és a zsoltárok tovább viszik ezt a felszólítást, pl.: Péld 8; Sir 39,12-35; Sir 42,15-43; 103 és 104. zsoltár; Jób 38–42.

És ez a mindenség még csak kezdete a műnek. Eljön az új föld és az új ég . . . (Jel 21)

– **A z e m b e r** a mindenség középpontjában.

Ez a mindenség az emberre van bízva mint Isten képmására, hogy szabadságát kifejtse benne, és formálásával Isten munkatársává váljék.

Magunk elé képzelhetjük a Teremtő kezéből kikerülő Ádámot a chartres-i dómból vagy Michelangelo festményéről. A művész vagy a szerelmes gesztusa

ez? Mind a kettő: „Kezdednek alkotása vagyok, Uram.“ A Szentlélek műve: „Cso-
da, hogy vagyok.“ Nincs jogom megvetni Isten művét . . .

Az emberben ott tükröződik az Ige, az Atya örök Fia, hogy mi részesedés
útján legyünk azzá, ami ő természetből fogva. Az Ő példájára adjam vissza az
Atyának a szeretet lendületével a Tőle kapott javakat, hogy így egyesüljek
Vele.

A Szentlélek formálja ki bennünk ezt a hasonlóságot. „A Szentlélek levele“
vagyunk.

A Genézisben felsorolt természeti javak: közös élet, termékenység, uralom
a világ fölött, szabadság. Mindenekfölött amint Isten egysége nem magány, ha-
nem kölcsönös megismerés a szeretetben, éppúgy az ember sem válik önma-
gává, ha magába zárkózik, csak ha megismeri magát mint „férfit és nőt“.

A Genézis csak néhány kiindulási pontot ad meg. A Szentírás további részei
és mindenekfölött az Atya képmásának, a t e s t t é l e t t I g é n e k az eljövete-
le majd kinyilatkoztatja mindazt, ami itt rejtve marad. Az ember csak Krisz-
tusban ismeri meg magát, akihez „a dicsőségben fokról fokra hasonlóvá válto-
zunk át“ (vö. 2Kor 3,18–4,6), és felöltjük „az új embert, aki állandóan megújul
teremtőjének képmására a teljes megismerésig“ (Kol 3,10).

● *Az idézett szövegeket talán már annyira ismerjük, hogy nem szük-
séges újból elolvasnunk. Akkor csukjuk be a könyvet, és engedjük,
hogy átítasson a valóság, amelyet sejtetnek. Ha pedig újból elolvassuk
őket, akkor hittel tegyük, de ne csupán a kézzelfogható értelemre
ügyelve. Arra szólítanak, hogy Isten kinyilatkoztatása szerint, az ő sze-
mével nézve értelmezzük a mindenséget és az embert, és ne essünk
kétségbe műve felől, ha a rossz még oly hatalmasnak tűnik is benne.*

*Az ilyen olvasás alapja csak a hívő imádság lehet. Ezért természet-
esen torkollik a dicséret és imádás zsoltáiraiba.*

3. A MISZTÉRIUM KINYILATKOZTATÁSA

● *Ezeket az alapvető igazságokat különféle oldalról mélyíthetjük el.
Sok szöveg segíthet benne. Legjobb az, amelyeket ki-ki magától
fedez föl. Íme néhány, amely az alapvetés egyik vagy másik szempont-
ját domborítja ki.*

*Fogadjuk mindegyiket úgy, mint az apostol – János vagy Pál –
lelki élményének egy-egy eleven szikráját. Kérjük, hogy nekünk is osz-
tályrészünk lehessen ez az élmény, a Lélek mértéke szerint.*

Isten terve: Krisztus titka (Ef 1)

Ez az áldáshimnusz kifejezésre juttatja azt, amit a hat nap műve csírában
tartalmazott: minden ember részese lesz az istengyermekségnek
Krisztusban. Ez az ember javát kereső terv, amely a századok során bontakozik
ki, szeretetben egyesítve láthatókat és láthatatlanokat, mindegyikünkben meg-

valószínűleg Isten nekünk adott Igéje és szívünkbe öntött Lelke által. Isten megnyitja szívünk szemét, hogy lássuk rendeltetésünk roppant nagyságát, és fölmérvük, micsoda remény a mienk.

Életünk a Lélekben (Jn 14)

Egy másik módja annak, hogy behatoljunk isteni rendeltetésünkbe: gondolkodjunk Isten ajándékára, a Szentlélekre, akit a Fiú adott nekünk. Ez még rendkívülbb jelenlét, mint ahogyan a testté lett Ige válik láthatóvá az emberek előtt. Ezt valószínűleg meg az Úr Lelkének adománya által. Állandó jelenlét, amely megvilágosít az igazságról, és mindenekelőtt bizalmas bensőségbe juttat Istennel. Azt a szívet tölti el, amely élete során a parancsok megtartásával hasonlóvá alakult Istenhez, és békességet szül benne, amelyen a világnak nincs hatalma.

Isten fiainak szabadsága (Róm 8)

Még egy oldala a Lélekben élt életünknek: a megszabadulás. Ismerjük a földi élet szenvedéseit, de a lelkünkben istenfiúságunkról tanúskodó Lélek révén tudjuk, hová vezetnek. Magunk és a mindenség megváltása sóhajtozó várakozásunkban valószínűleg meg. Bizalommal munkálkodhatunk. Isten mindenben együttműködik azokkal, akik őt szeretik, hogy tökéletes képmásává alakítsa őket. Még a jelen világ viszontagságai, sőt a mindenség valamennyi ellenséges ereje, szorongatások, a félelem, a halál sem szakíthat el Isten szeretetétől, amely Krisztusban nyilvánult meg nekünk.

Isten a szeretet valóságában (1Jn 4,7-16)

Földi szeretet tapasztalatunk egyszerre csírája és végső megnyilvánulása számunkra Isten megismerésének: aki szeret, Istentől született, és ismeri Istent. Mint János ugyanennek a levélnek 2. fejezetében mondja: a testvéri szeretet parancsa kapcsolódik a kezdettől kapott régi parancshoz, hogy szeressük felebarátunkat, mint önmagunkat. Ennek a szeretetnek a valóságában érem el Isten valóságát, aki a szeretet. Ha szeretjük egymást, Isten bennünk lakik, és szeretete beteljesedett bennünk.

Istenről semmi mást nem mondhatunk, mint hogy ő Szeretet: ingyenesség, kezdeményezés, kölcsönös adás. Isten szeret elsősorban, vagyis teremt és újjáteremti, ami megromlott, hogy az emberek az ő Krisztusában részesedjenek a Lélekből, és az életüket adó szeretetben fölismerjék, hogy van Isten. Nem arról a szeretetről van szó, amelyet akarattal fakasztunk szívünkben, hanem arról, amellyel Isten szereti önmagát és bennünket, és amelyet közöl velünk.

Az Egyház testvéri közössége kiváltságos helye a Szeretet-Isten jelenlétének. Benne, belőle árad ki az emberekre, és száll fel, vissza az Atyához. És Szent Jánossal hozzá kell még tennünk, hogy a Lélek „ott fúj, ahol akar” (Jn 3,8).

Rendeltetésünk két színtje (1Jn 3,1-3)

Isten gyermekeinek ezt az állapotát – amely elválaszt bennünket az önmagába zárt világtól, mert mi csak Istentől akarunk élni – kétféleképpen éljük: **valóságban és reményben.** „Már most” Isten gyermekei vagyunk,

de ezt a valóságot csak szentségileg birtokoljuk; hogy mik leszünk, az még nem nyilvánvaló. Mostani életünk során nevelődünk a hitben.

De „tudjuk“, azzal a bizonyossággal, amelyet a Lélek „kenete“ hoz létre bennünk (1Jn 2,27), és amely szilárdabb érzéseink tanúságánál vagy szellemünk okoskodásánál: eljön majd a tökéletes hasonulás, „amikor Ő megjelenik“.

Ha meglátjuk Őt, a látás átalakít beléje. Az lesz a tökéletes megismerés: úgy fogok ismerni, ahogyan én ismert vagyok (1Kor 13,12).

Itt rejlik minden emberi tökéletesség titka: a teljes, dicsőséges átalakulás Istenre alapozott reményében. Akkor majd megvilágosodik teremtésünk értelme, Teremtőnk képmására.

● *A rendeltetésünkről való elmélkedés – bármelyik szöveget választjuk is – bizalmas beszélgetésbe torkollik, „ahogyan a barát beszél barátjához“ (Lgy 54). Végül is a zsolozsmából vagy a zsoltárokból táplálkozhat: egy-egy szó, egy vers, egy mondat elég, hogy egész nap jobban izleljem azt, amibe az elmélkedés idején behatoltam. Így válik hússá-vérré bennem Isten szava.*

4. A SZÍV KÉSZSÉGE

Előre sejtem, hová vezet ennek a napnak imája: „Szeresd azt, aki alkotott“ (Sir 7,30).

Elérkezem oda, hogy „egyedül azt kívánjam és válasszam, ami jobban segít a célra, amelyre teremtve vagyok“ (Lgy 23). Ha ez lényemnek t e l j e s á t a l a k u l á s á t jelenti, akkor nem tehetek egyebet, mint hogy felajánlkozom rá, az evangéliumi eszmény követelő erejében, és meggondolva, van-e miből jó végre vinnem vállalkozásomat (Lk 14,25-33).

Elmélkedésemet a 40/39 zsoltárral fejezhetem be: „Ó Istenem, csodásak műveid!“ „Mert áldozat és adomány nem kell neked... / így szóltam: nézd, jövök... / hogy akaratom teljesítsem, Isten, az a vágyam, / törvényedet szívembe zártam.“ „Uram, te se tagadd meg szerelmedet tőlem!“

● *Ez az első nap némi fogalmat adhat arról, hogyan aknázzuk ki a Szentírást elmélkedésünkben, imánkban. A lényeg az, hogy próbáljuk kialakítani az illető nap célját tévő lelki magatartást. Mindenki válassza azokat a szövegeket, amelyek a legjobban megfelelnek föltett céljának, és ha eléri velük azt, amit óhajt, ne igyekezzék másokat találni.*

□ MEGKÜLÖNBÖZTETÉS A NAP VÉGÉN

Az első nap végeztével tudnunk kell tovább lapozni; de mérjük föl, mire mentünk. Nézzünk szembe azzal, ami végbement, nem azért, hogy tetszésünket találjuk az elemzésben, nem is hogy kedvünket veszítsük, hanem hogy hasznot húzzunk mindenből, még hibáinkból is.

Egyik pont, amit jó megvizsgálni, a csend minősége. Ha valaki nem jut el a teljes és főleg békés csendre, föl kell tennie magának a kérdést: elég érett-e a lelkigyakorlatra, amibe belefogott. Feszültség és fáradtság – leszámítva az első nappal járó normális kifáradást – sohasem jó jel. Jelentkezése elárulja, hogy valami akadályt állítunk a Lélek működése elé. Ilyen esetben változtatni kell az eljárás módunkon. Például ha valaki eltökélte, hogy semmit sem enged meg magának, most törődjön bele, hogy lazít. Jobb kevesebbet csinálni, de örömmel, mint sokat, de mereven.

A napirend engedelmes követése megtanít, hogy az imában ne érzelmeket vagy gondolatokat keressek, hanem hűséget és vágyat. Mint egy azt mondom Jézusnak: vigy magaddal, az Atya dicsőségére. A lelkigyakorlatban ez az ima a csúcsponton, a Két Zászlóról szóló elmélkedésben szerepel. De csírában kezdettől megvan. Néha boldog vagyok az óra végén, máskor az a benyomásom, hogy elvesztegetett idő volt. Az első esetben nem képzelek sokat magamról, a másodikban nem csüggedek. Ha nem saját hibámból vagyok kemény, száraz vagy szórakozott, tovább megyek anélkül, hogy elveszíteném a fejem. Hiszen Istenért imádkozom, tőle várom az eredményt, bárhogyan, bármikor adja is meg.

Megfutamodhatom az imatapasztalatok elől úgy, hogy elterelem a gondolataim, beszélgetek. Van a menekülésnek egy finomabb módja is: ha mintegy berendezkedem az imában. Úgy kerülöm ki az imádság követelményeit, hogy lelki könyveket olvasok, vagy szép és nagylelkű, csak éppen nem a tárgyra vonatkozó gondolatokkal foglalkozom. Bőven jegyzetek, eszméket melengetek. Ilyenformán a Szentlélek működését saját lelki munkámmá alakítom. És így önmagamat találom meg, ahelyett, hogy elveszíteném. Jó megállapítani magunkban ennek a kísértésnek a csábítását. Egyébként megérezhetjük az ima sajátos szárazságában vagy bizonyos izgatottságban.

A fentiekben leírt eljárással konkrétan belépünk a hit életébe. Az ima kísértetté válik, ahol megtapasztalom, mi vagyok, és milyen fokú kegyelmet enged nekem Isten. „Valaki más” – a Lélek – vezet, és én igyekszem alávetni magam az ő mindig kiszámíthatatlan működésének. A lelkiismeretvizsgálat akkor hálává alakul, Isten cselekvésének felismerésévé és elismerésévé napjaim középett. Már ma este is így végezhetem. És továbbra is.

Van egy másik módja is, hogy alávessem magam a Lélek működésének. A lelkigyakorlatba életem problémáival, nehézségeimmel együtt jövök. Az imádságom céljának való alávetés megköveteli – nem hogy ne vegyem őket tudomásul, vagy hogy meneküljek előlük, hanem hogy helyükre tegyem őket. Így a szívemet megtisztító és megvilágosító

imádság majd elvezet arra a pontra, ahonnét igazabban ítélem meg őket, és megérezem, merrefelé indít az Isten. Ez azonban abban a percben fog megtörténni, amikor Isten akarja, nem abban, amit magam választok.

Lassan-lassan fölfedezem, miben áll a nagylelkűség. Nem tételezi föl, hogy nyomban és magamtól eredményt érjek el, főleg nem olyat, amelyet én képzelek. Hanem azt kívánja tőlem, hogy állandóan újra kezdjem az utat, egyre növekvő bizalommal. Küzdelem kell ahhoz, hogy szellememet összpontosítsam, de ez ne erőszakosan történjék: nyugodt lélekkel kell imába fogni . . .

Állandóan két zátony között hanyódom. Egyik a p u s z t a ö s z - t ö n ö s s é g é . Úgy imádkozom, ahogy a kedvem tartja. Játékszere maradok benyomásaimnak, érzékenységem hullámlásának vagy változó cselekvéseimnek, esetleg az a benyomás befolyásol, amit másokra teszek, vagy gondolok, hogy tettem. Ez hamis függetlenség. A másik zátony az elsőnek fordítottja: a puszta akaraté. Célba akarok érni, és sohasem vagyok képes felengedni, jól érezni magamat. Egy idő múlva már nem tudok kitartani, elcsüggedek, és minden elhatározást szélnek ereszték. Ahelyett, hogy mindenáron ki akarjak tartani, mégpedig a legmerevebb magatartásban, jobban tenném, ha kinyújtóznék és aludnék. Isten pihentében is elhalmozza áldásával „azt, akit szeret“ (Zsolt 127/126, 2).

A különféle belső visszahatásoknak ez a megfigyelése elindítója lehet egy lelki beszélgetésnek. Nem azt várom a lelkigyakorlatos mestertől, hogy ő mondja meg, mit kell tennem; hanem hogy amikor elmondom neki belső hullámlásaimat, amelyeket érezni kezdek, vagy éppenséggel nem érzek, segítsen értelmezni őket. Akkor ez a párbeszéd lassú alakulás lesz a Lélek iránti készség terén; szabadságommal igyekszem megnyílni a kegyelemnek.

ELSŐ SZAKASZ

Felhívás a megtérésre

Jézus saját életével feltárja nekünk azt az eszményt, amelynek a lenyomata bennünk is megvan, de csak zavarosan, homályosan. Ugyanakkor megmutatja nekünk a rosszat, amelybe elmerültünk, s ahonnan ő kiszabadít. Ő az egyetlen, aki célhoz juttat bennünket. Részesen immár életünknek-halálunknak. Kinyilatkoztatása Isten képmásának, amelyre teremtve vagyunk.

Igy hát az ő bennünk való jelenléte vezet el minden lelkiélet első állomásához: a szív megtéréséhez. Amikor a zsidók teljesen váratlanul pütkösd csodái elé kerülnek, azt kérdezik a hirdető Pétertől és apostoltársaitól: „Mit tegyünk, testvérek?” A szeretet, azzal, hogy megnyilvánul, megvilágítja, milyen sötétségből szabadít ki bennünket. A mélységbe süllyedt ember, amikor utoléri ez a szeretet, megigazulás után sóhajtozik. Olyan megigazulás után, amely nem belőle származik, hanem Istentől, aki a bűnöst megigazulttá teszi.

Állomásokról, szakaszokról beszélünk. A valóságos tapasztalati folyamatban ezek kölcsönösen egymásba nyúlnak. Nem választhatjuk el egyiket a másiktól, Jézus megismerését a magunk megismerésétől. A külső megfigyelő egymást követő fogalmakról beszél; aki a szívében éli át az egészet, fölfedezli benne a Lélek művének folytonosságát. A tisztulás szakasza csak úgy teljesezhetik be, ha Krisztus már ott van benne feltámadásának dicsőségében.

Minél előbbre halad egy élet Krisztusban, annál inkább érződik ez a mély folytonosság. Legbensőbb barátai kijelentik magukról, hogy ők a legnagyobb bűnösök. A szeretet egységében állítják mind a kettőt. Mi kezdetben szembeállítjuk a kettőt egymással. Ez annak a jele, hogy még a magunk erejéből „élünk lelkiéletet”. Lassan-lassan minden egyé válik.

Az ebbe a szakaszba való belépés tehát felszólítást jelent, hogy halljuk meg az élet hívását, s ugyanakkor érezzük meg önmagunk súlyát, ami visszatart a felelettől. A szeretet keresése világosságot derít belső ellenállásomra: nem a jót teszem, amit akarok, hanem a rosszat, amit nem akarok. Megosztott vagyok, én és velem együtt az egész emberiség. Ki szabadít meg? Csak az engem újraalkotó Jézusban szabadulok meg megosztottságomból. Csak Jézusban szabadulok ki önmagam poklából, amit most fölfedeztem, — ő leszáll velem oda, és elvezet magával az Atyához.

A mélységben

□ A NAP TÉMÁJA: A BŰNRŐL SZÓLÓ KINYILATKOZTATÁS

Ennek a napnak a célja, hogy a bűn valósága elé állítson bennünket. Saját magunktól képtelenek vagyunk kikutatni mélységeit. Hogy ide leszálljunk, a kinyilatkoztatás világosságára van szükségünk. Mit mond nekünk róla?

A bűn az, amikor azt akarjuk, hogy létünk megvalósítását csak magunknak köszönhessük. Nem vagyunk hajlandók szeretetviszonyba lépni Istennel és a többi emberrel. Elvetünk minden függést, és megmaradunk önös magányunkban. Másképpen kifejezve: a szabadakarat önmagába zárkózik, vagy késlekedik megnyílni. Szent Ignác fogalmazása szerint: „nem akarjuk szabadságunkat arra használni, hogy Teremtőnk és Urunk iránt tiszteletet és engedelmisséget tanúsítsunk” (Lgy 50).

Ez a gonoszság nem egyéni ügy. Rájövök, hogy a belső megosztottságnak ez az állapota minden emberrel közös. Két hajlam kétfelé szakít: a világosság és a szeretet fölfelé vonz, „rossz szívem” lefelé húz. Aszerint, hogy mit választok, azzá leszek, amit magam óhajtok.

Ilyenformán először nem a magam bűnét igyekszem megismerni. Akkor még megtehetném, hogy másokkal hasonlítam össze és jobbnak higgyem magamat. Hanem azt a rosszat, amelybe valamennyien süllyedtünk. A gyökérre menő, egyetemes rosszat.

Történelmünk különböző fokon tárja eléink ezt az állapotot. A Lelki-gyakorlatos könyv első elmélkedésének vázlata szerint töményen „az angyalok bűnében” találjuk meg. Ennek elképzelése egyeseket ma zavar. De – főleg ha a Szentírás világánál fogjuk fel – megvan legalábbis az az előnye, hogy szemtől szembe állít minden bűn benső lényegével. Nem valami feledékenységről vagy gyengeségünk megnyilvánulásáról van szó, hanem arról, hogy visszautasítjuk az életet, nem akarunk szeretni: ontológikus szörnyűség, ami fejetetejére állítja a világot. A rossz gyökere ez a gőg. De még jobban megtaláljuk saját tapasztalatainkat a „második és harmadik bűnben”, Ádáméban–Éváéban és egy tetszés szerinti emberében. Ez már nem teljes fényben elkövetett bűn, hanem a testbe ültetett szívé, amely hátat fordít egyetlen javának, és nem a lényegesben keresi boldogságát. Kétes vágyaink, visszafogó félelmeink, önkeresésünk, rosszul irányított ösztöneink,

helyüket nem találó gondolataink hosszú emberi történelme . . . A szabadság önmagam súlya alatt fordított utakra tér. Narcisszosz módjára saját magát szemléli és akarja élvezni. De egyedül marad.

A bűnt elsősorban ne a törvény megszegésének tekintsük. Kétségtelenül van ilyen törvény számomra, írott vagy lelkiismereti törvény. De amennyiben kívülem marad, én ítéletet mondok róla, ő pedig rólam, és magamra hagy, messze Istentől. Mélyebbre kell szállnom, hogy fölfedezem a rossz gyökerét, ott, ahol a megosztottság a lét és a létezők szívébe fészkelődik. A kapott törvény segíthet fölfedezni, de akár hívő vagyok, akár hitetlen, nem találhatom meg benne a megigazultságot, amelyre vágyakozom. Ráhagy saját tehetetlenségemre. A válaszfal csak Jézusban omlik le, aki saját testében elvállalja a törvény ítéletét. Benne válik számomra belső törvényé.

Igy amikor fölfedezem a bűn állapotát létem gyökerében, ugyanakkor és ugyanott fölfedezem Krisztust is. Ő átlép az elválasztó távol-ságon, velünk jön Isten nélküli életünkbe; Teremtő létére emberré lesz; halhatatlanságában halálra adja magát. És azzal, hogy velünk van a rosszban, megszabadít tőle. Csak ismerjük el egyedüli Megmentőnknek, aki lehetővé teszi a szeretet cseréjét Isten és miközöttünk. Azt a kölcsönös szeretetet, ami nélkül nem élhetünk.

Mire törekszem tehát elsősorban ebben az elmélkedésben? Nem annyira tudatlanságom vagy gyöngeségeim megismerésére. Hanem annak a magatartásnak a kifejlődését figyelem magamban, amellyel középponttá teszem magam, és a dolgokat csak hozzám való viszonyukban látom. Ez vág el a szeretettől, tehát az élettől. A fa végül is arra az oldalra dől, amely felé hajlik, és szíve megtalálja azt, amit óhajt: önmagamát – vagy Krisztust. „Ha nem jöttem volna, nem volna bűnük” (Jn 15,22). De kell, hogy felderüljön a világosság, és hogy mindenki megmondja, mivé akar lenni.

Ennek a napnak a célja, hogy – megmutatva, mennyire nincs bennünk szeretet – a Jézus Krisztustól felkínált üdvösség elfogadására hajtson. Miközben leszálok a rossz lényegéig, megtiltom magamnak, hogy megítéljek másokat. Saját rosszságomat próbálom megismerni. Kérem a „szégyenkezést és röstelkedést önmagamon” (Lgy 48) ebben a „számkivetésben”, amelynek én nem is vagyok tudatában; de Krisztus ráébreszt, és megosztva velünk, kiszabadít belőle.

AZ „ELMÉLKEDÉS“

A napnak ez a terve meghatározott elmélkedési módot kíván: a hitből fakadó elmélkedést, Isten világosságánál. Ilyen módon kell viselkednünk mindannyiszor, amikor fölütjük a Szentírást. Mint a chartres-i

dóm északi kapujának oromzatán ábrázolt fiatal leány, a szemlélődő élet képviselője: az elmélkedő nyugodtan leül, kinyitja a könyvet, elolvas belőle néhány bekezdést, szívében elismétli az olvasottakat, azután elragadtatott ámulatba esik . . . Utána jöhet a tevékeny élet.

A lelkigyakorlat ezt a ritmust adja élénk. Először szívem emlékezetébe idézem a bűn tényét, úgy, amint a hit megmutatja, ezt a történetet, amely sokkal messzebbre nyúlik vissza nálam – „láthatatlan valóság”, mondja Szent Ignác –, nem én alkottam, de magam is egy láncszeme vagyok. A bűnnek ezt a történetét, amely messzebből és magasabbról ered, s amelynek „szerzője” – Krisztus mondja – a Sátán.

Azután a tőlem telhető legjobban megvizsgálom ezt a történetet. Nem annyira elemző, megvitató és igazoló, tehát okozkodó értelmekkel, hanem azzal az értelemmel, amely megrággja a dolgokat, amelyről a Biblia bölcsességi könyvei beszélnek. Hasonlatokat, megközelítéseket, példákat keresek a megérteni kívánt tárgy megvilágítására. A lelki értelem erőfeszítése ez, a hit megállapításaiból kiindulva. Mint Szent Pál mondja (Kol 2,2), ezzel jutunk el „a tökéletes megismerés teljes gazdagságára, Isten titkának megismerésére”. A hit életbölcességé válik.

Akkor a szív belemerül az igazság ízelésébe. Egyelőre nem érzi szükségét, hogy a keresést folytassa. Becsukja a könyvet, és szeretettel hagyja magába hatolni a kapott fényt. Az igazság így a fejből beszüremkedik a szívbe. Egy lelkigyakorlatozó ezt így mondta: se túl magasan, se túl alacsonyan, – én azt hittem, hogy az imádság a gondolatok vagy az érzelmek dolga, pedig a szív. A liturgia ugyanezt a mozgásirányt követi: olvas, magyaráz, és örvendezik az Igének.

Ha így cselekszünk, kétségtelenül újra fölfedezzük a „lectio divina” értelmét. A szentírásolvasásnak ez a hagyományos módja elsősorban nem értelmezni akar (egzegézis), hanem a szavakon, a kifejtett gondolatokon, a leírt tényeken át fölfedezni azt a láthatatlan valóságot, amely rajtuk túl van, amely felé vezetnek. A szív felkínálkozik benne az Ige világságának, az feltár bennünket önmagunknak, és kinyilatkoztatja nekünk a hitben Istent. Hatásai felismertetik velünk eredetét: a Szentlelket.

□ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ

● *Mielőtt elmélkedni kezdünk, jó egy kis előkészület. Nemcsak úgy, hogy egy bizonyos tárgyra – pl. szentírási szövegre – összpontosítjuk figyelmünket, hanem úgy is, hogy megfelelő légkört alakítunk ki. A lelki írók, Szent Ignác is, elmélkedési prelúdiumokról beszélnek. Íme két szöveg, amely segítségünkre lehet, hogy a kellő légkörbe helyezkedjünk, mielőtt a bűn természetéről elmélkednénk.*

1. AZ ELMÉLKEDÉSEK LÉGKÖRE

Péter elámul (Lk 5,1-11)

Amikor Jézusban találkozunk Istennel, egyben jobban ráébredünk önmagunkra is.

És mind a kettő fölkészít arra, hogy jobban behatoljunk hivatásunkba. A világosság kinyilvánítja a sötétséget, és ha fölismerem, hogy sötétben vagyok, szükségét érzem a világosságnak. Akkor békében tudom fogadni sajátos küldetésemet.

Péter már bensőséges viszonyban élt Jézussal. És most hirtelen fölfedezi, hogy Teremtője ő, a Mindenható Isten, minden ige és minden csoda forrása.

Ebben a pillanatban az ember habozni kezd. Nem tudja, mit mondjon, mit tegyen. **D ö b b e n e t f o g j a e l.** Egyszerre ismeri föl Istent és a saját benső megosztottságát: „Uram, menj el tőlem, mert bűnös ember vagyok!” Hogy is jöhetsz ilyen közel, te Egészen Más?!

Az igazság fölismerésének ebben a pillanatában leszünk alkalmassá küldetésünk vételeire: „Ne félj, ezután emberhalász leszel.” Ugyanaz a mozdulat, amellyel a lábamhoz veted magad, odaad az embereknek. A szó az ajkadon, amelyet majd közvetítesz nekik, az én szavam lesz.

Minden adva van együtt: teremtés, megdöbbenés, hivatás.

Hozzátehetnénk: az Úr társainak szóló ajándék ez. Nincs már kedvük egymás közt összehasonlítani magukat, legalábbis ebben a pillanatban. Az Úr tekintetük közös középpontja. Őbenne ismerik meg magukat.

Bárúk vagy a száműzöttek Imája (Bár 1,15–3,8)

A bűnös imájának helyzetképe ez. Ugyanakkor igaz őszinteséget biztosít az imának, amennyiben tekintetünket – Péter döbbenetéhez hasonlóan – Istenre irányítja, és a dolgokat vele való viszonyukban ítéli meg velünk.

A bűn az Istentől való távollét, a számkivetés állapota. „Elgondolom az egész embert számkivetve” – mondja Szent Ignác (Lgy 47). Kívül vagyok hazámon, kívül az életem, a megosztottság, a halál állapotában, – és nem szenvedek miatta. Pedig csak meg kell nézmem az ember helyzetét.

A rossz abból származik, hogy ott kerestem a megigazulást, ahol nincs: Istenen kívül. Önmagam igyekeztem megigazulttá tenni magamat, és ezzel csak szegyenben maradtam. Én magam és mindannyian kívül rekedtünk az igazságon.

Mivel vádolom magam? „Nem hallgattunk az Úr szavára” (1,21) (és mennyiszér!) „Mindenkéül saját szívének gonosz hajlamát követte” (1,22). „Nem könyörögtünk az Úr színe előtt, hogy fordítson el bennünket, mindnyájunkat szívünk gonosz kívánságaitól” (2,8). Mint a menyegzőre hivatalosak, elmentünk mást csinálni, mindig más dolgunk volt. A csak saját magát látó én hajlamát követve azzá lettünk, amerre a szívünk vont: **m a g á n y o s é n n é**, önmagába zárt emberi pokollá. Éreztem, hogy kemény a szívem, mégsem fordultam az Úr felé,

hogy lágyítsa meg. Isten távollétében pedig a keménység, a gyűlölet, az örület az úr. „Ezért az Úr mind készenlétben tartotta a csapásokat...” (2,9)

Nem az találja meg az életet, aki tetszését találja a halálban (2,17), hanem aki „az Úr előtt jár” úgy, ahogyan van, „meggörnyedve, fáradtan, megtört szemmel és éhező lélekkel” (2,18). A rossz túlírásából Isten jót hoz ki. Az ember „szívére veszi” (2,30) a dolgokat, felismeri az Urat, s eszébe jut az atyai ház (Lk 15,17). Isten új szívet és halló fület ad neki. A „megtört szív”-ből „új szívet” teremt (51/50. zsoltár), szeretni tudó szívet. És a törvény az ember belső törvényévé válik.

Isten úgy hozza ki az embert számkivetéséből, hogy Fiának keresztje által neki ajándékozta Lelkét: „Teremtő létére hogyan jutott odáig, hogy emberré lett?” (Lgy 53)

2. A BŰNRŐL SZÓLÓ KINYILATKOZTATÁS

● *Az egész Szentírás – miközben kinyilatkoztatja nekünk Istent Jézus Krisztusban – kinyilatkoztatja a bűnt is, amelyből Jézus megszabadít. Hogy behatoljunk ennek a rossznak a természetébe, kövessük történetének egyes mozzanatait, amint a Lelkigyakorlatos könyv élénk adja.*

Sátán bűne (Jn 8)

A történet az emberen innen kezdődik. „Nem érzékelhető” szinten (Lgy 47). Kiindulópontja az a lény, aki nem akart megmaradni kezdettől kapott méltóságában, hanem elhagyta lakóhelyét (Júd 6): Sátán, a gonoszság szerzője, amint Krisztus nevezi.

János evangéliumának 8. fejezete mélyebb betekintést nyújt Sátán bűnének természetébe. Szembeállítja Isten fiait, akiket a Fiú megszabadított, meg az ördög fiait, akik az ő atyjuk kívánságait teljesítik. Egyik oldalon áttetsző világosság, igazság, kapcsolat, élet, állandó vonatkozás az Atyára, szabadság szeretetben; a másikon bezárkózás, vonakodás a másik megismerésétől, kapcsolathány, hazugság, magány, megosztottság. Az ember csak akkor igaz és szabad, ha szívében elismeri a létét adó viszonyt: mint a Fiú az Atya előtt, mi sem vagyunk másképp önmagunk, csak ha viszonyba lépünk mindazokkal, akiktől létünket kapjuk, vagy akikkel együtt részesülünk benne.

Igy egyszerre feltárul a bűn természetének mélye: elutasítása annak a viszonynak, ami létet ad és megalapoz a szeretetben. A szív hajlama okozza a bűnt: annak leszel a gyermeke, akihez hasonlítani akarsz. Ha befogadod a Fiú szavát, akkor megismered az igazságot, és az igazság szabaddá tesz. Ha görcsösen ragaszkodsz kiváltságaidhoz – akár ahhoz is, hogy Ábrahám fia és Isten fia vagy –, akkor hiába büszkélkedsz: igazából az ördög fia kívánsz lenni, aki önmagába és a halálba zárkózik.

Jézus feltárja előttünk szavával az élet és a halál forrását.

Ádám és Éva bűne (Ter 3)

Ez az emberi történelem kezdete. Az Isten képmására teremtett ember eltávolodik Teremtőjétől. Ő maga akarja megkülönböztetni a jót meg a rosszat, saját magát teszi középponttá, és így meghasonlik másokkal. Elrejtőzik a hirtelen távolivá lett Isten elől. Uralkodni akar a húsából való húson, akit a Teremtő ad neki, a nő viszont elcsábítani igyekszik élettársát. A mindenség maga hasadozik szét.

Ezt a történetet, amit mi az emberiség eredeténél helyezünk el, talán helyesebb saját cselekedeteim eredeténél megfigyelni. „Mindenki istenné teszi magát, amikor azt mondja: ez jó, ez rossz, amikor túlságosan szomorkodik az eseményeken, vagy féktelenül örül nekik” (Pascal). Az ember maga akar önmagának és a dolgoknak mértéke lenni.

Pontosan ez az ember bűne, aki jótéteményeket és ígéretet kap Istentől, mégis lázad és zúgolódik: „Isten nem tud inni nekünk ebben a pusztában” – mondják Mózesnek Izrael fiai. Elfeledkeztek a megmentő Istentől, – ismételtetik szünet nélkül zsoltárok és próféták. „Van-e ki Istent keresi? Nincs közöttük egyetlen egy” (Zsolt 53/52, 3-4). „Gonoszok már az anyaméhtől fogva” (Zsolt 58/57, 4). „Tékozló és lázongó nemzedék, amelynek szíve ingatag” (Zsolt 58/57, 8). Megvallják az egész nép bűneit (Zsolt 106/105). „Kihez hasonlítsam ezt a nemzedéket? – kérdi Jézus. – Hasonlított a tereken tanyázó gyerekekhez, akik odakiáltják a többieknek: Furulyáztunk nektek, de nem táncoltatok, siratót énekeltek, de nem jajgattatok” (Mt 11,16-17). Annak, aki menyegzőre hívott, visszautasítással, figyelmetlenséggel, nemtörődomséggel feleltetek (példabeszédek). Irányvesztett, szétszórott, megátalkodott szív. „Elhagyta engem, az élő vizek forrását” – hangzik fel újra meg újra a prófétáknál (pl. Jer 2,13). Jézus eljövetele napfényre hozza ezt az emberben rejlő bűnt.

Az egész emberiség bűne: pogányok és zsidók (Róm 1–11)

Hajlama tehát minden lényt a szeretet felé visz. Ennek önmagunkba fullasztása a bűn, és ez áradt ki az egész emberiségre. Akár pogányok legyünk, akár zsidók, föl kell ismernünk, hogy nyakig ülünk benne. A pogány nem ismeri föl a teremtésben a Teremtőt, hanem saját haszna érdekében zsákmányolja ki a dolgokat; a zsidó megkapta Isten ígéreteit és törvényét, most dicsekszik vele, és jobbnak hiszi magát a többinél. Ilyenformán „az egész világ vallja magát Isten előtt bűnösnek” (Róm 3,19). Minden a rossz és a halál zsákmánya. Aki maga erejéből akar kievickélni ebből, az átéli a belső meghasonlottságot: nem a jót teszi, amit akar, hanem a rosszat, amit nem akar. Egyik fajta ember számára sincs üdvösség, élet és megigazulás másban, mint Jézus Krisztus elismerésében, aki megigazulásunkká lett. Őbenne irgalmaz Isten mindenkinek, benne döntötte le a választalat és ölte meg a gyűlölködést (Ef 2).

Szent Pálnak ez a hosszú históriája az emberiség története, de a mi személyes történetünk is. Bennem is ott él hol a pogány, hol a zsidó, aki nem jut

tovább Isten ajándékainál; elég neki ez a világ, ahol az „én” a király és a halál az úr.

3. A KINYILATKOZTATÁS ÚJABB ÁTELMÉLKEDÉSE A TÉKOZLÓ FIÚ PÉLDA-BESZÉDÉBEN (Lk 15,11-32)

Olvassam el a példabeszédet a rómaiakhoz írt levél világánál. Együtt látom benne a pogány és a zsidó bűnét. A tékozló fiú bűne a pogányé: arra használja szabadságát, hogy megkaparintsa a dolgokat; ide azzal, ami engem illet – mondja. Csak saját magára gondol, így nem végezheti másutt, mint a teljes kifosztottságban. Hogy ebből kikerüljön, el kell ismernie azt, akitől minde ne való: „Hazamegyek apámhoz.” A szabadság újból megnyílik a szeretetnek. – Az idősebbik, a feddhetetlen, a római levélben említett „zsidó”, hűsége ellenére bezárult ennek a szeretetnek. „Igazvoltát” arra használja, hogy jogait követelje, és elutasítsa testvérét. Nem érti, hogy „mindenem a tied”. A bűnből kiszabadulni annyit jelent, hogy bármennyi legyen is a bűnünk, nem szűnünk meg a szeretet felé fordulni, és elismerjük benne minden jó forrását.

Sem a tékozló, sem a feddhetetlen nem igazul meg másképp, csak ha elismeri a megigazulást az egyetlen Fiúban, „minden teremtmény elsősülöttjében”, aki természet szerint egyenlő volt az Atyával, de hasonlóvá lett az emberekhez, „bűnné tette magát”, mint ők, hogy valamennyit megváltssa (vö. Kol 1,15, Fil 2,6-8).

Amikor énem bezárul a szeretetnek, sorozatosan Sátánná, Adámmá, Évává, a bűnösök nagy családjának tagjává válik. Amikor fölismeri állapotát és megnyílik, lassanként Krisztusba, a Szent Szűzbe alakul, a szentek családjának tagjává lesz.

● *Bűnünk történetének lefolyása ebben az ábrázolásban fordítottja a tapasztalati lefolyásnak. Egy csapásra a láthatatlan valóság közepébe jutunk, a bűnnek ahhoz a típusához, amely minden rossz eredete, és amelyet a hit mutat meg. Valóban csak lassacskán ébredünk tudatára ennek a „titkos rossznak” (Zsolt 19/18,13), abban a mértékben, ahogyan szabadságunk növekszik. Krisztus azért jött, hogy kinyilatkoztassa a mindenkit érintő bűnt, de azért is, hogy megfossa hatalmától.*

Tetszés szerint végigelmélkedhetem az egész történetet, vagy valamelyik mozzanatát. Egyik esetben sem fogom egyszerre kimeríteni az anyagot.

A „mélység” csak lassan-lassan dereng föl előttem, annak mértékében, ahogyan el tudom viselni a látását, és ahogyan önmagammá válok.

4. AZ ELMÉLKEDÉS VÉGE: „KOLLOKVIUM”, IMABESZÉLGETÉS JÉZUSSAL

Mindenki ismeri a keleti hagyomány imáját: „Jézus Krisztus, Isten Fia, Megváltó, könyörülj rajtam bűnösön!” Minden benne van ebben a néhány szóban,

életünk során akárhányszor visszatérhetünk hozzá, anélkül, hogy kimerítenénk igazságát. Úgy jelenik meg benne Jézus, mint abban a beszélgetésben, amelyre Szent Ignác szólítja fel a lelkiigyakorlatozót az elmélkedés végén: „Képzelm el Krisztus Urunkat, mintha jelen volna és a kereszten függne, s beszélgessek vele; kérdezzem meg: Teremtő létére hogyan jutott odáig, hogy emberré lett és eljött az örök életből az ideigvaló halálba, hogy így meghaljon bűneimért . . .” (Lgy 53)

Az engem elítélő irat föl van szegezve a keresztre (Kol 2,14-15). Nincs többé ítélet, csak annak, aki visszautasítja a jelenlevő Irgalom elismerését.

„Aki bízik benned“, azt most már „nem éri szégyen“ (Zsolt 25/24, 3).

„Tisztíts meg a titkos rossztól; Őrizd meg a gógtól szolgálád“ (Zsolt 19/18, 13-14).

□ A SZELLEMEK MEGKÜLÖNBÖZTETÉSÉNEK ELSŐ LÉPÉSEI

Ez az elmélkedés nem hagyhat közönyösen bennünket. Ha csak unalom lenne az eredménye, annak kérdést kell fölvetnie bennünk. Rendszerint – Szent Ignác nyelvén szólva – vigasztalásokat és vigasztalanságokat ébreszt. A kifejezésmód – mint a bűn és az anyagok esetében – elavultnak tűnhet. De ahelyett, hogy ennél időznénk, igyekezzünk megtenni a megkülönböztetés első lépéseit.

A bűn átérésének megvannak a torzképei. Sokan azt mondják: nyavalyás alak vagyok, és azt hiszik, hogy ez bűnbánat. Pedig az ellenkezője. Nem származhatik a Lélektől az, ami bosszúságot, csüggedést, büntudatot, másokkal való összehasonlítást, beteges szomorúságot szül. Az isteni jegyet hordozó érzések: az erő, a szelídség, a bizonyosság, hogy Isten szeret bennünket, a vágy, hogy nagyobb szeretetre táruljunk.

Hasonlóképpen az ismeret, amely ezt az érzést létrehozza és kíséri, nem magunk vagy mások elemzésének a gyümölcse. Kizár minden hasonlítottatást. A mélységekbe vezet bennünket, oda, ahol egyszerre ismerjük föl, hogy képtelenek vagyunk minden jóra, és hogy hivatásunk a tökéletességre szól. „A mélységből kiáltok hozzád“ (Zsolt 130/129). Felkiáltok: „Megszabadított, mivel szeretett“ (Zsolt 18/17, 20).

Így végzi el az értelem a hit fényében az első megkülönböztetést. Ha ilyenkor könnyekre fakadok, ez nem elégedetlenségem jele. A könnyek, amelyeket kérhetek, a Lélek gyümölcse: „educ de cordis nostrī durtia lacrymas compunctionis“, fahaszd kemény szívünkből a töredelem könnyeit, – hangzott a régi misekönyv egyik könyörgése. Szívem kemény, mint a kő; fahaszd fel belőle, mint Mózes imájára a sziklából a vizet, a töredelem könnyeit. Ezek a könnyek boldogítók. „Boldogok,

akik sírnak, mert vigasztalást nyernek" (Mt 5,4). A „világ szomorúságától" eltérően, amely „halálba visz", ez az „Istennek tetsző szomorúság" „üdvös töredelmet eredményez, s ezt senki sem bánja meg" (2Kor 7,10).

Vagyis ezt az elmélkedést csak olyanok végezhetik, akik úgy tekintik magukat, mint Jézus Krisztusban megmenekült emberek. Ha valaki még nem hiszi, hogy Jézus Krisztus bennünk él és megszilárdít a szeretetben, annak inkább ártalmára van, mert bezárja magányába, szomorúságába. A lelkigyakorlatos mestert a gyakorlat megtanítja erre. Sok megkülönböztető képességgel kell bemutatnia ezeket az elmélkedéseket, nehogy az ellenkezőjét érje el annak, amit szeretne. Rossz az elmélkedés, ha nem növeli bennünk a Megváltó Jézus ismeretét és szeretetét.

□ MEGJEGYZÉSEK A NAP VÉGÉN

Céljuk, hogy segítsenek tovább haladni a megkülönböztetésben, megszilárdítsanak a hit objektív rendjében és a készséges engedelmisségben a Szentlélek működése iránt.

1. Az ima kezdetének fontossága

Helyesebben így kellene mondani: a kiindulópontok, a „hangnemet" megadó „prelúdiumok" jelentősége.

Hogy mennyi gondunk van rájuk, az megmutatja, milyen fontosságot tulajdonítunk a Lélek működésének. „Kérjem azt, amit akarok" – mondja Szent Ignác. Sokan megfélemedeznek a két ige valamelyikéről, főleg pedig arról, hogy kölcsönös viszonyukban kell vennünk őket. Azért imádkozom, mert bármennyire is kívánom, hogy valami történjék vagy valami megtörjön bennem, föl ismerem, hogy képtelen vagyok ezt végbevinni. Istentől várom annak a megvalósítását, aminek a vágyát belém adja.

„Amit akarok." Dehát gyakran azt sem tudom, mit akarjak; nem tudom, mi válik javamra. Mégis kérem az Egyház hitével egyesülve, tudva, hogy ha igyekszem, Isten majd látnom engedi, mire van szükségem. Különféle próbálkozásaimban megéreztetni velem azt, ami nekem való.

2. Folyamodjunk segítséghez, hogy kitarjunk az imában

Hogy megtartsuk az előírt időt, figyeljük meg, mi segít leginkább, főleg a zsolnárokban, a szentírási vagy liturgikus szövegekben, imám támaszaiban. Van abban valami oktalanság és elbizakodottság, ha mindent saját magunkból akarunk kifacsarni, holott a Lélek veszi magának a fáradságot, hogy igéjével tanítson. A nap folyamán lassanként

állandó mozgás alakul ki bennem lelkiolvasmánytól az ima, imától a lelkiolvasmány felé.

3. Türelmesen várjunk

Láttuk, hogy a töredelem a kegyelem műve, nem a lélek feszítése préseli ki. Azonkívül a bűn kinyilatkoztatása – az emberiség történetében éppúgy, mint egyéni életünkben – fokozatos, az érintett ember erejéhez mérten. Fontos, hogy megmaradjak a kegyelemnek annál a mértékénél, amit ma kaptam. A csak álmaimban élő „jobb” itt is, mint mindenütt, ellensége a valóságos jónak. Ha idegesen törekszünk elérni, az kitesz a csüggedésnek és kiszolgáltat a Sátánnak. Legyünk figyelmesek, de lázas sietség nélkül.

Türelmünk forrása a bizonyosság: Isten nem fedi fel előttünk bajunkat úgy, hogy egyben ne adná meg rá Megváltónkat. „Ha valamit megmondok neked, annak a jele, hogy meg akarlak gyógyítani belőle” (Pascal).

4. „Begyűjteni a gyümölcsöket”

A nap végén jó följegyezni azokat a pontokat, amelyeknél elidőztem, ha csak azért is, hogy majd ismét visszatérjek hozzájuk. A Lélek útmutatásai ezek. Esetleg azért írom le, hogy egy szót mondjak róluk a lelkigyakorlatos mesternek vagy a közös lelkibeszélgetésben. Vannak olyan pontok is, amelyek bizonyos irányt jeleznek. Egybehangzásuk lassanként megismerteti velem Isten akaratát, és így a választás végül is csak az érett gyümölcs begyűjtése lesz.

Jó megmondani azt is, ha az a benyomásunk, hogy semmi hasznunk a lelkigyakorlatból. Sokszor csak hisszük ezt, pedig a kegyelem – ha nem is sejtjük – dolgozik bennünk, csak éppen máshogyan, mint mi gondoljuk. Ahogy a Szentírás gyakran említi: Isten ott volt, és én nem tudtam róla.

A Jézus-ima

□ A NAP TÉMÁJA: A MEGVÁLTÓ JÉZUS

Hogyan mondjuk igazán, nemcsak a szánkkal, a Jézushoz szóló könyörgést: **„Jézus Krisztus, Isten Fia, Megváltó, könyörülj rajtam bűnösön“?**

A rosszban, ahová süllyedtem, Jézus folyvást velünk van. Akármilyen mélyre zuhantunk emberségünkben, ő ott van. „Ma velem leszel a Paradicsomban“ (Lk 23,43). Vele együtt túlhatolok a tilalmon: látom a bűn rútságát, „még akkor is, ha nem is lenne tiltva“ (Lgy 57). Eljutok a forrásához annak az egyetemes zűrzavarnak, amelynek én is részese vagyok e világ minden emberével együtt (a Szent Jánosnál emlegetett „világ“-ról van szó), és ahonnét Jézus kiszabadít. Emberileg minden megigazulás lehetetlen, akár a törvény szerint ítélő zsidónak, akár a lelkiismeretére támaszkodó pogánynak.

Ezekben a mélységekben nem ejthetek elítélő szót senki ellen sem, csakis önmagam ellen. Fölfedezem az üdvösség méreteit: szélességét, hosszúságát, magasságát és mélységét (Ef 3,18). A szeretet dimenziói ezek, amely erősebb a pokolnál. Lényem legbensejében elérek az egyetemes irgalom felfakadó forrásaihoz, ahol Krisztus megment. „Tartózkodj gondolatban a pokolban, és ne ess kétségbe“ – mondta Jézus Szilvánusz áthoszi remetének. Jézus számomra és mindenki számára Megváltó, Bárány, aki hordozza a világ bűnét. Visszaad engem a testvéri szeretetnek (1Jn 1,8–2,2).

Ebben a találkozásban kölcsönös csere megy végbe. Én neki adom azt, ami vagyok, ő nekem adja önmagát. Itt kezdődik az ember átalakulása. Felmutathatom előtte az emberiség minden gonosztettét. Ahol a bűn elárad, túlárad Jézus kegyelme (Róm 5).

Nem kell félni attól, hogy a bűnös imájának ebben a személyes átélésében a legmélyebbre szálljak, „gonosz szívem hajlandóságának“ gyökeréig, Isten teljes nélkülözésének állapotába, ahová a csak önmagában tetszelgő én jut: a pokolba. Meg kell szabadítani a pokol valóságát azoktól a képektől, amelyekkel körülvevesszük, azoktól a kérésektől, amelyeket fel szoktunk tenni vele kapcsolatban. Mindenki magában hordja a poklot: egy szeretet nélküli, kapcsolat nélküli, Isten nélküli világot. A pokol valósága bennünk a gonosz szív vágyából születik.

Ha Megváltónak mondom Jézust, tudnom kell, mitől vált meg. Nem kevesebbtől, mint a pokoltól, a felfoghatatlan rossztól, a sötétségtől, a felfordult világtól, a szeretet ellentététől. Néha a földön is szerezhetek valami tapasztalatot erről az állapotról, amikor az önmagukhoz láncolt emberek áthatolhatatlan magányban élnek egymás mellett.

A leszállás ezekben a mélységekben nem kétségbeesztő, hanem tisztító hatású. Fájdalmas visszatalálása annak a lénynek, akit vonz a szeretet, de érzi magában az ellenállást. Amikor a rossz fölfakad bennem, megszabadulok tőle. Ott találok magam Krisztusban, a világ és az emberiség középpontjában, szívében. Ne taszíts el arcod elől. Csak Te vagy az élet. Nincs másutt üdvösség, mint Benned. Csak Te benned teljesül az emberek vágya, az általános megigazulás. Krisztus eljövetele előtt, alatt és után egyaránt valamennyien hozzá kapcsolódunk és az ő ítélete alá tartozunk.

□ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ

1. ELMÉLKEDÉS A BÜNÖKRŐL

1. pont. Bűneim sorozata, ti. idézzem emlékezetembe életem minden bűnét, áttekintve életemet évről-évre vagy időszakok szerint. Erre három dolog segít: először vegyem szemügyre a helyet és házat, ahol laktam; másodszor a másokkal folytatott beszélgetéseimet; harmadszor foglalkozásomat, amelyben éltem.

2. pont. Mérleljelem a bűnöket, szemlélve azt a rútságot és gonoszságot, amelyet minden egyes elkövetett halálos bűn önmagában rejt, még akkor is, ha nem is lenne tiltva.

3. pont. Szemléljem, ki vagyok én, példák segítségével mindig kibővítem magamat: először, milyen kicsiny vagyok én az összes emberhez képest; másodszor, mik az emberek a mennyország összes angyalaihoz és szentjeihez képest; harmadszor szemléljem, hogy mik az összes teremtmények az Istenhez képest; már most én egyedül mi lehetek? Negyedszer tekintsem testem minden romlandóságát és utalatosságát. Ötödször tekintsem úgy magamat, mint valami daganatot és gennyedő sebet, amelyből annyi bűn, annyi gonoszság és annyi undok méreg fakadt.

4. pont. Fontoljam meg, kicsoda az Isten, aki ellen vétkeztem, összehasonlítva az ő tulajdonságait az én ellenkező tulajdonságaimmal: az ő bölcsességét az én tudatlanságommal, az ő mindenhatóságát az én gyengeséggemmel, az ő szentségét az én méltatlanságommal, az ő jóságát az én gonoszságommal.

5. pont. Csodálkozó felkiáltás nagyfokú érzelmek között, végigmenve az összes teremtményen, hogyan tűrhettek meg engem az életben, és tart-

hattak meg benne; az angyalok, bár ők az Isteni igazság kardjai, miképpen tűrtek meg, őriztek és imádkoztak értem; a szentek miképpen voltak azon, hogy közbenjárjanak és imádkozzanak értem; az ég, nap, hold, csillagok és elemek, teremtmények, madarak, halak és állatok hogyan szolgálhattak engem; és a föld hogy nem nyílt meg alattam, hogy elnyeljen, új poklokat teremtve, hogy ott örökre kínlódjam?

Kollokvium. Fejezzem be az irgalmasság imabeszélgetésével, társalognva Istennel, a mi Urunkkal, hálát adva neki, hogy mindezekéig életben tartott, és elhatározva, hogy kegyelmével a jövőben megjavulok. (Lgy 51–61)

● *Bár az elmélkedés „a bűnökről” szól, nem lelkiismeretvizsgálat. Ha nem személyes szembenézés az ember részéről Istennel, annak a párbeszédnek a módján, amelyet Jób folytat Teremtőjével. Őt nagy hullámban visz el az irgalom feneketlen mélységeibe.*

Bármilyen módon szemléljem is magamat, meg kell állapítanom magamban a s át á n i m a g a t a r t á s jelenlétét vagy csírát: a kisajátítást, az önakaratot, még látszólag legjobb cselekedeteimben is.

Ez a magatartás nem annyira azért rossz, mert tilos, vagy mert büntetést vonhat maga után. A b ű n , amelyben önmagamot teszem középponttá, akkor is r o s s z , ha nem lenne megtiltva, mert visszautasítása a szeretetnek, az életnek: csak én létezem egyedül.

K i v a g y o k é n , én, aki egyedül önmagamot akarom? Nincs szükség hosszas elmélkedésekre, hogy a kérdésre megfeleljünk. A romlás ott rág lényünk gyökerén, és a ránk leselkedő halál nem egyéb, mint a belső lealacsonyodás képe, amelyet a csak önmagát állító én hoz létre.

Egy pillanatra elsodor a semmi és a kétségbeesés hulláma, – de rögtön ismét fellélegzem a teremtő Isten még hatalmasabb hullámában. K i ő , az én Teremtőm? Mindaz, amire vágyakozom, amit nem tudok magamtól megvalósítani... Mint Jób, „esztelenül szóltam. Most azonban saját szememmel láttalak, ezért visszavonok mindent és megbánok, porban és hamuban” (Jób 42,1-6). Te vagy egyedül szent. Te egyedül hatalmas. Te egyedül jó.

És íme az utolsó hullámban Isten és jelenlétében az ember, „mérhetetlen szeretetben”. Elámulok, mint egykor Péter. Hogyan lehetséges ez? Létezem. Szeretnek. A mindenség létezik. Szentek és angyalok vannak velem. Nem vagyok egyedül.

Végül is nem marad más, mint elbeszélgetni Urammal, Istenemmel. Nagyon kell hálálkodnom neki, következteti Szent Ignác. A h á l a d á s a bűnnel ellenkező irányba visz. Magával ragad a szeretet, amely megalkotott és újraalkot.

● *Az ilyen imádság kiáltásként fakad a szívből, ha Isten megismerteti vele magát. Akaratunkkal nem tudjuk létrehozni. A Lélek műve abban, aki kéri: „Uram, nyisd meg szememet csodáidra, akkor megtudom,*

*ki vagyok.” Ha kibontakozik bennem, feloldhatatlanul hozzáköt a szeretet*hez.

2. ISMÉTLÉS A SZENTÍRÁS ALAPJÁN: ISTEN SZEMREHÁNYÁSAI IZRAELNEK (Ez 16)

● *A mozgás iránya állandóan ugyanaz: Istentől felém, tőlem Isten felé. Itt párbeszéd formáját ölti a forrón szerető férj és a hűtlen feleség között. A bűn pedig úgy jelenik meg, mint házasságtörés.*

Ha egy ember visszatér Istenhez, Isten é a kezdeményezés: „Tárd fel Jeruzsálem előtt iszonyatos vétkeid” (2. vers). „Megemlékezem rólad, és te visszaemlékszel” (60-63). Péter tagadása után Jézus visszafordul és tekintetét apostolára szegezi. „És Péternek eszébe jutott...” (Lk 22,61-62)

A bűn, amelyből Isten kiszabadítja népét, *hálátlanság és házasságtörés*. Kicsapongó lettél szépségedben, és nem ismerted el, hogy tőlem való. Akkor jobbnak hitted magad nővéreidnél, jobbnak Szodománál, Gomorránál, akiket „kigúnyoltál” (56). És „amikor elkövetted ezeket a gyalázatos dolgokat, igazoltad nővéreidet” (51), akik „a te bűneidnek a felét sem követték el”. Szent Pál ugyanígy beszél majd: Izrael hűtlensége igazolta a pogány népet (Róm 9–11. fejt.).

Mivel elfordultál tőlem, magadra hagytalak. Gúnytárgya lettél a nemzeteknek. A bűn érvényre juttatta benned hatalmát és végzetes voltát: „Kiszolgáltattál minket bűneink hatalmának” (Iz 64,6). A pokol képévé lettél.

De szeretetem erősebb, mint a te gonosztetteid. *Ki engesztelek magammal*. Akkor majd „szégyenkezel, szégyenedben nem tudod kinyitni a szád” (63), és nem esel többé abba a kísértésbe, hogy mindenkinél és mindennél jobban szeresd magad. Ámulat, csodálkozó felkiáltás, elképedt csend – mind ugyanazt akarja mondani. Az ember, akit testvéreivel együtt megmentett Isten mindenkire kiterjedő irgalmassága, nem jut szóhoz: hogyan szerethet ennyire az Isten?!

● *Ebben a bűnről szóló szentírásai ihletű elmélkedésben olyan közép-pontban állunk, amely az egész emberi történelmet megvilágítja.*

3. NÉHÁNY BŰNBÁNÓ A SZENTÍRÁSBAN

● *Jó elmélkedni arról, hogyan nyilatkoztatja ki Isten egyes embereknek bűnüket, és hogyan szabadítja meg őket tőle. Isten és az ember mindig személyes párbeszédben ismeri fel egymást.*

Dávid (2Sám 11–12)

Házasságtörés, a férj megrontása, gyilkosság: egyik bűn maga után vonja a másikat. Hogy az ember tudatára ébredjen, micsoda rosszba süllyedt, Isten szavának kell felhangzania. „Te vagy az az ember”, mondja Nátán próféta. E szó hallatára Dávid nem esik áldozatul sem a gögnek, sem a kétségbeesésnek;

egyszerűen kimondja: „Vétkeztem Isten előtt.” Isten és az ember felismeri egymást: „Megtaláltam szolgámat, Dávidot.” (Zsolt 89/88, 21). Saul számítgat és védekezik: Én megtettem Isten rendelését. Azt állítja, hogy ő rendben van. Isten elveti. Dávid védtelen. Az Úr őt választja ki mindörökké.

Zakeus (Lk 19,1-10)

Zakeus elismeri Jézus előtt, hogy tolvaj. A római törvény szerint a tolvajnak a lopott összeg négyszeresét kell visszatérítenie, és ezt ő meg is ígéri. De – közismert vámos léte – látni akarja Jézust. Amikor elismeri egyedülálló méltóságát, Jézus viszont elismeri őt Ábrahám fiának. Máté és annyi más után a farizeusok botránkozására ő is vendégül látja asztalánál Jézust (Mt 9,9-13).

A bűnös nő Simon lakomáján (Lk 7,36-50)

Sokaknak a mélységbe szállás azt a kockázatot jelenti, hogy egészen mélyrehatóan megvizsgálják magukat. Az ilyenek egyedül maradnak. A Simon lakomáján megjelenő nő oda szállt le, ahol az Atya a rejtekben lát: felismerte Jézust, és az felismerte őt.

A nő semmit sem szól, semmivel sem vádolja magát. Amit csinál, az mindent megmond. Különb is mindenki ismerte a városban, és a farizeus bárkinél jobban elsorolhatta bűneit. Ez az ember megmarad a Törvény látókörében, a bűnök számának és a személyes megigazulásnak határai között. Így egyedül marad, kívül a szereteten. Nincs szüksége másokra. Elég önmagának.

Az asszony leszáll egészen odáig, ahol fölismeri magáról, hogy bűnös, de egyben azt is, hogy szeretik. Itt már nincs szó elemzésről és számolgatásról. Odaad mindent, a bűneit, sok-sok bűnét. A szeretet, minthogy kölcsönös adás és a másik elismerésének igénye, minden választófalat ledönt.

A házasságtörő nő (Jn 8,2-11)

A farizeusoknál az ítélet a Törvényből származik, amely ítéletet mond, és magára hagyja az embert. Jézusnál a szívből, amely elismer és egyesít. A farizeusok egymás után „eloldalognak”, annak a bűnnek a súlya alatt, amit nem ismertek el, mert csak önmaguktól várták a megigazulást. Az asszony megigazultán távozik, mert ő csak a nyomorúságát tárta az Úr elé, és semmi jót sem várhatott magától. Jézus, aki ismeri a szívek titkait, szuverén függetlenségében ujjával ír a földre.

A lator (Lk 23,39-43)

Ő is felismeri Jézust, miközben a másik, a sértegető lator csak saját magára gondol és követelőzik. Mi ezt tartjuk igazságosnak. De ő? Emlékezz! A bűnös Imája tökéletes. Csatlakozik Dávidéhoz: Vétkeztem Isten ellen. Mit tehet Jézus, ha valaki így kiszolgáltatja magát? Hisz azért jött, hogy kinyilvánítsa az Atya irgalmasságát a védtelenek, a szegények, a gyermekek, a bűnösök iránt. „Még ma velem leszel a Paradicsomban.” „Menjete ki a keresztutakra, és akit csak találtok, hívjátok meg a menyegzőre” (Mt 22,9).

4. NÉHÁNY BŰNÖS IMÁJA A SZENTÍRÁSBAN

I z 63 – 64 összefoglaló zsoltára mindannak, amit Isten népéért tesz. Megszomorítottuk Szentlelkedet; „mégis, Urunk, te vagy a mi atyánk, mi vagyunk az agyag, és te, aki formálsz” (64,7). Hagyod, hogy a bűn végzetes következményei kifejlődjenek bennünk, ha elfordítod arcodat. De visszatérsz, és nem hagysz mindörökre gonoszságunk hatalmában.

Azután ott sorakoznak az ún. bűnbánati zsoltárok, különösen a 130/129, a „De profundis”, és a bűnös nagy zsoltára, az 51/50. zsoltár: „Irgalmazz, Isten, jóságod szerint.” Erről a kettőről elmondhatjuk: sohasem idézzük úgy fel vétkeinket, hogy ne emlékezzünk meg Izraelről, vagyis az egész népről, amelynek Isten velünk együtt megadja a kiengesztelődést. Az egyes ember és az összesség nézőpontja összekapcsolódik.

A *Miserere* zsoltárt imádkozva átélhetjük: az ember sohasem ismeri meg úgy önmagát, hogy ugyanakkor ne ismerné meg jobban Istent is. A bűn beismerésével megismerem Istent, akire rábízom magam. Mindenekelőtt *Irgalmasnak* ismerem meg, aki gyöngéd szájalommal néz rám. Jóvétehetetlen az, ami a magam hibájából közte és köztem emelkedik, tehát nem marad más hátra, mint az irgalom. Szükségképpen megismerem most tapasztalatból, amit elméletben tanultam: Jó az Isten. Irgalmasságot gyakorol. Hiszen magamtól csak szenny van bennem. Ezt is megtapasztaltam. — Megismerem Isten igazságosságát. Erre is rá kell hagyatkoznom. Mert csakis ő „igazságos” és „feddhetetlen”. Egyedül őrá számíthatok, hogy az „igazságot” cselekedjem, amit ő szíve mélyéből szeret. Csak ő taníthat meg rá. — Megismerem egyedülálló szentségét. Ki tud olyan tisztává válni, mint Isten? Én két embert érzek magamban, és nem a jót teszem, amit akarok... Ki szabadít meg engem? „Moss meg izsóppal”: a tökéletes Áldozat vérével, a Bárányával, aki elveszi a világ bűnét. — Megismerem átalakító szeretetét. A bocsánatban megtanulok örülni. A nem remélt üdvösség örömeivel. Örökre ámulni fogok ennyi kegyelem láttán, hiszen a magam lejtőjén a pokol felé közeledtem. Ez a bűnös Magnificatja: Isten kiment a semmiből. Még a halálból is élve kerülök ki. Ez a szeretet, amely az „üdvösség örömeivel” tölt el, megadja Arcának látását: „Jelenlétedtől meg ne fossz”, hisz attól várom szívem átalakulását. Arcod és Lelked „tisztá szívet teremt” bennem, megújítja lelkem „szilárd erőben”. Ő adja nekem a létet, az akarást és a cselekvést. „És ha tetteket kívánsz tölem, vidd őket végbe bennem” (Keresztes Szt. János). — Végül azután, ha ez a szeretet átalakított, *t o v á b b a d h a t o m* megtapasztalását a többieknek: „Hadd tanítom a bűnöst útjaidra.” Persze tudom, ha szavamnak van valami hatása, ez a hatékonyság a kegyelemtől való: „Uram, nyisd meg ajkamat.” Akkor, bárkik is vagyunk, „összetört szívvel”, amely immár csak Jézus vérében remél, felajánlhatjuk majd az Istennek egyedül tetsző áldozatot.

A hit és a kegyelem szüli ezt az imádságot. Bűneimben „gyakorold jóságodat és irgalmasságodat, és Téged ismernek meg belőlük” (Keresztes Szt. János).

János evangéliumából magunkra alkalmazhatjuk a betesz dai b éna vallomását: „Uram, nincs emberem.” Vagyis: a rossz minden formában és mindenütt körülvesz, sok mással együtt várom a gyógyulást, de az nem jön – a b éna 38 éve fekszik ott –: nem tehetek mást, mint a mélységből Isten felé kiáltok (vö. 18/17. zoltár). Ez a kiáltás lehívja Őt: „Kelj föl és járj!” Jézus teremtő szavát hallatja, azt a szót, amely feltámasztja a halottakat, a Fiúnak az Atyától kapott hatalma szerint. „Senkim sincs” – annyi ez, mintha azt mondanám: „Nincs másom, csak Te.”

5. A HÁRMAS IMABESZÉLGETÉS (Lgy 63–64)

Szent Ignác föltételezi, hogy miután egyideig elidőztünk azokban a pontokban, amelyek legjobban megragadtak az előző elmélkedésekben, imánk folytatásaként egymásután odafordulunk M i a s s z o n y u n k h o z , a F i ú h o z és a z A t y á h o z . Mindegyik alkalommal hármás kegyelmet kérünk: „érezzem magamban bűneim benső ismeretét és megutálását”, vagyis ne álljak meg a külső tettnél, hanem odáig hatoljak, ami a szívből fakad és tisztátalanná teszi az embert (Mk 7); „érezzem cselekedeteim rendetlenségét”, vagyis hogy szívem kétfelé húz, két úrnak akar szolgálni (Lk 16,13), szemem homályos, és egész testemet sötétbe borítja (Lk 11,33-36); végül „kérem a világ ismeretét”, azét a világét, amely csak az önző bezárkózást ismeri, és amelyben nem lehet meg az Atya szeretete (1Jn 2,15-17).

6. IRGALOM ÉS ÍTÉLET (Óz 1–3; 11; Mt 25,31-46)

Örökre eljegyzem magam az egykori hűtlen jegyessel, „igazságban, törvényben, jóságban és szeretetben”. Büntetésem által új életre keltem: mert Isten vagyok én, és nem ember.

A döntő válogatás a szeretet alapján történik. Keresztes Szt. János így foglalja össze az ítélet nagy jelenetét: „ S z e r e t e t ű n k r ű l í t é l n e k m e g .” Azok részesülnek a mennyei dicsőségben, akik beilleszkedtek a Szeretet Lelkének mozgásába, még ha nem is ismerték föl azt, aki felé ez a mozgás vezette őket: Krisztust mindenki és mindenben. Mindenki a „szívébe írt törvény” (Róm 2,14-16) alapján kapja meg ítéletét, a törvény lényege pedig a szeretet.

Lehet, hogy valaki nem ismerte föl Krisztust, és mégis az ő juhjai közül való, azok közül, akik nem vétkeztek a Lélek ellen (Mt 12,31-32). Mások beszéltek róla, mégsem eresztik be őket. „Nem mindenki, aki mondja . . . a te nevedben prófétáltunk” (Mt 7,21-23). Az Úr nem sorolja az embereket semmiféle társadalmi vagy vallási kategóriába: övéi mindenfelől sereglenek össze (Mt 8,11-12).

Így még ha lelkiismereted nem is vádol semmiről, őrizkedj tőle, hogy megítéld önmagadat vagy másokat. Hagyd ezt az Úr eljövételére (1Kor 4,3-5).

□ AZ IMA ÁLLANDÓSULÁSA. ISMÉTLÉS. LELKIISMERETVIZSGÁLAT

Ez az imádság csak akkor válik személyessé, ha tartós. Az orosz zarándok sokáig mondogatja imáját, és a szíve átalakul. Szent Ignác a lelkigyakorlatnak ezen a pontján ajánlja az ismétléseket: mindenki térjen vissza azokra a pontokra, ahol „nagyobb vigaszt vagy levertséget vagy lelki indítást” érzett (Lgy 62), szóval azokra, amelyek nem hagyták közönyösen. Az imádságra való előkészület ilyenkor nem abból áll, hogy sok lelki könyvet olvasunk, vagy egy belső értekezés tervét vázoljuk föl, hanem lelki tapasztalatunk fejlődésének mértékében szabadon azokra a pontokra irányítjuk figyelmünket, amelyekről tapasztalatból tudjuk, hogy könnyen kapcsolatba hoznak Istennel.

Az ilyen ismétlés eszményi ideje természetesen az este, miután egész nap ugyanazokkal a gondolatokkal foglalkoztunk. Az ember éjjelre magába vonul, hogy aludjék vagy imádkozzék. Fogadjunk szót a természet, a szentek és a szerető szívek leckéjének. A szentek nappal dolgoztak, éjszaka meg imádkoztak.

Az ismétlés előmozdítására Szent Ignác tanácsolja a hármasszó beszélgést, amelyről az imént volt szó (55. o.). A mindennapi életben minden táplálhatja ezt az imádságot: a szentírásvetés, a liturgia, a lelkiismeretvizsgálat, a bűnbánat, a szentségek. Ezek az eszközök kialakítják bennünk azt a magatartást, amelyet őseink „töredelemnek” neveztek, azt a „megtört szívet”, amelyet Isten sohasem vetett meg. Egyedülálló jellegű érzés ez, amely – mint a Lélek egész műve – látszólag egymásnak ellentmondó magatartásokat hangol össze: döbbenetet, szégyent, csodálatot, hálaadást. A szívet hajlékonyak és mindig nyitottak őrzik meg. Tettrekészség és sugárzás forrása. Segít fönntartani életünkben az igazságot és indítékaink tisztaságát. A szeretetre való állandó megtérés állapota ez.

□ A BŰNBÁNAT SZENTSÉGE

Az előző napok imája előkészít rá és ebben tetőződik. A mélységekbe szállva odaadjuk Jézusnak, ami vagyunk, és ő nekünk adja, ami ő. A keresztség szent cseréje újul meg a bűnbánat szentségében. Már nem a magunkéi vagyunk, hanem az övéi.

A bűnbánat szentsége terén tapasztalható jelenlegi lanyhulás egyik oka talán az, hogy főleg lélektani és erkölcsi oldalról néztük: azért gyónunk, hogy megismerjük magunkat, és haladást mutassunk fel. Pedig túl kell jutnunk a megtisztulás és a jó lelkiismeret gondján. A bűnt a szeretetet törli el, ami ellenkezője a bűnnek.

Ha Krisztusban élek, a szeretetben élek. Vágyaim, gondolataim, cselekedeteim beléje olvadnak: „Már nem én élek, hanem Krisztus

él bennem." Ha valaki azzal dicsekednék, hogy nincs vétke, az hazugnak tünteti föl Jézust (1Jn 1,10). De beléje vetett hitem erejében még a bűnöm sem az enyém többé, attól a pillanattól, hogy elismerem. Arra száll, aki „az engesztelő áldozat bűneinkért, nemcsak a mieinkért, hanem az egész világ bűneiért is” (1Jn 2,2). Oda van szegezve a keresztre, az eltévesztetett irattal együtt (Ef 2, Kol 2). Ha annyi bűnöm lenne is, mint a bűnös nőnek Simon lakomáján, bocsánatot nyerne bűneim, mert „nagyon szerettem”. Simon viszont, aki saját szemében igaznak tűnik és megítéli a többieket, nem kap bocsánatot, mert „kevésbé szeret” (Lk 7,47-48).

Ha két egymást szerető ember távol él egymástól, szükségét érzik, hogy ne csak lelkiileg egyesüljenek, hanem külső jelekkel is kifejezésre juttassák szeretetüket. Így a Krisztus szeretetében élő keresztény is szükségét érzi, hogy jelekben fejezze ki állandó kapcsolatát Jézus Krisztussal.

Hogy még bűneink kellős közepén is Jézushoz tartozunk, annak legkifejezőbb jele a bűnbánat szentsége. Akárcsak az Eukarisztiához, ehhez sem mint valami mágikus szertartáshoz vagy nyugtalan lélekkel járulok, hanem a szeretet igényéből, hogy érzékelhetően kifejezzem: Jézus Krisztushoz folyamodom, s ugyanakkor testvéreim közösségéhez.

A törvény, amely megítéli, meghagy tehetetlenségemben. Bevallom jóra való képtelenségemet Jézus Krisztusnak: az ő vére az élet és a kegyelem forrása számomra. Szavába vetett hittel eléje tárom, mi vagyok. „Csak egy szóval mondd . . .” „Ha csak ruhája szegélyét érintem is . . .” „Nincs emberem.” Ez az evangéliumban szereplő betegek magatartása, akik mindent Tőle várnak. Az Egyház valóságosan birtokolja az Üdvözítő keresztjéből fakadó életforrásokat. „Krisztus vére, kelts életre engem!”

A testvéri kiengesztelődés a szentség egyházi oldala. A bűn abban áll, hogy elkülönítem magam. Amikor bevallom bűnömet az egyházban, megtagadom az önleégültségnek ezt a tényét, és a bűnösök közé sorakozom. Enélkül nincs igazi testvéri szeretet. Aki bűnösnek vallja magát, az képessé válik a testvérszeretetre; jobban mondva testvérét ismeri föl minden emberben, és látja, hogy nem szabad elébe tennie magát.

A gyónásra való készüllet egyik lépése a lelkiismeretvizsgálat. Ennek módja: „imamód” (Szent Ignác). Isten tár föl engem önmagamnak: tőle fogadjam az önismeretnek azt a fokát, amelyet ebben az évben meg akar adni. Hogy a lelkiismeretvizsgálat hasznos legyen, a Szentlélek kegyelmében kell végbemennie. Ez is egy a többi „gyakorlat” között.

Lelkigyakorlat idején jó, ha hosszabb időt áttekintünk (ezt hívják „általános” vagy „egyetemes” gyónásnak), hogy Isten világosabban tudtunkra adja az akadályokat, amelyek meggátolják bennünk szeretetének behatolását. Nem jelenti ez, hogy az „általános gyónás” hoszszadalmas és aprólékos legyen: akkor fenyeget a veszély, hogy a fáktól nem látjuk az erdőt. Szent Ágoston szabályát kövessük: „Dic Deo quod es”, mondd el Istennek, ami vagy, ahogy a kegyelem jelenlegi világánál látod magad.

A lelkiismeretvizsgálat tárgya: Végigvehetjük a parancsolatokat, vagy újabb formulákat használhatunk, csak ne merüljünk ki a pszichologizálásban, hanem maradjunk az imádság légkörében. Íme egy mód a bűnről szóló előző elmélkedések vonalán. Azt vizsgálom benne, hogyan használom fel Isten ajándékait: önző élvező, gögös birtokló vagy szerető szolgáló módján?

1) A természet és a kegyelem ajándékai: Testem (egészség, tisztaság), értelmem (parlagon hever vagy művelem), szívem (ajándékozó és szerető képességeim), vérmérsékletem (milyen és hogyan javítom); és hozzá a nevelés, az anyagi javak, a család, a tapasztalat minden ajándéka. Mindebben tudtam-e igazán kézbe venni magamat? Vagy játszottam képességeimmel, bosszankodtam amiatt, amim nincs, féltékenykedtem mások adományaira?

2) Életem eseményei és az emberek. Lehet mindezt önző módon fogadni, aszerint, hogy milyen hasznot húzhatok belőle. Vagy felületesen látni aszerint, hogy milyen előnyt ad. Túljutottam-e már a hol szerencsés, hol szerencsétlen körülmények látszatán, hogy föl ismerjem: itt is, ott is Isten működik, és a győzelem az övé; Isten adta, Isten elvette... „Én legyőztem a világot”, mondta Urunk. Hitem megnyilvánul-e az események értelmezésében?

És a többiek? Milyen fölületesen és „világiasan” ítélem meg és osztályozom őket! Aki nem ismeri föl bennük Istent, nem mondhatja: „Mi Atyánk.” „A világ” uralkodik így bennem, vagyis magamat akarom középponttá tenni, és mindent magamévá tenni.

3) Vallásos életem. Mindenekfölött kifejeződésében: az imádság, a szentségi élet stb. Életszükséglet-e vagy köteleességteljesítés? „Gyakorlatok” lelkiismeretem megnyugtatására, vagy szívem kitárulása Isten felé? Milyen a magatartásom az imában, amikor szabad vagyok és van időm? Így meglátom, mi áll életem központjában: Isten vagy jómagam.

4) Életem általában. Mi a „hajlamom”, az útirányom? Hibáim, kikerülhetetlen nyomorúságaim ellenére a nagyobb odaadás felé tartok-e? Vagy megrekedtem egy nekem tetsző életberendezésben? Hol a szívem, mit szeretek? Szeretek-e egyáltalán?

– A gyónás időpontja: Amilyen nélkülözhetetlen a lelkigyakorlatnak ez az első szakasza, éppen olyan nehéz megmondani, mennyi ideig tartson. Ez kinek-kinek szükségletétől függ. Mindenesetre vigyázni kell, hogy ha nincs sok idő, ne nyúljon meg túlságosan: jusson elég Urunk élete titkainak szemlélésére. Gyakorlatilag a lelkigyakorlatos mester dolga, hogy amikor elegendőnek ítéli, mert megtermette a kívánt gyümölcsöket, idejében lezárja ezt a szakaszt a gyónással.

A fentiekből kiindulva felelhetek meg aztán olyan kérdésekre, amelyeket gyakran helytelenül elsőnek vetek föl: milyen gyakran gyónjak? hogyan gyónjak? A gyakorlat, a szentségi fegyelem változhat a századok folyamán: A fontos az, hogy megtaláljam mindebben az Úrhoz kapcsoló mély viszonyt. Ne hagyjuk elposhadni az élet forrásait.

□ A KÉT NAP VÉGÉN: MEGKÜLÖNBÖZTETÉS

Kétféleképpen foghatunk hozzá. A kétféle mód nem ellentétes, hanem más-más síkon helyezkedik el. Sokaknak a megkülönböztetés az ítélőképesség működtetését jelenti. Ennek segítségével bizonyos kritériumokat alkalmazok az életemben előforduló tényekre vagy érzelmeimre, hogy megállapítsam, mi bennünk Isten szerinti és mi nem. A hagyomány – Szent Jánostól és Szent Páltól elindulva – inkább egy érzék, „szimat” működését látja benne, ami hozzátartozik a megkeresztelt emberhez, és a szeretet nagyobbodásával arányosan növekszik.

A megkülönböztetés első fajtája kritikai jellegű. Így jár el a pszichológus vagy a teológus. Tanulmányokat és illetékességet tételez fel. Elhatárolja a természet és a kegyelem birodalmát. Alkalmazza a hagyomány kincsét, hogy elmélyítse és a modern tudomány szempontjaihoz idomítsa. Különösen azt teszi elvé – az evangéliummal és Szent Pállal együtt –, hogy Isten működését csak utólag lehet fölfedezni, éspe-dig hatásairól, a Lélek gyümölcsseiről, mint Pál mondja. Így a bűnről szóló elmélkedésben is csak azt a bánatot ismeri el a Lélektől valónak, amelyik nagyobb szeretetre nyitja meg a szívet. Ez velejár annak a hitnek a logikájával, amelynek Isten a szeretet Istene, életet akaró Isten.

Az itt szóban forgó megkülönböztetés másfajta. Nem nélkülözi a kritikai érzéket vagy a lélektani vizsgálódást, de ezeken túl a Lélek működése iránti érzékenységben áll. Ha természetét egy hasonlattal próbálnánk megértetni, ahhoz kellene folyamodnunk, ami a művészen, a tevékenység emberében vagy a szerelmesben megy végbe tevékenységük tárgya, illetőleg a szeretett személy előtt. Nem fitymálják az értelmet, a tudományt, a hagyomány adottságait, de cselekedeteikben más törvénynek engedelmessékednek. A művészen nincs szüksége

okoskodásra, hogy eldöntse, milyen színt rak föl, vagy milyen hangot ír a kottába. Gyakorlott érzékéből kifolyólag ösztönösen állapítja meg.

Ez az érzéken alapuló megkülönböztetés föltételezi, hogy nem állunk kívül a megítélt valóságon. A zenéről beszélhetünk úgy, hogy magunk nem műveljük, de ha énekelni akarunk, előbb meg kell bizonyosodnunk, hogy van hozzá hangunk. Így van azzal, aki elkötelezte magát egy lelki tapasztalatban, és most tudni akarja, igaz vagy hamis-e az, amit érez. Nem ítélni róla úgy, mint valami külső valóságról. Először is személyesen kell megkísérelnie, és akármilyen nagy tudós lenne is különben ezen a téren, most kisgyerekké válik. Egy kalandba fogott, s amit könyvekből tanult, az itt eleve nem sokat fog használni. Hacsak eddigi kifejezőmódja vagy tanulmányai nem maradtak állandóan élményi vonalon, föl sem ismeri az olvasott leírásokban azt, amit átél. Így van azzal is, aki első szerelmét éli át. Mi igaz? mi hamis? Miféle útra léptem? – kérdi Ignác magától megtérése elején.

Nyilvánvaló, hogy a megkülönböztetés gyakorlásának első feltétele: belépni ebbe a világba. Csakhogy kockázatos, hogy nem találjuk a szokásos vonatkozási pontokat. Ez a világ nincs hatalmunkban, bár szabadon választjuk. Hogyan kezd a megkülönböztetésbe az, aki nem keresi az Istent, nem vágyakozik utána, csak egyszerűen gondolkodik róla? Tapasztalatból kellene beszélnie róla. De a Lélek világa számára nem valóság. Sőt sokféle okból azt is megtanulta, hogy bizalmatlan legyen minden iránt, amit ésszel föl nem foghat vagy meg nem tapinthat. Nem hallotta meg az Ábrahámnak szóló hívást, hogy hagyja el országát, minden bizonyosság híján a neki adott ígéreten kívül.

Ez a magatartás az elején sok ellenállást támaszt. Mindegyikünk megtapasztalja ezt, amikor egy kicsit komolyabban kezdi kiszolgáltatni magát a lelkigyakorlat kalandjának. Mindenféle ellenérv merül föl: ez buta dolog! merő érzelem! sohasem leszek képes kitartani benne. Agy-mosás! A többiek nem csinálnak így. Mit gondolnak majd rólam? Elszakadok a mindennapi élettől. Az ilyen élmény fényűzés, amit az emberek többsége nem engedhet meg magának... Még tovább nyújthatnánk a hasonló meggondolások sorát. Alapjában véve mindenki egyedül van az ismeretlen előtt. Amikor talán a felkesedés első percei elmúltak, semmi más nincs már előttünk, mint a sivár pusztaság vagy az üres utak, ahol semerre sem látni.

Az ellenállások lényege: megannyi védekezés a felhívás ellen, hogy lépünk ki önmagunkból. Amikor az igaz Isten megjelenik, hogy kinyitvánítsa a szívek titkait, az ember elbújik, akárcsak Ádám a Paradicsomban. Nem szívesen érzi magát meztelennek. Nehezen egyezik bele, hogy megosztott legyen, és hogy felfedhessék titkos gondolatait.

Mit tegyünk az ilyen ellenállásokkal, amelyeket Szent Ignác a maga nyelvén „vigasztalanság“-nak mond? Semmit sem szabad változtatni előző elhatározásainkon. Éjszakában vagy: ne végy új irányt. Tarts ki, légy türelmes „szilárdan“ és állhatatosan. Ha változtatni akarsz valami, hát magadat fogd marokra. Imádkozz még többet, vezekelj, – föl-téve persze, hogy ezek az eszközök nem nehezítik meg még jobban haladásodat. Mindez csak eszköz, rugalmasan kell kezelni őket annak a célnak érdekében, hogy „megtaláld, amit keresel“. Ha ellenkező eredményre vezetnek, azért van, mert öncélnak tartod őket, nem Istent akard megtalálni, hanem saját magad. Ebben az esetben többet ér, ha lazítasz, lefekszel aludni, vagy elmész fát vágni. Alapjában véve magad erejéből akarsz boldogulni egy olyan birodalomban, ahol a gondolkodás és az igyekezet önmagában nem elég. Szent Ignác, amikor lelkének legmélye úgy felkavarodik, hogy öngyilkossági kísértései vannak, így kiált az Úr felé: még ha egy kiskutyát kell is követnem, megyek utána, csak megtaláljalak téged, Uram! A zsoltárok szerzői vagy Jób hasonlóképpen kiáltottak Istenhez.

Nagy tisztulás megy végbe ennek a küzdelemnek a során. Az ember túljut a hamis félelmeken és gyerekes örömeikön. A fejlődés – mint Krisztus olajfákhegyi halálküzdelmében – az élet, a szeretet, a béke irányába halad. Főleg pedig elmélyül a hit.

Eljön az a perc, amikor megérezzük, hogy valami megváltozott. Öröm, vidámság lendít magával. Ezek az érzelmek különféle mélységi síkon helyezkednek el, kezdve annak az embernek fölületes lelkesedésétől, aki kész bármi felajánlásra, és végezve annak nyugodt békéjével, akinek Isten mindene lett. De valami mindenképpen meglehelte a lelkemet, és szétoszlatta az előtte járó éjszakát. Már nem vagyok szomorúságom vagy okoskodásaim játékszere. Olyasmi történik, mint amikor két szerelmes hosszas nehézségek után összetalálkozik: „elmúlt a tél, elállt az eső“ (Én 2,11). Rendszerint csak utólag ébredünk a változás tudatára. Amikor végbemegy, csak csodálkozunk. De amint lefelé megyünk a hegyről, a szívünk már nem ugyanaz. Ólomköpönyeg hullott le vállunkról. Ez a vigasztalás ideje, – mondja Szent Ignác. És fölismerem benne Istent az életről, az örömről, az erőről, amire ihlet.

Most tehát már minden rendben van? Illúzió lenne ezt hinni. Saját kárunkon tanuljuk meg. A kísértés abban áll, hogy kisajátítjuk Isten ajándékait. Mindenki tőkét kovácsol magának élményeiből. Megint veszályban forog minden. A vigasztalás után újból itt az éjszaka, a keresés, a sivatag. Mintha minden kérdésessé válnék. Minden alkotó, minden tevékeny, minden igazán szerető szívű ember ismeri ezeket a fájdalmas órákat. Akik Istent keresik, éppenúgy. Akkor megtanuljuk, hogy az ajándék, amelyben részesültünk, teljesen ingyenes: „a Lélek ott fúj, ahol akar.“ Ha meg akard fogni, visszavonul.

Ilyen percekben az ember ismét érzéketlen, és nem tudja, mit gondoljon lelkiállapotáról. Az imént még látott, most nem lát többé. Érzéketlensége valóban veszélyes lenne, ha egyben arra is képtelen volna, hogy kilépjen magából, és keresse Istent. De ez az érzéketlenség sokszor csak látszólagos. Hiszen tehetetlenségének börtönében még nagyobb vággyal szeretne megnyílni és szeretni; eloszlanak benne azok a gyerekes félelmek, ami csak látszólag töredelem, és főleg a tekintete tapad erősebben a megmentő Úrra.

Ilyenkor mást és jobbat kapunk, mint amit vártunk: nem érezhető megindulást, hanem megtérést a hitben. A szilárdság és megbékélés érzése tölti be lassanként lelkünk mélyét. „Sohasem elmélkedtem még ilyen békében a bűnről” – jegyezte meg valaki ezeknek az elmélkedéseknek a végén. Egy hajszálon múlt, hogy ne tekintse ezt a békét rendellenesnek. Ilyenformán kezdünk kilépni abból a szubjektivitásból, amelybe a vallásos élet sokszor – főleg az elején – bezárkózik, de ugyanakkor nem esünk okoskodó szárazságba sem. Fölbredt érzékenységünk, de utána azon is átlépünk, hogy valami mást kapjunk Istentől, mint amit az érzélem rendesen szomjaz. A megkülönböztetésért vívott küzdelem eloszlatja az „érzelem” szóra nehezedeő félreértést, nem külső tárgyi elemzéssel, hanem tapasztalati úton.

Ez a kaland sohasem fejeződik be. Amit az imént mondtunk, az az élet minden szakaszára vonatkozik. Mindenkinek alázatosnak és ébernek kell maradnia, még akkor is, ha már nagy benne a bizalom. Erejét máshonnét kapja. És ezt mindig szem előtt kell tartania, különben veszélyezteti az elért haladást.

Tehát két lehetőség áll fenn:

– Vagy békességben vagyok. Akkor tettekre és éber maradok, nehogy ellanyhuljak. Utóbbi állapotom így rosszabb lenne az előzőnél (Lk 11,24-26).

– Vagy zavar uralkodik bennem. Akkor azon dolgozom, hogy száműzzem a félelmet, és Krisztusban újra erőt találjak. Kicsinyhitű, miért kételkedtél? (Mt 14,31)

Isten jelenlétét hatásairól ismerem föl. Ami gyöngít vagy szomorít, az nem tőle való, hanem Sátólól vagy a természettől. Istentől az az érzés származik, amely talán fájdalmas, de ugyanakkor megerősít, és bizalmat önt a szívbe. P. Faber mondása szerint: „Bár igaz, amit szememre hány, mégsem jó szellem ez, mert nyugtalanít; Isten szelleme pedig szelíd, és gyengéden tesz szemrehányást.” – A pusztai remeték és atyák mindig különbséget tettek Szent Pál nyomán jó és rossz szomorúság, jó és rossz félelem között.

Aki nem tartja meg ezeket az arany szabályokat, mindig gyerek marad, és sohasem evickél ki bizonyos nehézségekből. De hogy e szabályokhoz tartsuk magunkat, néha az ellenkezőjét kell tennünk, mint ami kézenfekvőnek látszik.

Egyfelől tehát mindenáron törekednünk kell a bűn átérésére. Imát, elmélkedéseket segítségül hívva. Másfelől menekülnünk kell mindentől, ami nyomasztó hatással van ránk. Ilyen küzdelemmel járnak ezek az elmélkedések. Egyszerűbb persze azt mondani: az érzélem veszedelmes! ne ügyeljünk rá!

Azt fogod talán mondani: de én egyáltalán nem élem át ezeket az érzelmeket. Feleletem: ott állsz a fal tövében. Tehetetlenséged olvadjon segélykérő ímába: „Uram, emelj át a falon, amely nekem túl magas” (Madeleine Delbrél).

Lehet, hogy nyugalomunk szinte csalódásba ejt bennünket, oly kevéssé érezhető a mély belső eredmény. Tiszta haszon. Ha a bánkódást könnyek kísérik, talán büszkék lennénk magunkra. Mi a magunk módján, a magunk szavaival kérjük a kegyelmet. Isten viszont a maga módján hallgat meg, kezébe veszi és elrendezi vágyunkat. Mint Szent Ágoston mondja: mindig meghallgat „ad necessitatem”, de nem mindig „ad voluntatem”. Vagyis megadja, amire szükségünk van, de nem úgy, ahogyan akarjuk. Mi nem tudtuk, mit kérünk (vö. Mt 20,22).

A lényeg mindenképpen az, hogy akár vigasztalás tölt el, akár nem, minden pillanatban igyekezzem kilépni önmagamból, hogy Krisztust hagyjam növekedni. Benne találok meg egyensúlyomat; de csakis menet közben őröm meg. Ez a szeretet azután „egyre jobban gyarapszik a helyes ismeretekben és a teljes megértésben, hogy el tudjátok dönteni, mi a helyes . . . Krisztus napjára” (Fil 1,9-10).

MÁSODIK SZAKASZ

A megtéréstől a küldetésig

Az előző napok mélységeket járattak meg velünk. És onnan Jézus egy kicsit jobban fölragyogott életünk egén. Meghallhatjuk most már tőle a küldetésre szóló felhívást: „Amint Atyám a világba küldött, én is elküldöm őket a világba . . . legyenek egyek, mint te és én, hogy elhiggye a világ, hogy te küldöttél engem.“ A szív megtérése – felszólítás a küldetésre: mind a két szakasz a Fiú művét tárja fel. Csak azért száll le a mélységbe, hogy fölvigyen minket a magasságba, hogy betöltsön mindeneket (Ef 4,8-10).

Ez a két szakasz egymást követi, és elválaszthatatlan egymástól. Krisztus azért szabadít ki, hogy maga után vonzzon. Senki sem mondhatja: Úr Jézus, könyörülj rajtam bűnösön, hogy nyomban meg ne hallja: „Jöjj, kövess engem; emberek halászává teszlek“ (Lk 5,1-11). Viszont senki sem működhet közre Krisztus művében, ha előbb nem ismeri el bűnös voltát. A bűnös imája és a felajánló ima egy és ugyanaz.

A következő napok során jobban behatolunk az emberiségnek abba az „újraöntésébe“, amellyel Krisztus „új teremtést“ alkot belőle, saját Jegyesét, az Atya terve szerint.

Ebben az egyetemes jellegű műben mindegyikünknek megvan a sajátos küldetése. A mindenkinek szóló felhívásból ki kell hallanom a személyesen hozzám szólót. Az általános választáson belül meg kell ejtenem az egyénit.

Hogy hogyan felelek meg legjobban Isten tervének, azt úgy fedezem föl, ha elmélkedem Krisztus felhívásáról, és szemlélem életének titkait. Az imádság és szemlélődés lesz a lassú előkészület a választásra vagy Isten rám vonatkozó tervének személyes elfogadására.

Jézus felhívása

□ A NAP TÉMÁJA: SZEMLÉLŐDÉS KRISZTUS ORSZÁGÁRÓL

Az előkészítő ima legyen a szokásos.

Az első előgyakorlat: helyzetképalakítás, látva a helyet. Itt a képzelőtehetség látásával lássam a zsinagógákat, városokat és falvakat, ahol Krisztus Urunk prédikált.

Második előgyakorlat: Kérjem a kegyelmet, amelyet akarok. Itt kérjem a mi Urunktól azt a kegyelmet, hogy hívására ne legyenek süket, hanem készséges és buzgó legszentebb akaratának teljesítésére.

I. rész 1. pont. Állítsak szemem elé egy földi királyt, akit maga az Isten, a mi Urunk választott ki, akinek hódolnak és engedelmeskednek az összes fejedelmek és az összes keresztény emberek.

2. pont. Figyeljek arra, miként beszél ez a király övéihez: akaratom – úgymond –, hogy a hitetlenek összes földjét meghódítsuk, azért aki velem akar jönni, annak meg kell elégednie azzal, hogy úgy eszik, amint én, és úgy iszik, ruházódik stb. Hasonlóképpen velem együtt kell dolgoznia nappal és virrasztania éjjel stb., hogy aztán velem úgy részesüljön a győzelemben, amint kivette részét a munkákban.

3. pont. Fontoljam meg, mit kell felelniök a jó alattvalóknak az ily nemesszívú és emberséges királynak és következésképp, ha valaki nem fogadná el az ilyen király meghívását, mennyire megérdemelné, hogy az egész világ gyalázza és hitvány lovagnak tartsa.

II. rész. E gyakorlatnak a második része abban áll, hogy a földi király előbb vázolt példáját alkalmazzuk Krisztus Urunkra a felsorolt három pont szerint.

1. pont. Ha már fontolóra vesszük a földi királynak alattvalóihoz intézett ilyen felszólítását, mennyivel inkább méltó a megfontolásra, amikor látjuk Krisztus Urunkat, az örök Királyt, és előtte az egész világot, amelyet – és mindenkit külön-külön – így hív meg: Akaratom az, hogy meghódítsam az egész világot és az összes ellenséget, és így menjek be Atyám dicsőségébe; tehát aki velem akar jönni, annak velem kell dolgoznia, hogy követve engem a szenvedésben, kövessen a dicsőségben is.

2. pont. Fontoljam meg, hogy mindazok, akiknek van helyes ítéletük és józan eszük, egészen megajánlják magukat a munkára.

3. pont. Azok, akik vonzalmuk különös jelét akarják adni, és ki akarnak tűnni örök Királyuk és a Mindenség Ura mindennemű szolgálatában,

nemcsak megajánlják magukat a munkára, hanem szembefordulva érzé-
kiségükkel és testi és világias önszeretetükkel, nagyobb értékű és na-
gyobb jelentőségű megajánlást is tesznek, mondván:

Ó Mindenek Örök Ura, kegyességéből és segítségéddel megteszem
megajánlásomat végtelen Jóságod színe előtt és dicsőséges Anyád s
a mennyei udvar minden szentjeinek jelenlétében, és kijelentem, hogy
akarom és kívánom és ez az én megfontolt elhatározásom, ha ez a Te
nagyobb szolgálatod és dicséreted, hogy Téged utánozzalak minden
sérelemnek, minden gyalázatnak és minden szegénységnek, mind a va-
lóságos, mind a lelki szegénységnek elviselésében, ha legszentebb Föl-
séged engem erre ki akar választani, és ilyen életre és állapotba elfo-
gadni kész. (Lgy 91–98)

A következő napok nem valami egyszerű sétálgatást jelentenek
Krisztus életének titkai között. Van hozzá egy vezérfonalunk: a Krisz-
tus Országáról szóló elmélkedés, másképpen Krisztus felhívása. Mind-
egyik szemlélődés többé-kevésbé olyan szellemben végzendő, mint ez
a bemutatkozás a Lelkigyakorlatos könyvben: „a földi király felhívása
segít, hogy az örök Király életéről szemlélődhessünk“ (Lgy 91). A ki-
rályról szóló példabeszéd szokatlannak, elavultnak látszik. Talán —
mint az evangéliumi parabolák — rejtett értelmű: Krisztus felhívása az
ember felhívásán keresztül ér hozzánk.

Ez az elmélkedés mindenképpen csak kiindulópont. Amikor az em-
ber belátja, hogy a hívás valóságosan elhangzik, elindul arról a pont-
ról, ahol éppen van. Így előkészül arra, hogy mindig többet meghalljon.
A megismerés és az élet függ egymástól. Hivatásunk ismerete akkor
fejlődik, amikor tetté, életté válik.

Amikor hivatásról, elkötelezésről, apostolságról, mások szolgálatá-
ról, önátadásról esik szó, olyan félreértésekbe bonyolódunk, hogy az
elmélkedés megkezdése előtt jó néhány megjegyzést tenni:

1. A felhívás mindenkinek szól. Bizonyos értelemben azt mondhat-
juk: minden embernek megvan a hivatása, és ezt föl kell fedeznie,
hogy megalkossa élete egységét. Különösen pedig minden Krisztushoz
megtért keresztény meghallja a neki szóló hívást, hogy újjáalakuljon
Krisztus képmására, és dolgozzék Országá eljövételén, annak teljes
megvalósulásáig.

2. A hivatás elsődlegesen nem tárgyi, hanem személyes jellegű. Így
van ez emberi szinten: az ember azon a napon fedezi föl életének ér-
telmét, amikor fölfedezi az élete középpontját adó szeretetet. Ugyanígy
áll a dolog Krisztussal is. Sokan dicsekszenek vele vagy az ő szolgálá-
tával, pedig semmi egyebet nem csinálnak, mint megtartanak egy er-
kölcsei rendszert, vagy védelmeznek egy ügyet. Ameddig Jézus nem
vált élő személlyé, végbevihetünk bármilyen nagylelkű tetteket is érte:

mindig fennáll a kockázat, hogy a kudarc keserűségében vagy az érett kor önelégültségében kötünk ki. Ezért mielőtt azt mondanám: ezt meg ezt akarom tenni, jó megkérdezni magamat: Ki nekem ő maga?

3. A hivatás mindig jövő idejű. Sokan, hogy hűek maradjanak hivatásukhoz, vissza akarnak térni fölfedezésének idejéhez. De a hivatás nem őrizgetni való kincs, hanem kifejesztésre váró élet. Mint egy személy megismerése, ez is örökös fölfedezés, sohasem meríthetjük ki. Hivatásunknak sosem érünk a végére.

Ezért tehát a következő magatartásra igyekszem: Ahelyett, hogy nyugtalanul feszegetném, tanulmányozva vagy elemezve a kérdést: van-e hivatásom vagy nincs, inkább igyekszem eljutni oda, ahol meghallom életem személyes Értelmének hívását. És ha meghallottam, elindulok onnan, ahol vagyok. Kérem Urunktól, „hogy hívására ne legyek süket, hanem készséges és buzgó legszentebb akaratának teljesítésére“ (Lgy 91).

□ JÉZUS FELHÍVÁSA

Ez a hívás egyszerre két irányból hangzik az ember felé. Horizontálisan, mert egyetemes és mindent magába foglaló; vertikálisan, mert kizárólagos és teljesen személyre szóló. Ugyanígy az ember felelete is kettős: egyszerre elfogadása mindennek és ugyanakkor túllépés mindenben.

1. Az ember hívása

Tulajdonképpen már ez is Krisztus hívása, mert Krisztus mindent összefoglal, ami emberi és a földről való. Abban a veszélyben forgunk, hogy miközben az Ország szolgálatára vágyódunk, megfélekedünk erről a szemponttól. Hány keresztény élet, hány lelkiélet marad sánta vagy szűkös, mert nem ismeri az emberi oldalt, fé! tőle vagy megvetil. Pedig az ember még a bűnben is megőrzi Isten lenyomatát, akinek képmása. Hogy meghallja az Úr hívását és dolgozhassek érte, először el kell fogadnia, hogy meghallja az ember hívását; azét az emberét, aki ő maga, a világot alkotó összes többivel együtt. Mielőtt felajánlásról álmodozna, először lennie kell.

Az egész Szentírás alapján megmutathatnánk, hogy Isten működése milyen mély tiszteletben tartja az embert, és mennyire akarja, hogy megvalósítsa önmagát. Elég néhány példa: Dávid a zsidó történelemben; a pogányok a világtörténelemben; az apostolok az Evangéliumban; a kultúrák és az ember iránti érzék az egyházban — tapogatózásokon és balfogásokon át is. Az emberiség tekintete előtt, minden egyes tagjában, minden korban, mérhetetlenül sokféle helyzetben, „mindig újra kezdi rémítő munkáját“. Mindenekelőtt lennie kell az embernek.

De mi az az emberi jelleg, amit fejleszteni kell?

A megállás veszélye ott rejlik bennünk. Attól a vágytól indítva, hogy előbbre vigyük az embert, hamis isteneket teremtünk magunknak; elembertelenítjük azzal, hogy kiszolgáltatjuk vágyainak, a helytelen haladásnak, a rabszolgaságba hajtó technikának. És az ember nem tudja többé, hogy kicsoda.

Kutatásai, alkotásai, hódításai által az ember csak akkor válik önmagává, ha szabadságban és kölcsönös elismerésben megnyílik a szeretet erőinek. A szeretet történelmünk hajtóereje, és csak személylétévé dinamizmusával leszünk önmagunkká. Tehát először a szeretet értelmét kell megtalálnunk, hogy a többit élni tudjuk. Ez az első hívás, amit meg kell hallanunk.

Ebbe az irányba vezet a földi király felszólításának példabeszéde. Hogy az ember felelni tudjon Istennek, meg kell találnia magában az önátadást, az odaadást, a szeretetet, a nagyobb szolgálat forrásait. A szeretet adta emberi fejlődésben már ott a felajánlás, a lemondás csírája. Csak úgy válik saját magává, ha fölfedezi, mi rejlik minden szeretetváltás mélyén: odaadás, szolgálat, önmagunk gyökeres feláldozása.

Krisztus felhívása, amellyel az embert még tovább szólítja, ebbe a mozgásba kapcsolódik bele. A teremtő Ige mozgása ez, aki megtestesül, hogy minden embert Istenhez vezessen. Amikor tehát erre az emberi hívásra felelünk, már feleletet adunk Krisztus felhívására is. „Aki nincs ellenem, velem van” (Lk 9,49-50).

De az Úr azt is mondja: „Aki nincs velem, ellenem van” (Mt 12,30). Ez az érem másik fele, a krisztusi hívás kizárólagossága. Minden a mienk, de mi Krisztuséi vagyunk.

2. Krisztus hívása

Krisztus, a megtestesült Ige, mindent beteljesít, és minden korlátot ledönt. Az ember teljességéből Isten teljességébe vezet. Hívása az egész emberiségre vonatkozik, de csak az egyén lelke legmélyén szólalhat meg, ha elfogadja, hogy szabadsága megnyíljék a szeretet hívásának és a nagyobb szolgálatnak. Ezért ez a hívás egyszerre személyes és egyetemes jellegű.

Arra szólít, hogy mindegyikünkben valósuljon meg, ami őbenne megvalósult. Ő az Atyától jött, hogy visszatérjen az Atyához, de úgy, hogy magával viszi az embert. Szent Péter pünkösd után úgy mutatja be Krisztus művét, mint a végső idők művét. Először őbenne valósultak meg ezek az idők, most ki kell terjedniök az egész emberiségre (Csel 2). Mint Pál mondja (Ef 4), Krisztus leszállt a mélybe, hogy mindent a magasba vonzzon. A kereszten vitte végbe művét, mindenben győzelmet aratva a szeretettel, még magán a halálon is. Ez a legnagyobb szolgálat: életünket adni azokért, akiket szeretünk.

Amit önmagában megvalósít keresztje és feltámadása által, szenvedésben és dicsőségben, azt továbbra is végbeviszi a benne hívőkben. Ezért választ ki embereket, hogy „vele legyenek“, ezért gyűjt össze mennybemenetele után tanítványközösségeket. Az Egyház az ő egyetemes szeretetének titka, ami minden egyes helyi közösségben megvalósul. Ő van jelen benne, egyszerre mindenkiben és mindnyájukban. Az Úr életének iránya folytatódik mindenkiben és mindnyájunkban: átvisz magával a szenvedésen, hogy vele legyünk a dicsőségben is.

Ő a foglalatja mindennek, túl azon, amit mi alkothatunk vagy egyáltalán elképzelhetünk. Minden létező, minden esemény Isten kinyilatkoztatójává válik. Ugyanakkor pedig minden csak az egyedülálló Krisztus-eseményben, az ő keresztjében és feltámadásában áll fenn igazán. Ezért szólft föl Krisztus minden embert, hogy kövesse saját keresztjével mindenén át, hogy így minden dolog átváltozzék. Minden beleemelkedik a dicsőséges Krisztus személyes világába, az emberiség konkrét valósággá válik benne, a személyes Szentháromság képére.

Ezt a tényt az evangélisták különféle módon fejezik ki. Szent János másképpen, mint a szinoptikusok, Szent Pál megint másképpen. De mindegyiküknél ugyanaz a valóság nyilvánul meg, éspedig két oldalról: bensőség (ő és én, a Szentháromság élete) és egyetemesség (teljesség, mindenség).

Kétféle veszedelem leselkedik ránk az úton: a megállás vagy a túlzott tevékenység. Állandó kísértése ez mindenfajta messianizmusnak és minden egyháznak. Az Ország emberi csinálmánnyá válik, öncéllá, egy ideológia szolgálatává. Kiüresítjük Krisztust, saját kívánságainkhoz alakítjuk, emberi méretre zsugorítjuk. Így azután olyanok, akik az ő nevével dicsekszenek, még az ember iránti érzéket is elveszítik, akit pedig állítólag szolgálnak. Kiszárad bennük a szeretet.

Az Ország kizárólagos. Csakis Krisztus teljesíti be az egyetemes vágyakozást. Csak rajta keresztül juthat minden célba. Azért kizárólagos, hogy mindent betöltsön.

3. Az ember felelete

Két látszólag ellentétes magatartást foglal magában: az e l f o g a d á s t és a f e l ü l e m e l k e d é s t.

Először is a „helyes ítélet és józan ész“ megkívánja (Lgy 96), hogy életünknek értelmet adjunk, egészen megajánlva magunkat a feladatra, mint az Evangélium munkásai, akik nem elégszenek meg szavakkal. Ez a munka nem csupán apostoli feladat, hanem mindenestül emberi tevékenység is. Minden emberi feladatnak – amennyiben az Atya akaratának kifejezése – megvan a helye az Országban, nem nyilváníthat-

juk tehát profánnak vagy eviláginak. Mint a Keresztelő Jánostól tanácsot kérő katonák, mi is arra vagyunk hivatottak, hogy minden téren az Országért dolgozzunk. Az Úr megszenteli magában az embermivoltot, s Testébe olvasztja az Eukarisztiában „az emberi munka gyümölcsét”.

De – a Lelkigyakorlatos könyv kifejezése szerint – még „többre” (magis) vagyunk hivatottak. Hogy „kitűnjünk a mindenség Ura mindenemű szolgálatában”, ahhoz nem ilyen vagy olyan különleges tevékenységet kell választanunk, mintha az egyik többet érne a másiknál, – hanem akármit is választottunk, a kivétel módjáért kell megküzdenünk magunkkal. Az Úr „szolga” módjára cselekszik, aki határtalanul szeretett. „A szeretet útja” ez a krisztusi út; „szeretett minket, és odaadta magát értünk” (Ef 5,2). És ez az út vele együtt arra visz, hogy támadást intézzünk magunkban minden ellen, ami önkeresés, önszeretet. Nem azt kívánja tőlünk, hogy korlátozzuk a természetet, mintha rossz lenne, hanem hagyjuk nőni, azért, hogy felajánljuk és felülemelkedjünk rajta. Ezt a gyökeres áldozatot kívánja a hívás: „Jöjj és kövess engem!” Mindig jobban fölfedezem ezt abban a mértékben, amennyire elfogadom, hogy teljes emberként éljek, de anélkül, hogy valamit is megtartanék magamnak, egész valómat mindenestül átadva Krisztusnak. Összemarkolom önmagam legjavát, hogy elégjen és átváltozzék a keresztes által. Tűzkeresztséggel kell megkeresztelkednem . . . Tűzet jöttem gyűjtani.

Mi magunktól nem ilyen következtetést várnánk Krisztus Országáról elmélkedve. Pedig nincs más módja, hogy mindenestül feleljek hívására. Átveszem magamat az ő kezéből, hogy odaadjam magamat. Az ember csak akkor teljesül ki, ha Jézusban éli a Szentháromság benső áramlását, amelyben az isteni személyek mindegyike azáltal önmaga, hogy a másik kettőnek adja magát.

4. Ezért „nagyobb értékű megajánlás” (Lgy 98)

Lényem legmélyéből fakad ez, onnan, ahol az Atya lát a rejtekben, ahol egyedül vagyok előtte. Elfogadom, hogy semmi mást ne akarjak, csak őt; nem hogy ezt vagy azt csináljam, nem hogy környezetem becsüljön, hanem hogy egyedül legyek ővele az ellentmondások sűrűjében vagy a megvetés közepett. Akármi történjék is, elégedett leszek. Téged akarlak. Téged fogadlak el jóban-rosszban.

De ebben a mély egyedüllétben ővele hirtelen megint csak a mindenség társaságában találom magam. A felajánlást, Isten segítségével és hívására, Máriával, a szent férfiakkal és nőkkel együtt teszem meg, a tanúknak azzal a „felhőjével”, akik hittek Isten szavának, és Ábráhámmal útnak indultak, nem tudva, hová mennek (Zsid 11).

A felajánlásban megtalálom Krisztus egész Országát, egymást fel-tételező két tulajdonságával: egyetemes és kizárólagos jellegével. Amikor mindent elveszíték érte, mindent megkapok benne. „Aki elveszti életét miattam, megtalálja“ (Mt 16,25).

□ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ

● *Az eddigiekben bemutatott szemlélődés Krisztus Országáról lehet a napi imádság anyaga. Amellett jó talán egyik-másik oldalát megint szemügyre venni néhány szentírási szöveg alapján.*

1. HOGYAN MUTATKOZIK BE JÉZUS (Lk 4,16-30)

Ez a szentírási szakasz leírja Jézus első hallgatóinak viselkedését, amikor a názáreti zsinagógában programbeszédet mond. A hatás ellentétes: csodálat és düh.

Isten Jézusban kinyilvánítja az Országot, annak ingyenes voltát és az egyetemes Irgalmasságot, amint Izajás jövendöli (61. fejj.). Városának lakói csodálják szavait, büszkék, hogy „közülünk való“. De ő visszautasítja, hogy bármilyen skatulyába zárják: Illés a száreptai özvegyhez, egy idegenhez kapott küldetést, Elizeus a szír Náámánhoz. Keletről és napnyugatról jönnek majd az emberek, hogy részt vegyenek Ábrahám lakomáján (Mt 8,5-13).

Jézus hatása vonzó, de ugyanakkor zavarba ejtő. Tetézve tölti be a vágyakat, de sodrása felülemel rajtuk. Ez a magatartás a kereszthalálhoz vezet. Ezt jelentheti beleegyezni követésébe (Lk 9,23-27 és a párhuzamos helyek).

2. AZ ORSZÁG LEÍRÁSA: A VIGASZTALÁS KÖNYVE (Iz 40–50)

Talán az egész Szentírásban legcsodálatosabb ábrázolása a Jézus Krisztusban megvalósult Istenországnak. Összefoglalja Isten egész művét, kezdettől végig, az első és az újabb eseményeket, az ó- és újszövetséget, a régi és az új exodust messzemenő következményeivel együtt. Nem lehet eleget olvasni ezt a könyvet.

Különösen sokatmondók a Szolga énekei:

- **42,1-9.** A Lélek jelei abban, akit Isten a nemzetek világosságául választott . . .
- **49.** Benned, választottamban, dicsőítem meg magam a föld határaiig. Általad viszem végbe a megtérés csodáit.
- **50.** Miközben gyalázatot szenvedek, arra bízom magam, aki a tanítvány nyelvét adta nekem. Boldog, aki hallja hangomat.
- **52,13–53.** Íme a hallatlan esemény: Isten karjának ereje megnyilvánul megálázott szolgáján, akit Isten emberek sokaságával ajándékoz meg.

„Ma ez beteljesedett bennem“ (Lk 4,21). – „Az Úr műve ez“ (Zsolt 22/21, 32).

3. MEGNYILVÁNULÁSA A TEST GYENGESÉGÉBEN: „A TESTTÉ LETT IGE“ (Jn 1–2,12)

A Prológus mindent magában foglal (1,1-18)

A testté lett Ige, vagyis a valóra vált elgondolhatatlan („Nem lehetséges egyesülés Isten és az ember között”: Platón, A lakoma), hogy megismerjük a megismerhetetlent, és Isten fiaivá legyünk.

Keresztelő János rámutat (1,19-34)

A Keresztelő felel az emberek feszült várakozására: „te vagy-e az eljövendő?” De másképpen, mint várnánk. Az Eljövendő közöttünk van. Isten Lelke nyugszik rajta. Csakhogy úgy mutatkozik be, mint Isten Báránya, az Izajás megjövendölte Bárány, a tökéletes Szolga (53). A test gyöngeségében jön el megmenteni az Isten Bölcsessége és Ereje (1Kor 1,17-25).

Keresztelő János, a Jegyes barátja, a szeretet lendületével fordul az Eljövendő felé (Jn 3,27-30); önmagában mutatja meg, hogyan kell őt égő vággyal fogadni és fölismerni. A kicsinyeket és szegényeket nem zavarja meg az Ország szerény megjelenése. „Dicsérlek, Atyám . . . hogy ezeket kinyilvánítottad a kicsinyeknek“ (Lk 10,21-22). „A szív bölcsen látó szemével nézve Ő nagy pompával jött el“ (Pascal).

Néhány tanítvány fölfedezi (1,35-51)

Mindegyiket saját nevéen szólítja. „Te megvizsgálsz és ismersz engem. Tenyered átfog“ (Zsolt 139/138). Egyik meghívás sem hasonlít a másikhoz. A két első ezt hallja: „Jöjjetek és lássátok!“ És Jézus rátekinthet Péterre. „Kövess engem“ – mondja Fülöpnek. „Íme egy igazi izraelita“ – szól Natanaelhez. „Láttalak a fügefa alatt.“

De valamennyien kezdettől fogva ugyanabban a beléje vetett hitben egyesülnek: „Rabbi, te vagy az Isten Fia“, – Jézus pedig megérteti velük, hogy ez még csak kezdete a csodáknak: „Látni fogjátok, hogy megnyílik az ég.“ Krisztust követni annyit jelent, hogy elfogadjuk: mindig csak az elején járunk a fölfedező útnak.

Felszólítás, hogy Induljunk el az „óra“ felé: Kána (2,1-11)

Az Úr nem utasítja vissza, hogy jeleket vigyen végbe, főleg ha azok a Teremtő jóságát nyilvánítják ki. „Tegyetek meg mindent, amit mond nektek“ – mondja Mária. És Jézus megcsinálja a csodát. De Máriának meg kell értenie, hogy Fia más menyegzőre jött: az ő „órájára“, ahol Mária is jelen lesz, míg ő a kereszten vérében adja az új szövetség borát. Senki sem bonthatja fel ezt a házasságot.

Hogy bejussak az Országba, Máriával elfogadom, hogy „tovább menjek“, hogy elérkezzék számomra az Istentől rendelt óra. Vele együtt készséges maradok arra, amiről még „nem hallottam“, ami „szívembe még föl nem hatolt“.

● *Ez a hosszú elmélkedés a Megtestesült Igéről megérteti velem János izzó szavait levelének elején: „Ami kezdettől fogva volt . . . azt hirdetjük nektek . . . hogy örömtök teljes legyen“ (1Jn 1,1-4).*

4. AZ ÚR MŰVE: MESTER, HOL LAKOL? (Jn 1,38)

A Keresztelő tanítványainak ez a kérdése imába olvadhat bennem. Belőle kiindulva föltehetem kérdéseimet az Úrnak reá és művére vonatkozólag. Az Írás, főleg az Evangélium alapján megkapom válaszait.

Ki vagy, Uram?

A csendben hallok majd, amint betűzgeti nekem neveit, mindazokat, amelyekkel az Írás és a liturgia felruházta: Ige, Világosság, Élet, az Atya Képmása, az egész teremtés Elsőszülöttje, Egyetlen, az emberiség Jegyese, a Győztes . . . Mindezekkel a nevekkel az Egyház megsokszorozta az ő nevének dicséretét.

A lényeg, hogy megértsem: Ő éppen olyan eleven számomra, mint az apostoloknak: Krisztus tegnap, ma és mindörökké.

Uram, mit akarsz tenni?

Azt mondja rá: Azért jöttem, hogy újraalkossam azt, ami széthullott, kinyilatkoztassam az Atya elhomályosult képét az emberiségnek, megtaláljam az elveszett bárányt, egyesítsem Isten szétszórt gyermekeit. Mindez a tanítványok közösségében kezdődik el: Csel 2,42-46.

Újból elolvashatom János 17. fejezetét, az efezusi és a kolosszei levél 1. fejezetét.

Hogyan akarod megtenni?

Felelete: Nem azért jöttem, hogy biztonságot adó, de felületes győzelemmel kielégítselek. Hanem hogy visszaállítsam a dolgok igazságát.

Én vagyok az egyetlen és igazi Pap, akiben minden addigi szövetség megszűnik; akit az Atya elküldött az emberek közé, hogy megnyissa halálával a szeretet és az élet ösvényét, és minket magával vigyen rajta. (Zsid 1–10,9.) Benne a kereszt győzelemmé válik.

Mit akarsz tőlem?

„Inkább magamat kísértem, mint téged próbállak ki, ha arra gondolok, hogy majd a jövőben ezt meg ezt fogod tenni; majd ha elérkezik, tebenned megteszem“ (Pascal: Jézus titka). – De nélküled semmit sem tehetek, ha hitben meg nem nyitod a szívedet. Foglald el helyed a tanúk felhőjében, akik nagyobb értéknek tartották „a Messiás gyalázatát az egyiptomiak kincseinél“ (Zsid 11–12,4). Add át magad, mint ők, velük együtt.

5. A FELAJÁNLÁS: „KI TUDJÁTOK INNI AZ ÉN KELYHEMET?“ (Mt 20,20-33)

Hogyan bizonyosodjam meg felőle, hogy igaz a felajánlásom?

Magamtól úgy beszélek, mint a Zebedeus-fiak anyja. (Mk 10,35-40 szerint a fiúk adják elő a kérést. Anya és fiai ugyanolyan szelleműek.) „Jobb kezed felől, bal kezed felől . . .“ Ez az anya tudja, mit adott, amikor odaadta önmagát és fiait. Jézus nem pirongatja meg, hanem megtisztítja kérését.

Azt kívánja, hogy ajánlkozzanak föl az ő kelyhének kiürítésére. Az Atya akaratának kelyhe ez, aki minden embernek különbség nélkül megadja az üdvösséget, és ennek beteljesítésére Fiát a szolgálta, a rabszolga képében küldi el

(Fil 2,5-7). A teljes és önzetlen o d a d á s k e l y h e . Közöttetek nem úgy lesz, mint azoknál, akiknek hatalom van a kezükben (Lk 22,24-27). Én úgy vagyok közöttetek, mint aki szolgál. Közöttetek nincs értelme az első vagy az utolsó helyről beszélni.

„Ki tudjuk inni” – felelik az apostolok. Értik-e, mit mondanak? Kétségtelesen nem. Elég nekik az a tudat, hogy ez az ő kelyhe, és vele fogják inni. Őt akarják, nem valami meghatározott szolgálatot. A szeretet hajtja őket erre a feleletre.

Ha felajánlás közben félünk, az jele, hogy inkább magunkra gondolunk, mint Őrá. Kérjük a szeretetet, amely megnyitja szívünket. „Megteszem megajánlásomat kegyességéből” – mondja Szent Ignác.

● *Természetesen még sok más szöveget is lehetne indítványozni. Egyébként az Úr Országába behatolni nem elég egy nap. Lassacskán lépünk be; majd ez, majd amaz a szöveg segít benne, néha évek távolságában. „Gondolkodjunk így; ha valamilyen még másképpen érezték, Isten majd megvilágosít benneteket” (Fil 3,15). Szent Pál megtanult számolni az idővel, hogy megértesse a hívekkel az Ország szellemét.*

□ **MEGKÜLÖNBÖZTETÉS A NAP VÉGÉN**

Ez a szemlélődés lever még néhány jelzőkarót a megkülönböztetés útján, összehangolva bennünket Jézus szellemével. Sokan rájönnek közben, hogy a megkülönböztetés kinnal jár.

Először is megsemmisül egy csomó illúziónk. Amikor szembekerülünk az igazi ajándékozás feltételeivel, fölfedezzük mindazt, ami sokszor hamis, félreértésen alapuló vagy irreális az Isten, az emberek vagy az Ország szolgálatáról szóló nagyhangú kijelentéseinkben. Ilyenformán megesik, hogy lelkesen kezdjük az elmélkedést, de bosszúságba vagy szárazságba torkollik. Súrolómunkát végez rajtunk.

A nap elmélkedései folyamán tanúsított viselkedésünk arra is világot vet, milyen fokú a személyes viszonyunk Urunkkal. Amikor át kellene lépnem a misztérium, az élet és a kapcsolat síkjára, akkor érzem át szomorúan, mennyire elvont az én úgynevezett vallásos életem. Énem sokféle okból zárt marad: érzelmi életem hiányos, személyiségem nem eléggé fejlett, ragaszkodom saját terveimhez az eszmék világában vagy a kivitelezésben. Azt hittem, hogy az Urat keresem, de csak önmagamat találok. Szabadulni kell innen. A lelkiagyakorlat elém adja, hogy – Szent Ignác kifejezését ismételve – küzdenem kell „testi és világiás önszeretetem” ellen. Mi nem várnánk, hogy az Országról szóló elmélkedés ezzel a felhívással végződjék.

Ez a szükségszerű küzdelem viszont megvilágít egy másik pontot: hogy mennyire irreális számomra a kegyelem világa. Valami

olyannak kell végbemennie bennünk, ami nem csak saját magunktól függ. Mi meg az Ország szolgálata során gyakran megmaradunk az erény, a személyes erőfeszítés, a kötelesség szintjén. Azt kérdezzük: mit is fogunk tenni? Hogyan csináljuk? Ne adjunk igazat se az elbizakodottnak, aki mindent maga akar megszabni (Péter oda megy, ahová akar, és tanácsokat osztogat: igen sok ötlete van mindenben, azért fog mellé), se a félnéknek, aki azt hiszi, nem képes semmire, vagy visszariad gyengeségétől és bűneitől. Ha ezekhez hasonlítok, akkor inkább a megvalósítandó programot tartom szem előtt, mint az Urat, aki erőt ad, hogy aszerint éljek. Az Ország isteni valóság, tehát isteni módon terjed ki mindnyájunkra és mindegyikünkre, vagyis a Lélek kegyelmi ajándékából. Az Országot nem mi „csináljuk“. Nem olyan vállalkozás, mint a többi, ahol létrehozunk valami nemlétezőt. Ő jön el hozzánk: a testté lett Ige hozzánk jön, az Egyház hozzánk jön. Kérjük, hogy az Úr fogadjon el nagyobb szolgálatára, de ne képzeljük, hogy szüksége van ránk. Vágyunk erre a nagyobb szolgálatra, de azt kérjük, hogy a kegyelem ajándékából tehessük.

Ne gondoljuk hát el előre, milyen gyümölcsöt fogunk leszüretelni ezekből az elmélkedésekből. Mert kockáztatnánk, hogy helytelenül látunk, és így csalódunk. Kérjük a buzgóságot és készséget, de hittel kérjük, és ne próbáljuk elgondolni magunknak, miben nyilvánul meg. Egyszóval szívünk legyen egyszerű, nyitott, készséges, várakozó. Másfelől fogadjuk el a látszólagos irányvesztést is, s engedjük, hogy az elmélkedések ritmusa vigyen magával és alakítson. Talán azt hisszük, hogy jól ismerjük az evangéliumot, és azt mondjuk magunkban: minden könnyű lesz. Pedig arról van szó, hogy fölfedezzük Krisztust valóságos szegénységében és megaláztatásában. Ne csökönysködjünk, hanem kérjük szüntelenül, hogy behatolhassunk a misztériumba. Kérjük ehhez a Szent Szűz kezét. Ő mindenki másnál jobban behatolt és messzebbre jutott az Országba, és engem is szelíden és igazán be tud vezetni oda.

Ott harcolunk már a nyílt ütközetben. Ez már igazi lelki „gyakorlat“. A megelőző elmélkedések csak előkészítő jellegűek voltak. Most már bizonyára nem „előadásokat hallgatunk“, hanem próbálunk tisztába jönni magunkkal, és világosan látni, mi megy végbe bennünk. Mert valami történik, és éppen ez a megnyugtató. Az ellenkezője lenne nyugtalanító.

Két jótanács: 1) Olvassuk el ismét a kapott útbaigazításokat, hogy magunkra alkalmazzuk. Talán nem látjuk, hogyan. Akkor kérdezzünk. De ne zárjuk magunkba a nehézséget. Ha elmondjuk, gyakran máris eloszlik. Ugyanígy az imádságban is tudjunk visszatérni ugyanazokhoz a gondolatokhoz, Isten kegyelmi ajándékaihoz.

2) Minél előbbre haladunk a lelkigyakorlatban, annál szükségesebb, hogy imában dolgozzuk fel a kapott tanítást. Ott válik egyszerűvé és világossá. Különben kifáradunk idegileg, mert csak értelmünk világánál akarjuk tisztázni a dolgokat, és így természetesen semmit sem látunk.

Lassanként fölsejlik előttünk a megajánlás mélysége. Igazi énem-ből kiindulva teszem meg. Az Úr nem arra vár eljöveteleivel, hogy tökéletesek legyünk. Nem a munkánkat várja, hanem szívünk odaadását, úgy, amilyen, még ma. A mindenét ajándéknak valló alázat azzal bizonyul igaznak, hogy elvet minden félelmet.

Mária: a tökéletes felelet

□ A NAP TÉMÁJA: JÉZUS ÉLETÉNEK TITKAI – MÁRIA TITKA

A Krisztus Országáról szóló elmélkedés szellemében most hozzáfogunk Krisztus élete titkainak szemléletéhez, hogy lelkülete átjárjon bennünket, és így megismerjük akaratát. Esményi lenne, ha sok idő állna rendelkezésre, hogy valóban átjárjon. A harminc napos lelkigyakorlat egyik jótéteménye, hogy módot ad erre a hosszú szemlélődésre. És ennek erejében lélekben eggyé válok azzal, amit szemlélek.

A mai napon Móriában fogom meghallani a tökéletes feleletet, a teremtmény „Fiat”-ját Teremtőjének. Annak a felelete ez, aki szüntelenül Isten kezéből kapja magát, és szabadsága nem mond egyszer igent, másszor nemet. Benne az emberiség megtalálja önmagát. Benne látja a Szentháromság is művének teljesülését. Ezért Mária minden lelki élet kiérett mintája, minden hívás megválaszolásának eszménye, azé az emberé, aki hagyja alakítani magát a Lélektől. A szabadság és a kegyelem játéka tökéletesen megvalósul benne.

Az Úr kegyelmének sodrására a teremtmény elfogadásának lendülete válaszol.

Mária misztériumát szemlélve megértjük a magunkét. Rájövünk, hogyan megy végbe bennünk az átalakulás a Lélek működésére. Az ima finomul és egyszerűsödik. Elfogadássá válik, megnyílássá, feloldódássá, bensőséggé. Ez a fokozatos kifinomulás a szemlélődésnek egyszerre feltétele és hatása.

□ A SZEMLÉLŐDÉS

A vallásos irodalom egyik leggyakrabban használt kifejezése, – és mint annyi más, ez is sok félreértésre adhat alkalmat.

Mindenekelőtt vigyázzunk, hogyan nyitjuk ki az Evangéliumot! Hiába közismert, mégse gondoljuk, hogy valami jól ismert vidékre lépünk. Hiszen az Atya örök Fiát ismerjük meg belőle. Tehát éppen olyan kevéssé meríthetjük ki, mint Istent magát. Ha az a benyomásunk, hogy „ezt már mind tudtam”, akkor nem úgy nézünk, amint kell. Az Evangélium olyan könyv, amelyet az ember mindig újból kézbe vesz, és sohasem merít ki. Éppen úgy, mint ahogy nem ununk bele az Eukarisztiába sem. Ezért nagyobb csendességet kell teremtenünk szívünkben,

hogy befogadhatjuk a nekünk szóló szót. Uram, add nekem a tanítvány lelket! El kell fogadnunk, hogy kilépünk a magunk birodalmából. Ne zsugorítsuk a dolgokat a magunk mértékére. A közös evangéliummagyarázatok veszedelme, hogy túl sokat keverünk hozzá a saját gondolatainkból: magunkhoz alakítjuk az Evangéliumot, a magunk módján próbáljuk magyarázni, arra törekszünk, hogy igazunk legyen, vagy valami ötlettel tudjunk szerepelni a többiek előtt. Hogy gyümölcsöző legyen, sokáig kellene hallgatnunk, mielőtt egy keveset beszélünk. És ez a szemlélődéshez szükséges magatartás kezdete.

Ennek a mély figyelemnek tisztuláson kell átmennie. Azt jelenti ez, hogy ne csak értelmünk munkájától várjuk a megvilágosításokat. Az értelemnek különösen szüksége van tisztulásra. Az evangéliumi szemlélődés megkívánja, hogy kivetközzünk minden előítéletünkől, és hagyjuk, hogy átjárjon a felülről való fény. Igen, ez megvilágosítás, de nem az ész és az elmélkedés szokásos eszközeivel. Az értelem önmagán túl keresi a világosságot. Máskülönben fennállna a veszedelem, hogy áldozatul esünk a jó látszata alatt végbemenő kísértésnek, ami ennek a második szakasznak a sajátja. Azt hisszük, hogy Krisztus világosságában járunk. A valóságban pedig a magunk módján értelmezzük az Evangéliumot. Hány apostol kezeli a saját szájaíze szerint, mert nincs elég megkülönböztető képessége! Mindent kimagyaráz belőle, amit csak akar, és vele igazolja egyéni vállalkozásait!

A szemlélődésben nem arról van szó, hogy felidézzük a múltat, jámbor elképzelésekben gyönyörködünk, vagy erkölcsi alkalmazásokat szűrünk le az Evangélium elbeszélései nyomán. Az elbeszéléseket eszköznek és jelnek fogva fel, rajtuk keresztül az Úr eleven, mostani jelenlétébe igyekszünk behatolni, hogy „a hit által szívünkben élő Krisztustól” kegyelmet és világosságot kapjunk.

Persze lehet beszélni a szemlélődés módszeréről. Szent Ignác azt ajánlja, hogy egymás után „lássam a személyeket”, „figyeljem, vegyem észre és szemléljem mindazt, amit beszélnek”, majd „nézzem és fontoljam meg azt, amit tesznek” (Lgy 114–116). De a lényeg az, hogy a kapott tanácsok értelmét ragadjuk meg. Céljuk az, hogy a láthatón keresztül a láthatatlan valóságba jussunk, hogy megérezzük az Evangéliumban elbeszélte események „csendes mélységét” (Paul Evdokimov).

A szemlélődésben tehát – mint különben a testté lett Ige életének minden eseményében – két elem található:

– Egyik érzékelhető, amit a képzelet meg tud jeleníteni. Ez az elem, akárcsak Krisztus teste, nélkülözhetetlen, hogy Istenhez jussunk. De helyére kell tenni. Egyaránt veszedelmes, ha túlságosan leragadunk nála, vagy ha elhanyagoljuk. A „zsidók” megmaradnak az érzékelhető-

nél, és csodákat kívánnak; a „görögök“ megvetik a testet, és botránkoznak a megtestesülésen. Mind a kettőnek idegen marad a megtestesült Ige misztériuma. Még ma is e két véglet között ingadozunk.

– A másik láthatatlan. Időbeli esemény, a történészek és írásmagyarázók kutatásainak tárgya, jel-értékű. Nem merülök bele annyira, hogy ne lássam meg benne az Isten Fiát. Mint a liturgiában, itt is inkább a titokra ügyelek, mint az eseményre. Persze engem ma már nem elégt ki az a naív mód, ahogyan a régi lelki írók végezték ezeket a szemlélődéseket: az ilyesmit pusztá szellemi játéknak érzem. De ezek a régi írók – abban a mértékben, amennyire igazi szemlélődést végeztek – nem engedték, hogy az eszközök kifogjanak rajtuk. Igazán imádkoztak, hitben és a lelki érzékek (ők így hívták) alkalmazásával. Elég volt egyetlen vonás, hogy lekösse figyelmüket. Innét belemerültek az imádás, a csodálkozás, a tisztelet, az elfogadás, a vágy magatartásába. És így találkoztak Krisztussal. Úgy igyekszem átélni az eseményt, ahogyan az apostolok, ahogyan az elbeszélésüket olvasó első keresztények: a hit a feltámadott és bennük állandóan élő Krisztus elé helyezte őket.

Amit keresek, az tehát Jézus Krisztus ismerete. Ez az ismeret két jellegzetes vonással jelentkezik imámban:

Először is minden eseményben fölfedezi isteni és általános jellegét. Behatol a tény belső jelentőségébe és mélységébe. Így pl. amikor az anyagi üdvözlést szemlélem, fölemelkedem egészen a Szentháromságig, aki elhatározza az emberi nem üdvözítését, ugyanakkor pedig tekintetem átfogja „a világ nagy terjedelmét és kerektségét, ahol oly sok és annyiféle nép lakik“ (Lgy 103). Amikor Jézus születéséről szemlélődöm, tekintetem a keresztig ér. Inkább az illető eseménynek Krisztus egyetlen misztériumában elfoglalt helye bilincsel le, mint az elmondott részletek, vagy az elbeszélés módja.

Mindenekelőtt pedig az Úr „benső ismeretét“ keresem (Lgy 104). Nem olyan ismeretet, amelyben a megismert tárgy kívül marad a megismerő személyen. Az ilyen megismerés – akármilyen pontos legyen is – csak azt teszi lehetővé, hogy felhasználjam a tárgyat, de nem állítja elélem igazi valóságában. Egy személyt nem ismerünk meg azzal, hogy felhasználjuk: akkor csak birtokoljuk vagy uralkodunk rajta, ő maga elrejtőzik előlünk.

Személyes megismerésről csak akkor lehet szó, ha az ismerni vágyó lerakja fegyverét a másik előtt. „Hagyj el mindent“, „Vesd le sarudat“, „Kövess engem“ – mindez a másik megismerésének előfeltételét fejezi ki. Amennyire hajlandó vagyok saját lényem mélyeibe merülni, annyira fogom utolérni a másik személy mélyét, akit megismerni vágyom. Csakhogy itt Isten adja magát nekem Krisztuson át; Isten pedig kimeríthetetlen. Olyan útra léptem, amelynek a vége beláthatatlan.

A csodálatos az, hogy önmagából kiüresedő énem és az egyre nagyobb, a végtelenbe növd Isten között találkozás megy végbe. Valóban az a hivatásunk, hogy engedjük élni magunkban Krisztust. A Lélekben végbemenő megismerés nagyon is más, mint a külsőséges utánzás. Krisztus egyesül velünk, folytatódik bennünk. És mindez még csak a kezdet.

Jézus Krisztusnak ez a megismerése valójában a szeretet kalandja. Az emberi szerelem élménye adhat valami halvány fogalmat Jézusnak arról a fölfedezéséről, ami itt osztályrészünkül jut.

De Jézus Krisztust nem látom, mint a szeretett embert! – Ez azonban csak első megközelítésre igaz. Bizonyos, hogy a szeretet keresése a láthatónál kezdődik. Ezért próbálok valamit kitalálni az Istenről abból a szeretetből kiindulva, amit másoktól kapok, vagy másoknak adok. De az emberi szeretet terén éppúgy, mint Jézus Krisztus szeretetében hamarosan eljutok egy olyan világba, amely már túl van az érzékeken. Azon túl, amit a másik beleír önmagáról a látható világba, föl kell fedeznem azt, ami nem esik az érzékek alá. A személyek közötti minden igazi viszony belépés egy olyan világba, ahol már nem boldogulnak az érzékek, nem segít a tanulmányozás. A szabadság és az eredetiség világa ez, amely minden embernek sajátja. Ott ismerem meg a másikat kimondhatatlan ölelésben.

A növekvő szabadságban megélt szeretet szintjére kell helyezkednem, hogy megsejtssek valamit az Úrnak abból a „benső ismeretéből”, amit kérek, „hogy mindinkább Őt szeressem és kövessem” (Lgy 104).

Ez a megismerés tehát az egész embert átható élmény, azé az emberé, akit a Szentlélek a titkokon át ráébresztett a szeretet valóságára. Aki megáll az érzelmeknél vagy a jeleneteknél, az megrövidül, éppen úgy, mint aki múltó érzelmekben éli ki a másik iránti szeretetet. Életünkben sohasem érünk a végére a szeretett személy valóságának. Azzal hasonulunk hozzá, ha szívünkben igyekszünk hasonlóvá válni. Így van Jézus Krisztus megismerésével is: a hitben fejlődik ki. Létrehozza bennünk azt a hasonlóságot, amely az Atya és a Lélek működésével átalakít bennünket. „Senki sem jöhet hozzám, hacsak az Atya nem vonzza” (Jn 6,44). „Ti a Lélek levele vagytok” (vö. 2Kor 3,3). A testté lett Ige csodálatos jelenléte akkor valóságosabbá válik, mint a mi érzékelhető világunk embereinek valósága egymás számára. Belépünk az Úr Szívébe, hogy osztozzunk lelki beállítottságában, és egygyé legyünk Vele. Ebben a hasonulásban ismerjük meg őt.

Mi teszi ezt lehetővé? Az alázatos magatartás. A titkokról szóló szemlélődésben ennek a magatartásnak kettős kifejeződése: a csodálkozás és az idő tényezőjének elfogadása.

1) **C s o d á l k o z á s .** A szemlélődést önmagunk mindig nagyobb állapotával kell végeznünk. Szent Ignác azt kívánja, hogy úgy legyünk jelen, mint „szegény és méltatlan szolga“ (Lgy 114), akit egészen megdöbbsent, hogy ott lehet egy ilyen ünnepen. Mint a Paradicsomba belépő jobb lator, vagy mint egy szegényember, aki hirtelen válogatott társaságba, fényes ünnepségbe pottyan bele. Ez a világ egészen új neki: kerekre tágult szemmel néz szét, és zavarban van. A titokban, amelyet éppen szemlélünk, felszólítást kapunk, hogy lépünk előre, és vegyünk részt az ünnepen: a titok értünk meg végbe. Egyszerűen a kontempláció kiemel önmagunkból, és a dolgoknak teljesen más rendjébe helyez bele. Ne vigyünk magunkkal túl sokat a magunkból, saját gondolatainkból, magyarázó kísérleteinkből, különben melléfogunk. Nem különösebben jó jel, ha kényelmesen érezzük magunkat, és mindenhez van szavunk. Jobb, ha „csupa szem és csupa fül“ vagyunk. Szomjasan nézegessünk és mohón kérdezősködjünk. Mint akinek még mindent meg kell tanulnia. Egészen odáig, hogy már „fzleljük“ és „érezzük“ a dolgokat.

Ez az imádság egyszerűnek látszik, de a gyakorlatban nagyon nehéz. Ugyanis egyszerű és mélyen alázatos lelket tételez föl, mi pedig egyáltalán nem vagyunk ilyenek. Továbbá mélyen békés lelket, amelynek nincs más gondja, mint hogy jelen legyen. Különben a szemlélődés gyakorlása segít, hogy egyszerűbbé, alázatosabbá és békésebbé váljunk.

Ennek az imádságnak a mintája nyilvánvalóan a Szent Szűz.

2) **F o k o z a t o s s á g .** Az alázatos magatartás megnyilvánulása az is, hogy elfogadjuk, hogy haladni kell. Tudomásul kell vennünk, hogy Krisztus titkai az időben játszódottak le, és a mi saját lelki utunk is az időn át vezet. Istent nem ismerjük meg másképp, csak a megtestesült Krisztusban. Csakis őbenne tudjuk meg az Atya akaratát. Alá kell vetni magunkat azoknak a szakaszoknak, amelyeken ő áthaladt, és azoknak, amelyeken saját fejlődésünk visz át. Egyik titok következik a másik után, és mindegyiknek megvan a sajátos kegyelme. Egyik az egyik emberre hat jobban, másik a másikra. Isteni kívánalmak, amelyek csak lassan-lassan nyilvánulnak meg számunkra.

Vessem alá magam ennek a fejlődésnek, vágyaim és egyéni érzelmeim ellenére. Lehet, hogy nagy pénteken vidám vagyok, húsvétkor meg szomorú. Ennek semmi közvetlen köze a tárgyi valósághoz. Legfőbb segíthet, vagy bosszúságot okozhat. Az én dolgom az, hogy készen álljak. Isten megadja a többit. A fontos, hogy tudjam: tárgyilag adva vannak bizonyos „lelki szakaszok“, amelyeken, így vagy úgy, át kell haladnom Isten felé. Isten határozza meg az időt és a körülményeket; mi pedig álljunk készenlétben.

Ezen a téren az élmény pótolhatatlan. A tanácsok hasznosak: lehetővé teszik, hogy egyenesebben tarthassunk a cél felé, vagy hogy ne tévedjünk képzelődésbe. De eljön a pillanat, amikor mindenkinek be kell hatolnia a titokba. A szeretetet nem élhetjük át közvetítő útján. „Jöjj és lásd!” (Jn 1,39) „Most már nem a te beszéded alapján hiszünk, mert mi magunk is hallottuk” (Jn 4,42).

□ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ

1. AZ ANGYALI ÜDVÖZLET (Lk 1,26-38)

● *Nemzedékek sora olvasta újra meg újra ezt az elbeszélést. Mint az ember teremtéséről szóló, ez is Isten misztériumának és az emberiséggel való találkozásának szívébe vezet be. Az alábbi magyarázat alapján az imádkozó igyekezzék megragadni a szavak mögött rejlő valóságot és Mária lelki magatartását. Csak kitartóan kérheti azt a bensőséges megismerést, ahogyan Mária ismerte a megtestesült Igét, hogy közbenjárásával fölfedezhesse saját hivatását és a kellő teletet rá. Fennáll a veszély, hogy a nagy titok láttán csak gondolatokat keresünk, és nem ízleljük meg csodálatos ízét.*

Az angyal szavain át Istennek az emberiséggel való terve nyilatkozik meg: „Teremtünk embert a mi képünkre és hasonlatosságunkra” (Ter 1,26). „Mi pedig mindnyájan, akik födetlen arccal tükrözzük vissza az Úr dicsőségét, a dicsőségben fokról fokra hozzá hasonlóvá változunk át” (2Kor 3,18). „Tudtunkra adta ugyanis akarátának titkát . . . az idők teljességével Krisztusban, mint főben újra egyesít mindent” (Ef 1,9-10). Az Isten ajándékaival elhalmozott Móriában az emberiség kezd rájönni kilétére: az Úr van veled.

Kezdi megismerni azt is, aki által valódi önmagává lesz: „Fiút szülsz . . . és a Magasságos Fiának fogják hívni.” A t e s t t é l e t t l e közöttünk ütötte föl sátrát, és általa jön hozzánk „a kegyelem és az igazság” (Jn 1,17). Az ember csak azzal mondja ki az utolsó szót önmagáról, ha fölfedezi azt, akinek képe mását hordja.

Ez a test, amely által Krisztus a mi életünkkel válik és egyesít az Atyával (Jn 6,52-58), Móriában a S z e n t l é l e k m ű v e : „A Szentlélek száll rád.” A Léleké, aki által a teremtésben minden létrejött, s aki bizalmas viszonyba juttat minket Istennel. Ott van Móriában, hogy kialakítsa Jézus életadó testét. Ott él bennünk is, hogy átalakítson saját hasonlóságára.

Az angyali üdvözlés új korszakot nyit meg:

„A föld tele lesz az Úr ismeretével” (Iz 11,9). A S z e n t h á r o m s á g van itt jelen, megvalósítva az emberi nem megváltását (Lgy 102), mint Szent Ignác mondja. Minden ember beletartozik ebbe a tervbe, ezért „lássam az embereket, akik a földön élnek” (Lgy 106). Mária, akárcsak Éva, mint az élő anyja jelenik meg itt.

Ez a rokonság, amit Krisztus teste hoz létre Isten és az ember között, a szabadság műve. Mert Jézus „nem a vérnek vagy a testnek a vágyából, s nem is a férfi akaratából, hanem Istenből született” (Jn 1,13). Mária Isten felé fordul, hogy beleegyezését adja a Lélek művéhez. Mielőtt testből megszülné Fiát, előbb szívébe fogadja. Így beszél róla a hagyomány, kifejezve, hogy Isten fiainak születése csak az ember beleegyezésével mehet végbe. „Ki az anyám, s kik a testvéreim? Aki teljesíti mennyei Atyám akaratát” (Mt 12,46-50). Annak a gyermeke leszel, akihez hasonlítani kívánsz. Mária, aki szíve vágyával Isten felé fordul, Isten anyja lesz. Ezért a benne végbemenő csodákról szóló üzenet felszólítás és hívás.

Mária mintájává válik a teremtmény feleletének a Teremtő szeretetére. Éva tekintete teremtett dolgon akadt meg, vitába bocsátkozott az isteni szóról, s ez vesztévé lett: messze került Istentől. Mária nem ismer ilyen kerülőket. Hibátlanul megmarad Isten előtt: látja önmagát, de az igazságnak megfelelően, mint Isten szeretetének művét. Tökéletes tükör ő, aki megnyílik a világosságnak, hogy az visszatükröződjék benne. Isten ajándékainak hálás elismerésében él. „Szeplőtelen” – mondjuk; ő az Asszony, aki csúffá teszi a Sátán erőfeszítéseit, hogy tekintetünket önmagunkra irányítsa és elfordítsa Istentől.

Még a méhének gyümölcseről szóló ígélet sem vakítja el. Nem veti rá magát mohó Éva módján. Először tudni akarja, honnét való a lélek, aki beszél vele. Csak amikor eredetét fölismerte, akkor ejti ki a megdöbbenő szót: „Az Úr szolgálója vagyok. Teljesedjenek be hát rajtam szavaid.” Amilyen tartózkodó volt még az imént, annyira kiszolgáltatta most magát. Semmi hamis szerénységből fakadó tiltakozás, semmi félelem immár. Semmi sem lehetetlen az Istennek. A meddő Erzsébet termékennyé vált. Belőle, a szüzből, Isten anyát formálhat. Ő csak Isten szolgálója.

Mária ekkor elmélyed a hitben. Nincs más világossága, mint amit most kapott: „Boldog vagy, mert hittél...” (Lk 1,45) Szüntelenül növekedni fog ez az alapmagatartása, és elvezeti majd a kereszt tövébe, ahol egyenesen áll. A várakozás idején nem merül henyén Isten ajándékainak szemléletébe. Mikor az angyal „eltávozik”, ő „a hegyekbe siet”. Nála az Istennel való találkozásból önként következnek, hogy adni akar másoknak.

Most már minden emberi élet hivatás. És a hivatás egész titka benne van az angyali üdvözlés misztériumában. „Hogy válik ez valóra?” Ábrahám óta (Zsid 11) Isten hívása a lehetetlen, a hihetetlen felé viszi az embert. Nincs napvilág. Nincs út. Nélkülöznünk kell megszokott biztonságunkat. Akárcsak Máriának, nincs másunk a továbbmenéshez, mint a hit, minden következményével együtt: kereszt, sötétség, magány. Ez a szeretet kockázata. Mária hittel felelt.

● *Vajon a fejtegetéseiben különben olyan szűkszavú Szent Ignác szándékosan bocsátkozik részletekbe a megtestesülésről szóló szemlélet-désben? Mindenesetre ezt a misztériumot a maga isteni és egyetemes méreteiben ismételtlen át kell elmélnünk. Talán egész nap nem is*

kívánjuk más titokkal táplálni szemlélődésünket. Mindenki kövesse a kegyelmi indítást.

2. MÁRIA TITKAI

Az angyali üdvözet világánál mindenki elvonulathatja szeme előtt a Mária-misztériumok sorát, a kereszten át a feltámadásig, az Egyházig, a mennybevégtelig. Fölfedezi benne, milyen utat járat végig Isten azzal, akivel közli életét.

Mária egyre előbbre hatol Istenről kapott ismeretében, és szüntelenül tovább keres. „Add megismernem utaidat” – mondja a zsolttárossal. Vagy az Énekek énekének menyasszonyával (2,16–3,5): Jöjj vissza Szerelmese ugyan neki adta magát, de csak úgy őrizheti meg, hogy tovább keresi. Egyedül keresgéltem az éjszakában; bejártam az utcákat és a tereket, és nem találtam. Megkérdeztem a város őreit. Csak amikor rajtuk is áthaladtam, akkor találtam meg végre azt, akit szeret a szívem. A spirituálék vagy Keresztes Szent János is ezeknek a képeknek a segítségével írták le, hogyan hagy állandóan mindent maga mögött, hogyan emelkedik egyre följebb a lélek. Mindez ráillik Máriára, mindegyikünkre, az Egyházra.

A főfelé haladás során kibontakozik és nő a szabadság. Istennek adtuk, és most visszakapjuk, de csak azért, hogy új vállalkozás felé táruljon, és hagyja megnyilvánulni magában Isten csodáit. Szabadságunk már a Lélek rendjébe tartozik: „Akiket Isten Lelke vezérel, azok az Isten fiai” (Róm 8,14).

3. NÁZÁRET ÉS JÉZUS ELVESZTÉSE A TEMPLOMBAN

Ez a két ellentétes titok minden krisztusi életnek, minden hivatásnak két oldalát mutatja be.

Názáret

Ez a mindennapi emberi élet, a természet, ahol először keresnünk kell az Istent. Semmi sem szűrődik át a titokból. Isten Fia megalázkodásának a kellős közepén vagyunk. A botránynak az a súlya nyom, amit Jób és sok zoltár juttat kifejezésre: „Még meddig szolgáltatatsz ki így bennünket?” Ebben a mindennapi életben fedezi föl csendesen a Szűz Krisztusnak, a testté lett Igének arcát (vö. Fil 2).

Így él az Egyház az emberiségben. Nem az apostolok képviselte nyilvános élete ez, hanem mindennapi élete a hívők között. Egyszerűen van. A Lélek ott él benne rejtett állapotában. Észrevétlenül történik valami, ami mássá tesz bennünket, bár semmi sem látszik belőle. A zsidókhöz írt levél 11. fejezete írja le ezt az állapotot, amennyiben létet kaptunk és a hitben élünk.

Ez a mindennapi élet nem egyhangú, mert az Atya jelenlétében és a Szentlélekben éljük. Titkon végbemegy valami az Ige hatására, amely „sötétségben világító lámpás, amíg a nappal fel nem virrad” (2Pt 1,19). A várakozás ideje ez. Éjszakai vándorút a hit világánál. Mindennapos odaadás az adott helyzetnek. Lásd, ez a Törvény „nem túlságosan nehéz és nem elérhetetlen számodra... Egészen közel van hozzád, a szádban és a szívedben, így hozzá szabhatod tetteidet” (MTörv 30,11-14)

A 12 éves Jézus a templomban

Ez az esemény törés és kérdőjel, hirtelen villám derült égből. Ha ez volt az Atya akarata, miért nem szólt Jézus előre szüleinek? Sem Mária, sem József nem szegült volna ellene Istennek. De Isten, aki kívánja, hogy szeressük szüleinkeket, megkívánja azt is, hogy elhagyjuk őket, és így visszakapjuk őket egy új síkon, az egyetemes szeretetén. Erre a felülemelkedésre hívja fel Jézus Máriát és Józsefet. Amikor megtörténik, ismét minden elmerül a csendben. De a szívben megmarad a történet nyoma.

Ez az esemény szimbóluma annak, ami az angyali üdvözlés és Jézus bemutatása óta (ott „a fájdalom töréről” van szó) Máriában végbemegy, egészen a keresztségig. A Szent Szűz elfogadja, hogy az ismétlődő mindennapi élet alakítsa. Hagyja szívébe hatolni Isten szavát, amely mint velőig ható kard előkészíti az Úr „órájának” titkára, és meglátatja vele Fia keresztségében Isten győzelmét.

Kezdetben nem érti meg a szót. De vágyakozva, figyelemmel ő r z i s z í - v é b e n . A Bölcsesség magatartását tanúsítja. Így tud egyenesen állni a keresztség alatt is, miután sokáig elmélkedett szívében a dolgokról, anélkül, hogy az esemény meglepné.

Mária egész története benne van ebben a két epizódban. Jelképei annak, ami a mi életünkben és az egyházban történik: haladás a hitben, egyszer köznapi, mászor váratlan események között. A keresztség mindig ott van, nem kényszerként, hanem hogy megadja az értelmet.

4. A SZÜZESSÉG TITKA

A szüzesség az a légkör, amelyben Mária sajátos titkát éli. Nem tudatlanság a férfi és a nő helyzetéről, nem is félelem. Ha így lenne, mi értelme lenne akkor Józseffel kötött házasságának? Hanem, Krisztus szava szerint (Mt 19, 10-11), szívének szabad elhatározása ez a mennyek országáért.

Mária szüzessége az Ország beteljesülésének jele. Mintha ő benne a minden lényben ott rejlő szeretet nemcsak hogy a legmagasabb pontig személyessé, hanem e g y e t e m e s s é is válnék. Krisztus Jézusban – így Szent Pál – nincs többé sem férfi, sem nő, sem zsidó, sem görög, sem rabszolga, sem szabad (Kol 3,11; Gal 3,28). Vagyis: Krisztusban nincs jele többé, hogy egyik ember leigázná a másikat; csak szabad lények vannak, akik önként nyújtják a szeretetet. Az emberiség, férfi és nő egyaránt, eljutott teljes érettségére. Ugyanakkor túljutott azon az időn, amikor „e világ fiai nőszülnek és házasodnak”. Isten szeretete, amely gyermekeivé teszi és a halálból megszabadítja őket, olyan szeretet sugárzására képesít, amely minden embert külön-külön, egyénileg fog át, mégsem ismer kizárólagosságot. Isten Krisztus által minden lett (Lk 20,27-40). A szüzesség immár nem egyszerű celibátus, hanem a szív választása, feleletül Isten ajándékára, a szeretet újfajta módja, amely felé minden más szeretet tart.

Mária szüzessége szabatosan nem a házasság kizárását jelenti. Inkább Szent Pál ajánlatának felel meg (1Kor 7), hogy maradjunk meg abban az állapotban, ahol meghívásunk talál, és úgy használjuk fel a világot – akár a férfi

és nő viszonyáról, akár a különböző társadalmi helyzetről legyen is szó –, mintha nem élnénk vele. „Az idő rövid.“ „Ez a világ elmúlik.“ „Az Úr közel van.“ Ezért Mária példája, bár elsősorban azoknak szól, akiknek hivatása isteni esztelenséggel „férfiatlanná tenni magukat a mennyek országáért“, minden kereszténynek való, azoknak is, akik az emberi szerelmet élik. „Minden igazi szeretet mindig szűziesebbé igyekszik válni“ (Teilhard). Ezen a téren nem annyira a testi valóság a fontos, hanem a szív tekintete, amely Istenen függ, és benne hagyja teljesen kibontakozni minden szeretetét. „Csak az az igazán szűzi lélek, aki szüntelenül Istent nézi“ (Nagy Szt. Vazul).

Az Egyház, földi alakjának sokféleségében, ebből a szeretetből szeretne élni, amely Istenbe merül, mint forrásába és céljába: „Férfiak, szeressétek feleségeket, ahogy Krisztus szerette az Egyházat“ (Ef 5,21-25). Minden evilágon ismert szeretet az isteni szeretet csúcsa felé kapaszkodik. Ezért Mária szűzessége, a Krisztusban megvalósult emberség újfajta szeretete, magának az Egyháznak titkához tartozik.

□ AZ IMÁDSÁG KIFINOMULÁSA ÉS EGYSZERÜSÖDÉSE

Lelkigyakorlatos tapasztalatunk folyamán imánk így vagy úgy elmélyed. Az elmúlt napok elmélkedése az értelem munkája volt, amely befogad, megrostál, ízeletet és szétboncol valami bölcsességet. Az itt ajánlott szemlélődés a bensőség újabb fokát jelenti. Mert a Bölcsesség megtestesült, és megtestesülése lehetővé teszi a szemlélődést, ami jelenlét a személyek mellett, a szív átalakulása, kölcsönös csere. Általa Krisztus léte ömlik belém, nekem adja Lelkét, és annak működése megismerteti velem az Atya akaratát.

Hogy lehetővé tegyük ezt az elmélyülést, mindenkinek rá kell jönnie, mi a neki legmegfelelőbb mód, ahogyan a Lélek neki adja magát. Miért igyekeznénk minden titkot átelmélni? Elég egy néhány: Szent Ignác naponta csak kettőt ajánl. Azután térjünk vissza az egyikhez vagy a másikkhoz, olyan módon, ahogy nekünk a legjobb.

A főttebb adott tanácsok segíthetnek az ima további egyszerűsödésében, anélkül, hogy hanyagságnak vagy képzelődésnek adnánk át magunkat. Jó lenne újra elolvasni a különböző imamódokra vonatkozó jelzéseket (vö. Lgy 238–260), különösen a testtartást és a lélegzést illető tanácsokat. Segítségükkel felfogjuk, hogyan figyelhetünk szóbeli ima közben valamelyik titokra. A szentolvasónak is ez a célja. Nem lényeges, hogyan mondjuk. Az ismétlés csak annak unalmas, aki nem ismeri a szív imájának gazdagságát.

Azt is megértjük, milyen gyakorlatot nevez Szent Ignác „az érzékek alkalmazásának“. Azokról a lelki érzékekről van szó, amelyek segítségével, ha Isten is úgy akarja, ízeletni tudjuk „az Istenségnek, a lélek-

nek és erényeinek és mindennek végtelen kellemét és édességét, a szerint, hogy ki az a személy, akiről szemlélődöm” (Lgy 124).

Ebben a leegyszerűsödésben a szív nagyon megtisztul. Megfeledekzik magáról, és valóra válik Cassianus szava: „Az imádság nem tökéletes, ha az ember még tud önmagáról, és tudatában van, hogy imádkozik.“ A lélekben megragadott ember csak utólag állapítja meg, hogy valami történt, valami életbevágóan fontos, amiről sokszor nehéz számot adnia. De azért ha beszélnie kell másokkal, az élmény – anélkül, hogy sejtene – újfajta melegséget önt szavába.

Lassanként fölfedezzük, milyen lehet a Szűzanya egyszerű imája, aki mindenben megtalálja Istent. Az igazi szemlélődés egyszerűsége ez, mindenkinek megközelíthető – akár kolostorban él, akár a világban –, ha nincs más vágya, mint a Szentlélekhez való hűség.

□ MINTA AZ IMAMÓDOKRA AZ ÜDVÖZLÉGGYEL KAPCSOLATBAN

Pihentessem meg lelkemet. Válasszak nyugodt környezetet és testtartást. Előkészítő imában forduljak Istenhez vagy a Szűzanyához, és kérjek kegyelmet. Azután kezdjem el mondani az Üdvözlégyet. Álljak meg annál a szónál, amelyik megragad, és ne menjek tovább mindaddig, amíg lelki ízt találok benne.

Vagy talán még jobb, ha lélekben az angyali üdvözlés titka elé helyezkedem. Nézzem egy pillanatig Mária alázatát és szüzességét, azután arra a szándéokra, hogy olyan lehessenek, mint ő, mondják el egy Üdvözlégyet, majd kettőt... egészen tízig – és elkezdtem mondani az olvasót.

A tized végén vagy foglalkozzam tovább az angyali üdvözléssel, vagy – elmondva a Dícsőséget az Atya, Fiú és Szentlélek tiszteletére ezért a nagy titokért – nézzem egy percig a látogatóba induló Szűzanyát. Legyek a figyelmes Erzsébet, és az eszembe jutó gondolatok szerint mondjak újból Üdvözlégyeket.

Így folytassam egy óra hosszat, egymás után sorra véve az örvendetes titkokat. Ha a szívem diktálja, hozzátehetek másokat is Jézus gyermekéből (menekülés Egyiptomba, názáreti élet). Mindegyik titokban igyekezzem begyűjteni valami lelki gyümölcsöt, a titok valamelyik oldalát: pl. Názáret életében Isten Fiának egyszerűségét és engedelmességét; a 12 éves Jézus elvesztésében az Atya iránti hűségét, egészen odáig, hogy szenvedést okoz anyjának...

Vagy talán még jobb Szent Ignác tanácsa szerint „ritmikusan“, a lélegzetvétel ritmusára imádkozni. Belélegzésre mondjam: „Üdvözlégy Mária“, kilélegzésre időzzem el a Szent Szűz jelenlétében, és így tovább... Hasonlít ez a „Jézus-imához“. Teljesen egyszerű imamód,

amit a kívülálló talán hajlandó lenne lebecsülni, pedig az egyik legjótékonyabb.

Miután egy óra hosszat így csináltunk, vizsgáljuk meg, hogyan sikerült.

Ha reggel nem tudunk imádkozni, mindig alkalmazhatjuk ezt a módot. Vannak lelkek, akik anélkül, hogy tudnák, igen mély egységre jutnak el így Istennel.

□ A MEGKÜLÖNBÖZTETÉS HELYE A SZEMLÉLŐDÉSBEN

A szemlélődő ima a hit tárgyilagosságára tör. Egy adott tényt állít eléink, Krisztusnak az időben végbement titkait. Ugyanakkor elfogadja, hogy a magunk személyes ideje során hatoljunk beléjük, azoknak a szakaszoknak és körülményeknek megfelelően, amelyeken át ez a fölfedezés vezet bennünket.

A szemlélődés nem merül ki érzelmi benyomásokban vagy ötletszerű gondolatokban. Vigyáz, hogy ne szabja saját magához az Evangéliumot, és ne a maga módján értelmezze. Van benne valami ragaszkodás a csupaszw szöveghez, bizonyos bizalmatlanság az érzelmek vagy alkalmazások iránt, bizonyos józanság; mindez kedvez a lényeg fölfedezésének. Benyomásaim egyezése az egyház hagyományával, exegetikai ismeretek szintén segítenek, hogy megmaradjunk az ima során a szükséges objektivitásban.

Azonban hitünknek ebbe a tárgyába itt másféleképpen hatolunk bele, mint ahogy a magára hagyott értelem, tanulmányozás vagy meggondolás teszi. A Lélek világossága – a „kenet”, amelyről János beszél (1Jn 2) – vezet be, hogy belülről fzelejük.

Továbbá igyekezetünkben meg kell találnunk a középutat a középutat a tárgyára görcsösen összpontosított figyelem és a lusta szétfolyás között. Előbbi ideges kifáradásra, utóbbi képzelődésre vezet. Mint Szent Ignác mondja, a megkülönböztetés anyaga itt finomabb, „subtilior” (Lgy 9). Majd ilyen, majd olyan irányban kell kísérleteznünk, hogy Isten ezekben a kísérletekben megéreztesse velünk, mi felel meg nekünk. Egyszóval ez az ima – ami kezdetben talán könnyebbnek tűnik –, nagyobb megkülönböztető készséget igényel. Mint minden, ami egyszerű.

De mindezenközben az értelem új finomságra tesz szert, „kifinomult tapintatra”, amely lehetővé teszi, hogy megkülönböztesse, mi a jobb; érzékre vagy ha úgy tetszik, ízlésre, amely „megérezteteti és megfzleteti a dolgokat a szív mélyén”. „A tőle kapott kenet maradjon meg bennetek, és akkor nincs szükségetek rá, hogy bárki is tanítson benneteket” (1Jn 2,27). Az ilyen megismeréshez vezető ösvények sokszor zordak, de kifejlesztik a nagyobb megkülönböztető képességet. Mennyi jótól fosztják meg magukat azok, akiket hiába hív a Lélek, félnek belebocsátkozni a kalandba! Mennyi jótól fosztják meg az Egyházat!

A szellemek megkülönböztetése Krisztus stílusa

□ A NAP TÉMÁJA: KRISZTUS BÖLCSESSÉGE

Most érünk a lelki gyakorlat csúcsára, mert ezen a ponton folyik le az objektív megkülönböztetés. Próbálunk egybehangolódni Isten stílusával, és ezt azután alkalmazni a választásokra életünkben. Ez Jézus alapvető magatartása; minden tevékenységében az Atya iránti szeretete fejeződik ki.

Lelki tapasztalatunk e középpontjában a következő törvény elé kerülünk: Minden választást megelőzően, bármelyik életállapotról legyen is szó – házasság nélküli, házas, szerzetesi – egyvalami tesz engem Krisztus tanítványává és tökéletessé, mint a mennyei Atya tökéletes: a hűség az Úr hívásához: Légy szegény, válj ismét gyermekké, ne légy a magadé! Senki sem ér el az Atyához, és nem szeretheti testvéreit, ha nem követi Jézust ezen az úton.

Mielőtt bármi részletelhatározást tennénk, Isten odahív minden tökéletesség és minden szabadság forrásához, ahonnan belemerülhetünk a szeretetbe. Innen kiindulva tudjuk majd megállapítani minden más, bármilyen szép és nagylelkű elhatározás keresztény értékét. Nem tekinthetjük magunkat lelkileg felnőttnek vagy igazán elkötelezettnek semmiféle hivatásban, munkában, apostolságban, ha nem igyekszünk megőrizni a szegénységnek ezt a lelkületét. Ezen a ponton kérlelhetetlennek kell lennünk, akár Krisztus az Evangéliumban. Ez a kegyelemre megnyílni vágyó emberi szabadság alapépitménye, mert ez egyesít biztonságosan Isten akaratával.

Ennek az eszménynek láttán imánk felpeszsdül és elmélyül. Ki érti meg ezt a bölcsességet, ha Isten Lelke nem vezet be oda? Hogy semmi ne ejtsen csalódásba, hogy minden látszaton átlássunk, Szent Ignác elénk adja a Két Zászló nagy elmélkedését, és a végén felszólítja a lelki gyakorlatot, forduljon a Szent Szűzhöz, Krisztushoz és végül az Atyához, kérve, hogy „zászlaja alá fogadjon”. Csak Isten vezethet el bennünket erre a csúcsra. Ezért elmélkedés közben állandóan imádkozunk is kell.

□ A RÁNK VÁRÓ KÜZDELEM

Ima: a szokásos előkészítő ima.

1. előgyakorlat a történet. Itt az lesz, hogyan hív és miképpen akar mindenkit zászlaja alá gyűjteni Krisztus Urunk; és Lucifer ellenkezőleg a saját zászlaja alá.

2. előgyakorlat a helyzetképalakítás, látva a helyet; itt lássam Jeruzsálem egész vidékének azt a nagy síkságát, ahol a jóknak fővezére, Krisztus Urunk áll; és a másik síkságot is Babilon vidékén, ahol az ellenségnek a vezére Lucifer.

3. előgyakorlat: Kérjem, amit akarok; itt kérnem kell a gonosz vezér cselvetéseinek megismerését és segítséget, hogy azoktól óvakodni tudjak; és megismerését annak az igazi létnek, amelyre a legfőbb és igazi Vezér tanít, és kegyelmet is, hogy őt kövessem.

I. 1. pont. Képzelmem el, mintha minden ellenség vezére Babilon nagy síkságán valamiféle tűzből és füstből álló nagy katedrán ülne, rettenetes és ijesztő formában.

2. pont. Fontoljam meg, hogyan hívja össze Lucifer a megszámlálhatatlan ördögöt, és hogyan szórja őket széjjel, egyiket ebbe a városba, a másikat abba, és így tovább az egész világon, nem hagyva ki egyetlen országot sem, semmiféle helyet, egyetlen állapotot és külön-külön egyetlen személyt sem.

3. pont. Fontoljam meg a beszédet, amelyet hozzájuk intéz és azt, hogy miképpen tanítja ki őket az emberek behálózására és gúzsbakötésére, hogy ti. először is a gazdagság utáni vággyal kísértsek meg az embereket – ahogyan az a legtöbbnél meg is esik –, hogy így annál könnyebben jussanak el a világ hívságos tiszteletére, és innét mindig növekvő nagy kevélységre.

Tehát úgy, hogy az első lépcső legyen a gazdagság, a második a tisztelet, a harmadik a kevélység; és erről a három lépcsőről rávezet az összes többi bűnre.

II. Hasonlót képzeljünk el ennek ellentétéként a legfőbb és igazi Vezérről is, aki Krisztus Urunk.

1. pont. Szemléljem, hogyan helyezkedik el Krisztus Urunk kedves és vonzó alakban Jeruzsálem vidékének nagy síkságán valami alacsony helyen.

2. pont. Fontoljam meg, hogyan választ ki a mindenség Ura oly sok személyt, apostolt és tanítványt stb., és hogyan küldi szét őket az egész világra, hogy szent tanítását elhíntsék minden rendű és rangú ember között.

3. pont. Fontoljam meg a beszédet, amelyet Krisztus Urunk intéz összes szolgálójához és barátjához, akiket az említett feladat végrehajtására küld szét: Azt ajánlja nekik, hogy mindenkin akarjanak segíteni, mégpedig

úgy, hogy először is a legnagyobb lelki szegénységre vezetik őket, és ha úgy tetszenék isteni Fölségének és őket erre is ki akarná választani, nem kevésbé a valóságos szegénységre is; másodszor úgy, hogy rávezetik őket a gyalázat és megvetés utáni vágyra, mert ebből a két dologból fakad az alázatosság.

Tehát három lépcsőfok legyen: az első a szegénység, szemben a gazdagsággal; a második a gyalázat vagy megvetés, szemben a világias tisztelettel; a harmadik az alázatosság, szemben a kevélységgel; és e három lépcsőről rá kell vezetni az embereket az összes többi erényre.

Kollokvium. Imabeszélgetés Miasszonyunkhoz, hogy Fiától és Urától eszközölje ki a kegyelmet, hogy engem zászlaja alá fogadjon: mégpedig először a legnagyobb lelki szegénységben, és ha isteni fölségének tetszenék és engem kiválasztani és felfogadni kegyeskednék, nem kevésbé a valóságos szegénységben is; másodszor a gyalázatok és sérelmek elviselésében, hogy ezekben őt jobban kövessem, de csak úgy, ha ezeket másnak bűne és az isteni Fölség visszatetszése nélkül elszenvedhetem. És egyben elmondok egy Üdvözlégyet.

Kérem ugyanezt a Fiúistentől, hogy eszközölje ki nekem ezeket a menynei Atyától; ezután elmondom a „Krisztus lelke” kezdetű imát.

Kérem ugyanezt az Atyától, hogy adja meg nekem ezeket, és elmondok egy Miatyánkot. (Lgy 136–147)

A „Két Zászló” megvilágosító elmékedés: mintegy kilátóra állít bennünket, ahonnét a Szentírásen kiformalódott hit tekintetével látjuk a világot, az emberiséget, a történelmet. Két tábor, két város, kétféle szeretet osztja meg minden ember és az egész emberiség szívét. Aki igazságban jár és kitárul a szeretetnek, annak bele kell egyeznie a küzdelembe, amire ez a látvány kötelezi.

Elmékedésünk a Krisztus Országáról szóló elmékedés további kifejtése. Világossá válik benne a magunkra vállalt elkötelezés jellege. Ezért már kezdetben megvilágosító kegyelmet kérek, azt, hogy a különféle látszatok mögött megkülönböztethessem az igazi jót: „megismerését annak az igazi életnek”, amelyre Krisztus tanít, „és kegyelmet, hogy őt kövessem” (Lgy 139).

A képek, amelyeket Szent Ignác a Szentírás nyomán elénk ad, és az ábrázolásmód gyakran kevésbé felel meg a mai embernek. Zavarja a rossz, a bűn és a kísértés megszemélyesítése az ördögi hatalmakban és azok megjelenésében. Ezek a viták még korántsem zárultak le, és mi most nem akarunk beleavatkozni. Csak kettőt szegezzünk le, és ez elég az elmékedés nyugodt végzéséhez: Akárhogyan értsük is a Szentírás kijelentéseit a sátánról és a gonosz szellemekről, csak javunkra válik, ha fölismerjük magunkban, mennyire fenyeget a kísértés, és mennyire szükséges harcolnunk ellene, hogy el ne bukjunk benne. Má-

sodszor: ne annyira a rosszra és a veszélyre összpontosítsuk figyelmünket, hanem inkább a pozitív valósághoz, a minket kiválasztó és hívó Krisztushoz kapcsolódjunk. Sokan megrekednek az első Ádám létének és vétkének kérdéseinél, holott jobban tennék, ha a Másodikra figyelnének, akiben túláradt a kegyelem (Róm 5). Se a Szentírás, se ez az elmélkedés ne legyen alkalom az emberiség pesszimista látására. És ne osszam fel tagjait önkényesen jókra és rosszakra, mert ez azzal a veszedelemmel jár, hogy magamat a jók közé sorolom, megítélve a rosszakat.

1. Az egyetemes kísértés

Kiindulása az **ö n a k a r a t**, amely birtokba veszi a dolgokat, és ragaszkodik birtokához; az emberektől kapott dicsőség, a közvetlen siker, mindenfajta hatalom. Énünk hozzátapad valami jóhoz, ami az „övé”: a test, a pénz, a siker, a munka, a tökéletesség. Önmagát téve középponttá, azonosul azzal, amire vágyik, és öncéllá, abszolútummá teszi, türelmetlenül és kérlelhetetlenül akarja, egészen odáig, hogy eltapossa mindazt, ami és aki útjában áll céljának.

És most beáll a rövidzárlat. A saját szabályává vált értelem és szabadság zárt világban önmaga körül forog. Az ember abszolútummá lett, nincs többé vonatkozási pontja, így képtelen önmagában megtalálni az örök kérdésekre a feleletet: könyörtelenül egyedül marad. Olyan világot teremt, amelyben a másik szeretete lehetetlenné válik. Elnyelte saját énjé, képtelen meglátni és szeretni a másokat. Mint az evangéliumi gazdag, minden este ott megy el az ajtajában fekvő Lázár előtt, és észre sem veszi.

Ez a kísértés mindannyiunkat fenyeget. Mindenből jogot alkotunk magunknak: erényeinkből, munkáinkból és minden egyébből. Részletesen leírhatnánk ezt a mérhetetlen csábítást, amely ott lappang mindenütt csoportjainkban, a világban, az Egyházban. Kiindul a mindegyikünkben meglevő, illetőleg eszményünknek tekintett jóból. És mint-hogy valódi jóra irányul, könnyebben hatalmába ejt, ha nem figyeljük meg a taktikáját. Minél előbbre haladunk, annál finomabbá válik ez a jónak látszata alatti kísértés. A farizeus kísértése, a tökéletes emberé, azé, aki igaznak látszik, és folyószámláján a szolgálat nagy tényei sorakoznak. „Corruptio optimi pessima” ha a jó megromlik, nagyon rossz lesz. „A gonosz angyalnak, aki a világosság angyalává változik át, az a szokása, hogy a jámbor lélek ajtaján lép be, és saját ajtaján jön ki, ti. jó és szent gondolatokat sugall, amelyek megfelelnek hangulatának, azután lassankint saját céljánál igyekszik kijönni” (Lgy 332). A lelki írók ezt az állapotot írták le azelőtt „lanyhaság” néven (különben a kép, amely a langyos vizet juttatja eszünkbe, nem valami szerencsés). Nem szárazság vagy gyengeség ez, hanem önelégültség valami miatt, ami

önmagában jó volt, de így alkalommá válik, hogy haladásunkat gátolja. Az ejti csalódásba az embert, hogy igaza van, illetőleg hogy jól cselekedett. A jó teljesítménnyé, bírtokká, az ellenállás okává válik. Keresztény közösségek megosztott világgá válnak. Pedig hát kezdetben mindenki jót akart. Roppant öncsalás az egész.

Tehát az állandóan legyőzendő kísértés: nehogy a hatalmunkat, a gazdagságunkat – valamiben mindenki gazdag és hatalmas –, szellemi hatalmunkat és gazdagságunkat és a többi embert arra használjuk fel, hogy saját magunknak alkossunk egy világot. Akármilyen természetű legyen is ez a világ, „fiacskáim, ne szeressétek a világot!” (1Jn 2,15)

2. Krisztus meghívása

Krisztus hatalomba és bőségbe öltözött. De ezt szüntelenül az Atyától kapja, és az Atyának adja vissza. Önmagán kívül esik a középpontja. Ezért ő az Atya tökéletes képmása. A tökéletes Szolga, aki megigazolást szerez sokaknak (Iz 53). Soha sincsen egyedül: az Atya mindig vele van. Minden ember számára ő az Út. Benne minden igyekezet, minden keresés célhoz ér. Szegény, tehát szabad, hogy mindig szeressen.

Az apostoli igehirdetés szívében járunk itt. „A mindenség Ura kiválaszt sok személyt, apostolt és tanítványt stb., és szétküldi őket az egész világra, hogy szent tanítását elhínték minden rendű és rangú ember között” (Lgy 145). Az előbb taglalt egyetemes kísértés alapján véve nem más, mint ennek az egyetemes hívásnak a visszája. Mert bár minden embernek ugyanegy Atya gyermekévé kell válnia, és lényüknek ez az átalakulása csak szabadon mehet végbe, érzik magukban az ellenállást és a vonakodó „én” csábítását.

Hogy valóra válhassék a lehetetlen parancs: „szeresd felebarátodat, mint önmagadat”, az ember szívének meg kell nyílnia egy nem saját magából való szeretetnek. Mert a szeretet, amelyikről itt szó van, nem valami egyszerű erénygyakorlat, hanem részvétel Isten életében. Föltételezi a hitet Abban, aki benső mélységében és egyetemességében tudja közölni a szeretetet.

De a szeretet csak a szegény és a gyermek szívét tudja hatalmába keríteni. Egyedül Jézus volt ez a szegény és ez a gyermek. Hogy részletesen természetében, meghív: váljunk mi is ilyenné vele együtt. Ezért „ajánlja szolgálóinak és barátainak, hogy mindenkin akarjanak segíteni, mégpedig úgy, hogy először is a szegénységre vezetik őket . . .” (Lgy 146) Hogy az emberek szeretni tudják egymást, az Úr meghívja őket, minden állapotból, minden égtájról, hogy övele a szegények egyházát alkossák. Így helyreigazítja minden ember szívének irányát. A gazdag-

ság helyett, érvényesülésre törő és másokat leigázó éned helyett gyakorold magad a szegénységben, és mellettem ne félj a megaláztatásoktól, a megvetéstől sem. Ha velem tartasz, megismered az alázatot, és megnyilvánul majd rajtad keresztül az Atya szeretete. Tanulj tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű.

Aki az egész Szentírást ebből a szempontból átolvassa, hirtelen észreveszi, hogy a látómező középpontjába helyezkedett, és hogy innét minden megvilágosodik. Mózes, a próféták, a bölcsességi könyvek és mindenekfölött Jézus egész tanítása arra irányul, hogy megszabadítsa az ember szívét a látszat és a hamis üdvösség csábításától. Elértünk minden lelkiség alapjához, minden tökéletesség forrásához. Csak aki szüntelenül kivetkőzik önmagából, az tudja élni és árasztani a szeretetet. Nagy küzdelemre vagyunk tehát hivatottak: szabadságharcra. Ebben az ütközetben nincs határ és nincs megállás, amíg a földön élünk. Ez Krisztus követésének lényege. Minden szent ugyanezt mondta, legföljebb más-más szavakkal: csak úgy élhetünk szabadságban és békében Krisztussal, ha mindig jobban kivetkőzünk saját magunkból.

3. A Szentlélek műve és a sátán műve bennem

El kell kerülni, hogy a Két Zászlóról szóló elmélkedést pusztá értelmi megfontolásként végezzük, vagy csak nagy egyetemes szintézisnek lássuk. Még kevésbé használjuk alkalmul, hogy mások lélektani elemzésébe bocsátkozzunk. Ezért végezhetek egy egészen személyes jellegű elmélkedést:

a) Állítsam magam elé a Szentlélek művét lelkemben. Vagyis az ajándékokat, amelyekkel Isten életem minden korszakában szüntelenül elhalmoz. Hogyan írja belém akaratát az események által; a gyermekkoromtól kapott kegyelmek. Életemnek határozott vonala van, tudnom kell fölísmerni eredetét és irányát. Különösen a hivatás területén. Így igazi hálaadó elmélkedést tarthatok, Isten iránti szeretettől átjárt szemlélődést. Isten Szeretete dolgozik azokban, akik Krisztuséi.

b) Lássam a Sátánt életem szövevényében. Hogyan tereli bennem helytelen irányba az Istentől kapott javakat, hogy saját céljait szolgálja velük. Hogyan sajátítom ki egyéni ügyemmé Isten ajándékait. Hogyan teszem magát a meglátott eszményt is függővé önmagamtól. Innen ered bennem a szertelen lelkesedés vagy a csüggedés, nyersség, keménység. A keserűség az élet vagy a tények előtt. Hogyan kell tudnom fölfedezni Sátán működésének jeleit életemben, a legjobb látszat alatt is.

Kérjem, hogy Isten adja meg cselekedeteim indítékainak mély megtisztulását. Jussak el odáig, hogy csak a Boldogságok szellemében

akarom a dolgokat, és csak Isten tiszta kegyelmében. Ez a feltétele, hogy fölfedezzem Isten rám vonatkozó akaratát minden képzelődés nélkül.

Elmondhatom itt P. Grandmison imáját „igaz szívért”, ezért az alapvető apostoli beállításért:

Szentséges Szűz Mária, Istennek Anyja,
őrizd meg szívemet gyermekinek,
tisztának és átlátszónak, mint a forrás.
Adj nekem egyszerű szívet,
amelynek nincs kedvére a komor töprengés,
szívet, amely nagylelkűen odaajándékozta magát,
és bensőségesen osztozik a fájdalomban,
hű és nemesen érző szívet,
amely semmi jót nem feled,
és semmi rosszért nem neheztel.
Tedd, hogy szívem szelíd és alázatos legyen,
szeressen a viszontszeretés igénye nélkül,
baldog legyen, ha más szívekben háttérbe szorul az isteni Szív mögött.

Adj nekem nagy, győzhetetlen szívet,
amelyet semmi hálátlanság be nem zár,
semmi közönyösség ki nem fáraszt,
szívet, amely Jézus dicsőségéért fölemészti magát,
és szeretetétől olyan sebet hord,
amely csak a mennyben gyógyul be. Amen.

□ KÉRÉS, HOGY ISTEN FOGADJON EL SZOLGÁLATÁRA

Ez az elmélkedés még kevésbé „teljesítmény” kérdése, mint a Krisztus Országáról szóló. A hittől megvilágosított értelem belátja az igazságot. De a tisztán értelmi szemlélet nem juttat el a meglátott magaslatra. Csak az imádság tárja ki szabadságomat a szeretetnek, és kívántatja meg velem a szegénységet a szegény Krisztussal. Ezért szólít föl Szent Ignác, hogy forduljak Miasszonyunkhoz, Krisztushoz és az Atyához, kérve tőlük, hogy engem is magával ragadjon a szeretetnek az a lendülete, amely Krisztusban kezdődött, Szűz Móriában és a szentekben folytatódott. „Kérem, hogy zászlaja alá fogadjon.”

Ez a kegyelemkérés eszünkbe juttatja Szent Ignác életének egy epizódját, amely a La Storta-i látomás neve alatt ismeretes. Amikor Róma felé közeledik társaival, a város közelében látja az Atyát, aki odaállítja a keresztet hordozó Fiú mellé: „Azt akarom – mondja –, hogy veled legyen.” Kettejük egyesülése ez, két szív tökéletes hasonlósága

a két akarat egységében. Keresztes Szent János misztikus házasságnak mondja ezt az állapotot. Ugyanannak a valóságnak más-más kifejezése. A tökéletesség, a szeretet, az egyesülés, a megistenülés csúcspontjai. Az isteni mű szívében járunk: az Atya egyesíteni akarja a Fiúban az embereket. Ez a tökéletes egység. Csakhogy mi mindig hajlandók vagyunk másban látni, mint ott, ahol valóban végbemegy.

Nem csoda, hogy úgy érezzük: mindez messze túl van azon, ami tőlünk telik. Hiszen a megistenülésre hivatott ember hivatásának legbelsejébe jutottunk. Ezen a ponton tisztáznunk kell: a magunk vélt erejével leszünk-e ezzé az emberfölötti emberré, vagy pedig elismerjük, hogy máshonnan kapjuk az erőt hozzá? A Két Zászló előtt állunk, a kétféle mód előtt, ahogyan Isten teremtménye fejlődhet: sátánivá vagy krisztusivá.

A látóhatáron kirajzolódik a **k e r e s z t**, mint Isten művének sikere Jézus Krisztusban, hogy világunkból személyes és szeretettel átvált mindenséget alkosson. Sátán világa – az evangéliumi értelemben vett „világ” – zárt és kemény, mert görcsösen őrzi önmagát és tulajdonát. A magány és a félelem világa. A szegény szívbe Krisztus szabadságot önt, úgyhogy mindent oda tud adni, még életét is, hogy megőrizze a szeretetet. Krisztust ez az akarat halálba viszi, de feltámad, örökre él és szabad.

□ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ

● *Kérjük Jézus Lelkét, alakítsa ki bennünk a bölcsességet, hogy szerinte éljünk. Az egy életen át mindig újra olvasgatott Szentírás kifejleszti ezt bennünk. Megtanít megkülönböztetni az igazi üdvösséget a hamistól, és nem engedi, hogy a látszat elcsábítson. A következőkben ajánlott szövegek csak kiragadott példák.*

1. SALAMON IMÁJA BÖLCSESSÉGÉRT (Bölcs 8,17–9)

Ezzel az imával a megkülönböztetés adományát kérjük.

Ha felismerjük a természet adományaiban Isten ajándékait, máris megkülönböztetést végzünk. Még inkább akkor, ha Isten Lelkében keressük minden bölcsesség forrását, hogy törekeny testünkben betölthessük rendeltetésünket.

Vö. Sir 51,13-20: A Bölcsesség keresése.

2. A MEGÍTÉLÉS SZABÁLYA: A BOLDOGSÁGOK (Mt 5,1-12; Lk 6,20-26)

A szegények boldogsága annak a jele, hogy megjelent közöttünk Isten üdvössége. Senki sem érdemeiért üdvözüli. Jöjjetek, ti, akiknek nincsen pénzetek! (Iz 55,1-6) A szegényeknek nincs mivel dicsekedniök. Amikor Isten hívja őket, szeretetének ingyenes voltát nyilatkoztatja ki bennük. Ők a menyegző meghívottjai, akiket az országutakon szedtek össze, és nem számítottak ilyen ünnepre

(Lk 14,12-24). Vagy másik képpel élve olyanok, mint a védtelen gyerekek, akiket az apostolok elutasítanak, pedig övék az Ország (Lk 18,15-17 és a párhuzamos helyek). Vagy még inkább mint a tizenegyedik óra munkásai, vagy az érdemük nélkül meghívott bűnösök, akik megelőzik az Ország fiait (Mt 9,9-13; 20,1-16). Mindezekben a szegényekben ott tündöklük Isten egyetemes irgalmassága.

Akiknek a Bölcsesség kinyilatkoztatta titkait, azok igyekeznek lelki szegénységre szert tenni. Mert szűk a kapu (Lk 13,22-24). Csak azok jutnak át rajta, akik meghívásuk után egész életükben megőrzik a tudatot, hogy Isten a járdék a ingyenes, és kiválasztásunk miatt nem hiszik magukat jobbnak a többinél. Ki vagy te, hogy jobbnak tartod magadat annál, aki együtt dolgozott veled? (Mt 18,23-35) Csakis ez a magatartás őrzi meg szívedet tártan az egyetemes szeretetnek; ennek tökéletes mintája pedig a szűkséget szenvedő szegény. Szent Máté nyolc boldogságában voltaképpen ezt az egyetlen magatartást írja le különféle szempontokból.

Viszont jaj annak, aki a tökéletesség bármelyik fokán a gazdag ember magatartását fejleszti ki magában! Bezárul azzal, amit kapott, és nem képes beengedni a szeretetet. A dúsgazdag nem látja Lázár baját; egyszerűen nem látja, mert teljesen el van foglalva saját magával és jólétével. A gazdagság, minden gazdagság, vagyis minden Istentől származó jó, amit kisajátítunk magunknak, bezárja a szemet és megkeményíti a szívet. Ilyen a farizeus, aki jobbnak hiszi magát, és semmibe sem veszi a szegény özvegy fillérjét (Lk 16; az egész fejezet a pénzről és a pénzsóvár farizeusokról szól; Lk 21,1-4).

A szegénység, amelyre Jézus meghív, elsősorban nem aszketikus szegénység, nem a filozófusé vagy a hordólakó Diogenészé. Hanem annak a szívnek a magatartása, amely saját javaitól is szabad, és mindig készséges a másik iránti szeretetre, tudva, hogy mindent úgy kap, és semmihez sincs joga.

Ez előtt az eszmény előtt a bűnös imája így fogalmazódik meg: **Bűnös szívem helyébe adj nekem szívbeli szegénységet, és akkor be tudom fogadni szeretetedet!**

3. A MAGNIFICAT (Lk 1,46-55)

A Magnificat imája a Boldogságok fényében született világ- és emberlátást fejezi ki. Az Ószövetség imájának foglalatosa, és az egyház énekévé vált. Énekelni kell, hogy kérjük vele és megtanuljuk belőle a szellemek megkülönböztetését.

Szűz Mária gondolatai Istenből indulnak ki, és csak benne ismeri meg magát. Isten rátekintett szolgálója semmiségére. Így megtalálta az örömet. Amit az emberek olyan kínosan keresnek, Izrael kicsiny lánya egy csapásra meglelte. Ugyanígy tesz Isten mindenkivel, akik elismerik irgalmasságát.

Mária egész szívvel Istenhez ragaszkodik, túljut a látszaton, és lába nem botlik meg a gonoszok jóléte láttán (Zsolt 73/72). Mint a zsoltáros hosszú elmélkedés után, ő is megértette a titkot: Isten a gazdagot üres kézzel bocsátja el, és megemlékezik szeretetéről.

Az egyház, mi valamennyien, tanúságot teszünk Máriával együtt Isten hűségéről, aki megemlékezik szeretetéről, abban a mértékben, amennyire mi elfogadjuk szegénységünket.

4. JÉZUS TANÍTVÁNYAI KÖZÖSSÉGÉNEK TÖRVÉNYE (FII 2)

Jézus a szeretet sikerét akarja elérni köztünk. Ezért szólít fel annyiszor Pál: „tegyétek teljessé örömeimet” azzal, hogy „egyetértetek, ugyanúgy szerettek”. Azok keresnek ilyen sikert, akik ugyanazt a lelkiületet ápolják magukban, mint Krisztus Jézus. Ő hasonlónak tesz bennünket a Szeretet-Istenhez: „Legyetek tökéletesek, mint mennyei Atyátok tökéletesek” (Mt 5,43-48).

Ennek a sikernek az eszköze: utánózzuk Jézus stílusát. Ő isteni állapotában nem őrködött féltékenyen jogos rangján. Az Ige k i ü r e s e d é s e, Isten in-kognitója (Ratzinger) az az isteni stílus, amellyel Isten megismerteti magáról, hogy ő a szeretet, és szétárasztja ezt a szeretetet. Nemcsak játssza az embert: valóban emberré lesz. Nem mondja, hogy szeret: tényben valósítja meg. Ez a keresztre viszi. Mindenben aláveti magát a szeretetnek, amely neki „többet ér, mint az élet” (Zsolt 63/62, 4).

Ezért az Atya megdicsőíti emberségében, és kinyilatkoztatja magát benne. Vö. 1Kor 13,4-7. Ha tudni akarod, isteni-e a szeretet benned, vizsgálód meg h a - t á s a i t : szolgálatkész, nem irigy . . .

Vö. még Jak 3,13-18. Kétféle bölcsesség vezet. Arról ismered föl, hogy az isteni bölcsesség vezérel, nem pedig földi, pusztán emberi, vagy éppen démoni, hogy hatására szelíden, békességesen cselekszel, türelemmel és megértéssel.

5. A KÜZDELEM: KRISZTUS MEGKÍSÉRTÉSE A PUSZTÁBAN (Lk 4,1-13)

Ez a jelenet előképe annak a küzdelemnek, amelyre Krisztus elkötelez bennünket, hogy tovább győzedelmeskedjék bennünk a gyűlölet és a megosztás szellemén, e világ fejedelmén.

Jézus, akin még ott csörgödezik a keresztség vize, és eltelt a Lélek erejével, „mindenben kísértést szenved”, úgy, amint a kísértések az élet valóságában jelentkeznek. Sátán egy tényleges jóból kiindulva az eszközből célt csinál, és bezár minket ebbe a bűvös körbe. De Jézus minden alkalommal megtöri a kört.

a) Jog a l é t h e z . Mi lenne jogosabb, mint enni? Az ember bezárkózik ebbe a gondba, és minden eszközt felhasznál. Micsoda kísértés! Ha az egyház mindenkinek kenyereket adna! – Krisztus majd nem utasítja el, hogy megszaporítsa a kenyereket, de ott is, mint itt a pusztában, azzal felel: keress mást, nemcsak kenyérrel él az ember.

b) A t u l a j d o n . Nem jogos-e? Isten nem az embernek adta-e a földet, hogy birtokolja és kiaknázza? . . . Minden bizonytalansággal. De a tulajdon nem feltétlenül jó. A tulajdonjog nem jelenti, hogy azt teszem a tulajdonommal, amit akarok. Van egy felsőbb szabály: „Uradat Istenedet imádjad, és csak neki szolgálj!” Szíved maradjon a birtoklásban is szabad.

c) A siker. Micsoda kísértés! Főleg vallásos célból: menj föl a templom ormára, és nyilvánítsd ki Isten hatalmát. Jézus azonban visszautasítja ezt a látványosságot, amely nem visz túl az emberen. Amint visszautasítja a farizeusok csodára vonatkozó kérelmét. Amint néma marad a kereszten, mikor ellenségei azt kívánják: Szállj le! Az engedelmességnek nincs szüksége csodára, hogy higgyen. Ha jel kell, akkor Jónás jelét adja (Mt 12,38-42), azét az emberét, akit Isten irgalmat hirdetni küldött, aki végső kétségbeesésében Istenre bízta ügyét, az Úr pedig megszabadította. A kereszt jele ez, a hit és az egyetemes szeretet jele.

A pusztai kísértés előre jelzi a döntő harcot, a Getszemáni agóniáját. Jézus itt ismét a dolgok kettős rendjére bukkan. Saját akarata azonnali győzelmet szeretne – hiszen nem a legigazabb ügy szolgája-e? –, az Atya akarata viszont a rosszban és gyűlöletben feltündökölteti szerető arcát, és „legyőzi a rosszat jóval” (Róm 12,21). Jézus engedelmesen aláveti magát Atyjának, és ezzel győzelmet arat e világ fejedelmén. „A győzelem a világ felett: a mi hitünk” (1Jn 5,4). Ez a hit szabadulás. A Sátán sokat beszél szabadságról, de csak rabszolgává teszi az embert.

Amikor Szent Pál fegyverkezésre szólítja fel a keresztényt, erre a harcra gondol: nem testi ellenfelek, hanem a gonoszság szellemei ellen (Ef 6,10-20). Hogy megharcolhassuk, „minden időben imádkoznunk kell a Lélekben”.

6. AKADÁLYOK KÖZÖTT ÉS ÜLDÖZÉSBE (Lk 21,8-19)

Az Úr tanácsa: „Vigyázzatok, nehogy valaki félrevezessen titeket!” (Mt 24,4). Ne hagyjátok befolyásolni magatokat sem a megtévesztőktől, sem az üldözőktől. Mindenfelől körülvesznek majd a nehézségek, bajt hoznak rátok azok, akik Isten nevével dicsekszenek, barátaitok, rokonaitok. Bízhatok a bölcsességben, amely megadatik majd nektek. Egy hajszál sem hull le a fejetekről. Állhatatoságotokban van az erőtök.

Akik Jézus nevébe vetik bizalmukat, még ha „írástudatlan és tanulatlan emberek” is (Csel 4,13), csodálkozásba ejtenek feleleteik erejével, és megismerik annak örömét, „hogy Jézus nevéért gyalázatot szenvedjenek” (Csel 5,41).

Ez a bizalom, Jézus bolondjainak bölcsessége (1Kor 1–4), lényeges követelmény. Krisztus tanítványaival szemben. És megnyitja nekik a szabadságnak, az örömeinek, az Atya megismerésének titkait (Lk 9,57–10,24).

7. A KÜZDELEM MÉLYSÉGE

Hogy meglássuk, micsoda küzdelem vár Jézus tanítványára az igazi üdvösség megismerésének útján, újból elolvashatjuk János evangéliumának 7–12. fejezetét, ahol egyre fokozódik az ellentét a farizeusok: az ördög fia meg Jézus, Isten fia közt. A vallásos ember drámája ez, aki kitarja vagy megkeményíti szívével a közeledő világosság előtt, elismeri vagy elveti Istent Jézusban.

E belső, egyéni és ugyanakkor mindenkire kiterjedő harc színhelye a „világ” (1Jn 2,12–17), amit mindenki abban a mértékben ismer föl saját magában, amennyire magába zárkózik Isten ajándékaival, hogy kisajátítsa őket.

□ VÁLASZTÁSI SZABÁLYUNK KÉT ELVE (Lgy 333)

Nagyon kell vigyáznunk a gondolatok lefolyására: ha a kiindulás, közép és vég teljesen jó és a teljes jóra irányul, akkor ez a jó angyalnak a jele; ha azonban a sugalmazott gondolatok lefolyása valamilyen rossz vagy szórakoztató dologban végződik vagy kisebb jóban, mint amelyet a lélek azelőtt feltett magában, vagy gyengíti vagy nyugtalanná teszi vagy zavarja a lelket, elvéve tőle békéjét, nyugodtságát és nyugalmát, amelyet azelőtt élvezett, akkor ez világos jele annak, hogy azok a gondolatok a gonosz szellemtől, előmenetelünk és örök üdvösségünk ellenségétől származnak.

Ez a szabály nem más, mint a Két Zászlóról szóló elmélkedésben élénk tárt tárgyi megkülönböztetés személyes alkalmazása. Nemcsak azt vizsgáljuk meg, hogy vágyaink tárgya jó-e, hanem azt is, hogy ahogyan akarjuk, egybehangzik-e Krisztussal? Mert ez az „ahogyan“, anélkül, hogy észrevennénk, teljesen megronthat mindent.

Főivetődik itt a következő kérdés: Még ha valami olyat birtokolok vagy akarok is, ami megfelel az erkölcsi törvénynek, az igazságosságnak, az Evangéliumnak vagy az egyház tanításának, – valóban független szívvel birtokolom vagy akarom-e, tisztán és egyedül Istenért? Ha megpillantok vagy elém tárnak egy eszményt, még nem tekinthetem eleve Isten rám vonatkozó akaratának. A keresztény lelkiismeret előtt egymás után feltáruló ideálok: az Ország, az evangelizálás, a fejlődés, megtéveszthetnek kiválóságukkal. El kell érnem, hogy mindezt önkérés nélkül akarjam, békességben, egyedül a kegyelembe vetett bizalommal, úgy, hogy önmagamból kivetkőzve, Isten ajándéka gyanánt fogadjam az óhajtott tökéletességet.

Két elvnek kell tehát felváltva szerepelnie; egyik a tárgyra, másik a módra vonatkozik. Egyfelől vonakodás nélkül felajánlkozom arra, amit jobbnak látok. Nyugtalan leszek tehát, ha valami jobból kiindulva kevésbé jó vágnál kötök ki. Ha kezdetben ellenszenvet érzek valami iránt, az még nem jelenti, hogy nem vagyok hivatva rá. Imával és ajánlkozással igyekszem legyőzni. De másfelől ha hosszú és őszinte ima után és főleg hosszabb idő elteltével sem tudom békében vizsgálni ezt a tárgyat, az világos jele, hogy magam faragta eszményről van szó, vagy hogy – legalábbis egyelőre – nem nekem való. Ebből megtanulom, hogy **ami önmagában véve jobb, nem szükségképpen jobb nekem is.**

Sok lelki kintől megkímélnénk magunkat, és több eredményt érünk el a cselekvésben, ha ezt a szabályt írnanék választásainkról és a hivatásról szóló elmélkedéseink homlokára. Gyökerében ragadnánk meg azt a „testies szeretetet“ – így nevezték a lelki írók –, amelyet öntu-

datlanul dajkálunk magunkban, még látszólag legönzettelenebb vágyainkban és odaadásunkban is.

Ha ilyen módon igyekszünk indítékaink gyökeréig hatolni, minden viszonylagossá válik. Nem arról van szó, hogy a dolgokat elhanyagolhatóknak, veszedelmeseknek vagy másodlagosaknak tekintsük, hiszen magukban véve közömbösek, hanem hogy a lényegeshez viszonyítsuk. A szegénység elsősorban nem nélkülözés vagy megfosztottság, hanem önmagunk kiüresítése, hogy szabaddá váljunk a dolgok lényege iránt, akár meg kell tartani, akár vissza kell utasítani őket. Bensőmben, teljes értelemmel és minden képességgemmel igyekszem ráhagyatkozni Istenre, vagyis kiüresedni.

Megfogalmazhatnánk mindezt a Szentírás szavával is: csak azt fogadjam el Isten akaratának, ami a Szentlélek műveinek kettős jegyét hordja magán: „Fortiter suaviterque disponens omnia”, mindent erősen és szelíden rendez el. „Fortiter”: ez az értelem elve. Fölismerem, hogy legnagyobb szegénységben legközelebből csatlakozom Krisztushoz, mint például Assisi Szent Ferenc vagy Foucauld atya, az abszolútumnak ezek a megszállottjai. Egyben teljesen eltekintek önmagamtól, és mindenestül engedelmeskedni akarok az Egyháznak. — De ugyanakkor érzelmileg „suaviter”! Békességben kell akarnom az eszményt, nem önmagamot keresve, hanem egyesegyedül a kegyelemben bízva.

A szellemek megkülönböztetésének iskolájában. Választás

□ A NAP TÉMÁJA: A VÁLASZTÁS MÓDJA

Kérem az Úrtól, hogy kerítsen hatalmába, fogadjon szolgálatába. Péterrel ajánlkozom: Követni akarlak életben-halálban. Életemet adom érted. Ahová viszel, követlek.

Ilyenformán beszélt Péter is – és csalódott. A nagylelkű szív, a nagyszerű szándék nem óvta meg a tévedésektől.

Milyen feltétellel engedhetem meg magamnak, hogy így beszéljek? Hogyan bizonyosodjam meg, hogy valami jónak tűnő választásban hűséges vagyok Isten tervéhez? Ez a kérdés egyszerre két másikat vet föl: a megkülönböztetésre való ránevelést és az ebből folyó választást. Ha életünk folyamán kifejlesztünk és megőrzünk magunkban bizonyos szívbeli készséget, akkor ez a kellő időben biztosítja, hogy választásunk megfeleljen Isten Lelkének.

□ A VÁLASZTÁS. MIRŐL VAN SZÓ?

A kifejezés a szentignáci szókinccs egy része, és magyarázatot kíván.

Mi hajlamosak lennénk olyan ténykedést látni benne, amellyel az ember elhatározza magát valamire, miután megbizonyosodott indítékairól, és mérlegelte a dolog mellett és ellen szóló okokat. A szabadságnak ez a megnyilvánulása azonban, amikor az ember „szabadon és nyugodtan” használja „természetes tehetségeit” (Lgy 177), csak egyik oldala a választásnak. A lelkigyakorlat folyamán Jézussal járunk a Lélek útjain. Így a választás átalakul: általa a Lélek működését önmagában felismerő keresztény csatlakozik emberi életével Krisztus cselekvéséhez, aki kicsiben és nagyban mindig az Atya akaratát teljessé teszi.

Az ilyen ténykedésben két szint találkozik: az emberi szabadság és a Lélek működése. Nem akarok eleve valami meghatározott dolgot, házasságot vagy papságot, ezt a küldetést, amazt a sajátos hivatást. Elsősorban Jézus Krisztust akarom, akinek vezető kezét érzem életem-

ben. A többit csakis ebbe az akaratba, Jézus Krisztus kizárólagos akarása beleágyazódva. És döntéseimben nem csupán értelmem munkájára támaszkodom, hanem a Lélek működésére is, amellyel megérezeti bensőmben akaratát, mint ahogy „a Lélektől vezetett” Krisztusban történt.

Mire vonatkozik a választás?

Egyeseknél egy életforma vagy életterv eldöntésére, abban a mértékben, amennyire fölismerik, hogy ez az Országnak, illetőleg az Ország keresésének a követelménye. Semmi sem alkalmasabb a lelkigyakorlatnál, hogy teljes világosságban végrehajthassuk az ilyen választást és a vele járó önátadást; jobban mondva: olyanná váljunk, hogy betölthessük ezt a feladatot, ha eljön az ideje.

Akik előtt nem áll ilyen különös döntés, azok számára a választás értelme: tudatosabban és szabadabban hozzásimulnak életünk lényegéhez, személyesebben kézbe veszik hivatásukat, amelybe sohasem hatolhatunk be eléggé.

A fontos mindenképpen a választáshoz szükséges alapvető magatartás. Ezt fedeztetni föl velünk a lelkigyakorlat, hogy biztosítsa, hogy majd a mindennapi életben is Isten szerint választunk, és készségesen engedelmesskedünk a Léleknek. Szent Ignác így foglalja össze az egész lelkigyakorlat célját: „Keresse és találja meg (a lelkigyakorlatozó) Isten akaratát életének elrendezésében” (Lgy 1).

A választással gyakorlatilag egy mindig új szintre lépünk: a **L É L E K b i r o d a l m á b a**, akiről nem tudjuk, honnan jön és hová megy, de azt igen, hogy szünet nélkül működik és vezet bennünket. Szabadságunk a felajánlott és viszonzott szeretet cseréjében képlékennyé válik előtte, és hagyja magát oda vezetni, ahová nem várta volna.

Tehát a választás erősen különbözik az elhatározásoktól. Azok döntések vagy gyakorlati alkalmazások annak érdekében, hogy egyik vagy másik irányban előre haladjunk. Az erkölcsi rendbe tartoznak, hasznosan biztosítják a kitartást igyekezetünkben, de az utóbbihoz hasonlóan korlátozottak. Ilyen elhatározásokhoz nincs szükség a lelkigyakorlat egész lelki előkészületére. Elég néhány jóbarát tanácsa, vagy egy alapos lelkiismeretvizsgálat. Kétségtelenül van közük az élet irányának alapvető beállításhoz, eszközei annak, hogy ezt a mindennapokban megvalósítsuk, de nem szabad összekeverni őket a választással. A választás az alkalmazott eszközök által lényünk mély egységét biztosítja, a Szentlélek működésének fölfedezéséből kiindulva.

□ A VÁLASZTÁSHOZ SZÜKSÉGES LELKI BEÁLLÍTOTTSÁG

Nem az hajtja végre a választást, aki akarja, amint nem az tudja megkülönböztetni a szellemeket, aki akarja. A megejtett döntésnél fon-

tosabb az ember készüllete és „minősége“. Itt is úgy áll a dolog, mint minden emberi vállalkozásban: mindenki olyan elhatározást tesz, amilyen. Még egy lelki épület létrehozásánál sem nélkülözheti senki ezt az alapvető igazságot.

1. Emberi érettség

Egyesek kockázatos módon csak értelmi képességükre támaszkodnak. Bárki lendületes disszertációt írhat a szabadságról és érzelmi érettségről, miközben kamasz marad. E téren az első szabály: ne imponáljon nekünk semmi, sem a diploma, sem a köztisztelet, sem a betöltött állás, sem a társadalmi rang.

Hogy igazi választást vihessünk végbe, bele kell egyeznünk, hogy megismerjük, mik vagyunk. Dönteni akarsz, és nem vagy képes rá. Úgy beszélsz, mint az olvasott könyvek, vagy azt szajkózod, amit magad körül hallasz. Először fogadd el, hogy világosságot kell teremned magadban. Enélkül csak körben forogsz a különféle érvek között, amelyek mindegyikének megvan a maga értéke, de sohasem kerülsz ki bűvös körükből, mert nem a te lelked tartalmát fejezik ki.

A lelki gyakorlat – amennyiben egész emberségedet követeli – megnyithatja szemedet. Sőt gyakran ugyanezt az eredményt érheted el, ha rendszeresen megbeszéled lelki tapasztalataidat egy lelkivezetővel. A mindennapos valósággal való kapcsolat a magadétól különböző környezetben vagy más életkörülmények között szintén hasznos, hogy tisztába jöjj önmagaddal, föltéve, hogy tudod, mit vársz ettől: elsősorban kísérlet, hogy megismerd magad és megnyílj. Keresés közben haszonnal alkalmazhatod a lélektan vagy a szociológia ma rendelkezésre álló eszközeit is.

De ostobaság lenne, ha ezektől a különféle eszközöktől csodát vagy rögtöni változást várnánk. Önmagunk helyreigazítása időbe kerül, főleg ha kései vállalkozás. Hányan mondják: nem érzem jól magam ebben a hivatásban, vagy: ez az elhatározásom nem volt elég érett. Következésképpen elhatározzák, hogy megváltoztatják életállapotukat. Pedig elsősorban az a fontos, hogy saját magam változzam meg, kiindulva abból, amit megláttam. Ha például fölfedezem, hogy éretlen vagyok a papságra, a házasság magában véve nem fog érettebbé tenni.

Lehetséges-e meghatározni az igazi választáshoz szükséges emberi érettséget? Igen tapasztalati módon megfogalmazva: az gondolhatja magát ilyennek, aki kellő távolságba helyezkedett szüleitől, nevelőitől, mindazoktól, akik hatással vannak rá; nem visszautasítóan vagy egyoldalú bírálattal, hanem azzal a határozott szándékkal, hogy megtalálja helyét az emberek között. Az igazi érettségben van bizonyos szerénység, magatartása nem szektás. Tegyük még hozzá, hogy nem

szabad megzavarodni saját érzelmi visszahatásaink láttán: nem tagadom őket, de nem is teszem szabályommá. Úgy veszem őket, mint tényeket. Ez a magatartás nem azonos a vélt önuralommal, ami gyakran naivitással és mások megvetésével társul.

E nélkül a természetes fejlettség nélkül féltő, hogy a lelki megkülönböztetés állítólagos gyakorlása zűrzavarba és képzelődésbe torkollik. Tudatlanságból vagy a természet elutasításából nem fejlődhet lelkiélet.

2. Egyenesség vagy az Indítékok tisztasága

A választás véglegesítéséhez nem elég, hogy a tárgya jó. Még az sem, ha fölismerjük alkalmasságunkat, vagy nemes vágyakat ébreszt bennünk. Nem kell megvalósítani minden elének kerülő jót. Fontos, hogy felismerjük, milyen indítékok mozgatnak. Néha jó tettet rossz vagy vegyes indítékokból viszünk végbe: titkos félelemből, önkeresésből. Kell, hogy a szemünk ép legyen. „Tested világa a szemed. Ha szemed ép, egész tested világos. De ha a szemed rossz, egész tested sötét“ (Lk 11,34). „Minden jó választásnál – mondja Szent Ignác –, amennyiben az a mi munkánk, legyen szándékunk tiszta“ (Lgy 169).

Csak futtában jegyezzük meg: érezzük itt, hogy ilyen eszményt csak emberileg kiegyensúlyozott lelkek elé tárhatunk. Ezek számára a cselekvés során a szabadság forrása lesz, míg másoknak szüntelen belső zavarok alkalmá: sohasem tartják majd magukat elég tisztának és készségesnek. Tegyük hozzá, hogy az ilyen lelki beállítottság nem szerezhető meg egy csapásra. Egy élet munkája. A lelkiismeretvizsgálat, úgy, ahogyan beszéltünk róla, és ahogy majd bemutatjuk a tíz nap végén, egyik eszköz megszerzésére az idők folyamán.

3. Megnyílás a szeretetnek

Ez a megtisztulás csak a szeretet erejének lendületében lehetséges, nem pedig rideg erőlködés vagy szigorú önvizsgálat eredményeként. Szent Ignác, hogy lehetővé tegye ezt a szüntelen átlendülést a szeretetbe a választások kellős közepén éppúgy, mint az élet sűrűjében, elének adja a választás idejére, „az alázatosság három foka“ néven ismeretes elmélkedést (Lgy 164). Valójában ez a szeretet útjának három fokozata.

Igen: túl a hűségen, még az énünkké vált hűségen is (1. fok), túl a szándékaink gyökeréig hatoló, a Lélek előtti teljes áttetszőséget célzó tisztuláson (2. fok) ott van az, amit Ignác az alázatosság harmadik fokának hív, s igazából a szeretetnek immár szabályt nem ismerő boldonsága. Az Atya szeretete a Fiúban nyilatkozott meg a teljes megsemmisülésig: Jézus hasonlóvá lett az emberekhez, szeretetből. A szolga szeretete ez, aki nem igaznak akar látszani mások előtt, hanem igaz akar lenni. Krisztussal együtt, aki kinyilatkoztatja nekünk és élénk

éli a szeretetet, már nem személyes tökéletességet próbálunk elérni, hanem mindent meg akarunk tenni „az isteni Fölség szolgálatára és dicsőségére“. A „szerelembe esett lélek“ (Keresztes Szt. János) egyedüli gondja már csak Isten legnagyobb dicsősége, amint az Krisztus arcán megnyilvánul. Ez a végső kifejelete a Boldogságokban leírt szegény vagy gyermeki lelkületnek.

Ez a hármasság beállított állapot egyensúlyt biztosít az ember életének a Lélek ösztönzésére. Állandó mozgásban lévő egyensúlyról van szó. Valami fogalmat adhat róla két egymást igazán szerető ember egyensúlyi állapota: a kettőnek már csak egy az akarata, egy a lelke, ugyanúgy érez. Tökéletes hasonlóság. Ebből erednek szinte gondolkodás nélkül a legjobb választások.

□ HOGYAN TÖRTÉNIK A VÁLASZTÁS?

Akik csak úgy találomra kinyitják könyvünket, félő, hogy leragadnak ennél a kérdésnél. Pedig ez másodrendű az előkészülethez és a beállítottáshoz képest. Még akkor is óvatosnak kell lenned, ha Isten angyala jön biztosítani az Úr akaratáról, olyan módon, hogy nem kételkedhetsz benne. Egyik tény a sugallat, másik a mód, ahogyan fogadod. Az első nem tőled függ, a második igen. Tehát növekedjél szüntelenül, és tisztogasd szívedet a szeretetben.

A „helyes és jó választás“ – mondja Szent Ignác – az időben történik, vagyis egymást követő lelkiállapotok, vágyak, gondolatok során. Ezeket végigfigyelve ismerjük fel Isten akaratát.

A választás első fajtája egy pillanat alatt megy végbe. Isten, aki „a lélekben szabadon ki-bejár, benne hatásokat idéz elő, miközben teljeseen isteni Fölsége szeretetére vonja“ (Lgy 330), „mozdítja és vonzza az akaratot“, úgy, hogy nem kételkedhetik ennek a vonzásnak az eredetében (Lgy 175). Isten jelenléte és cselekvése önmagát igazolja, nincs szüksége más bizonyítékra. Miért kutatnánk tovább? A szuverén Isten, aki „közvetítő nélkül“ (Lgy 15) cselekszik a lélekben, magával sodorja „anélkül, hogy kételkednék vagy kételkedhetnék“ (abban a lélekben, amelyik nem szünt meg alkalmassá tenni magát erre a beavatkozásra). Ebben az esetben az egyedüli követelmény az ember hűségétől, hogy ne zavarja össze Isten cselekvését az emberi áttétellel, amit kétségtelenül csinálhatunk belőle. Tehát fogadja örömmel, és maradjon éber.

A második fajtában is megragad Isten, de napok, hónapok során. Átvonuló, eloszló és ismét újjászülető vágyakban, vonzásokban, ellenszenvekben, vagy hogy a Lelkigyakorlatos könyv kifejezését alkalmazzuk: „az átélt vigasztalás és vigasztalanság tapasztalatában“. Ez

a leggyakoribb eset. Sokan bizalmatlanok iránta, mert érzelmekről, „jó és gonosz angyalokról” esik szó... De még ha a szóhasználat meg is döbrent, és más nyelvre kell is lefordítani, maga a valóság tagadhatatlan. Szent Ignác arra szólít, hogy megkülönböztessük őket.

Ez a megkülönböztetés úgy történik, hogy – megmaradva a jelzett beállítottságban, tehát a Lélek életének mozgásában – egymás után megfigyeljük érzelmeink és vágyaink hatását. A vágy tartósságának és minőségének vizsgálata adja meg egy szép napon a világosságot. Ami a gonosz lélektől való, az kemény marad, izgatja a képzeletet, azonnali megvalósítást követel: az ördög tagadja az időt. Innen van annyi hamis hivatás, annyi hamis sugallat, még jó dolgokra vonatkozólag is. A Lélek stílusa viszont – még akkor is, ha megráz, akkor is, ha az, amit elének állít, visszatetszést vagy visszahőkölést vált ki bennünk – lényegében megbékélés, Istenbe vetett bizalom, megnyílás mások felé. Gyümölcséről ismerzik meg a jó fa (Mt 7,15-19).

A megkülönböztetés céljából jó, ha kiemeljük az életünkben azt, amit „Isten állandóinak” hívhatnánk: azokat a pontokat vagy tárgyakat, amelyek felé – úgy látszik – legnyugodtabb időszakainkban a Lélek vezet. Mikor aztán eljött az ideje, beleegyezünk abba, amit a múlt előkészített, hogy jobban haladjunk a jövőben.

A választás harmadik fajtájában semmi megmozdulás nem visz sem egyik, sem másik irányba. Mégis cselekedni kell. Akkor olyan megkülönböztetés alapján ejthetjük meg a választást, amit erkölcsi és értelmi módnak nevezhetnénk, „természetes tehetségeinket szabadon és nyugodtan használva” (Lgy 177).

Itt a következő a fontos: Ha meg akarok nyugodni afelől, hogy felülről származó megvilágosodás nélkül is, egy magában véve bírálható döntésben is Isten szerint látom a dolgokat, akkor azt kell nézmem, hogyan fogadom és hogyan élelem ezt a döntést: Megvan-e a kapcsolat a szuverén Istennel, ami viszonylagossá teszi a dolgokat; megvan-e a béke és nyitottság állapota, ami biztosít, hogy Isten útján járok?

Természetesen a megfontolásnak ezt a munkáját imába kell ágyaznom. Olyan imába, amely az élet egy-egy kritikus pillanatába állít, mert olyankor a tekintet tisztább, érdektelenebb. Szent Ignác két példáját adja az ilyen határhelyzeteknek: Mit tanácsolnék a barátomnak hasonló esetben? Halálom pillanatában hogyan akarnám majd, mit lett volna jó most tennem?

Ez a három idő nincs ellentétben egymással. Egyik átmehet a másikba, lendületbe jöhetünk, lejtőre juthatunk. Hogy dönthessünk, gyakran nem folyamosodhatunk máshoz, mint a harmadik módhoz: nincs világosságunk, és határozni kell. De miközben igyekszünk önzetlenek lenni és az ima légkörébe ágyazni választásunkat, megszületnek bennünk

„a különböző szellemek behatásai“, illetőleg azok a „vigasztalások“, amelyek megerősítik, hogy Isten elfogadja választásunkat (Lgy 183). Megfordítva: Isten váratlan, „minden előzetes ok nélküli“ (Lgy 15, 330) „közvetlen“ megvilágosítása nem ment föl az alól, hogy különböztesünk és fontolgassunk, és így megbizonyosodjunk, hogy nem lettünk saját értelmezésünk és érzelmeink zsákmánya.

Még két megjegyzés, mielőtt néhány konkrét alkalmazásra térnénk:

Bármilyen is a választás tárgya, fontos, hogy nagyon imádságos lélekkel vizsgáljam. Ezért folytatom az Evangélium titkainak, Jézus nyilvános életének szemlélését. Különösen sokszor ismétlem a Két Zászló nagy könyörgését, kérem, hogy az Úr „zászlaja alá fogadjon“.

Jegyezzük meg a következőt is: Bár a valódi választás a szabadság mélyéről fakad és a szív titkos magányában megy végbe, de tanú előtt történik: a lelki tanácsadó előtt, akiről Szent Ignác ezt mondja: „ne forduljon és ne hajoljon se az egyik, se a másik oldalra, hanem a mérleg nyelvéhez hasonlóan tartsa magát közepén, és engedje, hogy a Teremtő a teremtménnyel és a teremtmény Teremtőjével és Urával közvetlenül érintkezzen“ (Lgy 15).

□ ALKALMAZÁSOK

Sokan szeretnének végleges gyakorlati módszert találni, hogy biztosan megoldhassák az élet fölvetette különféle kérdéseket. Annyi a dolgunk – mondják az ilyenek –, hogy nincs időnk meggondolásra. Ti szakemberek adjatok nekünk néhány egyszerű eszközt, hogy világosan lássunk. Elfelejtik, hogy Isten akaratának keresése mindenkit kötelez az időbefektetésre és értelmi munkára. Mielőtt valaminek a megkülönböztetésébe fognánk, szembe kell néznünk az adott problémával, meg kell vizsgálnunk különböző oldalait. Jó különben megjegyezni még minden próbálkozás előtt, hogy kevésbé érett embereknél az Isten akaratának teljesítésére irányuló gond nyugtalanság forrásává válhat, és megölheti a cselekvést, ahelyett, hogy kedvezne neki. Semmi sem ment föl ezekben a dolgokban a józan értelem használatától és néhány barátunk tanácsának meghallgatásától. Más szóval: mielőtt levonnánk a következtetéseket, jó megkérdezni magunkat: helyénvaló-e a szóban forgó téren választást végrehajtani a jelzett értelemben, és alkalmasak vagyunk-e ennek megejtésére?

1. Az életállapot megválasztása

Anélkül, hogy önkényesen akarnánk meghatározni ennek a választásnak a pillanatát, állíthatjuk, hogy a lelkigyakorlat ideje, különösen pedig ezek a napjai a legkedvezőbbek rá. Az adott pillanatban, figyelembe véve az eddigi különféle tanácsokat, hasznos lehet feleletet adni

a következő kérdésekre, mégpedig írásban, hogy gondolatainkat rögzítsük:

1. Elég érettnek tartom-e magamat a szabad döntésre? Mi ébreszt bennem kétséget ebben a tekintetben?

2. Milyen kegyelmekben részesített Isten gyermekkoromtól fogva? Mindig jó nagy vonalaiban rekonstruálni Isten történetét életünkben. Az emlékeinkről szóló elmélkedés (l. alább) segíthet ebben.

3. Mi most a konkrét vágyam? A lelkigyakorlat világosságában hogyan ítélek róla? Milyen hatást kelt bennem egyfelől az elutasítása, másfelől az elfogadása?

4. Milyen akadályok látszanak megvalósulásának útjába állni? magamban? mások felől?

Van-e olyan indíték, amely inkább az egyik irányba hajlít? Milyen értéket tulajdonítsak neki?

5. Azok, akik ismernek, hogyan gondolkodnak óhajomról?

Természetesen ezekre a kérdésekre nyugodtan és főleg imádkozva kell felelni. E kettő nélkül lehetetlen megőrizni keresésünk közben az egyenes tekintetet és az önzetlen szívet. Ha idegessé válunk, megzavarodunk, akkor inkább hagyjuk abba a vizsgálódást, és fogjunk imába.

2. Az életállapot megváltoztatása

Nem beszélünk itt azokról a mindennapos döntésekről, amelyek a változó eseményekhez való szüntelen alkalmazkodást jelentik. Hogy a mindenkori döntés belesimuljon Istennek rólunk és a világról alkotott tervébe, annak legjobb eszköze a könyvünk végén megadott lelkiismeretvizsgálat. Ha jól megértjük, megőrzi bennünk nap mint nap a minden jó választáshoz szükséges beállítottságot.

Nem foglalkozunk bővebben azokkal a döntésekkel sem, amelyeket időről időre tennünk kell, s amelyek módosítják életünk menetét. Valami külső ösztönzés, egy váratlan esemény, egy régóta bennünk mozgolódó vágy új elkötelezésekre indít. Az ilyen eset ugyanúgy kezelendő, mint az előbbi, az életállapot megválasztása. Ezek a választások természetesen olyan téren, ahol az előző választás mindig visszavonható. Hozzá tartoznak a hűséghez, amelyet igyekszünk megőrizni Isten szándéka iránt, akár nagyban, akár kicsiben.

Más a helyzet – és ez ma gyakori –, ha egy magában véve végleges választásról van szó, amiről az illető most kijelenti: tévedtem. Nem voltam érett a döntésre. Nyomás és befolyás alatt cselekedtem. Nem hiszik, a lojalitás megköveteli, hogy mindent megkérdőjelezzünk. Különben is – teszük hozzá egyesek – elképzelhető-e az életre szóló elkötelezés? Ha megváltoznak a körülmények, a választást felül kell vizsgálni.

Ilyen esetekben nem jó megoldás sem a vak és kényszeredett hűség, sem a hirtelen változtatás. Ha szembekerülök a ténnyel: már nem vagyok biztos, hogy Isten akaratán járok, — akkor az lesz a kérdés: hogyan találhatom meg újból ezt az akaratot igazságban és békében? Semmi haszna itt az elméleti vitáknak, a múlton való keserű kérdőzéseknek, olyan reményeknek, hogy az intézmények jellege egyszeriben megváltozik. Tévednek mindazok — még ha a látszat nekik is adna igazat —, akik a megoldást kívülről várják, nem pedig lényük belső átalakulásából, adott helyzetükből kiindulva. Úgy érzem, hogy szabadságom fejletlen? A helyzetet, amelybe akaratlanul jutottam, kihasználom arra, hogy növekedjem benne. Elsősorban ettől a személyes változástól — saját életem reformjától, mondaná a Lelkigyakorlatos könyv — kell várnom a világosságot. Ezt a változást egyszerre két síkon kell végrehajtanom: az emberin és a lelkin, jóllehet mind a kettőn ugyanabba az irányba vezet: ki kell lépni magamból, hogy jobban odaadhaszam magam. „Mindenki gondolja ugyanis meg, hogy annyira fog előre haladni az összes lelki dolgokban, amennyire kivetkőzik önszeretetéből, önakaratóból és önértékéből“ (Lgy 189). Hogyan eredhetne valami jó attól, aki okoskodik a világról és másokról, de nem elsősorban saját magát vonja felelősségre? Az ilyen ember csak elégedetlen, keserű és nyugtalan maradhat. Ami azt mutatja, hogy élete nem simult Isten tervéhez.

Ebben a keresésben minden eddiginél szükségesebb egy az ügyben nem érdekelt, lelki ember tanácsadása. Aki az „önállóság“ jelszavával maga akarja elintézni problémáit, szükségképpen csak még jobban beléjük bonyolódik. Testvéri segítséggel viszont kibírja a megrázkódtatást, amit előző egyensúlyának felborulása okoz. Amikor egy emberben minden kérdéssé válik, félő, hogy egyedül maradván csak még jobban rombolja magát. Ha ellenben elfogadja a hosszú és fájdalmas utat — bár előbb követte volna! sajnálkozik néha —, akkor fölfedezi: nincs más mód, hogy békekészen megtalálja Istent.

Ilyenkor két eset lehetséges. Az egyik: A hosszú igyekvés során — bár néha azt kérdezzük magunktól: mi is lesz a vége, vagy vezet-e egyáltalán valamire — mind gyakrabban, mind mélyebben, eddig ismeretlen mértékben átéljük az igazi szabadság pillanatait. Jele ez annak, hogy bizonyára hamarosan és habozás nélkül újra kezdjük az eredetileg választott utat, de most „tisztá, átlátszó és nem vegyes“ indítékokból (Lgy 172). Vagy ellenkezőleg: az őszinte szívvel végzett erőfeszítés csak még jobban megmerevít és megzavar. Ez annak a jele, hogy jóakaratom ellenére valószínűleg nem nekünk való az út, amelyen járunk, és elhagyhatjuk félelem nélkül. Ez is valódi választás. Még ha el is hagyunk egy utat, amelyet mások vagy mi magunk is egy adott

pillanatban jobbnak hittünk, nem lesz hűtlenség. Jele ennek az elhatározást kísérő béke.

Mindenesetre ha valaki azt mondja nekem: „Elveszítettem a hivatásom“, először kedvem lenne ezt kérdezni tőle: Megtetted-e a tőled telhetőt, hogy úgy élj, hogy hivatásod – ha valódi – kifejlődhessék? Egy hivatás sohasem kész tény. Csökken vagy növekszik. A tétlenség elpusztítja. Ha tehát kezd visszataszítani az, amit kezdetben szerettél, kövesd Szent Ignác tanácsát: kérd az Úrtól, hogy válasszon ki arra, ami iránt ellenszenvet érzel, „föltéve, hogy ez isteni Jóságának dicsérete és szolgálata“ (Lgy 157). Ha hasztalan küzdünk a visszatetszés ellen, így világossá válik, hogy nem ez az Isten akarata. És akkor nyakaság lenne ragaszkodni hozzá. Ha ellenben az ellenszenv ellen kereszttel és azon túl megtaláljuk a békét, s így az ellenkezés lassan eloszlik, az jele, hogy Isten kegyelméből érzékenységünk berzenkedése ellenére is meg tudjuk majd tenni a szóban forgó dolgot.

3. A közösségi döntések

A nem egyéni, hanem közösségi döntések kérdése ma újnak tűnik. Pedig visszanyúluk az Apostolok Cselekedeteiig, amikor az egybegyűlt tanítványok határoztak Mátyás megválasztásáról vagy Pál és Barnabás kiküldéséről. Fölvetődött az Egyház történetében mindannyiszor, amikor Lélektől indított emberek közös munkára egyesültek. Példaként idézik Szent Ignác első társainak tanácskozását, hogy megtudják: véglegesítsék-e szövetségüket.

Hogy együtt lehessen haladni egy döntés felé, ahhoz biztosítani kell bizonyos feltételeket, éppen úgy, mint az egyéni választások esetén. Először is emberi jellegűeket. Nem szülehetnek meg ilyen döntések olyanok között, akik nem ismerik egymást, vagy akik között lappangó ellentétek állnak fenn. Itt is, mint minden másban, szükséges az emberi kapcsolat. Vannak azután lelki jellegű feltételek. Az Isten akaratát kereső közösséget ugyanannak a lelki és apostoli szándéknak kell egyesítenie. Ugyanaz a Jézusba vetett hit és közös hivatás alkossa tagjai között a lényeges köteléket.

Különösen is meg kell lennie a közösségben a közös ima gyakorlatának. Ez hangolja rá a szívet, hogy megnyílják a Léleknek és másoknak, ez biztosítja a csoport minden tagjának a kellő függetlenséget, hogy szabadon megmondja, amit helyesnek tart, és hogy őrizkedjék az esetleg öntudatlanul is fellépő befolyásolástól. Egy közös lelkigyakorlat az egyik legjobb mód az ilyen közös ima gyümölcsöztetésére.

A döntés kutatása során szerepel majd egy és más az imént ismertett három módból. Van úgy, hogy kétségtelen sugallat jelentkezik: „Különítsétek el nekem Barnabást és Sault“ (Csel 13,2). Máskor a cso-

port sokáig keresi a megkülönböztetést a vágyak és vonzások között, míg egy szép napon döntés adódik. Végül testvéri vita is folyhat, amelyben mindenki igyekszik nyílt és önzetlen szívvel figyelni a különböző véleményekre, új meg új útjelzőket látni bennük a világosság felé. Ez a vita azonban csak akkor vezet a szellemek megkülönböztetésére, ha nemcsak szabad véleménycsere, hanem a mindannyiuk szívét vezérlő Lélek iránti engedelmisségben történik.

Az elmélyülő imádság lehetővé teszi, hogy túljussanak az olykor ellentétes kifejezéseken, amelyekkel ki-ki számot ad a kapott világosságról. A Lélek – akárcsak az első pünkösdőn – fölfedeztetni a nyelvi különbségeken túl a külön-külön és együttesen átélte valóságot.

Mint az egyéni döntések esetében, itt sincs előregyártott módszer. Itt is fennáll a veszély, hogy valaki túl gyorsan szeretne haladni, magára vonja a többiek figyelmét, alapjában véve nem mond le eléggé önmagáról, hogy érvényesülni engedje Istent és a többieket.

Mindegyik említett esetben eljön az elhatározás pillanata. Nem néhez ez, ha világos választásig jutottam: fölfedeztem a követendő utat, vagy megerősödtem az eddig követett ösvényen. De mi van, ha azt kell megállapítanom, hogy semmi sem készlet döntésre? Kudarca következzessen ebből? Nem juthatok ilyen következtetésre, ha gondosan fölmeérem a lelkigyakorlat napjaiban megtett utat, és megállapítom, miért rekedtem meg. Az is választás, ha elfogadom az adott helyzet fölismérését, még ha be is kell vallanom, hogy pillanatnyilag nem tudok világosan és szilárdan választani. A nehézségek nem tűntek el, de jobban látom, hogyan hordjam őket, és hogyan haladjak előre velük együtt.

Kell-e jegyezni? Az igazi választás belső ténykedés; az írás csak annyiban tartozik hozzá, amennyiben elkötelezést jelent, mint az aláírás egy szerződés végén. Abban is segíthet, ha írunk, hogy szabatosabban látjuk a választás tárgyát, és vissza tudunk emlékezni rá. Ebben az esetben írjunk, anélkül, hogy a kellelénél több jelentőséget tulajdonítanánk sorainknak. Mert különben irodalmat csinálunk, és a szavak utóbb elavulnak.

Végtére is a tekintet iránya a lényeg mindabban, ami emberi magatartásunkra és különböző döntéseinkre vonatkozik. „Minden jó választásnál, amennyiben az a mi munkánk, legyen szándékunk tiszta“ (Lgy 169). Ugyanabban a dologban mindenki másképpen választ. Ugyanannál az embernél is változik a választás az élet folyamán. A szellemek szokásossá vált megkülönböztetése lehetővé teszi, hogy a különböző helyzetekben fölfedezzük Isten jeleit, vagyis hogy Ő hogyan teljesíti be Országát mindenben, és hogyan fordít mindent azok javára, akik szeretik. Így minden téren el tudunk hatolni a forrásig, ott is, ahol nem érünk semmi bizonyosságot.

□ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ

1. ELMÉLKEDÉS A HÁROM BINÁRIUSRÓL (EMBERPÁRRÓL),

hogy a legjobb csoporthoz szegődjünk.

Ima: a szokásos előkészítő ima.

Az első előgyakorlat a történet, amely három emberpárról szól; mindegyik tízezer dukátot szerzett, éspedig nem tisztán Isten iránt való szeretetből, amellyel Istennek tartozik. És mindannyian üdvözülni akarnak, és óhajtják, hogy Istent, a mi Urunkat békében megtalálják, eldobva maguktól azt a terhet és akadályt, amelyet a szerzett vagyonhoz való ragaszkodásban éreznek.

Második előgyakorlat: Helyzetképalakítás, látva a helyet. Itt látnom kell magamat, hogyan állok Isten, a mi Urunk és minden szentje előtt, avval a szándékkal, hogy kívánjam és megismerjem azt, ami Isteni Főlségének kedvebb.

Harmadik előgyakorlat: Kérem azt, amit akarok. Itt kérnem kell a kegyelmet, hogy azt válasszam, ami inkább van isteni Főlségének dicsőségére és lelkem üdvösségére.

Az első emberpár szeretne ugyan megszabadulni a ragaszkodástól, amellyel a szerzett dologhoz vonzódik, hogy békében megtalálja Istent, a mi Urunkat és üdvét biztosítani tudja, de halála órájáig nem nyúl semmi eszközhöz.

A második emberpár akar ugyan a ragaszkodástól szabadulni, de úgy, hogy a szerzett dolog birtokában maradjon, azaz hogy az Isten jöjjön oda, ahová ő akarja; és nem szánja el magát a dolog elhagyására, hogy így az Istenhez juthasson, még ha ez ránézve a legjobb volna is.

A harmadik emberpár akar szabadulni a ragaszkodástól, mégpedig úgy, hogy ne is tartsa őt fogva semmiféle vonzalom a szerzett dolog megtartásában vagy elhagyásában; hanem csak azt kívánja, hogy akarja vagy ne akarja a dolgot, ahogyan Isten, a mi Urunk megadja neki az akarást, és ahogyan ő maga jobbnak látja isteni Főlségének szolgálatára és dicséretére; egyelőre pedig úgy akar tenni, hogy szívében mindenről lemond, miközben erőit megfeszítve azon van, hogy sem ezt a dolgot, sem másvalamit ne akarjon, hacsak egyedül Isten szolgálatára nem ösztönözné rá; úgyhogy csak az a kívánság bírja az illető dolog megszerzésére vagy elhagyására, hogy Istennek jobban szolgálhasson.

Ugyanazt a három imabeszélgést kell elvégezni, mint a Két Zászlóról szóló szemlélődésben. (Lgy 149–156)

Ez az érdekes elmélkedés indítékaink szükséges tisztulását szolgálja. Példabeszéd-féle, az evangéliumiak módján; célja, hogy az akarat ne alkudozzék Istennek. Három embercsoport jogosan birtokol egy bizonyos pénzüsszeget, de indítékai nem tiszták. Ha jogtalanul jutottak volna birtokába, akkor nem

lenne probléma. Csak az jöhetne szóba, hogy visszaadják. De itt egészen másról van szó: arról, hogy hozzátapadnak ahhoz, amijük van, és szívük ragaszkodása folytán nem tudják békében megtalálni Istent. Nem elég a lélek békéjéhez, hogy jogosan legyen vagyonunk; az evangéliumi gazdag ifjú tökéletes példája ennek. Hanem az kell, hogy „tisztán Isten iránti szeretetből” birtokoljuk.

Megvitatják, mit csináljanak. Az első csoport folyvást halogatja a kérdés megvizsgálását. A második megvizsgálja, de nem alkalmazza az eszközöket, hasonlóan az idősebbik fiúhoz, aki igent mond apja kérésére, hogy menjen dolgozni, de nem megy. Hányan fosztják meg magukat minden kényelemtől, sűrögnek Isten műveiben, beszélnek igazságosságról, felebaráti szeretetről, de valójában csak azt teszik, amit ők maguk akarnak! Bizonyítéka ennek gyötördésük, ha nem úgy ütnék ki a dolgok, ahogyan elgondolják. Sohasem hatolnak a dolgok mélyére, vagy ha mégis megpróbálják, akkor azért, hogy Isten akarátát saját vágyaikhoz alakítsák. Csak azok szolgálják Istent egyenes szívvel, akiket „nem tart fogva semmiféle vonzalom a szerzett dolog megtartásában vagy elhagyásában”. Csakis úgy akarják megtartani, „ahogyan Isten, a mi Urunk megadja nekik az akarást, és ahogyan ők maguk jobbnak látják Isteni Fölségének szolgálatára és dicsőségére” (Lgy 155). Akarásukban cselekvésük titkos indítékait akarják megragadni.

Magától értetődik, hogy ennek a beállítottságnak az elérésére szükségesebb az ima, mint valaha. A magára hagyott akarat csak merev vagy vonakodó lehet. Ezért ajánlja Szent Ignác az előgyakorlatokat.

2. A GAZDAG IFJÚ ÉS PÉTER (Lk 18,18-30)

Ez az epizód a jó választáshoz szükséges alapvető beállítottsággal szembesít bennünket. Nem arról van már itt szó, hogy kerüljük a rosszat, vagy hogy tartuk meg a parancsokat: „mind megtartottam gyermekkorom óta”, mondja a fiatalember. Vagyonát jogosan birtokolja; sohasem lopott. De a szomorúság forrásává lesz számára: inkább ő a vagyonáé, mint a vagyona az övé. Nem szabad a szeretetre.

Mi, hála Jézus meghívásának, a legtökéletesebb síkon vagyunk: a szeretet síkján. A téged lekötő javak csak eszközök, te pedig öncéllá teszed őket. Ábrahám, a hívők atyja, nem ezt tette; „egyetlen” és törvényes gyermekét sem tagadta meg Istentől, nem félelemből, nem számításból, hanem abban a bizonyosságban, hogy Isten, aki visszakérte tőle, az ígéreteihez hűséges Isten, „képes halottaiból feltámasztani” (Ter 22,1-19 és Zsid 11,17-19). A föltétlen szeretet előtt állunk, amely összebékíti az ellentéteket. Aki hisz, annak semmi sem lehetetlen Istennél.

Péter megnyilvánulása megerősíti ezt. „Mi elhagytuk mindenünket” – mondja. Kísértésben lennénk megkérdezni: ugyan mit hagytál el, Péter? Egy kis kunyhót, egy bárkát, hálókat... Mi ez az ifjú gazdagságához képest? De Jézusnak nem a mennyiség a fontos, hanem az ajándék minősége, kezdve azon,

amik vagyunk és amink van. Miért képzelnénk magunkat rendkívüli helyzetekbe?

Az Úr, akit elszomorított az ifjú távozása, örül Péter megnyilatkozásának. Mindazok, akik így cselekszenek, valóban „sokkal többet kapnak ezen a világon, az eljövendő másvilágban pedig örök életet”. Mint Ábrahám, a szabadság és a kegyelem új síkján fedezik föl azt, aminek elvesztését a természet síkján elfogadták. Minden Isten ajándékvá válik számukra, még legkedvesebb gyermekük is. „Aki veszít, az nyer” – ezzel a játékkal találunk életet és békét (Jn 12,23-26).

Aki a szeretetnek ezekre a csúcspontokra el akar érni, annak imában kell küzdenie Istennel, mint Jákobnak Jábok gázlójánál (Ter 32,23-33). „Nem eresztlek el, míg meg nem áldasz.” Ebből a küzdelemből az ember sántán kerül ki, de egy életre szabadon.

3. A MEGKÜLÖNBÖZTETÉS KEGYELME (Szent János, Szent Pál)

Két kép segít behatolni természetébe: a „kenet” (1Jn 2,26-27) és az „érezék”. A kenet, mint a ruhát átítató olaj, legbensőnkben ragadja meg a már befogadott igazságokat (Jn 14,26), úgyhogy nincs már szükség a megtanításukra. Ez az ösztönszerűen gyakorolt megismerés annak jut osztályrészül, aki tetszést és ízt talál Isten törvényében (119/118 zsoltár).

Ez a megkülönböztetés hozzátartozik annak munkájához, aki elkezdte bennünk művét, és be is teljesíti Krisztus napjának elérkezéséig. Nem választható el a szeretet növekedésétől, amely a keresztyén számára az igazi tudomány forrása. A szeretet adja meg azt a „kifinomult érzéket”, amely lehetővé teszi, hogy megkülönböztessék a jobbat”. Meg kell látni azt, amit a bezárt szív nem lát. Boldogok a tisztaszívűek: ők meglátják Istent (Mt 5,8). A megkeményedett szív elvakítja a szemet (Jn 12,37-41). Ez a megkülönböztetés a Krisztusban hozott gyümölcs beérésének a jele (Jn 15,1-10).

A kezdőkben, akik még „az isteni tanítás elemeinél” tartanak, nincs meg ez. Azokban fejlődik ki, akik fölemelkedtek „a tökéletes tanításig”, s „megízlelték” ezzel az érzéssel az égi adományt és Isten szép szavának „ízét” (Zsid 5,11–6,8). Elindítja „a teljes megismerés” felé azt, aki „felölti az új embert, és megújul Teremtője képmására” (Kol 3,10). Az „ítélet” újul meg itt, és lehetővé teszi annak „felismerését”, mi az Isten akarata, mi a jó, mi tetszik neki, mi tökéletes (Róm 12,2).

A hívő gyümölcseiről ismeri fel magában a Lélek jelenlétét és működését (Gal 5,16-26): szeretet, öröm, béke... Nem a szeretetművek számításának önmagukban: ilyet a farizeusok vagy a pogányok is visznek végbe (Mt 6, 1-18), és megkapták jutalmukat. Hanem a mód a lényeg, ahogyan megtesszük: ez mutatja meg, akárcsak Jézusban, hogy szeretetünk Istentől való (1Kor 13, 1-7). Minden összefügg a keresztyén életben: a megkülönböztetés gondját nem választhatjuk külön életünkben a Lélek működésének egészétől.

4. ELMÉLKEDÉS EMLÉKEINKRŐL

Amint a hívő előbbre halad az életben, felhalmozódik benne azoknak a csodáknak az emléke, amelyeket Isten végbevisz benne, népéért és az emberiségben. Nem tudnánk végére érni az emlékszoltárok idézésének (vö. 105/104 és 106/105 zs.). Ezeket olvasgatva az ember tanulja megismerni Isten útjait.

Ugyanígy mindegyikünk, visszaemlékezve életének nagy pillanataira, állandó tényezőket fedez föl bennünk. Határozott vonal kapcsolja egybe őket, és ennek a vonalnak az iránya eszköz, hogy fölfedezzük a célt, amely felé Isten vezet bennünket.

Az ilyen elmélkedés elővételezése az „Isten iránti szeretet megszerzésére” végzett szemlélődésnek. „Idézzem emlékezetembe mind a kapott jótéteményeket.” Ez a hálás felismerés oda vezet, hogy „mindenben szerethessem és szolgálhassam Istent” (Lgy 230–237).

5. PÉTER LELKI FEJLŐDÉSE

● *Megvan a veszedelme, hogy a választást, mint magát a lelkigyakorlatot is, értelmi munkává tesszük. Problémáinkat csak emberi indítékok számbavételével igyekszünk megoldani. Ezért kell ilyenkor elmélyedni az imában. A nagy eszköz erre az Úr élete, különösen apostoli élete titkainak szemlélése. A megkülönböztetés gyakorlásával összhangban bemutatunk néhány tipikus jelenetet arra nézve, hogyan hívta és irányította Jézus apostolait, különösen Pétert.*

Először is, a Szent Ignációtól adott elemzés nyomán (Lgy 275), általánosságban észrevehetjük az isteni hívás néhány jellegzetességét. A meghívás fokozatos és nagyon szelíd. Nem veszi számba az emberek értékét vagy érdemét: az apostolok „tudatlan és alacsony sorsú emberek voltak”. Különbség nélkül szól az egyszerű Fülöpnek, a vámos és bűnös Máténak, meg a többi apostolnak. Mindnyájan olyan ajándékok befogadására hivatottak, amelyek minden emberileg elképzelhető fölé emelik őket: arra vannak kiválasztva, hogy az Úr „társai legyenek”, ennek erejében hirdessék az igét és kiűzzék az ördögöket (Mk 3,13-19). Minden hivatás ingyenes szeretetben fűzi össze az ember kicsinységét és Isten nagyságát.

Az apostolok csoportján felül Péter különös kiképzésben részesül. Íme néhány jelenet, ahol különösen is róla van szó. Hála ezeknek, nyomon követhetjük fejlődését:

Jn 1,40 : Jézus rátekint Péterre

Lk 5,1-11 : Péter „csodálkozása”

Jn 6,67-71 : Uram, kihez mennénk?

Mt 14–17 : A vízen járás. A Fülöp Cezáreája-beli vallomás. A Péternek tett szemrehányás. A színváltás.

Mt 17,24-27: Ki fizet adót? A gyermekek vagy az idegenek? A fiak szabadsága.

Mt 18,21-22: A mindenkire vonatkozó megbocsátás. Hányszor bocsássunk meg?

Mt 19,27-29: Mi mindent elhagytunk érted. Mi lesz a jutalmunk?

... Mindez a „megrostálás” előtt (Lk 22,31-34)

Lássunk közelebbről néhányat a legfontosabb jelenetek közül. Ezek leírják Jézus stílusát az apostol kialakításában.

Első jelenet: Péter „ámulata” (Lk 5)

Az „Ige” „hatalmának” kinyilatkoztatása uralkodik ezen a jeleneten. Az apostoli élet dinamizmusa máshonnet ered, nem tőlünk. Urunk vesz a kezébe, ő önti belénk. Őelőtte csak térdre hullhatunk, „ámulattal” telve.

A teremtő Ige hangzik föl a tömegnek, az nyilvánul meg a csodában. Péter bárkájáról ugyanaz intézi szavát az emberekhez, aki a világot teremtette, s akinek engedelmeskedik a látható mindenség („vessétek ki hálóitokat a hal-fogásra”). Péter elámul: fölismerte a Teremtőt. Nem egy jótékony és rendkívüli embert lát többé, hanem azt, aki előtt az ember ámulva leborul, érezve, hogy semmiképpen sem vagyunk összemérhetők vele. Isten minden barátja ezzel az ámulattal kezdte. Ez mindennek az alapja. Az ember már semmihez sem akar kezdeni magától. Felismeri függését, és annak mindenhatóságát, aki kinyilatkoztatja magát neki: Menj ki tőlem! Így volt ez Ábrahámmal, Mózással, Jóbbal, Izajással és mind a többivel; minden isteni küldetés így kezdődik.

De ugyanez a teremtő és földre sújtó szó fölemel és megerősít: Ne félj! Az én erőm hódítja meg benned az embereket. Péter olyan hatalomban részesül, amely túlszárnyalja őt: a teremtő Ige benne apostoli Ige lesz. Az Ige ereje ez, úgy, ahogyan Szent Pál bemutatja.

Az ilyen küldetésre az ember nem formálhat pökhendien jogot. Nem éri el természetes úton. Csak ráruházhatják. De előbb tudni kell, hogy csak az az isteni szó hatékony, amely megragadja az embert.

Második jelenet: A vízen járás (Mt 13,22kk)

Mindenben az Úr a kezdeményező. Csakis Tőle ered a bennünk lévő erő. Péternek meg kell ezt tanulnia, ő ugyanis mindig kész, hogy előre menjen, természetes hevessége sodorja, de nem tudja eléggé, hogy csakis Jézusból meríti az erőt, aminek gyakorlására képesnek hiszi magát.

Az egyedüli forrás: az Atya. Jézus egyedül imádkozik. Atyjához beszél, miközben tombolva kitör a vihar, és a tanítványok egyedül vannak. Később is így lesz, a Getszemáni halálutójakor: míg Péter alszik imádság helyett, ő az Atya Arcát és akaratát keresi. Az Atyának és a Fiúnak ez a titokzatos társalgása nem szűnik meg, mióta az Ige testté lett. Jézus szüntelenül Atyjára gondol.

A viharban az apostolok nem gondolnak már Jézusra; csak a veszedelemre. Amikor meglátják, nem ismerik föl. Félnék. Jézus itt van, és mi nem tudjuk. Elszomorodunk azon, ami miatt remélnünk kellene. Meg kell tanulni, Isten megtapasztalásában és a „megpróbáltatásban” egyaránt, „az Istenbe vetett remény tudományát” (Xavéri Szent Ferenc). Semmi sem nélkülözhetet-

lőnebb az apostolnak. Erre szoktatja ővét Krisztus: Nyugodjatok meg. Én vagyok. Isten is ilyenformán viselkedett az Ószövetségben: a pusztában „vándoroltatta” Izraelt, hogy megtanítsa alázatosságra és egyben bizalomra (MTörv 8).

Péter viselkedése még vegyes. Szeretete csupa ösztönös készség, mint minden megnyilvánulása, de még nem tisztult meg, nem állta ki a próbát. Tisztátalan elemek keverednek a legjobbal: Jézus szavára rálép a vízre és halad feléje; de bizalma nem tökéletes. Önmagára támaszkodik, és a lábait nézi. Erre süllyedni kezd.

Bárcsak az Úr nekünk is mondaná: kicsinyhitű, miért kételkedtél? Az ő mindig hatékony szava létrehozza bennünk a hitnek még hiányzó erejét.

Harmadik jelenet: Vallomás és dorgálás (Mt 15,13-27)

Péter túlságos gyorsan hitt, mint ahogy gyakran megtörtént vele, és nem adott számot magának a Szentlélek ihletésére kiejtett szavak súlyáról. Bár kijelentette: „Te vagy Krisztus”, hiányzik még belőle a lényeg: a keresztest vállaló szeretet kinyilatkoztatása.

a) A Lélek sugallatára: „Te vagy Krisztus, az élő Isten Fia!” Egy ilyen kijelentés nem természetes. Csak a látszaton áthatolva lehet megtenni. Az Üdvözítő tettein és megnyilvánulásain át az Atya kinyilatkoztatta neki Fiát. Híte által behatol Urunk művébe. Az Isten Fiába vetett hit megnyitja neki az Ország kapuit.

Ugyanezen a hiten alapul az egyház. Az egész egyház azzal a hittel hisz, amelynek most Péter a tanúja és kezese. Az ég hasad meg erre a hitre.

Mi többet lehetne kívánni? Pétert boldoggá teszi kijelentése és az a többivel közös titok, amit „senkinek sem szabad elmondani”. — De egy kicsit túl hamar gondolta, hogy kimerítette a valóságot. Valójában még nem mérte föl kijelentése mélységét. És csakugyan mi következik?

b) A Sátán sugallatára. Hogyan keveredik a legrosszabb a legjobbal! Amikor Urunk kezdi megjövendölni szenvedését, Péter megint önkéntelenül reagál, de ez egyáltalán nem a Lélek szerint való: Ez nem történhetik meg veled, — mondja neki rendreutasítón. Mintha most már ő dönthetne mindenről, és Urunk szavainak erejében saját reakcióját a Szentlélek sugallatainak vehetné!

Nos, hamarosan csalódik. Tömören, korbácsként csapnak rá a szavak: Hátra (azaz „mögém”: ezt a szót Péternek mindig újra hallania kell, mert ő mindig kész a követésre, de úgy, hogy elől megy . . .), Sátán (úgy beszélsz mint Sátán a kísértés pusztájában: olyan eszközöket ajánlott, amelyek ellentétben voltak a megváltásra szükséges eszközökkel); nem Isten, hanem az emberek gondolatait gondold (még a test és vér szől belőled), akadályozol engem (botlásomat okoznád abban, ami lényeges számomra).

A magára eszmélt Péternek nagy nemtetszéssel hallania kell a többiekkel együtt: „Ha valaki követni akar engem, tagadja meg önmagát, vegye fel ke-

resztjét". Mindig ide érkezünk vissza: Isten Flát csak szeretetének megnyilvánulásában, a keresztre vivő önmegtagadásában ismerjük meg; és csak akkor fogunk élni vele, ha követjük ezen az úton.

Negyedik jelenet: Jézus színeváltozása (Lk 9,28-36)

Folytatódik Péter és az apostolok nevelése: ugyanaz a Jézus készül felhálni a Kálváriára és mutatkozik meg dicsőségben. Hogyan fér össze mindez? Péter pillanatnyilag csak tudomásul tudja venni a dolgokat. Az események jelentőségét csak később érti meg. Nem tehet egyebet, mint hogy hagyja magát alakítani és elképesztteni.

Jézus a dicsőségben szenvedéséről beszél. Semmi kétség: ő a dicsőség Királya, minden feléje tart: Mózes és Illés beszélget vele. Semmi kétség: az egész Szentírás benne kap értelmet, Őt készíti elő. Mégis, és ez sem kétséges: természetéhez tartozó dicsőségében Jeruzsálemben bekövetkező „végéről” beszél, arról, amiről Péter hallani sem akart. Erről tesz tanúságot Mózes és Illés is. Csak így megy be dicsőségébe. – És mindennek ellenére Péter mámoros az örömtől: az apostolok és ő magukon kívül vannak. Beszél, de nem tudja, mit mond.

Ebbe a dicsőségbe lépnek be az apostolok, és mi is velük. A „felhő”, az isteni jelenlét jele, nemcsak Urunkat fűdi be – ez természetes –, hanem őket is beburkolja. Nemcsak Jézus Isten temploma; mi is övele. Általa belekerülünk Istenbe, részeseivé válunk az isteni természetnek, és megkapjuk dicsőségét. Efelől sem kételkedhetünk.

Különben ott a legfőbb tanú, az Atya hangja. Azé az Atyáé, aki Péternek a vallomást sugallta: Te vagy Krisztus, Isten Fia.

Kétségtelenül minden összefügg, amit Péter szét akart választani: a keresztes és a dicsőség. A keresztes a dicsőség belépőjegye. Krisztus diadala és mindazoké, akik az övéi. De Péter még nem tart ott, hogy megértse ezt.

Csendben mennek lefelé. Kísértésben volnánk azt mondani: egyszerre túl sokat kaptak. Csak utólag fogják megérteni, ami ma osztályrészükül jutott. Így van a mi életünkben is: utólag értjük meg a dolgokat. Pedig már most miénk a teljes valóság. És néha mintha nem is tudnánk. Péter hamarosan beigazolja ezt.

Higgyünk legalább az Úr irányításában: Ő tudja, hová vezet. Hagyjuk cselekedni Őt, és legyünk benne biztosak, hogy „egy napon” meg fogunk érteni mindent. Hogy az út megvilágosodjék, éjszakákon, talán tagadásokon megyünk át. De ott is az Úr vezet. Majd később eszünkbe jut, hogy mi is hallottuk Péterrel a prófétai szót, és figyelünk rá, „mint sötétben világító lámpásra, amíg a nappal fel nem virrad” (2Pét 1,12-21).

Ez lezárhatja a választásra vonatkozó megjegyzéseket: Péter azonnali megoldást kíván fölvetett problémáira. Azon a szinten, ahol áll, nem tud föltétlen

bizonyosságot találni. Csatlakoznia kell Krisztushoz, aki „elszántan indul Jeruzsálem felé” (Lk 9,51). Egy ilyen szellemű elhatározásból látszólagos kudarc származhat. Csak egy a fontos: legyen bizonyos – úgy, mint a Jeruzsálem felé tartó Krisztus –, hogy Isten akarja így. A többi nem tartozik rám.

□ A MÁSODIK SZAKASZ NÉGY NAPJÁNAK VÉGÉN

A lelkigyakorlat, különösen ebben a második szakaszban, latba veti az ember teremtő erőit, emberi személyiségének elemeit, hogy szabadon alávesse őket a Lélek erejének. Egyeseket ez a folyamat talán megzavar. Nem szokták meg, hogy életproblémáikat ilyen mélységekig hatolva oldják meg. Rendszerint az értelem és emberi okosság szintjén maradnak.

A lelkigyakorlat élménye hasonlít egy kicsit ahhoz, ami egy művészen, a cselekvés emberében vagy az olyan emberben történik, aki szeret. Valami végbemegy benne, ami nem tőle függ. Ha uralma alá akarja keríteni, megöli, és vele megöli saját maga legjobb részét is. Egybe kell fonódnia ezzel a máshonnan jövő erővel. Ebben a munkában az értelem is szerepet visz, de nem a szokásosat. Gyűjti az adatokat, megállapítja az eredményeket, összeveti egymással. De képtelen előre látni azt, amit át fog élni. Előkészíti a döntést, de nem érti. Valami önmagánál nagyobbat szolgál. Az ember, akiben mindez a belső munka végbemegy, néha magán kívül van örömeiben, máskor magába roskad és mit sem tud többé, de mindenképpen az ismeretlenbe vág ösvényt, – aztán egy napon egyszerre ott a világos látás. De még akkor sem sajátíthatja ki mint tulajdonát, különben kiapasztja a sugallat forrásait. Újfadta, szüntelen hűséget követel meg Isten tőle. Ha pedig ezt egyszer elfogadta, akkor új kalandok, új alkotások felé vezet. Akit a Szentlélek megragad, Szent Ignáccal kérdi: „Miféle életre szántam magam?” Hivatása, amely úzi-hajtja előre, már nem megvalósítandó program, hanem állandó leleményesség a hűségben.

Alkalmas-e mindenki ilyen kalandra? Szent Ignác mintha azt gondolná: nem. Egyesekkel – mondja – a lelkigyakorlat vezetője „ne menjen bele a választás anyagába” (Lgy 18). Amennyire a nagy természetes képességgel rendelkező, nagy lelki vágyakat tápláló emberek létük és cselekedeteik lendítőtjét lelik meg ebben a döntési módban, éppen annyira félő, hogy kisebb képességűek csak bonyodalmat és kellemetlenséget találnak benne.

Úgy tűnik, hogy a legfőbb szabály itt önmagunk békés elfogadása. A Lelkigyakorlatos könyv választási módja csak eszköz. Akár az alkotó vagy szerető embernek osztogatott jótanácsok, csak annak használnak, aki alkalmas a befogadására. Ami az egyiknek hasznos, a másiknak

ártalmas vagy legalábbis érthetetlen lehet. „Mindenki saját ajándékát kapta Istentől, az egyik olyat, a másik olyat“ (1Kor 7,7). Nem a járt utak azonossága teszi lehetővé egyiknek is, másoknak is, hogy egyaránt megtalálják önmagukat, hanem mindenki elismerése Krisztus egyetlen szeretetében. Mindenkinek az az út felel meg, amelyen meg tudja szerezni a valódi szeretet szabadságát, és fel tudja ismerni magában és másokban Isten egyetemes kegyelmét.

Saját útja fölfedezésében mindenkinek az a fontos, hogy ne maradjon meg félúton, bizonytalanságban és elégedetlenségben, hanem elégedetten induljon el, miután meglelte, „amiben több segítséget és előmenetelt talál“ (Lgy 18). Hatóerő, alázat, béke együvé tartozik, annak érdekében, hogy mindannyian, különbözőségükben is, csak mint Krisztus tanítványai ismerjék egymást.

Bármilyen következtetésre jutunk is e második szakasz végén, elértük a célt, ha az embert nem keseríti tovább, hogy nem találja magát olyannak, mint álmaiban, vagy ellenkezőleg elutasítja a kísértést, hogy tetszelegjen az elért eredményben. Egymással ellentétes helyzetekben megtapasztaljuk, hogy Isten akaratát csakis úgy teljesíthetjük, hogyha meghaladjuk azt, ami vagyunk és amit élünk. Elmélyültebb fokon újból megtaláljuk azt a dilemmát, amelyben az első szakasz végén leltük magunkat (62. o.). Vagy békében vagy: akkor légy éber. Vagy nem: akkor dolgozz, hogy megint megtaláld a békét. Csak akkor haladsz előre, ha elfogadod, hogy ne rekedj meg önmagadnál. Szent János így mondaná: vagy elítél a szíved, akkor gondold el: „Isten nagyobb a szívednél, és mindent tud.“ Vagy nem ítél el: akkor fordulj jobban Isten felé, akihez szabadon járulhatsz (1Jn 3,20-21). Krisztus által lépj be húsvétnek, az átmenetnek a titkába.

HARMADIK SZAKASZ

Az Egyházban élő Krisztus

Megállhatunk-e ott, hogy megláttuk, milyen magatartás teszi lehetővé a választást? A Lélek életének megtapasztalása nem zárulhat le a belső egyensúly fölfedezésével, legyen az a világ legdinamikusabb egyensúlya is. Az ember csak azért lesz emberré, hogy elajándékozza magát. Aki a Lélekből él – akárcsak az, akit a lángelme ihlete vagy a szerelem kerít hatalmába –, nem zárkozhat be önmagába. Aki meg akarja menteni életét, az elveszti (Mt 16,25).

Minél jobban elmélyül a lelki élet, annál inkább szólongatja az embert önmagából kifelé, hogy elérje az egyetemes Krisztus kiterjedését. Ennek a megejtett választással kezdődő utolsó szakasznak célja, hogy átéljük, hogyan tágui ki az ember szíve, ha engedi, hogy megragadja Krisztus titka. A lelki élet, mint minden élet, e két egymással ellentétes – centripetális és centrifugális – mozgás feszültségében fejlődik. Lelke legmélyére hívogatja az embert, de sohasem magányos kalandra.

A gyakorlatban az ember ezt az élettvényt mint énjének torzulását éli meg. Egyfelől a személyes élet gondja önmaga felé fordítja, és elidegeníti a tömegetől; másfelől ha mindenkihez alkalmazkodni akar, hamarosan odáig jut, hogy az emberiségben csak elvont fogalmat szolgál. Hogyan legyünk egyszerre személyesek és egyetemesek? Elméletben a kettő összhangja lehetséges. Gyakorlatban az ember mind a két esetben beleütközik saját határalba, mondhatnánk bűnébe. Csakis Krisztus szünteti meg a határt, és éli meg magában a kettő egybesimulását. Az utolsó három nap elmélkedése ezzel a ténnyel szembesít. Krisztus egyszerre az, aki lényem legmélyén ismer, és az, akiben minden embert feltalállok. Ez az ő testének a titka, vagyis az Egyház titka.

Ebben a titokban egyszerre vagyok minden lelki élet beteljesedésénél és forrásánál. Beteljesedésénél, hiszen minden igyekezetem arra irányul, hogy átvegyem Krisztus választását, aki szenvedni indul, hogy a végsőkig élje az Atya szeretetét. Forrásánál, mert semmiféle választáshoz nem maradhatok hű, nem növekedhetem benne tovább, ha nem iszom Krisztus testének és vérének élő forrásalból.

A mostani szakaszban megértem minden lelki élet kettős jellegét is Krisztusban: körforgás és szentségi jellegű. Minden szakaszában ugyanazok az elemek szerepelnek, de mindíg mélyebb egység fokán. Ezt az egységet Krisztus Testében érem el, ahol a földi valóság egy másik, láthatatlan valóság jelévé válik, és minden eggyé forr benne.

A most következõ napok, miközben bevezetnek ezekben a titkokba, az ima új szakaszába juttatnak. Egyszerűbb, egységesebb, szemléltetőbb, önzetlenebb ima ez, és ugyanakkor, paradox módon, közelebb van a cselekvéshez, a mindennapokhoz.

Emlatt jobban zavarba ejt, és néha nehezebb. Őnmagunk teljesebb elvesztését követeli, mélyebb, békésebb összpontosulást a másik titkára. Aki nyugtalanul viselkedik, elszórakozik vagy feszült, hatástalanná teszi a kegyelmet. Az a feladatunk, hogy próbálkozzunk, és így meglássuk a csodákat, amelyeknek átélésére hivatottak vagyunk, s amelyek – a lelkigyakorlat végső szemléltetése szerint – elérk, hogy minden dologban megtaláljuk Istent.

A test ajándéka: az Eukarisztia

□ A NAP TÉMÁJA: EGYESÜLVE KRISZTUSSAL

Mindaz, amit emberi életemben átélek, Krisztusba torkollik. Ez az átmenet mindennap az Eukarisztia által jön létre. A Lélek, aki Krisztus testét megszentelte és a feltámadással megdicsőítette, az Úr testének ajándékával átalakítja tagjainkat, testünket, cselekvésünket, és az örök életet közli velük. Az Eukarisztiában felmértem minden emberi lét dimenzióit, az enyémet, minden emberét. Már nem én élek . . . Testetek Krisztus tagja. Az Egyházat az Eukarisztia alkotja meg.

A mai nap imája és elmélkedése arra szólít, hogy megadjam az Ol-társiszsétségnek az őt megillető helyet lelki életemben. Mindaz, amit tesz, általa az állandó szeretetszere alkalmává válik. Én neki adom azt, ami vagyok; ő nekem adja önmagát. Ez a szerep már a bűnbánat szentségében végbement. De Krisztus nemcsak a rosszat veszi el tőlünk, hogy jóvá változtassa: ott van minden képességünk, hogy Benne kiteljesítsük, ott vannak a különféle karizmák, amelyeket a Lélek osztogat az Egyház építésére.

Hogy lehet, hogy annyi éves keresztény élet után az Eukarisztiát még mindig csak valami jámbor gyakorlatnak tekintjük, egy ájtatosságnak a többi között? Pedig az mindennek a középpontja. Az csinál a keresztényből mártírt, vagyis olyan embert, aki saját halandó életében tanúságot tesz a Krisztusban kapott örök életről.

Hogyan imádkozzunk e csoda láttán?

A megelőző napok már bevezettek az érzékek és az értelem békés elnyugvásába. Még csak az van hátra, hogy izleljük az Úr szeretetét. Mint a lelki frók mondják, eljutunk a lelki élet harmadik szakaszába: immár csak az egyesülésről van szó. Izleljétek és lássátok!

Hamarosan megérezzük, hogy az ima megváltozik. Most már nem annyira azért szemlélődünk, hogy tanítást kapjunk az Úrtól, hanem azért, hogy imádjunk, könyörödjünk, elmondjuk neki, hogy szeretjük, köszönetet rebegetünk, vagy éppen semmit se mondjunk. Ennek a szemlélődésnek nincs más haszna, mint hogy Benne és Vele vagyunk, jobban mondva örülünk annak, hogy ki Ő és mit tesz. Az Úr van – értem, mindenkiért – és ez elég.

Az ilyen imát néha túl magasnak, szinte fullasztónak találjuk. Látára nem lehetek más, mint az a „szegény szolga”, akiről Szent Ignác a születésről szóló szemlélődésben beszél: bevitték egy fényes ünnepségre, és nem tud hogyan viselkedni. Nem tehetünk mást, mint hogy felajánljuk tehetetlenségünket, szolgálatainkat és vágyainkat.

A választás eredménye – mondottuk – az, hogy kilépünk magunkból, és elfogadjuk a másikat. Nem kell sokáig várnunk, hogy átvigyük ezt az életbe. Ez az Eukarisztia előtti ima máris alkalom rá.

Természetes, hogy egyszerűsödnek az imára vonatkozó ajánlatok, illetve megjegyzések is: immár csak kommentárjai a titoknak vagy a szövegnek. Miután elolvastuk, mindenki kövesse szabadon imájában a Lélek vonzását.

ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ

● *Most még inkább ajánlatos, hogy csak annyiban válasszunk valami szöveget, amennyire segít lekötni figyelmünket az imában. Kívánságunk az, hogy belőle kiindulva izlelni tudjuk a Valóságot a jel mögött. Az Eukarisztiára vonatkozó szövegek segítenek tölfedezni ezt a Valóságot.*

1. A „NAGY BELÉPŐ”: A LÁBMOSÁS (Jn 13)

Az ünnepélyes hangnem a legegyszerűbb gesztus bevezetője: az evangélista egyfelől felidézi a nagy átmenetet és a végsőig menő szeretetet, másfelől elmondja a lábmósást. Jézus művének szemszögéből a legkisebb gesztus is roppant jelentőséget ölt. „Értitek, mit tettem veletek?” Így van emberi kapcsolatainkban a gyengédség legkisebb kifejezésével is.

A Teremtő teremtményének lábához hajlik, hogy megtanítsa, hogyan szereti őt, és egyben hogyan kell neki is szeretnie. Jézus mindegyikünk lábához odaalázkodik. Péter nem tudja elviselni ezt. Mégis hagynunk kell, hogy majd „később megértsük”. Ezután már az ember nem vetheti meg saját magát, sem pedig testvérét. Amit a legkisebbnek tesztek e kicsinyek közül, nekem tesztek. Minden ember Jézussá válik számomra.

Ő elmegy, és én pillanatnyilag nem követhetem. De hogy ismét megtaláljam, megkapom tőle a testvérszeretet parancsát. Ez a jele, hogy hozzá tartozom, és ő velünk van (33-35. vers). János levele kifejti Istenek ezt a jelenlétét az egymás iránti szeretetben (1Jn 4,12).

A mindig türelmetlen Péter nem hatol be a titok lényegébe. Tiltakozik, mert méltatlannak érzi magát. „Hagyd, hogy megtörténjék veled”, mondja Jézus, vagy inkább: „hagyd, hogy megtegyem”. „Most nem érted még, később azonban megérted.” Mindig ez a „később”, mintegy a „mögém” visszhangjaként. Péter elől szeretne masírozni. Igen kínosan esik neki, hogy bele kell törődnie:

„Később fogsz követni” (36). Folytatódik Péter nevelése: előre kell engednie Mesterét a szeretet útján. Nem mi teremtettük őt, ő teremtett bennünket. És ő szeretett elsőnek.

A szeretetnek ezek a gesztusai, ezek a szavai az utolsó ítélet légkörében mennek végbe és hangzanak el. Sátán már hatalmába kerítette Júdás szívét. Júdás kimegy, és – éjszaka van. Jézus mégis ujjong: az Emberfia megdicsőült. A nagy támadás és a végleges megoszlás perce ez. Jézus beleveti magát a rosszba, és így megfosztja hatalmától.

Megannyi cselekedet és érzelem, amely segít behatolni a titok szívébe, és így megmutatja, hogyan vegyék részt az Eukarisztlán.

2. TESTÉNEK AJÁNDÉKA (Lk 22,1-20)

Szent Lukács a húsvéti lakoma előkészületeinek elbeszélésével megadja nekem az utolsó vacsora dimenzióit. Az igazi dráma a szívben játszódik le láthatatlanul: főszereplője Sátán, a világ fejedelme, akit a testté lett Ige kivét teremtménye szívéből. Mindenekelőtt pedig a szabadság műve. Jézus úgy intézi az egészet, hogy látszik: nem lepik meg az események. „Menjetek a városba – mondja Péternek és Jánosnak –, ott találkoztatok...” Tudja, mit fog tenni, és mi fog történni vele (Jn 18,4). Akkor adom oda az életemet, amikor akarom; akkor veszem vissza, amikor akarom: ezt az életet, amelyet az Atyától kap, és amikor eljön az óra, neki ad vissza.

Különben Jézus szabadon beleilleszkedik a mi emberi történelmünkbe. Az utolsó vacsorát a húsvét és az egyiptomi kivonulás évfordulóján tartja. Ez a beillesztés adja meg gesztusának értelmét: az Eukarisztia húsvét – átvonulás – vándorok eledele. Életünk idején Krisztus teste az örök élet útravalója. Eljön az időben, hogy magával vigyen az Idők végéig.

Jézus testének odaadásával nyilvánítja ki szabadon szeretetét. Vágyva vágytam rá, hogy ezt a húsvéti bárányt elfogyasszam. Ez a testem, amelyet értetek adok. A test az ember önkifejezési eszköze, az határozza meg a világban, azzal is merül el benne. Mindenekelőtt testével fordítja le a szívében hordott szeretetet; gesztusaival kifejezi magát, az egyesülésben és a halálban kiszolgáltatja magát. Jézus odaadja testét, hogy jelezze a közte és köztünk beteljesedő szeretetcserét. Jézus teste már nem az övé, hanem az enyém; az én testem már nem az enyém, hanem az övé. Férj és feleség egymásnak ajándékozta a testét, hogy jelezzék a bennük élő szeretetet. Képmása ez annak az ajándéknak, amellyel Krisztus nekünk adja testét, és mi mindnyájan egymásnak ajándékozunk testünket. „Adjátok testeteket élő, szent, Istennek tetsző áldozatul. Ez legyen szellemetek hódolata” (Róm 12,1). „Testetek a bennetek lakó Szentlélek temploma... nem vagytok a magatokéi. Dicsőítsétek meg tehát Istent testetekben” (1Kor 6,19-20). És ebben a szeretetcsereben közli halandó testünkkel saját testének halhatatlanságát. „Nem marad az alvilágban, s testét sem éri rothadás” (Csel 2,31). Odaadja testét, hogy minket is átjárjon az élet, amely Benne lüktet: az Atyáé és a Léleké.

Ez az ajándék az új, a végső szövetség. Áldozata fölöslegessé teszi az összes többi, a pogányokét, az Ószövetségét, mindazt amit az emberek az emberiség megmentésére bemutatnak. Ez mind hiábavaló, mert nem képes megszabadítani a haláltól. Ő, a szeretet áldozata, a Lélek által feltámasztva, vére árán belép „a mennybe, Isten színe elé” (Zsid 8–9). Az ő áldozata az egyetlen, mert győzelmes áldozat. Azért fogadjuk el mi is vele együtt halandó testünk felajánlását a szeretetben, hogy mindnyájunkat halhatatlanságba öltöztessen. A győzelmes kereszt új értelmet ad az emberek áldozatainak. Testünket Krisztusnak szentelve és az ő halálát hirdetve bemegyünk az ő győzelmébe.

3. A MEGEMLÉKEZÉS: A KENYÉRTÖRÉS (Csel 2,42) ÉS AZ ÚR VACSORÁJA (1Kor 11,17-34)

Ez az ajándék megjelenik számunkra a legkisebb eukarisztikus összejövetelen is, ahol Jézus tanítványai összejönnek kenyértörésre. Mit csináltunk mi az Úr vacsorájából? Gyakorlatot, hivatalos rítust, közönséges étkezést, vitalkalmat... Ez annyi, mint megvetni Isten Egyházát, mondja Pál. Ott teregetitek ki megosztásokat, egyenlőtlenégeket. Nincs-e otthonotok, hogy ott egyetek és igyatok?

A mi közös étkezésünk az Úr Vacsorája. Valahányszor vesszük, az ő halálát hirdetjük, amíg el nem jön. Mai összejövetelünk ahhoz a naphoz csatlakozik, amelyen az Úr nekünk adta testét és véré, ugyanakkor pedig azt a napot jelzi, amikor teljes teste egyesül majd Benne. Az Eukarisztia dimenziója hármassal: a mai nap, Jézus halála, eljövételének napja. Az Úr ott van az összegyűlt tanítványok szívében. Az persze kikerülhetetlen, hogy szakadások ne keletkezzenek közöttük. De kicsoda botrány, hogy lealacsonyítjuk magunk között az Úr ajándékát!

Az Úr vacsorája, akárcsak halála, igazi ítélet. Mindenkiről kiderül ott, milyen szellemű. Ha nem különbözteti meg az Úr testét, saját ítéletét eszi és issza. Megkülönböztetni a testet annyit jelent, hogy felismerjük mind a Főt, mind pedig a tagokat, az egyesítőt és az egyesülteket. Aki sem egyiket, sem másikat nem ismeri fel a kenyértörésben, felelni fog az Úr testéért és véréért. Ha az oltárhoz jössz és eszedbe jut, hogy testvérednek van valamije ellened, menj előbb és engesztelődj ki vele (Mt 5,23-24). A keresztények összejövetelén karöltve jár az apostolok tanítása, a testvéri közösség, a kenyértörés és az imádság (Csel 2,42).

Így jön létre az Egyház az Eukarisztiaiból. Szent Pál a korinthusi levélben teljesen egyházi összefüggésben beszél az Úr vacsorájáról. Az Egyházat az egyetlen Úrba vetett hit alapítja meg, nem pedig a Pálhoz, Kéféához vagy Apollóhoz való ragaszkodás. Kinyilvánítja pedig a Lélek élete a karizmák sokféleségében és a szeretet egységében. Innen kiindulva oldhatja meg mindenki a közösség életének során felmerülő kérdéseket: a vérfertőzés

botránya, a pogány törvényszékekhez folyamodás, a házaselet módja, szüzeség, társadalmi helyzet, bálványáldozatok húsa, az összejövelesek rendje . . .

Valahányszor összejövünk, azt keressük, hogy növekedjünk a Lélek életében, amelynek „hosszúságát, szélességét és magasságát“ az Úr vacsorája adja meg nekünk. Egyben pedig az Úr teste alapozza meg az általános feltámadásba vetett hitünket (1Kor 15).

Pál az 1. korintusi levélben kifejti az eukarisztikus összejövetel értelmét, helyreigazítja a keresztény istentiszteletet megrontó különféle visszaéléseket. Az eukarisztia nem lehet más, mint az a szellemi istentisztelet, amelyet a római levél 12. fejezete leír, amely magában foglalja az egész létet, és egyetemes szeretetté bontakozik. Krisztus teste által eljött az óra, amikor „az igazi imádók lélekben és igazságban imádják az Atyát“ (Jn 4,23).

4. A TEST ÉS A LÉLEK (Jn 6)

Szent János 6. fejezetéről elmélkedve újra máskélekpen hatolunk bele Krisztus testének és vérének kincseibe. Jó itt a következő tanácsra gondolnunk: ne keressünk a szavakban logikus sorrendet, hanem engedjük, hadd hatoljanak lelkünk mélyébe, hogy fölfedezhessük szellemi egységüket.

A test, amelyet Jézus ad, amelyről a zsidók azt hiszik, hogy Józseftől született, a L é l e k m ű v e. Ezért ad életet a világnak. Születésének misztériumából kifolyólag van ilyen ereje: a Szentlélek hatására született a Szűztől. Minden ember a férfi magvából születik a világra. A halandó ember csak azt közölheti, amije van: a halálnak eljegyzett életet. De a halandó nemzedékek sorában megjelenik az Igének szabad szeretetből magára öltött teste. Hasonlóvá teszi mihozzánk, s egyben meghozza a mi testünknek az életet és a halhatatlanságot. Aki eszi az én testemet, örökké él. A Lélek van benne.

Az Úr maga is Lélek (2Kor 3,17).

Ezt az életet hitben kapjuk. Ahogyan a test, amelyet az Úr nekünk ad, Mária hitében fogant, éppúgy a hit által fejti ki hatását a mi életünkben is. Isten műve, hogy higgyetek abban, akit küldött. „Senki sem jön hozzám, ha az Atya nem vonzza.“ Az ember csakis Fia testében ér el Istenhez. De ez a test csak akkor közli velünk az Atya életét, ha a Lélekben fölismerjük. A test semmire sem jó: a Lélek ad életet. A zsidók csak József fiának testét ismerik, és az Úr beszéde megbotránkoztatja őket. Csak azok ismerik föl a testet is meg a Lelket is, akik meghallják az Atya tanítását.

Öbennük e test kegyelme hatékony: jele a Lélekkel való egyesülésnek. Az Atya élete ömlik beléjük. Amint én az Atya által élek, úgy aki engem eszik, az majd énáltalam él. Isteni asszimiláció megy végbe benne, halandó lény Krisztusba alakul. Az Atya életét kapja, a Fiú közvetítésével, és a Lélekben éli. Ez az élet a világ élete. Krisztus az ő megdicsőült és ajándékba adott testével maga után vonzza a mindenséget. Mit mondotok majd, ha látjátok, hogy az Emberfia fölmegey oda, ahol azelőtt volt?

Ki viselhetne el ilyen állításokat? Kemény ez a beszéd! ... A megtestesült Ige testében beteljesülő csere botrány az értelemnek: testté lett, köztünk lakozó Isten! Az Ige megtettesülésének botránya folytatódik itt. „Majd még meghallgatunk máskor is erről” – mondják az athéniek, amikor a halottak feltámadásáról hallanak (Csel 17,32). Csak az egészen kicsinyek hite – azoké, akiknek az Atya kinyilatkoztatja magát, mert úgy tetszett neki (Lk 10,21) – tör át minden korlátot, és fogadja el Péterrel Isten ajándékát: „Kihez menjünk? Tiéd az örök élet tanítása.”

5. A VACSORA UTÁNI BESZÉD (Jn 14–17)

Egyik „imamód” ennek az eukarisztikus napnak a befejezésére az lenne, hogy kezünkbe vegyük az utolsó vacsora után mondott beszédet, és hagyjuk, hogy egyik szó a másik után szívünkbe hulljon.

Hogy jól végezzem ezt az elmélkedést, emlékezzem Szent Ignác tanácsaira az imamódokat illetően.

Először is „nyugtassam meg lelkemet egy kicsit.” Az imádság csak békés szívvel indulhat meg. A béke a figyelem feltétele.

Azután, olyan testhelyzetben, amit a legjobbnak tartok – ülve vagy térdelve –, nyugodt környezetben ajánljam magamat Istennek, kérem a kegyelmet, hogy mélyen egyesülhessek Urunk szavaival, majd fogjam a szöveget, és hallgassam egymás után a mondatokat, mintha maga Urunk hullatná őket a szívembe. Vagy időről időre megállapodom, hogy ízleljek egy-egy szót, vagy a lélegzetvétel ritmusában mondogatom őket egymás után. Amikor az óra eltelt, köszönetet mondok Istennek, és elmegyek.

Így kellene megtanulnom olvasni Isten igéjét. Ha hittel olvasom, egyesít Istennel. Tulajdonképpen Krisztus testének sugárzásában kellene olvasni „mindazt a szerető szót, ami az Írásban található” (Bossuet). A legégőbb szeretet azokból szói, amelyeket János az Eukarisztia megalapítása után örökít meg számunkra. Ezek kísérik a nap imádságát, vagy képezhetik hálaadásunkat.

Ugyanígy elmélkedhetjük át ismét a zsoltárokat, körülfontva énekükkel az Eukarisztiát, pl. az Izrael történetéről, az Isten utáni vágyról, a teremtésről szövegeket. A liturgia állandóan hívogat erre.

● *Ez az imamód megtanít az imádság ingyenes voltára. Ha a lélek csak azzal törődik, hogy hasznot húzzon mindenből, semmiből sem fog hasznot húzni. Fogadja el, hogy Isten előtt áll és vegye az ő titkát a kegyelemnek jelenleg kapott mértékében.*

A lét és az élet forrásainál: A Passió

□ A NAP TÉMÁJA: AZ ÉLET ÉS HALÁL ÉRTELME

A Passió szemlélődő elmélkedésében elérjük minden lelki erőfeszítésünk végső állomását: csatlakozunk Jézushoz abban a szabad tettben, amellyel odaadja életét és halálát, hogy teljesítse az Atya akaratát: az egész emberiség megdicsőítését saját testében. A keresztiség elkötelez bennünket erre az erőfeszítésre, de teljesen sohasem valósítjuk meg.

Jézusban értelmet kap mindennapos halálunk. Az is szabad tetté válik: odaadom az életemet, amikor akarom; visszaveszem, amikor akarom. Jézus azért győzte le halálával a világot és a bűnt, mert szabad szeretetben élt, s nem viszonozta megölői gyűlöletét. Az igazi győzelem abban áll, hogy szabadon, szeretettel alávetjük magunkat a halálnak: „meghalni a bűnösökért” (Róm 5,6). De ki képes erre? Egyetlenegy valaki, az, aki meghalt értünk, amikor még nem volt meg bennünk a megigazulás. Az ő halálával kezdődik szabadulásunk: „Halálának hasonlóságában egybenőttünk vele”, ezért „új életre kelünk” (Róm 6,5).

A Passió elmélkedése megvilágítja az élettel és halállal együtt mindazt, ami emberileg gondot okoz. Fényében újra átvizsgálhatjuk valamennyi problémánkat, különösen a hitbelieket. Elfogadtatja velünk nemcsak azt, hogy az egyházért szenvedjünk, hanem azt is, hogy általa szenvedjünk. Gyökerükben ragadja meg a triumfalizmus vagy a csüggedés kísértéseit. Kiszabadít abból a túlságosan szűk szeretetből, amely még a legszentebb dolgokhoz is fűz bennünket: apostoli munkánkhoz, közösségeinkhez, az egyházhoz. Előtte elolvad az „én” göggye, és nem marad egyéb többé, mint szeretet a szenvedő Igaz iránt, aki valóban odaadja magát.

A világra és az egyházra vonatkozó megannyi kérdés szétfoszlik a keresztről sugárzó világosságban. Ez a fény semmit sem tagad el az emberi szenvedésből, de mindennek túlvilági értelmet ad. A Passió az élet iskolája marad, még akkor is, ha úgy érezzük: meghaladja fel-fogóképességünket.

Alapjában véve azt próbáljuk megtalálni az imádságban, ami a Passió az első keresztények számára volt: hitük fölfedezte a dicsőséges keresztet. Jézus tanítványa belőle meríti erejét és tanúságtevő örömét. Nem mintha azzal dicsekednék, hogy magától tesz valamit

Krisztusért, hanem tudja: Mestere kiválasztotta, hogy halandó testében megmutassa a Lélek hatalmát. Ez a hatalom először az Úr testében nyilvánult meg nagy erővel, akit az emberek halálra adtak, a Lélek azonban megdicsőített.

□ HOGYAN IMÁDKOZZUNK A PASSIÓ LÁTTÁN?

Ez az ima, mint a bűnösé is, csak a lélek mélyén mehet végbe. S amint ott fennforgott a veszély, hogy a törvény és az erkölcsi hiba szintjén maradunk, itt is fenyeget, hogy imánk nem lesz egyéb, mint érzelgős szánakozás, értelmi magyarázat keresése, az utánczás gondja. Mint a bűnről szóló elmélkedés, a Passióé is csak akkor termékeny, ha Jézus Krisztussal találkozunk benne, hogy vele együtt eljussunk a lét és a szeretet gyökereiig.

E mélységek elérése részünkről megkívánja a lét bizonyos emberi állandóságát és a megfelelő lelkiállapotot. Csak a figyelemhez hozzászokott ember nem fog itt felszínes megindulásba vagy értelmi szőrszálhasogatásba menekülni. Az ilyen ember jelen van annak, ami történik.

Hogyan lehet leírni ezt a jelenléteket? Hiszen imánk tárgya messze meghalad bennünket. Talán azt mondhatnánk: hasonló ahhoz, ahogyan egy haldokló szobájában hallgatunk. Ha csak egy csepp eszünk van, ilyenkor csendben maradunk: a halálba tartó embernek olyan titkai vannak, amelyek előttünk ismeretlenek. Vagy másképpen: hasonló a gyerek csodálkozásához, aki életében először kerül szembe felnőttek fájdalmával. Akiket a világon legjobban szeret, azok most valami elérhetetlen birodalomban tartózkodnak. Abbahagyja játékát, odabújik apjához-anyjához. És a szülők fájdalmát egy pillanatra megenyhíti, hogy érzik gyermekük kezét. Ahhoz is hasonlíthatnánk a Passió olvasását, mint amikor – egyedül vagy közösen – egy szeretett lény utolsó pillanatairól szóló levelet olvasunk. A szórakozott, felületes tekintet, a száraz vagy önmagával eltelt szív nem tudja elviselni ezt a jelenléteket.

Ennek a gyöngéd figyelemnek előmozdítására jó újból elolvasni a tíz nap elején megadott különféle útbaigazításokat az imádságra vonatkozólag. Alkalmazásuk most időszerűbb, mint valaha.

Gyakorlatban lehetetlen egy nap alatt kimeríteni az anyagot. A harminc napos lelkigyakorlat egyik jótéteménye, hogy van mód elidőzni itt, visszatérni rá. Mindenesetre a rendelkezésre álló idő szerint kell segíteni magunkon. Így például elolvashatjuk valamelyik evangélista passióelbeszélését. Vagy egymás után szemlélünk egy-egy jelenetet, akár mintha keresztutat végeznénk, akár a Szent Ignác megadta pontokat alkalmazva (nézzük, mit akar elszenvedni az Úr szent emberségében, hogyan rejtőzik el istensége, hogyan szenved mindezt az én bűneimért). Mindjárt hozunk néhány példát. Mindenesetre e kiindulási

pontok felhasználásával mindenkinek saját dolga, hogy ne a maga okoskodására támaszkodjék, hanem engedje, hogy áthassa Jézus személyisége.

Ne felejtjük el azt sem, hogy mindig hasznos megismételni az elmélkedéseket ... Szent Ignác a szenvedéstörténetnél erősen hangsúlyozza ezt a pontot (Lgy 209).

□ **A NEHÉZSÉG: FALBA ÜTKÖZÜNK**

Ebben a szakaszban a lelkigyakorlatozó gyakran zavarba ejtő nehézségeket tapasztal: szórakozottságot, szárazságot, képtelenséget a figyelem összpontosítására, belső ellenkezést, okoskodó kísértéseket; az lehet a benyomása, hogy csak vesztegeti az idejét. Másfelől megsejti, milyen kincsek rejlenek ebben az imában. Nem akarná abbahagyni, inkább ő maga szeretne más lenni. Úgy érzi magát, mint aki tehetetlenül és érzéketlenül áll valami szörnyű látvány előtt.

Ha hasonló rossz érzés tölt el, talán éppen ott tartasz, hogy begyűjtsd imád gyümölcsét. Amit érzel, az se nem felmagasztosultság – az érzelmi hullámok hamisságát hamarosan megérezned –, se nem csüggedés: bizonyos vagy benne, hogy végtelen szeretet tárgya vagy. Tarts ki az imában és a vigasztalanságban. Szenvedsz, mert olyan kevéssé és olyan rosszul szeretsz; ott állsz egy fal előtt, amely elrejtje előled a titkot, és nem tudod ledönteni. Ez a szenvedés valóban a magunk igazi mivoltában helyez bennünket Krisztus elé: mindent tőle kapunk, de magunktól képtelenek vagyunk felismerni ajándékai teljességét. A Lélektől kellene megkapnunk „a megértés erejét” (Ef 3,18).

Szembekerültünk az ima igazi nehézségével, a láthatatlan falával. Ezt a falat csak Isten hívására hághatjuk át, akkor, amikor ő akarja. A többi nehézségre megoldást kell keresnünk. Azok az imádságról alkotott hamis vagy tökéletlen felfogásunkból erednek. Gyűjtünk világosságot, és a nehézség eloszlik. De amit itt érzünk, az nem szűnik meg, mert az maga az imádság. Igazi tisztítóúz, ahol az ember Istennel küzd, hogy Ő megragadja és átalakítsa. A Passió ennek a falnak a tövébe helyez bennünket, – mindaddig, amíg Isten egy pillanatban elhárítja az akadályt, és jelenlétének öröme hosszú évek tehetetlen várakozásáért megvigasztal.

Kettős az oka, hogy különösen a szenvedéstörténet láttán érezzük ezt a nehézséget. Először is az ima t á r g y a miatt. Itt nem annyira kínáló a magunkra alkalmazás, mint az előző napokban. Az ima önzetlenebb, mert az Úr foglalja el – vagy neki kellene elfoglalnia – tudatunk egész mezejét, de egyben kopárabb is. A második ok: ez az ima nagyon egységes légkört követel; olyan finom, hogy a legkisebb szórakozottság árnya is megrontja. Bele kell itt egyeznünk, hogy szégyenek legyünk.

Mindez túl egyszerűnek tűnik a pusztán okoskodó ember számára, de felszabadítóan hat arra, aki elfogadja, hogy élje. Hiszen ezek a misztériumok csak átéléssel lepleződnek le. A hit kalandjának részei, amelynek a földi életben sohasem jutunk végére. Krisztus egész életét arra szánta, hogy szenvedése felé tartson és „önként átadja magát” rá. Nincs más eszközünk passiójának megértésére, mint hogy folytatjuk életünkben és halálunkban. Amikor minden beteljesedett, minden magyarázatot kap. Előbb nem.

□ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ

● *A legegyszerűbb nyilvánvalóan az, ha egészen vagy részben, lassan elolvassuk a szenvedéstörténet elbeszéléseit, hagyva, hogy áthassanak, mint főtebb leírtuk. A következő szövegek és gondolatok további táplálékot adhatnak ehhez az imához.*

1. A SZENVEDŐ IGAZ IMÁJA

Jézus imájában megismétli minden ember könyörgését, akit összetört az igazságtalanság és a szenvedés. Ez a könyörgés minden égtájon, minden korban feltört. Egyik legjobb kifejeződését az Ószövetség olyan szövegeiben találjuk, amelyek valami módon az emberi szenvedést tárgyalják. Elég néhányat idézni:

Ábel vére: Ter 4,8.

József története: Ter 37–50.

Jób hosszú panasza: Jób könyve.

Az igazak és az istentelenek Isten ítélete előtt: Bölcs 2–5.

Mindenekelőtt a megalázott Szolga: Iz 52,13–53.

Jeremiás üldözése és hűsége. A Siralmak könyve.

A zsidókhöz írt levélben (11; 12,1-4) a „tanúk felhőjének” felsorolása, akik megfutották „az előttük levő pályát”, s akiknek feje Jézus, „a hit szerzője és bevégzője”.

Természetesen – az egyházi hagyománnyal és a liturgiával együtt – elővehetjük az üldözött Igazra vonatkozó zsoltárokat: 22/21, 38/37, 69/68, 75/74. A kereszten függő Krisztus szájába adva e szavak döbbenetes hangsúlyt kapnak. Még a kényszer és igazságtalanság harapófogójában vergődő ember bosszúért kiáltó szava is minden idők emberi siralmának kifejezésévé válik. Szent Ágoston tanácsát kövessük, aki így magyarázza ezeket a zsoltárokat: „Cum dicere coeperit, agnoscamus ibi nos esse”, amikor (a zsoltáros) beszélni kezd, ismerjük föl, hogy mi is ott tartunk.

2. HOGYAN NÉZI JÉZUS SAJÁT HALÁLÁT? (Jn 12 és a szinoptikusok elbeszélése a Getszemáni-beli haláltusáról)

Jézus teljes szabadságával és lélekjelenlétével lép halálra elé. (Vö. Newman: Jézus erkölcsi szenvedése.) Megmutatja ezt, amikor a testét megkenő asszony cselekedetében halálának elővételezését látja. Továbbá

úgy néz szembe halálával, mint a várva várt Messiás, Izrael Királya: elfogadja a jeruzsálemi diadalmos bevonulást.

De más módon dicsőíti meg az Atyát és vonzza magához az embereket: mint szenvedő Szolga, vagyis az Atyától szeretetből elfogadott halálon át válik termékennyé és megy be az életre. Ezen az úton vonja maga után övéit. Megborzad ettől az órától, de ráhagyatkozik a szenvedésben megnyilvánuló Atyára.

A szinoptikusok más módon tárják eléink az Úr készülését a halálra. Ha lehetséges... Jézus egyedül van, a gyötrődés zsákmánya. A sötétség fejedelmének órája ez. Jézus, miután imádkozott, belemerül ebbe a sötétbe, az Atya akaratára hagyatkozva. A zavarodott tanítványok viszont elmulasztják az imát, és egyelőre kívül rekednek a misztériumon. „Jézus egyedül van a földön. Nemcsak hogy nincs, aki érezze és megossa kínját, de nem is tud róla senki. Az ég és ő tudja egyedül” (Pascal).

Jézus atya jelenlétében kilép a Getszemáni haláltusájából, tudva, mit fog tenni. Szemvedése tett (Newman): „Mielőtt önként átadta magát a szenvedésre”, mondja a második eukarisztikus ima.

Tehát a halál előtt Jézus nem sajnálkozik önmagán, nem okoskodik. Beleadja magát. Igazi valóságában érzi a rosszat, szenvedése valódi; de az igazságosságnak, amelyet keres, arca van: az Atyáé. Abban áll ez az igazságosság, hogy mindenben visszatükröztesse ezt a szerető arcot: egyetlen gyűlölködő szót sem ejt ki, tökéletes, mint ahogy a mennyei Atya tökéletes. Ezért közeledik hozzá emelt fővel.

3. HOGYAN ÉLTÉK ÁT AZ EMBEREK a PASSIÓT: AZ EGYETEMES DRÁMA MEGVILÁGOSODÁSA

A Passiót újból átélhetjük különböző szereplőin: barátokon, ellenségeken, közönyöseken, látható és láthatatlan tanúkon át. Viselkedésük hasonlít minden idők embereinek viselkedéséhez, amikor szenvedni látják az igazat és az ártatlant. A Passiót olvasni annyit jelent, mint okulni az életre.

Először is itt vannak a földi hatalmasságok. Jézus egymás után megjelenik előttük. A vallási hatalom: a főpapok és a szanhedrin (Mt 26,57-67). Elmondja előttük mondanivalóját, azután hallgat. Amikor éppen Isten földi képviselői ítélik el, ő nem botránkozik meg, egyetlen keserű szava sincs. Milyen szép Jézus ebben a hallgatásban! De ki érti meg szépségét? – A politikai és a pogány hatalom előtt (Jn 18,28–19,16) a lelkiismeret és az igazság nyelvét beszéli, azután újra csendben marad, a dolgok olyan rendjébe vonulva, amely elítélőinek hozzáférhetetlen. Benne már megkapta ítéletét a jelen világ, és a zsidó és pogány közti választófalak leomlanak. Mindenkinek el kell ismernie, hogy szüksége van az egyetlen Megváltóra. A várakozási időben a gyönyör és a pénz hatalmasságai elé kerül: megjelenik Heródes előtt (Lk 23,7-12). Nincs lehetőség a találkozásra a jelenlétnek e kettős világa, Jézusé és Heródesé között. Az igazi nagyság Jézus oldalán van. De az élvezetbe merült és ostoba gazdag nem látja. A tömeg

is kimutatja Jézus előtt a foga fehérét: gyávaságát, állhatatlanságát. Ez a népféltet (Mk 15,6-15). Jézus játékszerré válik a sokaság kezében. Előtte és utána mennyi ember jutott hasonló sorsra! „A mi szenvedéseinket viselte” (Iz 53,4). Semmi sem hiányzik belőlük.

Hogyan viselkednek a szenvedés láttán Jézus barátai? Valamennyien megbotránkoztok majd bennem, – mondta nekik Jézus. Ez a botrány jut kifejezésre Péter tagadásában (Lk 22,54-62). Péter mindenre kész, még életét odaadni is, csak arra nem, ami valóban bekövetkezik. Nem képes megérteni Jézus szavait: „Dugd hüvelyébe kardodat... Ne üritsem ki a kelyhet, melyet az Atya nekem adott? ... Nem kérhetném Atyámat...?” És főleg nem fér fejébe a szó: „Hagyjátok ezeket elmenni.” Mintha Jézus egyedül akarná viselni szenvedését. Ez a „megrostálás” folyamata. Péter lelkében minden érzelem összekavarodik. Az első odavetődött szolgáló, hát még egy csoport ember mindenféle kijelentést kívált belőle: „Nem ismerem ezt az embert.” Egykor azt mondta róla: „Te vagy az Isten fia” (Mt 16,16). De a megaláztatás tetőpontján még nem képes felismerni. „Ez nem történhet veled” (Mt 16,22). Csak az áthaladó Jézus tekintete váltja ki benne az emlékeződést és a könnyeket. Tehát igaz volt! Fátoly hasad szét, új világ tűnik fel. Nekünk is megvannak a tapasztalataink hasonló válságokról és hasonló kibontakozásokról.

Aki Jézus szenvedését Mária szemével nézné, az megzavarodás nélkül szemlélhetné a gonosz világot, „kiegészítve testében, ami Krisztus szenvedéséből hiányzik” (Kol 1,24). Mária az angyali üdvözléttől kezdve, a 12 éves Jézus elvesztésén és a kánaai menyegzőn keresztül egyre növekedett a hit sötétjében. Kész fölismerni az Atya dolgát, az „óráit”. Áll a kereszt tövében. Jézussal a rossz alapjaiig hatol, s elég tiszta ahhoz, hogy amikor szenved miatta, szenvedésével erejét vegye. Új Éva ő az új Ádám mellett. S mivel szívében mindenestül egy vele, ő vele együtt ki tudja tárni szívét az egyetemes szeretetnek. „Íme a te anyád. Íme a te fiad.” Az ő Jézusa az egész emberiség, amely Jézusban talál üdvösséget. Ezután már nem szeretheti úgy Jézusát, hogy ne szeressen vele együtt valamennyi embert, akiket ő szeret. Máriában elkezdődik az Egyház, Krisztus jegyese, s minden ember megszülése az életre és a szeretetre.

4. A NAGY TANÚ: AZ ATYA

Az Atya mindig velem van. Jézus szüntelenül ismétlgeti ezt a mondatot az egész János-evangéliumban. És szenvedése idején inkább, mint valaha. Miközben az emberek kínzásaikkal rárontanak, hallhatom az Atya és a Fiú titokzatos párbeszédét.

Mégis mit tesz az Atya a Fiú szenvedése láttán? Hallgat, mint ahogyan hallgat az Isten a világban levő rossz láttán. Nem szünteti meg, hanem megjelenik benne Fia által, és kiüresíti a szeretetben.

Amikor Jézust a passióban szemlélem, Isten mintha távol lenne. Mert Isten nincs a rosszban, a szenvedésben, a halálban. Jézus – Isten az

Isten távollétében – úgy beszél Atyjához, mintha messze lenne: Miért hagyta el engem? És mégis: amikor Jézus leereszkedik a rossz szívébe – „szálla alá poklokra” –, visszaadja Istent a világnak, és kinyilvánítja őt. A bűn jelét – a gyűlöletet, a megoszlást, a halált – szeretetben éli át, gyűlölködés nélkül. Hordja az átkot, és így megszűnteti. Feltárja magában a szeretet győzelmét, és a világ öböne újra megkaphatja a Lelket.

Mit tehet az Atya a távol levő Fiúért? Semmi egyebet, mint hogy hallgat és segít az átmenetet a világból. Mi arról álmodozunk, hogy múltjék el ez az óra. Nem: egészében el kell telnie. Az üdvösség nem elfojtás, hanem kilépés a világból. Krisztus exodusa ez. Kivonul e világból, ahol Istent nem ismerik el Atyjának. De megnyitja nekünk az utat, és minket is magával visz.

Így a Passió leleplezi előttünk Isten arcát, és Krisztus halála a Szentháromság kinyilatkoztatásává válik. Az Atya megmutatja Jézusban irgalmasságának arcát. Jézus vére a szeretet tanújává lesz (1Jn 5,6-8). Megnyitott oldalából buzognak ki a Lélek kincsei: az egyház és a szentségek. Az eltévelyedett akarattól tönkretett mindenség újból pályájára tér minden ember és az egész emberiség szívében, mindaddig, amíg a kereszttel minden teremtmény ismét visszaér Istenhez.

A kereszttel előtt mondjuk el az Atyának az egész világért szóló könyörgést (nagypesteki liturgia). Ez az ima bizonyosan meghallgatást talál: „Bármit kértek az én nevemben, megteszem . . .” (Jn 14,13-14).

5. A MISZTÉRIUM KINYILATKOZTATÁSA (Ef 3,14-21)

Miért van ez így? Ugyanígy kérdezhetnénk az Atyától, a Fiútól és a Lélektől, miért vannak hárman. Misztérium előtt állunk: a szeretet mindent megmaráz, de neki nincs más oka, mint önmaga.

Hogy behatoljunk ebbe a titokba, „erőt kell kapnunk” rá. Mert a kereszttel megvilágítja a teljes valóságot, „szélességében, hosszúságában, magasságában és mélységében.” Általa megismerjük „Krisztusnak minden értelmet meghaladó szeretetét”. Általa „betelünk az Isten egész teljességével”. A kereszttel „mindent magához vonz”.

Működése folytatódik bennünk „minden szenttel együtt”. Buzogó forrása a testvérszeretetnek, minden cselekvésnek, minden szenvedésnek az egyházban. A kereszttől megvilágosított keresztény hagyja, hogy dolgozzék benne a szeretet, és még ha az emberek el is vetik, Péterrel, az immár meg nem botránkozó Péterrel „ajánlja lelkét a hűséges Teremtőnek” (1Pét 4,12-19). A kereszttel nyelve életből cselességévé lesz (1Kor 1,17–2).

● *A megkülönböztetésre való egész törekvésnek az a célja, hogy felismerjük a dicsőséges keresztet. Megértjük hát, hogy jó szüntelenül visszatérni a Passió elmékedéseire. „Sűrűn idézzem emlékezetembe Krisztus Urunk nélkülözéseit, fáradalmait és fájdalmait, amelyeket születésétől fogva szenvedett a szenvedésnek addig a titkáig, amelyről épp most elmélekdem” (Lgy 206).*

Az új ember. A feltámadt Krisztus

□ A NAP TÉMÁJA: ÁTMENET A HALÁLBÓL AZ ÉLETRE

Miért győzedelmes a kereszt? Nem önmagától, hanem annak erejében, aki magára vette. Rajta arat Jézus győzelmet a gyűlöleten, a halál forrásán. Ő a halálban is egészen szeretetből él. Mivel a végső-kig szeret, a rossz mélyén kapcsolatba lép az Atyával. Elsőnek megy át az emberek közül a halálból az életre, mert szeretett. Csakis az a szeretet diadalmaskodik mindenben, amelynek a neve: Istenember. A dicsőség átlényegíti emberségét. Az ő nyomában mi is átalakulunk vele: átmentünk a halálból az életre, mert szeretünk. Az új élet a szeretet és megigazulás élete. Nem múlik el többé.

A feltámadt Krisztusban élve elfoglalhatom helyemet és élhetem újból életemet a világban, anélkül, hogy belefűlladnék, anélkül, hogy rombolnám, inkább az átalakulás felé viszem, amelyet várva vár. A feltámadt Jézusban fölfedeztem az igazi szabadság forrását: mindenben szeretni az Istent. A feltámadt Krisztus a tökéletes ember, és benne minden emberi eltalál Istenhez.

A feltámadt Krisztusban lelki élménysorozatunk célhoz ér. A hűs-vét az önmagunkból való kilépés befejezése. A lelkigyakorlat kezdete óta efelé tartottunk. Vagy jobban mondva a vég kapcsolódik a kezdet-tel, nyilvánvalóvá téve számunkra, ami abban rejtett. Akkor Krisztus úgy jelent meg előttünk, mint aki emberségében átélte minden dolog visszatérését Istenhez igazi szabadságban. Benne fölfedezzük önmagunkat, keresztje által segítünk mindent visszavinni Istenhez. A Lélek tovább árad belőle felénk. A földi egyházon át Krisztus eljuttatja övét a dicsőségbe.

Öröm, egység, apostoli szellem, testvérszeretet, egyházi érzék: ilyenek e nap gyümölcsei. Egy kicsit jobban megtanít arra az újfajta életre, amelynek a lényege: Istent találni meg mindenben, és mindent szeretetből tenni.

□ A FELTÁMADT KRISZTUS ELŐTTI IMÁDSÁG

Minden lelkigyakorlat vége veszélyekkel jár az imára nézve: sajnálkozunk mindenféleképpen, okokat találunk, hogy elutazzunk még a befeje-

zés előtt, kifáradtunk, félünk az újra kezdődő napi élettől, nyugtalan-
kodunk, hogy hűek maradunk-e. Aki azt hiszi, hogy a lelkigyakorlat
átalakította, hamarosan észreveszi az ellenkezőjét abból, ahogyan az
utolsó napon viselkedik. Szerencsés élmény: elveszi utolsó illúzióinkat
is.

Valóban ne úgy induljunk útnak, mint a vakációra menő iskolások.
A mindennapokba való átmenetnek a hitben a világ legtermészetesebb
módján kell megtörténnie. Ez az ideje, hogy éljük a realizmust, ami a
felnőtt hitbe való átmenet jele. Immár nem elképzelésekben, képekben
vagy érzésekben kell keresnünk az Istent, hanem életfeladatunknak
való bensőségeesebb odaadásunkban. Említettük az átmenetet az érte-
mi, lélektani vagy erkölcsi síkról a hit és a Lélek síkjára. Nem szük-
séges megvárni távozásunkat, hogy csak aztán vigyük át a gyakorlatba.
Ez az utolsó nap megadja az alkalmat. Átéltetjük benne azt az önáta-
dást, amely választásunk változatos formái alatt rejlik.

Az ima jellege beleilleszkedik a megelőző két napéba. Folyvást
mély belső csöndet követel, a már ránk támadó gondok közepette is.
Öröme nem a szerencsés vérmérséklet túláradása, hanem a Szentlélek
mélyebben átértzett szívbeli jelenlétében gyökerezik.

Az örömet itt a Lélek gyümölcszeként kérjük. Az ember által elér-
hető egyik legnagyobb kegyelem ezen a világon, ha fölfedezi, hogy a
Krisztus felé való kizárólagos vágyakozásban minden körülmények kö-
zött megtalálhatja Istent, és mindenütt kedve szerint élhet. Szünet nél-
kül örüljetez (Fil 4,4). Fil 4,4-9-et egészében elmélkedjük át ebben az
értelemben.

A nagy „szemlélődés az Isten iránti szeretet megszerzésére” külö-
nösen hozzáállik ehhez a naphoz, még ha nincs is időnk, hogy nyom-
ban elvégezzük. Egész életünkben folytatnunk kell ezt: szemlélni Isten
művét ideleln a feltámadt Krisztusban, hogy még odaadóbban bele-
álljunk az ő élete lendületébe. A feltámadás és a mennybemenetel
jelenetei elvezetnek a pünkösdhez, amikor a Lélek ereje elküld, hogy
hirdessük az evangéliumot minden teremtménynek. Ezek a jelenetek
az egyház mindennapi imái.

□ VISSZATÉRÉS A KEZDETHEZ

Az első napon felidéztük az ember teremtését „Isten képmására”.
De csak a feltámadt Krisztusban értjük meg a kifejezés jelentését. Nem
azért, hogy megálljunk szemléleténél, hanem hogy az Úr Lelke műkö-
désének hatására napról napra átalakuljunk ugyanebbe a képmásba
(2Kor 3,18).

1. Az új ember

Az ember a feltámadott Jézussal kezdődik. Benne kerül ki a Teremtő kezéből. Ádám csatlakozik Krisztushoz, aki érte jön az alvilágba. A Paradicsom, amelyet mi az idők kezdetére teszünk, előttünk áll. Krisztussal együtt kell megalkotnunk. Így magyarázza Péter is nekünk pünkösöd reggelén (Csel 2): Jézus beváltja az ősöknek megcsillogtatott reményt, ő a beteljesedés, a halhatatlanság. Benne egy világ kezdődik. Megdicsőült teste a Lélekben minden élet középpontjává válik.

A Feltámadás csúcsáról minden megvilágosodik: a történelem, az Írás. Belőle kiindulva értelmezzük mind a kettőt. Ha Húsvét kegyelme megvilágosít, mindenütt Krisztus jelenik meg nekünk. „Megnyitotta szellemüket az Írás megértésére“ (Lk 24,45).

Hogy megértsük a zoltárokat, a prófétákat, a Törvényt és az egész teremtést, a feltámadt Krisztus világosságába kell állítanunk őket. Enélkül még az Evangélium sem más, mint elbájoló történet vagy erkölcsi tanítások sorozata. Krisztus pedig mindössze nagy ember, de még nem az egyetlen Mester, Isten feltámadt Fia. Ugyanígy az Ószövetség sem lesz egyéb, mint egyeseknek haszontalan história, hiszen Krisztus már eljött, másoknak legföljebb illusztráló anyag. Nem értjük meg, mi felé tart. Ne mellőzzük, de ne is tulajdonítsunk kelleténél több fontosságot neki. Ebben az egész nagy egybetartozó könyvben mindenütt Krisztusról olvasunk. Egészében elfogadom, mert az egész, elejétől végéig, számomra a teljes Krisztus, – húsvét egyedülálló események történelmi árnyéka.

A csodálatos az, hogy minden, ami az Írásban található (pl. az Igaz, a Szegény típusa) megvalósul őbenne. Mi most már ebből a megvalósulásból élünk, mert Krisztus többé nem kívülünk van, mint Palesztinában. A hit által szívünkben él. Az Igaznak azt a magatartását, amelyet megvalósított a kereszten, s amely a feltámadásban bontakozott ki, mibennünk folytatja egyházában. Immár nem a test, hanem a lélek szerinti Krisztus.

Az Írást nem tekinthetjük közönséges könyvnek. Akkor értjük meg, amikor élünk belőle, vagyis megtaláljuk benne Krisztust.

A feltámadott Krisztus élete új fajta jelenlét is, a test szemével nem érzékelhető. „A világ nem lát többé, ti pedig láttok.“ Ez a lényegbe vágó szó megadja az új élet titkát: életközösség a Lélekben. Mi jelen vagyunk Krisztusnak, mert szeretetparancsa szerint élünk. A szív és a szabadság új rokonsága jön létre. E világ tovább tart, de benne mienk az ő jelenléte. Ez a „dicsőség“ a kereszten kezdődik, mint Szent János megéreztetéi, és akiket megragad, azokban mintegy önmagukból kilépve dicsőséges átváltozást hoz létre.

2. Az Egyház

A feltámadt Krisztussal születik meg, mint a jézusi hittől ihletett szeretet „helye”. Benne találkozik az ember vágyakozása a szeretet felé a Teremtőnek e vágyakozásra adott feleletével. Kétféle mozgás – a felfelé tartó és a lefelé hajló – ér össze Krisztusban, aki egyszerre ember és Isten.

A feltámadt Krisztus, aki az egyházban él, akit az Eukarisztiában keresünk, megőrizz bennünket a továbbhaladást gátló nyugtalan hűség-től, s egyszerre mind a túlhajtott alkalmazkodástól, ami nem más, mint a sikertelenségtől való félelem. Az egyház nem a tiszták társasága, tökéletességébe merevedve, mindenkire rákényszerítve rendelkezéseit. Hanem az átmenet helye, ahol a bűnös embereken át fölfedezzük Krisztus arcát. „Amit egynek a legkisebbek közül tettetek . . . aki titeket hallgat, engem hallgat . . .” A legnyomorultabb szegény és a tekintély hordozója egyaránt Krisztus számunkra. A hitben az ellentétek kezdenek szétfoszolni. Mindegyikünkben az egyház menetele, – nem az aranykor felé, hanem egy olyan titok kinyilatkoztatása felé, amely máris a miénk. Ott rejlik a világban és mindegyikünk szívében.

Legyünk egyszerre szilárdak és nyitottak,
békések és izzó lelkűek,
kezdeményezni készek és várni tudók.

Ez a magatartás csak kívülről nézve olyan nehéz.

Aki Krisztusból él, annak magától értetődő, még ha áldozatokat követel is.

Ez az apostoli lélek összetétele. Látjuk, milyen lemondást követel: pontosan azt, amely a Boldogságok adta megkülönböztetésből származik. Minden mindennel összefügg. Minden nap a másikkal, abban a változékony és mindig bírálóknak alávetendő helyzetben, amelybe jutottunk. De bizonyosak vagyunk, hogy hitünk „legyőzi a világot”. A napi élet valósága nem lesz más, mire elmegyünk innen, de mi másképpen látunk. És csak ez a fontos.

Az egyházban látom az egyéni hivatások különbözőségét. Mindegyiket a szeretet teszi értékessé, amelyikből születik. Mindegyikünkben megtalálom magamat, mintha csak az enyém lenne, én pedig abban működöm, amit Istentől kaptam. Akár én kapom ezt az ajándékot, akár te, mit számít? Benned is, bennem is Krisztus él tovább.

Az egyház titkát élő keresztény nem néz megvetően az ellenséges vagy vele szemben idegenül álló emberekre, nem is próbál propagandát kifejteni irányukban. Megvan benne a küldetés érzéke, de úgy, ahogyan Krisztusban, akit az Atya a világba küldött. Ahol él, sajátos hivatásában, egy Jelenlélet képvisel, hogy általa megvalósuljon a Teljesség. Így az adott helyen, ahol életét tölti, éli a teljes és egyetemes szeretetet, János első levelének szellemében.

Ennek a titoknak – a megtestesült Ige misztériumának – az életbe való átvitele állandó szakítást követel: el kell jutnunk a testtől a Lélekhez. „Boldog vagy, Simon Péter, mert nem a test és a vér jelentette ezt ki neked, hanem Atyám.“ Az Atyának a nyitott szívbe áradó megvilágosítása fölfedezteti velünk az egyházban – éppen úgy, mint a megtestesült Igében – Isten jelenlétét a test megalázkodásában, a megtestesülés folytatódó botránnyát. Ennek a botránnyak az elfogadásával válik kereszténnyé a lelki élet.

Mária jelen van e titok kellős közepén. Az utolsó vacsora termében, az apostolokkal a Szentlelket várva, ő a kiengesztelődött emberiség. Az egyház szívében való jelenléte segít, hogy fölfedezzük és átéljük annak titkát.

3. Isten minden dologban: szabadság

Húsvét kegyelmével Jézus minden tanítványban élni kezdi a kiengesztelés szolgálatát egyetemes papsága által. Az állandóan létrejövő és megújuló teremtésben általa minden visszajut az Atyához. Ebben a fölemelkedésben központi hely jut a közösségben megünnepelt Eucharisztániának.

Mi is ugyanazokban a valóságokban élünk, mint minden ember, de újféléképpen élünk és cselekszünk: nem az uralkodás a cél, hanem a szeretet. Krisztus megjelenéseiben egyszerűnek és testvérinek mutatkozik. Így minden emberi helyzetet átélhetünk őbenne. A legegyszerűbb emberek, akiknek a feltámadt Krisztus kinyilatkoztatja magát, a jelenben élnek az Istent.

Benne a szabadság is léletté válik számunkra. Már nem az a merev, követelőző vagy bosszúálló szabadság, ami egy hiány beismerése vagy az önmagát kereső ember félelme; hanem egész valónk bele nyugvása a jelenbe, abban a bizonyosságban, hogy minden közreműködik azok javára, akik szeretnek.

Krisztusban a jelen élet kényszerűségei, szolgaságai új értelmet nyernek. Már nem félve vagy beletörődötten viseljük őket. A szeretet terhévé válnak, s azzal együtt hordjuk őket, aki lemerült szolgaságunk mélyére, és mindenekelőtt megszabadított az igazi szolgaságtól, a bűnrabságból. Az ő szabadsága – és a mienk Őbenne – teszi lehetővé, hogy keresztülszeressük ezeket az emberre nehezedő kényszerűségeket is. Ott, ahol vagyunk, vele együtt dolgozunk mindenki felszabadításán, és pedig az ő szellemében.

A lelki gyakorlat végén ki-ki visszatér elfoglaltságához, oda, ahol kezdte, egy kicsit jobban megújulva a Lélekben és a testvérszereteten. Az előtte fölvetett kérdésekből sok megmarad a lelki gyakorlat után is. Elég, hogy újféléképpen tanultunk szembenézni velük. Azelőtt

azt kérdeztük: Kell-e folytatnom ezt vagy azt? A feltámadt Krisztus előtt mit felelünk erre? Elhatározzuk, hogy tovább járjuk az utat. Ne keressünk ennél többet. Élünk. Minden napnak elég a maga baja. A holnap majd meghozza a maga feleletét.

□ ANYAG A NAPI ELMÉLKEDÉSHEZ

● *Sok szentírási olvasmány felel meg ennek a húsvéti időnek. Idézzük fel legalább az utolsó vacsora utáni beszédet, Szent János első levelét és az előző megjegyzésekben már idézett szövegeket. Az idevágó evangéliumi jelenetek is igen számosak. Csak a következőket soroljuk fel:*

1. HOGYAN JELENIK MEG A FELTÁMADT JÉZUS ÉDESANYJÁNAK

Szent Ignác ajánlja, hogy szemléljük, amint Krisztus megjelenik Máriának. Igazolásul csak ennyit mond: „A Szentírás feltételezi, hogy értelmesek vagyunk.” Valóban lelki értelmességre van szükségünk, hogy rájöjjünk, milyen új világba lépett be Jézus és Mária (Lgy 299).

Ők ketten egygyé váltak szívükben: a kereszt lábánál Mária belesimult Fia szándékába. Ez a Szentlélekben való jelenlét alkotja egységüket. Ezt a jelenlétet valósítja meg a feltámadás: Krisztus jelen van azoknak, akik szívében egyek vele. A test nem átlátszatlan többé: a lélek kifejeződésévé és áttetsző eszközévé válik.

Új élet kezdődik, új lét mód, az a lelki jelenlét, amelyet a halál sem szakít meg. E jelenlétet a világ fel nem foghatja: „A világ nem lát engem többé, ti azonban láttok engem, mert én élek, és ti is élni fogtok” (Jn 14,19).

Azt mondhatjuk, hogy Máriában a teremtésnek egy új állapota kezdődött meg. A tél elmúlt, vége az esőknek (Én 2,8-14), – jelenlét a Lélekben, szabadság, szeretet. Mindenekfölött pedig Mária, Jézus megdicsőült emberségén át, Isten titkának mélyére jut. Megismeri Őt, a mindenen túlit, a parttalan óceánt. Megkezdődik számára a szeretet átalakulásának élete, és ez az ígéret szerint az egész emberiség osztályrésze lesz.

Mit mondhatnánk erről az új állapotról? Csak a hit és a lelki értelem hatol bele.

Jézusnak anyjánál való jelenlétéhez hasonlóan kellene beszélnünk Jézus és Magdolna találkozásáról (Jn 20,11-18). A szeretet olyan jelenléte kezdődik itt, amely csak abban a mértékben marad meg, amennyire a megajándékozott elfogadja, hogy szünet nélkül fölébe emelkedjék a már kapott megismerésnek. „Ó Te mindenem túli . . .” (Nazianzi Szt. Gergely)

2. HOGYAN ISMERTETI MEG MAGÁT JÉZUS AZ EMMAUSZI TANÍTVÁNYOKKAL (Lk 24,13-35)

Jézus fokozatosan vezeti rá őket erre az új jelenlétre, úgy, hogy cselekvésének hatásain át ismerteti fel magát: jelenlét az örömben, jelen-

lét a Lélekben, jelenlét a testvéri szeretetben. Őbenne a Lélek tevékeny és dinamikus jelenléte árad belénk.

Az Úr tudomásul veszi a tanítványok szomorúságát, és ennek okaiból kiindulva rávezeti őket az öröme. Ez a feltámadás legelső hatása: veszi az embert, mindenestül, és jelenlegi állapotából kiindulva kinyilatkoztatja neki, hogy micsoda lény a legmélyén. A keresztt továbbra is ott van, de hála az Írások megértésének, amivel megajándékozta őket, a Lélek dicsőségétől sugárzik. A feltámadás megadja a tiszta örömet. És mégis, bár az Úr már jelen van, nem tudják, hogy ő az. Csak visszaadta nekik a reményt, fölébresztette örömeiket, fölkelte vágyukat: „Maradj velünk.”

Kérésükre náluk marad. De abban a pillanatban, amikor a kenyértöréskor felismerik, már el is tűnik előlük. A „kenyértörés”, vagyis dicsőséges testének kinyilatkoztatása egy másik átmenetet hoz létre bennünk: a külső – testi – jelenléttől az igazi jelenléthez, a Lélekébe, amelyben egymás bensejébe hatolunk a szeretetben. Semmi kétség: jó, hogy az Úr elmegy, eltűnik testi szemünk elől, azért, hogy megjelenjék a hit által belőle élő szívben. „Ha valaki szeret engem, megtartja tanításomat. Szeretni fogja őt Atyám is, hozzá megyünk, és benne fogunk lakni” (Jn 14,23). Erről a jelenlétről a világnak nincs tudomása. Tovább jár a maga ügyei után, mint azelőtt. Rembrandt híres festményén a szolgáló tovább mosogat. Az Úr feltámadása által előidézett változás nem a látható rendben történik. A testi szemével néző ember csak az üres sírt látja.

Ez a benső jelenlét testvéri jelenlétté válik azokban, akik – ki-ki a maga módján – tapasztalatból megismerték, hogy Jézus feltámadt. Kezdetben mindig azt hiszi az ember, hogy egyedül áll, és hirdetni akarja a többinek a nagy újságot. A két tanítvány visszatér Jeruzsálembe, hogy találkozzék testvéreivel. De észreveszik, hogy azok, akiknek el akarták mondani a csodát, már éppen úgy ismerik, mint ők: igen, így van! Megmutatta magát nektek. Nekünk is. Kialakul a közösség: az egyházban megismert Krisztus.

Az apostolok kezdenek a dicsőséges Krisztus mértékéhez nőni. Ha egyszer fölismerjük őt, sohasem érünk a végére fölfedezésének: az eseményekben, az Eukarisztiában, a testvéri életben, az Írásban és az imában (Csel 2,42). Mindaddig nem tökéletesen Ő az, ameddig nem lett mindenben minden. Halandó életünk idején útban vagyunk feléje, ugyanakkor azonban már jelen van (2Kor 4,7–5,10).

3. HOGYAN VAN JELEN JÉZUS A TESTVÉRI KÖZÖSSÉGBEN (Jn 21)

Ez a megjelenés az Úr egyik „epifániája”. De immár nem a Sínai hegy mennydörgésében és villámaiban. A dicsőséges Krisztus a mindennapokban, a legegyszerűbb testvéri összejövetelben van jelen. Mint rendszeren, egyszerre jelen van benne és túllendít rajta.

Jelen van az emberek munkájában, akkor is, ha nem ébrednek tudatára. Különbözően nincs is idejük órá gondolni: a munka meg az elégedet-

lenség, hogy semmit sem fognak, túlságosan elfoglalja őket. És mégis: az ő szava egyesíti őket ebben a nehéz munkában: „Előttetek megyek Galileába.” Az ő szava és a szeretet, amelyet a szívükbe oltott.

Virradatkor mindegyikük a maga módján ismeri majd fel. Mindenekelőtt János, aki a jelek mögött fölfedezi a valóságot. Hallja a hangot, látja a mozdulatokat, észreveszi a háló kivetésének hatását. Mint az üres sír előtt, most is lát és hisz (Jn 20,8). Két különböző eljárást látunk. János csendben élvezi a megtett fölfedezést, és folytatja munkáját. Az élénkebb Péter nem fér a bőrébe: úszva tör az Úr felé. A többiek szerencsére nem utánozzák, hisz különben a halak elszabadultak volna. Különfélék a karizmák. Különféleképpen fe-dezzük fel az Urat ugyanannak a szeretetnek egységében.

A beszéd ideje elmúlt. A csendes szeretetét következik: Jézus készítői övéi étkezését. Nincs munkaterv, csak bensőséges pillanatok. Amikor majd egy napon életükkel tanúskodnak arról, amit láttak és tapintottak, ezeknek az átélt pillanatoknak az emléke indítja őket. Senki sem merte kérdezni, mert mindannyian tudták, hogy az Úr az. Sohase térrünk ki ezek elől a látszólag elvesztegetett percek elől. Ezek bizonyítják, hogy van szeretet.

Péter tanúskodik a benne élő testvéri szeretetről. Ez az értelme a hármaskérdésnek: „Szeretsz-e?” Feleletével jelzi, hogy most már ismeri a szeretet forrását. Már nem azt mondja: akármit csináljanak is a többiek, én követlek, hanem: te tudod. Ahogyan az Atya közölte vele a Fiúba vetett hitet, amelynek ő az alapja (Mt 16,13-20), éppen úgy közli most vele a szeretetet, amelynek ő a keze az emberek között: „Legeltesd bárányaimat.” Ez Péter szerepe az egyházban: a hit és szeretet primátusa; ő „előljár a szeretetben” (Szenai Szt. Katalin). Minden egyházkormányzat a szeretet gyakorlása (Lk 22, 24-27). Az előljáró az egység jele, „az, aki egyesíti övéit mind” (Nadal). Az engedelmség nem dologi vagy nyugtalanító hűség, hanem kölcsönös segítség, hogy megmaradjunk az egységben, mert azon kívül Krisztus nincs jelen.

Bármilyen feladata legyen is a közösség tagjainak, nem maga a mű számít, hanem véghezvitelének módja. Péternek a többenél nagyobb szüksége van, hogy hallja: „Mikor ifjabb voltál . . . oda mentél, ahová akartál”, tanácsokat adtál nekem, és előre mentél. Eljön az életkor, amikor megértjük: azt hittük, hogy odaadjuk magunkat, de valójában foglyul estünk, és legnagyobb tettünk, ha ha g y j u k m a g u n k a t v e z e t n i „oda, ahová nem akarjuk.” Ez az élet nagy fordulópontja. Akkor majd elkezdjük dicsőíteni az Urat, kezdünk meghalni, hogy belépjünk az életre. Mit számít ezek után az egyes ember sorsa! Péter így hal meg, János amúgy. Mit tartozik rád? Te kövess engem! Az ajándékok és emberi sorsok változatossága Isten dicsőségére van. Nem az a fontos, hogy műveink hasonlóak legyenek, hanem hogy különféle műveink során növekedjünk a kölcsönös szeretetben és elismerésben.

Ebben a mélységben megkülönböztethetjük-e még az emberit és az istenit, a tevékenységet és a szemlélődést? Lényünk mély egysége önmagunk állandó elvesztésében valósul meg. Ez megnyit Istennek és megismerteti őt Lelkének megtapasztalása által. Ellentéteink elsodrónak annak a szeretetnek örvényében, amely „mozgat napot és minden csillagot” (Dante).

4. HOGYAN MARAD JELEN JÉZUS AZ EGYHÁZBAN. A MENNYBEMENETEL (Csel 1-11)

A Szentlélek Mária ölén kezdte meg művét az angyali üdvözlettel. Az egyházban folytatta a mennybemenetellel. Mind a két esetben megalkotja Krisztus testét, előbb az alázatos szolga alakjában, azután az Atya dicsőségében. Mind a két kezdetet Mária jelenléte és beleegyezése fémjelzi: Názáretben, az utolsó vacsora termében. Benne a teremtmény beleegyezését adja a Teremtő művéhez.

Az Úr Jézus most már egyházában van jelen, már nem földi jelenlétével és még nem dicsőséges jelenlétével, hanem „elfödve” szemünk elől, hogy várjuk és készüljünk jövetelére. Lelke által jelen van szentségileg, és küldetést ad. Az Eukarisztia feltárja előttünk a küldetést, hogy az Úr teste kiterjedjen az egész világegyetem méretére, és a mindenség Eukarisztiává legyen. Akkor majd újra eljön Ő dicsőségben.

A küldetés, amelyet övéire hagy, nem egy királyság felállítása vagy helyreállítása, hanem az Atya szeretetének kinyilvánítása, aki Krisztus által ajándékozza a Lelket, hogy az egész emberiség részese legyen Isten életének. E küldetés vétele után a tanítványok ne álljanak szájtátva az ég felé fordított tekintettel, ne is merüljenek el földi foglalatosságukban, hanem a földi történelmen át tárják az emberek szeme elé, mik ők a Lélekben: „Hirdessétek az evangéliumot minden teremtménynek” (Mk 16,15). „Csak a kezdetén vagy a csodáknak. Látni fogjátok, hogy megnyílik az ég, és az Isten angyalai föl és alá járnak az Emberfia fölött” (Jn 1,50-51).

A LELKIGYAKORLAT BEFEJEZÉSE

□ MÉRLEGGÉSZÍTÉS ÉS VÉGSŐ OSZTOZÁS

Elérkezett a mérlegkészítés pillanata? Talán majd hat hónap múlva... A fát a gyümölcsseiről lehet megítélni. Most még alig hogy virágzik. Igazából úgy vagyunk, mint az emmauszi tanítványok, akik azt hitték: mindennek vége, pedig minden most kezdődik a számukra. A lelkigyakorlat befejezése azzal a veszéllyel jár, hogy megrekedünk az átéltek felújításában. Haladjunk állandóan előre, „hitből hitre” (Róm 1,17).

Ha nem jó túlságosan megállni az eredményeknél, jó lehet viszont megosztani élményeinket társainkkal: a testvéri osztozás elfogadhat bennünket egymással a Lélekben. Az asztal körül ülve mindenki sorjában válaszolhat pl. a következő kérdésre: Mennyiben változtatja meg ez a tíz napos lelkigyakorlat eddigi szemléletemet az emberi életről, a lelki életről, a testvéri életről?

Egyszerűen cseréljük ki a kapott megvilágosításokat.

□ A TAPASZTALAT MEGŐRZÉSE

Természetes, hogy ez a kérdés foglalkoztat bennünket, bár helytelen nyugtalanság is lappanghat még benne. Amikor élettervet készítünk, törődünk legalább többet az életmódot megőrző lelki alapépítménnyel, mint a sokszor megvalósíthatatlannak bizonyuló részeltározásokkal vagy gyakorlatokkal.

Az alapvető eszközök közül az alábbiakat hangsúlyozhatjuk:

1. Az imádság

A lelkigyakorlatból bizonyos fajta ima fakad. Egyesek módszeresnek nevezték. Nem abban az értelemben, hogy keretbe szorítana, inkább úgy, hogy kiindulópontokat, kísérleteket kínál föl, amelyek megtanítanak előkészülni Isten kegyelmeire. Helyesebben úgy kellene mondani: az a célja, hogy a szívét megőrizze egy bizonyos irányban, hogy így napfényre kerüljenek és megvalósuljanak mély indítékaink.

Ez a tisztulás különben mindenképp a szeretet megtapasztalásában megy végbe, a lelki adományok keresése közben, amelyeknek hatására mélyen megérezzük és ízleljük a dolgokat. Ezért rendes tápláléka az imának Krisztus életének titkai és a liturgia ritmusában olvasott és átélmélkedett Szentírás.

Végül ezt az inkább érzelmi, mint értelmi ímát nevezhetjük „gyakorlatinak” is. Először is abban az értelemben, hogy célja az ember bizonyos elkötelezettsége, amint a lelkigyakorlat célja a választás volt. De nem annyira a megvalósítandó cselekedetekről, a teendő döntésekről, a foganatosítandó erőfeszítésekről próbál felvilágosítani; mindez gyakorlati értelmünk dolga. Inkább az a szerepe, hogy minderre a Lélek „kenetét” árasztja ki. Nem kerékkötője vagy fékje a cselekvésnek, hanem szelídséget önt bele, s egyben erőt, türelmet, lelkes lendületet, az újrakezdés képességét, mindenekfölött pedig békét és bizalmat.

Hozzátehetjük: ez az ima nem hogy ellenkeznék a cselekvéssel, inkább föltételezi és tartóssá is teszi. Benne igazolódik hitelessége, ugyanakkor megőriz a képzelődéstől, mert Isten szerinti cselekvésre kötelez el.

2. A lelklolvasmány

Célja, hogy táplálja a hit hőfokát és értelmes voltát. Mintegy a lelki elevenséget tartja fenn. Olvassunk könyveket, amelyek táplálják vallásosságunkat, áhítatunkat. Ebből a szempontból a Szentírás a legjobb lelklolvasmány. De hogy igazán az legyen, fontos, hogy tudjuk olvasni.

3. Az ismélések (rekollekciók, lelkinapok)

A lelkigyakorlat végén mondjunk egy szót a lelki tapasztalat megújításáról.

A rekollekciós napok szokássá váltak. De kérdezhetjük magunktól: elérik-e a keresett célt. Talán – éppen úgy, mint a lelkigyakorlatok – hamarosan megszokott intézménnyé válnak, s így nem elégtik ki a szükségletet. Mindebben kinek-kinek meg kell találnia a maga ritmusát és a maga módját, bármilyen nevet adjunk is a dolognak. Fontos, hogy a szelleme éljen.

4. Az értelmi megőrzés: a kultúra

Három pontot kell hangsúlyozni itt. Először is kell, hogy vallási műveltségünket emberi műveltségünk színvonalára emeljük. A gyerekesnek maradt hit nem állhat sokáig helyt a tudomány fejlődése vagy az ember haladása előtt. Vagy pedig különálló területté válik, nem lesz kapcsolatban az étellel. Továbbá ebben a művelődési igyekezetben mindenki maradjon a saját mértékénél. Semmi sem visszatetszőbb – főleg vallási téren –, mint ha valaki mások vagy könyvek szavait szajkózza, a tapasztalat aranyfedezete nélkül. Igazabbak azok az egyszerű emberek, akinek beszéde egybehangzik életükkel. Végül tegyük hozzá – ez a szempont ihlette könyvünknek nem egy megjegyzését –, milyen veszedelmes a lelki élet fejlődésére, ha nem vesszük tekintetbe a vállalkozó emberi alapjait és tapasztalatát. Az ilyen lelki életet alighanem joggal tartják délibábosnak.

□ MEGKÜLÖNBÖZTETÉS AZ ÉLETBEN: A LELKIISMERETVIZSGÁLAT

Szent Ignác szerint a lelkiismeretvizsgálat még az imádságnál is nagyobb eszköz a lelki gyakorlat alatt szerzett belső tapasztalat megőrzésére. Persze szemlélhetjük igen köznapi síkon is: olyan eszköznek tarthatjuk, amelynek segítségével kijavítjuk hibáinkat, vagy jó szokásokat sajátítunk el. Ebből a szempontból tesz némi szolgálatot, de nem haladja meg a mindennapi ember erőfeszítését, aki elfogadhatóvá akarja tenni magát környezetében, vagy sikert aratni vállalkozásában.

A lelki gyakorlat másképpen tárja eléink a lelkiismeretvizsgálatot: úgy, mint egész lényünk átadását a választás értelmében, hogy a kikerülhetetlen hibák után még jobban átengedjük magunkat a Lélek működésének. Így visszaállítjuk a szív megtisztulásának látóhatárába, azzal a céllal, hogy cselekedeteinkben a Szentlélek iránti nagyobb hajlékonyságra tegyünk szert. Az ilyen értelemben vett lelkiismeretvizsgálat egy nagy lelki áramlathoz csatlakozik, amely Szent Páltól a keleti hagyományon és Xavéri Szt. Ferencen át a Gyermekek Jézusról nevezett Szent Terézig ér.

Szent Pál (2Kor 12,7-9) kéri Istent, szabadítsa meg a testébe adott tövistől. Isten felelete: „Elég neked az én kegyelmem. Mert az erő a gyöngeségben nyilvánul meg a maga teljességében.“ Nem fontos, mi az értelme „a test tövisének.“ A fontos az, hogy az akadályból eszközt csináljak, hogy így megnyilvánuljon bennem Isten hatalma: ő karja erejével felmagasztalja az alázatásokat (Magnificat).

Ugyanebben az értelemben, de részletesebben tanácsolja a keleti hagyomány gondolataink mindennapos feltárását vagy megszürését az Úr Jézusra való gyakori emlékezésben. Lelkiismeretünk mélyére szállunk, és engedjük, hogy az összes ott hemzsegő kép közül, amit fölfedezünk, kiemelkedjék a szívünkben élő Úr Jézusé.

Xavéri Szt. Ferenc Japánból írt nagy levelében, amelynek tárgya „az Istenbe vetett remény tudománya“, a következőt tanácsolja azoknak, akik nagy dolgok véghezviteléről álmodoznak: Úgy készüljenek föl rá, hogy próbálják a kis dolgokban megőrizni az Istenbe vetett bizalmat. Az ilyen kicsiségek nem „érdemszerzési alkalmak“ számunkra, hanem éppen ellenkezőleg: annak eszközei, hogy bebizonyosodjék testünk gyöngesége, és az, hogy mindig nagyobb szükségünk van az Istenre hagyatkozásra.

Ugyanennek a hagyománynak a vonalán idézhetnénk Lallemand-t, Surint, de Caussade-ot . . .

A Gyermekek Jézusról nevezett Szent Teréz ugyanezt mondja a maga nyelvén: „Minél gyöngébb és nyomorultabb valaki, annál alkalmasabb ennek az emésztő és átalakító szeretetnek működésére . . . “ „Be-

leegyezni, hogy mindig szegények és erőtlenek maradjunk: ez nagyon nehéz.”

A felsoroltak mindegyike a maga módján fejez ki egy alapján véve azonos magatartást: Minden alkalom legyen, hogy Istenre hagyatkozzunk, abban a bizonyosságban, hogy ha Krisztusban éljük át, még az akadály is eszközzé válik. Ismét megtaláljuk itt a szeretetcserének azt a magatartását, amelyről a bűnbánattal kapcsolatban beszéltünk, s amelynek kifejeződése a szentséghez való járulás. Ebből a szempontból a lelkiismeretvizsgálat mindennap felkészít bennünket a jobb gyónásra.

E magatartás leglevenebb kifejeződését talán Rodriguez Szent Alfonznál találjuk. Egy egyszerű formulában foglalja össze a fentebb leírt összes elemet: „Amikor keserűséget érzek – írja –, Isten és magam közé rakom ezt a keserűséget, mindaddig, amíg ő édességgé változtatja.” A keserűség tény. Ha erőlködöm, hogy kiűzzem magamból, mint más elítélendő érzés esetén, kockáztatom, hogy a nehézség csak növekszik. Olyan leszek, mint aki annyira fél az eleséstől, hogy elvágódik. Sok bukás az eleve-menekülésből származik. De nem is állhatok pártjára annak a belső meghasonlásnak, amely bennem is megvan, amelyről a római levél 7. fejezete beszél. Akkor hát a felismert akadályból eszközt csinállok: bemutatom az Úrnak lelkiállapotomat, hogy változtassa meg. És a végsőkéig újrakezdek. Annyit jelent ez, hogy az Urat odahelyezem rendezetlenségem kellős közepébe. A szabadság és a kegyelem teljes sodrásában vagyunk itt. Felhasználom csekély szabadságomat, hogy jobban felajánlkozzam a kegyelemnek, és amikor az átalakít s ezzel szabadságom növekszik, még jobban felajánlkozom.

Természetesen ha a lelkiismeretvizsgálatot rosszul értjük, veszélyekkel is jár: különösen azzal, hogy pusztá pszichologizálássá válik, és hogy túl nagy figyelmet fordítunk önmagunkra. Életünk felülvizsgálása (az életrevízió) ugyanilyen kockázatokkal járhat. Fontos, hogy megmaradjon lelki jellege, ahogyan Szent Ignác akarja, és főleg hogy belefonódjék életünkbe. Teljesen meghamisítaná a lelkigyakorlatot, aki nem érezné többé benne a mély és igen egységes mozgás irányát Isten felé.

Amint előre érezzük, a lelkiismeretvizsgálat alkalmassá tesz bennünket, hogy mindenben megtaláljuk Istent, és önmagunkban is fölfedezzük az ő művét. Több lesz, mint Isten jelenléte: eszközzé válik, hogy közreműködjünk Isten cselekvésével önmagunkban és a világban. Lehet, hogy különböző okokból nincs időm hosszabban imádkozni. De sohasem vagyok fölmentve a lelkiismeretvizsgálat alól, épp oly kevésbé, mint az élet alól.

□ **SZEMLÉLŐDÉS A SZERETET MEGSZERZÉSÉRE**

Jegyzet. Először is két dologra érdemes ügyelni. Az első az, hogy a szeretetet inkább a tettekbe helyezzük, mint a szavakba. A második az, hogy a szeretet a kölcsönös adományozásban áll, ti. hogy az, aki szeret, adja annak, akit szeret és közölje vele azt, amije van, vagy adjon azokból, amije van vagy amije csak lehet; és viszont az, akit így szeretnek, adjon annak, aki őt szereti; tehát ha az egyiknek van tudománya, adjon belőle annak, akinek nincs, és éppúgy, ha van rangja vagy gazdagsága; és így a másik is adjon emennek.

Ima: A szokásos ima.

Első előgyakorlat a helyzetképalakítás; itt az, hogy lássam, hogy állok Isten, a mi Urunk előtt, az angyalok és szentek előtt, akik közbenjárnak értem.

Második előgyakorlat: Kérem azt, amit akarok. Itt kérem az Istentől kapott oly sok és oly nagy adománynak benső ismeretét, hogy azokat teljesen elismerve, mindenben szerethessem és szolgálhassam Isteni Főlségét.

Első pont. Idézzem emlékezetembe a teremtés, a megváltás kapott jó-téteményeit és különös adományaimat, miközben nagy bensőséggel fontolgassam, hogy Isten, a mi Urunk mennyit tett értem és mennyit adott nekem abból, amije van; és így tovább azt is, mennyire óhajtja az Úr önmagát is nekem adni, amennyire csak teheti az ő Isteni rendelkezése szerint. Egyben tekintsek magamra és fontoljam meg, hogy magam részéről mit kell nekem nagyon is sok okból és igazsággal felajánlanom és adnom isteni Főlségének, ti. mindenemet és magamat velük úgy, mint aki valamit valakinek nagy bensőséggel felajánl:

VEDD, Uram, és fogadd el minden szabadságomat, emlékezetemet, értelmemet és egész akaratomat, mindenemet, amim van és amivel rendelkezem; Te adtad nekem mindezt; neked, Uram, adom mindezt vissza: minden a Tied, akaratod szerint rendelkezéssel velük. Add nekem a Te szeretetedet és kegyelmedet, mert ez nekem elég.

Második pont. Szemléljem, miképp lakik Isten a teremtményekben: az elemekben, adva a létezést, a növényzetben a tenyésztést, az állatokban az érzékelést, az emberekben meg az értést; és ekként bennem adja nekem a létezést, élest, érzést és értelmi tevékenységet; hasonlóképpen templomává tesz engem, mivel isteni Főlségének hasonlatosságára és képére vagyok teremtve. Szintúgy tekintsek magamra olymódon, amint azt az első pontnál említettük, vagy más módon, amelyet jobbnak találok. Ugyanígy járjak el minden egyes pontnál, amely következik.

Harmadik pont. Fontoljam meg, miképpen tevékenykedik és dolgozik az Isten érettem az összes teremtett dolgokban a földön, azaz úgy viselkedik, mint aki dolgozik; így pl. az égen, az elemekben, a növényekben, a terményekben, a nyájakban stb., adva ezeknek a létet, a fennmaradást, a tenyésztést és érzékelést stb. Utána tekintsek magamra.

Negyedik pont. Szemléljem, hogyan jó felülről minden jó és adomány, így az én véges képességem is a legnagyobb és végtelen képességtől jön felülről; ugyanígy a szentség, a jóság, a jámborság, az irgalmasság stb., úgy, amint a naptól leáradnak a sugarak, amint a forrásból ered a víz stb. Azután fejezzem be magamra tekintve, amint mondtuk. Fejezzem be imabeszélgetéssel és egy Miatyánkkal. (Lgy 230–237)

Ez a befejezésül nyújtott szemlélődés nem annyira különálló gyakorlat. Inkább azt tárja elénk, hogyan élünk a világ kellős közepén, azt mutatja meg, hogyan lehet „átimádkozni“ mindent. Végezhetjük a lelkigyakorlat alatt, de különösen annak való, aki kilép onnan, és meg akarja őrizni a szellemét.

Minden a szeretetre összpontosul itt, mert a szeretet az alapvető és végső valóság: Isten szeretet, és a szeretet művében mutatkozik meg: a teremtésben, Fiának odaadásában, a Lélek kiárasztásában, az ember megistenítésében. Tehát én, aki a világban élek, kérhetem, hogy mindenütt fel tudjam ismerni Isten működését, hogy így mindenben szeressem őt és szolgáljak neki. A lelkigyakorlatban elindult és az imént vázolt lelkiismeretvizsgálattal őrzött felszabadulás lehetővé teszi részünkről ezt a kérést. Miközben próbálunk nem ragaszkodni önmagunkhoz, képesek vagyunk megnyílni a szeretetnek.

Ez a szeretet nem tőlünk ered. Nem mi serkentjük magunkat szeretetre, hanem kérjük, hogy megkaphassuk. Mert a szeretet a szívünkbe árasztott Lélek. Két tárgyi ismertetőjele van ennek, illetőleg bennünk való jelenlétének, Szent János ír róluk levelében: egyfelől tett, másfelől csere. Nem szavakkal szeretünk, hanem „tettel és igazsággal“ (1Jn 3,18). Nem is akármilyen tettel, mert az lehet a farizeusé, aki mutogatja magát, és megkapta jutalmát; hanem olyannal, amely egyenlőséget és kapcsolatot hoz létre az egymást szerető személyek között. A kereszt ennek a szeretetnek a megnyilvánulása, olyan mértékben, amennyire a Szentháromsághoz vezet, és megnyitja az élet forrásait. Jézus tanítványa, az ő Lelkének birtokában, élete mindennapjai során ezt az állandó átmenetet éli a tetteből a csere felé, és miközben éli, megtanulja, mi az Isten.

Hogy az embert ez a szeretet magával ragadja, imádkozik, felhasználva néhány kiindulópontot (1–4). De imája minden alkalommal, akár csak Jézusé, önmaga odaadására vezet: „Vedd Uram, és fogadd . . .“ Ennek az ajándéknak a tárgya én magam vagyok minden alkotóelemmel, mindene fölött a szabadságom, és mindaz, ami vagyok, amit akarok. Nincs semmi, ami ne lenne ajándék, mert mindent Istentől kapunk a csere folyamán, hogy azután szeretetben visszaadjuk. Az ember Isten munkatársává válik, mint a Fiú, aki mindent az Atyától kap, és a Lélekben visszaadja neki. Szüntelen mozgás ez, amely által beteljesedik Isten akarata. Hogy mindig túllendítsen magamon, csak egyet kérek: szeretetet és kegyelmet.

Ez az ímámód a „szemlélődés“ nevet viseli, de olyan szemlélődés, amely – az önmagunkból való kilépés lelkigyakorlatos irányába illeszkedve – eltörölni igyekszik a távolságot gondolat és tett, szív és cselekvés, önmagam és a többiek között. Ide irányul a lelkigyakorlat emberképzése, s ez egyben a cselekvésnek egy módja. Nadal írja Szent Ignácra, hogy „szemlélődő lett a cselekvésben“: vagyis a tettben, a munkában, a tanulásban, a másokkal való viszonyban nem kevésbé találta meg Istent, mint az imában. Minden Istenné vált számára. Ezért bárhol is volt, jól érezte magát, és ez meglátszott arca sugárzásán, a belőle áradó békén. És minthogy minden Istent képviselte számára, minden dolog fontossá vált. Itt rejlik a titka annak az erőteljes jelenlétnek, amellyel az ilyen szellemben élő ember minden dolgát végzi. Nincs rá szüksége, hogy munkáján kívül eső erőlködéssel őrizze meg Isten jelenlétét. Mindenben őt éli.

Szent Ignác négy pontot ajánl, hogy tápláljuk ezt az életszemléletet. Egységüket a szeretet mozgása adja. De nem szükséges egyszerre mind a négyet átélmélnünk. Mindegyikben benne van az összes többi is. Elég, ha megértjük a tervrajzot, és vesszük egyik vagy másik pontot, aszerint, ahogyan szükségét érezzük.

Az első pont emlékező elmélkedés, magába sűríti a többit is, egy kicsit a „fundamentum“ módján, amely csírában minden továbbit magában foglal. A mindenség minden java, az egész emberi történelem helyet találhat ebben az imában. A lényeg az, hogy „nagy bensőséggel fontolgassam“, mi minden történik annak érdekében, hogy hagyjam magam szeretettel beilleszteni az „isteni tervbe“. A dolgok megértése sohasem független az őket létrehozó szeretettől.

A második pont a dolgok mozgását követi, hogy elmélyítse értelmét. A mindenség mérhetetlen fejlődése, a vegetatív létsíktól egészen a szellemig, egymást követő szakaszok során Istennek mind bensőségesebb jelenlétét hordozza teremtményeiben. Az egész mindenség a dicsőséges átváltozás felé tart; a végén „az, aki – saját képére és hasonlatosságára – teremtett, népévé tesz engem.“

Isten nem áll kívül nekem nyújtott ajándékain: ott működik adományában, hogy teremtményét célhoz vezesse. Ez a harmadik pont tárgya: a szívhez szól, felszólítva bennünket, hogy szemléljük, hogyan dolgozik Isten az emberét a mindenségben Jézus Krisztus által.

Végül a negyedik pont az Istenség bensejébe helyez. Látom, hogyan ered belőle minden, mint ahogy a sugarak áradnak a napból, a víz csorog a forrásból. Szüntelen le- és felszálló mozgás. Isten a partalan óceán. Semmiféle formulába nem fér. Minden belőle ered, ő pedig mindenén túl van. Benne megtaláljuk az egységet, és soha meg nem állunk. Az örök élet maga ez a fakadás.

Minden egyes pont után a „Suscipe“ a szokásos ima. Az Atyától kapott Lélekben, a Szentháromságban élő Fiúval „visszaadok“ Istennek minden tőle kapott jót. Ez a visszaszolgáltatás nem azt jelenti, hogy változatlanul adom vissza a kapott talantomokat: a teremtés gyümölcsöt hozott az ember kezében, de éppen azért, hogy minden az egyetlen Szeretetbe olvadjon. Nem az ember a világ közepe.

□ TOVÁBBI ANYAG A SZERETETRŐL SZÓLÓ SZEMLÉLŐDÉSHEZ

Az egész Szentírás táplálja ezt a szemlélődést, amennyiben azzal az elismerő és hálás lelkülettel olvassuk, ami illik hozzá. Alkalmat szolgáltat rá az egész emberi élet is, részleteiben és nagy vonalaiban. Elég itt néhány utalás. Mindenki a maga módján váljék „szemlélődővé a cselekvésben“.

A zsoltárima igen értékes, főleg ha egyik-másik versét megjegyezzük és hosszabb időn át mondogatjuk: ez hozzájárul, hogy az isteni valóságra figyeljünk. Vehetjük a dicsérő zsoltárokat, azokat is, amelyek Izrael történetében sorolják fel Isten jótéteményeit. Miért ne vennénk elő most újból az elején átemlékedett 139/138. zsoltárt? Lelki tapasztalatunk végén új értelmet nyer, és fölmérhetjük vele a megtett utat.

Másfelől a lelkigyakorlat útjára való visszaemlékezés lehet az ima vezérvonala. Mintegy sietve összesűrtjük, hogy megőrizzük hatását. Kitűnő módja a lelkiismeretvizsgálatnak is, úgy, ahogyan bemutattuk: magunk elé állítjuk Isten működését a mai napon, hogy jobban együttműködjünk vele.

Mindenekelőtt talán János első levelének buzgó átemlékedése a szeretetről szóló szemlélődés legjobb szentírási áttétele. Isten itt tevékenysége hatásaiban ismerteti meg magát: mint világosság (1-2) és szeretet (3-4). Ugyanezt a ritmust követi bennünk az ajándékaiban való részvétel is: a bűn megismeréséből és megvallásából kiindulva, a hűségen át a szeretet parancsához érkeve tart az Istenbe való átalakulás felé. Ez a történés Isten műve. Döntően abban a szeretetben ismerjük fel, amellyel egymás iránt viseltetünk. Hitünkben Isten cselekvően van jelen, és ez a hit „győzelem a világon“ (Jn 1, 5. fej.).

Ennek az imádságnak a középpontja, inkább mint valaha, az Eukarisztia, az elsődleges hálaadás, amelyben Isten minden csodája összesűrűsödik, és amely megadja az értelmet napjaink egymásutánjának. Nem egy eukarisztikus szöveg segíthet erre az imára.

Már nem lelkigyakorlatban vagyunk. De a Lélek folytatja bennünk művét. Az imádság megőrzi jelenlétében.

A TAPASZTALAT FELÚJÍTÁSA

Ha a lelkigyakorlat a Lélek életének megtapasztalása, akkor egyik sem hasonlíthat a megelőzőhöz. Mert egyiktől a másikig az élet tovább folyt, és megváltoztatott bennünket. Ezért sohasem azon kell igyekeznünk, hogy múltbeli élményeinket találjuk meg újra. Azoknak csak az emlékét őrizhetjük meg, hogy tovább lépjünk.

A lelkigyakorlat menetiránya és eljárás módja lelki struktúrákat hozott létre bennünk, amelyek egyszerre teszik lehetővé a hűséget és a leleményességet. Tudjuk, hol kezdjük, és hogyan vegyük kézbe magunkat, de nem zárkózunk semmiféle formulába. Előző alakulásunk megengedi, hogy a Lélek szabadságában kezdjük az új lelkigyakorlatot.

Hogyan csináljuk? Mikor végezzük újra? Az ilyen kérdésekre éppen olyan nehéz felelni, mint például arra, hogy mikor járulunk a szentségekhez? hogyan készüljünk föl rájuk? Nyilvánvaló, hogy néhány egyszerű szabály segít, ha valakinek még nincs tapasztalata. De minél inkább gyarapszik tapasztalatunk, annál jobban kell kinek-kinek saját útját követnie. Szeress, és tégy, amit akarsz. Ha cselekvésmódod szeretetből fakad, akkor nem fenyeget a veszély, hogy képzeleted áldozata leszel, vagy elszigeteltségbe jutsz.

E lelkigyakorlatos könyv végén – különösen ha használója már többször végzett tíz vagy akár harminc napos lelkigyakorlatot – jobban hajlunk a szabadságnak, mint a szabályok pontos megtartásának hangsúlyozására. Sokan nem fejtették ki az egyházban azt sugárzást és termékenységet, amelyet kapott adományaik értelmében elvárhattak volna tőlük, mert sohasem mertek saját szárnyukkal repülni. Hűséges szolgák maradtak, pedig Isten barátságára és teremtő tevékenységre hívta őket.

Mindezt csak megtapasztalni lehet. Ha néhány évig hűséges maradtál a lelkigyakorlat nevelési irányához, tölts el nyolc napot egyedül egy kolostorban vagy valami nyugodt környezetben. Kevés segédeszközt vigyél magaddal – tulajdonképpen elég lenne a Biblia –, és élj Isten előtt. Amikor Nadal a szentignáci rendalkotmány magyarázatában bemutatja az úgynevezett kiérett jezsuita (van ilyen?) imájának eszményét, azt írja: „ne kényszerítsenek rájuk semmit, hagyják, hogy a bennük levő lélek vezesse őket” (sinant suo spiritu duci). Az ilyen szabály idő előtt alkalmazva katasztrófára vezet, mert az emberi állhatatlanság nem enged ebben a szabadságban élni. De éppen olyan

felszabadító és szükséges azoknak, akik egész lényükkel szolgálni vágyanak Istennek. Persze tanácsra mindig rászorulunk. Minél előbbre jutunk az életben, annál nehezebb megtalálnunk azokat, akikre szükségünk van, hogy félelem nélkül haladhassunk ennek a mindig követelőbb szabadságnak az irányában. De az embernek érzéke van az ember iránt. Elég, ha megtaláltunk utunkon a lelkiatyánkat – atya? barát? tanító? testvér? az elnevezéseknek itt nincs meg már a szokásos értelmük –, és időnként viszontlátjuk, hogy egy esztendő múlva is úgy folytassuk a beszélgetést, mintha tegnap váltunk volna el. Ezen az emberen keresztül tudjuk, hogy van világosság, és megerősödünk az úton, amelyet vele és megannyi ismeretlennel együtt járunk.

FÜGGELÉK

TOVÁBBI SZENTÍRÁSI ANYAG A LEKGYAKORLAT IDEJÉRE

A következő kis gyűjteményt elsősorban azoknak szánjuk, akik többször adnak vagy végeznek lelkigyakorlatot e könyv alapján, hogy az elmélkedést ill. az olvasást változatosabbá tehessék. Olyan szentírási helyeket vettünk föl ide, amelyek a könyv szövegében nem szerepelnek. Forrásunk főleg Hugo Rahner és Josef Enn összeállítása volt. Természetesen erre a válogatásra is érvényes, amit P. Laplace hangsúlyoz: alkalmanként csak egy-két helyet szemeljünk ki magunknak. Másrészt nagyon jó, ha ki-ki kiegészíti magának, összegyűjtve azokat a szentírási részeket, amelyek különösen szívéhez szólnak.

A lelkigyakorlat elején

Találkozás Istennel csendben és szeretetben: Kiv 33,18-23 („mutasd meg arcodat”); 1Kir 19,9-18 (Illés a barlangban); Zsolt 42; 43; 63; 84 (istenvágy); Én 3, 10-14 (a völgyény hívása); 8,6-7 (a szeretet ereje); Siral 3,25-27 („csendben várni az Úrra”); Óz 2,16-22 („kiviszem a pusztába”); Mk 6,31-32 (Jézus félrevonul tanítványaival); Jn 6,68 („Uram, kihez menjünk?”); Jak 4,5-10 („az alázatosoknak kegyelmet ad”); Jel 22,16-18.20 („jőjj el, Uram Jézus!”).

Fundamentum

– Isten fölsége: Isten-víziók: Ter 12,1-9; 17,1-22 (Ábrahám meghívása); Ter 32,23-33 (Jákob harca Istennel); Kiv 3,1-20 (Mózes meghívása); Kiv 24,12-18 (az Úr a Sínai hegyen); Iz 6,1-13 (a próféta meghívása); Iz 40,6-31 (Második Izajás istenélménye); Ez 1,4-28 (Jahve kocsija); Dán 7,9-10 (az Ósöreg); Jel 1,12-16 (a dicsőült Emberfia); 4,1-11 (a trónon ülő).

– Nagysága a teremtésben: Zsolt 8; 19; 29; 147; Dán 3,51-90 (a teremtés himnusza); Mt 6,26-30; Lk 12,24-28 (a gondviselés); Róm 1,19-20 („műveiből következtethetünk”).

– Isten szolgálata: Esz 4,3; 2Mak 6,18-31; Dán 1; 3 („csak neki szolgálj”); Zsolt 16 („jobbjától el nem távoztam”); 62 („Isten az én várom”); 86 („taníts ösvényeidre”); 145 („Istenem, Királyom”); Sir 17; 18,1-4 (az ember teremtője és bírója); Mal 3,14-24 (a látszólagos kudarc); Mt 6,24 (a két úr); Lk 17,7-10 („mihaszna szolgálak”); 1Jn 2,15-17 (Isten és a világ).

A bűn

– Bűntudat és bűnbánat: Ezd 9,5-15; Tób 3,1-6; Dán 9,4-19 (bűnvalló imák); Jób 15,14-35; Iz 59 (a bűnös nyomorúsága); Iz 10,20; Jer 2; 5; 6 (az Úr szemrehányásai népének); Iz 5 (ének az Úr szőlőjéről); Ez 18 (személyes felelősség);

34 (papi bűnök); Jo 2,12-17 (felhívás megtérésre); Mt 12,31-32; Lk 12,10 (a Szentlélek elleni bűnök); 12,43-45 (a visszaeső bűnös); Zsid 3,7-19 („ne keményítsétek meg szíveteket”).

– Halál, ítélet, pokol: Zsolt 88 („a halál ágyán kiterítve”); Iz 14 (a zsarnok vége); 38,10-20 (Hiszkija a halál küszöbén); Jer 25,30-38 (ítélet a pásztorokon); Ez 28 (ítélet a gazdagokon); Mt 3,7-12, Lk 3,7-9 (János prédikálása); Lk 12,16-21 (az esztelen gazdag); 16,19-31 (a dúsgazdag és Lázár); 1Tesz 5,1-11 (Krisztus második eljövetele); Zsid 10,26-31 („rettenetes az élő Isten kezébe esni”); Iz 66,10-17; Jel 20,11-15; 21,1-8; 22,10-16 (végítélet).

– Isten irgalma és bocsánata: Zsolt 85 („békét ígér”); 103 („nem bánik velünk bűneink szerint”); Iz 54,4-10 („visszahív az Úr”); 63,7-9.15-16 („mégis az én népem”); Ez 36,24-28 (új szív); 37,1-14 (az életre kelt csontok); Óz 11,1-9 („Isten vagyok és nem ember”); Mik 8,18-20 („kedved leled az irgalomban”); Lk 13,6-9 (Isten türelme); 15,1-10 (az elveszett bárány és drachma); Róm 5 („túláradt a kegyelem”); 8,1-11 („elküldte tulajdon Fiát a bűn miatt”); Ef 2 („Ő a mi békeségünk”).

Krisztus Országá

– Jézus Krisztus személyisége: a) Nagysága és uralma: Zsolt 45; 72; 89; 110 (messiási zsoltárok); Iz 9,5-6; 11,1-9; 63,1-6 (messiási jövendölések); Dán 7, 13-14.27; Jel 1,11-18 (az Emberfia); Mik 4,1-7; 5,1-4 (a Messiás uralma); Csel 3,20-26; Mt 13,16-17 (a legnagyobb próféta); Jn 8,12; 10,30; 14,6; 15,5 („Én”-mondások); Fil 2,9-11 („Jézus az Úr”); Zsid 1 (Isten Fia); 7,22-28 (tökéletes Főpap); Jel 5,6-14 (a Bárány).

– b) Szelídsége, alázata: Zak 9,9-10 („szamáron jő”); Mt 11,29 („szelíd vagyok”); Mt 20,28; Mk 10,45; Lk 22,27 („hogy szolgáljon”); Jn 13,2-17 (lábmosás); Zsid 4,14-16; 5,1-10 (a megértő Főpap).

– Küzdelem és győzelem: Zsolt 2 („örökségedül minden nemzetet”); 21 (a győztes Király); Lk 24,25-27.44-46 („kellott szenvednie”); 2Tesz 2,6-12 („a gonoszság titka”); Jel 19,11-16 (a Lovas).

– Követés a kereszt jegyében: Jer 15,10-21; 20,7-13; Sir 3,1-24 (prófétasors); Mt 10,16-24; Jn 15,18-21 (a tanítványok sorsa); Csel 9,16 („értem szenvednie”); 2Kor 4,7-11; 6,1-10; 11,23-33 (az apostol viszontagságai); 12,7-10 („gyöngeséggel dicsekszem”); Ef 6,10-17 (a keresztény fegyverzete); Gal 2,19-20; 6,14; Kol 1,24 (együtt-szenvedés és „kiegészítés”); 1Pt 5,8-11 („rövid szenvedés után”); 1Jn 5,4-5 („a győzelem a mi hitünk”).

Két Zászló

– Krisztus és Sátán: Mt 8,28-34; 9,32-34; 12,22-30; 17,14-21; Mk 1,23-27.34; 2,11-12; 3,22-27; 5,1-20; Lk 5,33-37.40-41; 8,26-39; 9,37-43; 11,14-26 (ördögűzések; a Belzebub-vád); Mk 16,17; Lk 10,17-20 (hatalom a tanítványoknak); Jn 8,

44-52 („a hazugság atyja“); 12,31; 14,30; 16,11 („e világ fejedelme“); 1Jn 3,5-10 (Isten és a sátán gyermekei).

– Szegénység: Péld 11,24-28; Sir 27,1-3 (kapzsiság); Sir 31,1-11 (a gazdag); Mt 6,24 (Isten és Mammon); 8,18-20 (a hajléktalan Jézus); 10,8-10 (a tanítványok küldése); Mk 12,41-44 (az özvegy fillérje); Csel 2,44-45 („közös volt mindenk“); 3,2-6 („aranyom, ezüstöm nincs“); 5,1-11 (Ananiás és Szafira); 8,18-24 (simónia); 1Kor 9,12-18; 2Kor 11,7-12 (Pál életmódja); 1Tim 6,7-10 („minden baj gyökere“); Jak 2,1-9; 5,1-6 (szegény és gazdag).

– Alázat: Sir 10,6-18 („a kevélység minden bűn kezdete“); Iz 57,15 („életet az alázatos lelkeknek“); Lk 1,52 („felmagasztalta az alázatost“); 18,9-14 (farizeus és vámos); 22,24-27 („mintha a legkisebb volna“); Jak 4,6; 1Pt 5,5-6 („a kevélyeknek ellenáll“).

Jézus nyilvános élete és tanítása (Az egyes események helyett, amelyek megtalálhatók az evangéliumokban, inkább néhány téma „keresztmetszetét“ próbáljuk adni.)

– Viszonya Atyjához: Zsolt 40/39,7-9 („nézd, jövök“); Mt 3,17 („szeretett fiam“); 26,39.42; Jn 6,38 („ne az én akaratom“); Jn 4,34 („az én eledelem“); Jn 5,17-38; 6,27-65; 7,16.29; 12,49-50 (viták a zsidókkal); 9,29; 16,31 („nem vagyok egyedül“); 10,30 („egy vagyunk“); Jn 17 (főpapi ima); Mk 15,34; Lk 23,34.46 (a kereszten).

– Az imádkozó Jézus: Mt 11,25; 14,23; 26,39-44; 27,46; Mk 1,35; 6,46; Lk 3,21; 6-12; 22,32; 23,34.46; Jn 11,41; 17; 12,27-28; Zsid 4,7; 10,5-8.

– Az igehirdető: Mk 1,38; Jn 18,37 („azért jöttem“); Mt 5–7; Lk 6,20-29 (hegyi beszéd); Mt 22,37 (a nagy parancs, vö. MTörv 6,4); Jn 14,34-35; 15,12.17 („új parancs“); Jn 7,14-53 (a sátoros ünnepen); Lk 13; 14 (tanítások eseményekkel kapcsolatban); Jn 7,16; 14,24 („tanításom nem az enyém“); Mt 7,29; 13,54; 22,33.46; Lk 4,22; Jn 4,41-42; 7,15.46 (hatása); Mt 13,55; Lk 4,28-30; Jn 6,59-71; 7,47-48 (elutasítása).

– Csodái: Jn 2,1-11 (vizet borrrá változtatja); Mt 8,23-27 (vihart lecsendesíti); Mt 14,13-21; 15,32-38; Jn 6,1-15 (kenyérszaporítások); Mt 14,22-33 (vizen jár); 17,1-13 (színeváltozása); 21,18-22 (a fügefá kiszáradása); Lk 5,1-11; Jn 21,4-14 (csodálatos halfogás). Gyógyításokat I. Jézus és a betegek, ördögűzéseket: Jézus és Sátán.

– Jézus és apostolai: Mt 4,18-22; 9,9-13; Mk 1,16-20; Lk 5,1-11.27-32; 6,12-15; Jn 1,35-51; Csel 9,1-19 (meghívásuk); Mt 10; Mk 6,7-11; Lk 10,1-11 (küldő beszédek); Mk 3,14; 12,49; 13,11.16-17; Mk 4,34; 6,31; 9,30; Jn 15,14-15; 18,8-9 (kiváltságos helyzetük); Mt 16,18-19; 18,18; 28,18-20; Mk 16,15-18; Lk 10,19; 22,19; Jn 14,12; 20,20-23; 21,15-17 (felhatalmazásaik); Lk 24,44-49; Jn 15,27; Csel 1,22; 4,20.33; 5,32; 1Jn 1,1-3 (tanúságtétel); Mt 15,16; 16,8-11; 16,22-23; 17,4; Mk 7,52; 8,14-21; 16,14; Jn 16,31; Csel 1,6 (értetlenségük); Mt 10,16-33; Jn 15,18-20; 16,1-4; Csel 5,41 (üldöztetésük).

– Jézus és a betegek: Mt 4,23-24; 8,1-17; 9,1-8.18-35; 10,1-8; 12,9-14; 15,21-31; 20,29-34; Mk 16,18; Lk 14,1-6; 17,11-19; Jn 4,43-54; 5,1-18; 9. Halottak feltámasztása: Mt 9,18-26; Lk 7,11-17; Jn 11.

– Jézus és a bűnösök: Mt 9,1-8.9-13; 11,19; 26,28.50; Lk 7,36-50; 15; 19,1-10; 22,31-34.61; 23,39-45; Jn 4,7-27; 8,1-11; 20,22-23 (bűnbocsátás hatalmának átadása).

– Jézus és a nők: Lk 8,2-3 (környezetében); Lk 10,38-42; Jn 11; 12,1-8 (Mária és Márta); Lk 7,37-50; Jn 4,1-42; 8,1-11 (bűnös nők); Mt 15,22-28; Mk 1,29-31; 5,21-42 (csodák asszonyokon); Mt 15,21-28; Lk 7,12-15 (csodák asszonyok miatt); Lk 23,27-31.55-56 (a kereszttúton és a sírnál); Mt 28,1-10; Mk 16,1-11; Lk 24,1-11; Jn 20,1.11-18 (a feltámadáskor).

– Jézus és a gyermekek: Mt 9,18-20; 11,16-17; 18,1-10; 19,13-15; 21,12-17; Mk Mk 8,25-30; 9,17-29; 9,33-37; 19,13-16; Lk 1,41-44; 8,49-56; 9,46-48; 18,15-17; Jn 6,9.

A Kereszt gyalázata és dicsősége

Bölcs 2,12-20 (az Igaz ellenségei); Jer 11,19-20 („mint a szelíd bárány”); Lk 24,26 („hogy bemehessen dicsőségébe”); Jn 3,14; 12,23-28.32.34; 13,31-32 (felmagasztalás); Csel 2,22.36; 5,30-31 („akit megfeszítettetek”); Zsid 2,9-10 („a szenvedésben megdicsőítse”); Jel 1,5-7 („a halottak elsőlázították”).

A feltámadás

– Jézus megjelenései: Mt 28,8-10 (az asszonyoknak); Lk 24,34 (Péternek); Mt 28,16-20; Mk 16,14-18; Lk 24,36-51 (a 11 tanítványnak); Jn 20,19-29 (Tamásnak); 1Kor 15,6 (több mint 500 testvérnek); 1Kor 15,7 (Jakabnak); 1Kor 15,8; Csel 9,3-6 (Pálnak).

– A mi feltámadásunk: Mk 12,26-27 („nem a halottak Istene”); Jn 5,28-29 (kétféle feltámadás); Jn 6,47-58 („aki e kenyeret eszi, örökké él”); 11,23-27 („Én vagyok a feltámadás és az élet”); 1Kor 15 (a feltámadás); 1Tesz 4,13-18 (az elhunytak sorsa); Róm 6,4-11 („vele együtt élünk”).

Szentlélek

Ter 1,2; Jud 16,14 (a Lélek a teremtéskor); Bölcs 1,7 („betölti a földkerekséget”); Iz 11,2-3; 61,1; Mk 1,10; Jn 1,32-33; Csel 10,38 (a Lélek a Messiáson, vö. Lk 4,18); Mt 1,20; Lk 1,35 (a Lélek Márián); Mt 10,20; 12,32; Lk 12,12; Jn 3; 4,23-24; 14,15-17.26; 16,5-15 (Jézus tanításai a Lélekről); Jn 20,22; Csel 2,1-20 (a Lélek eljövetele, vö. Jo 2,28); Róm 8,26-27 (bennünk imádkozik); Róm 8,9-16; 1Kor 3,16; 6,19; Ez 36,27; 2Kor 6,16; Ef 4,30; Zsid 6,4 (bennünk lakik); 1Kor 12–14 (adományai); Gal 5,22 (gyümölcsei).

Egyház

Mt 16,18 („nem vesznek erőt rajta”); Jn 17,6-26 (Jézus imája egyházáért); 21, 15-19 (Péter feladata és sorsa); Csel 5,3,9; 6,3,5,10; 8,15-19; 10,19,44; 11,12,28; 13,2; 15,28; 16,7; 19,2-6; 20,23; Jel 1–2 (néhány példa a Lélek működésére az ősegyházban); Csel 2,42-47; 4,32-37 (az ősegyház élete); 1Kor 12,12-27; Kol 1, 18,24 (az egyház Krisztus teste); Ef 5,25-32 („nagy titok”).

A szeretet megszerzésére

Isten szeretete irántunk: MTörv 32,9-13 („szárnyán hordozza”); Jer 31,3-4 („örök szeretettel szerettelek”); Jn 3,16 („úgy szerette a világot”); 13,1 („mindvégig szerette”); 15,13; Ef 5,2 („odaadta magát értünk”); Róm 5,8 („ajánlgatja szeretetét”); 8,35-39 („ki választhat el”); 1Jn 4,10-11 („előbb szeretett”).

Útravaló

Jn 14,27 („békességet hagyok rátok”); Gal 5,1,13-18 (krisztusi szabadság); Fil 4,4-9 („örüljetez . . . váltsátok tettekre”); 1Tesz 5,12-14 (életprogram); 2Tesz 2,15-17 („legyetek állhatatosak”); 1Pt 5,7-10 („józanok legyetek és vigyázzatok”); 1Kor 14; 16,14 (mindent szeretetben); 2Kor 5,14 („Krisztus szeretete sürget bennünket”).

